

Wilhelm Hünermann

**A SZÁMŰZÖTTEK
APOSTOLA**

OMC kiadó, Bécs, 1986

A SZÁMÚZÖTTEK APOSTOLA

Wilhelm Hünermann

**A SZÁMÚZÖTTEK
APOSTOLA**

Damian de Veuster élete

OMC kiadó, Bécs, 1986

Egyházi jóváhagyással

A mű eredeti címe: W. Hünermann: Priester der Verbannten
Tyrolia Verlag, Innsbruck, 1947.

Fordította: Fekete Anna

Copyright der ungarischen Übersetzung:
Verlag Opus Mystici Corporis
(in Verbindung mit dem Österreichischen Pastoralinstitut)

Satz: Eigenbetrieb des Verlages
Druck: Novographic, A-1238 Wien

Megrendelhető:
Verlag OMC. Boltzmann-gasse 14. A-1090 Wien

ELŐSZÓ AZ ELSŐ KIADÁSHOZ

1936-ban egy flamand parasztfiú tért vissza hazájába. Brabant falucskából vándorolt ki sok-sok évvel ezelőtt.

Hadihajó hozta az antwerpeni kikötőbe. Ágyúörgés köszöntötte, zászlóalj tisztelgett. Bíboros üdvözölte, miniszterelnök tolmácsolta a haza üdvözlését. Egy király hajolt porig a visszatérő előtt.

Diadalmenetben vonult a flandriai városokon és falvakon keresztül. Harangzúgás kísérte, és ahová ért, zászlót lengetett feléje a szél. A gyermekek virágosót hullattak útjára.

De ki az, akit ilyen fejedelmi pompával fogadott hazája?

Egy halott!

Valaki, aki a Csendes-óceán egy távoli szigetén adta életét szenvedő embertestvéreieért. A szeretet vértanúja. A molokkai bélpoklosok poklosa. Pap, aki önként indult a halál szigetére...

Damian de Veuster.

A flamandok legifjabb hőse.

Isten országának is hőse. Talán egykor szentje!

Tárja föl ez a könyv előttetek életét, növekedését a flamandok földjén Isten országában. Apostoli munkáját izzó vulkánok forró talaján, vértanúságát és hősi halálát a borzalmak szigetén.

Bárcsak ez az erőlelkű flamand, a nagy papi lélek, Damian de Veuster mindnyájunknak juttatna egy szikrányit nagylelkűségéből, bátorságából, szeretetéből, hogy növekedjék Isten országában a hősies elszántság szelleme!

Rheydt, 1937. Pünkösdjén.

A szerző

A KIADÓ ELŐSZAVA

Ötven évvel ezelőtt, 1936. tavaszán diadalmenetben járták be Damian de Veuster atya földi maradványai Flandria földjét. A hős misszionáriust nemzeti hősként ünnepelték honfitársai. Ez az évforduló adott alkalmat a jól ismert szerző, Wilhelm Hünermann jelen könyvének kiadására. A mű hamar ismertté vált magyar földön is, még a negyvenes években, kiadására mégis csak most, a jeles évforduló alkalmából került sor. A fordítást az első kiadás alapján készítettük, mert bár németül eddig kilenc alkalommal jelent meg a könyv, mégis az volt a legteljesebb szöveg.

Jóllehet a II. Vatikáni Zsinat néhány döntő változást hozott a missziós munka felfogásában, Damian de Veuster atya hősies buzgósága a lelkek megmentéséért nem vesztett jelentőségéből. Igaz, a zsinat felfogása szerint nem a „pogányokat“ kell az egyedül üdvözítő egyházba beiktatni a missziós munka révén, hanem a Titokzatos Testében köztünk élő Krisztust kell szocializálnunk az egyes emberi kultúrákba. Ez mégsem jelenti, hogy nincs szükség a lelkekért égő, tüzes szívű fiatalokra, akik saját egészségüknél, életüknél fontosabbnak tartják a hitben kapott szeretet osztogatását. Más szempontból is időszerű a száműzöttek, kitaszítottak apostolának életpéldája. A hazáját messze elhagyó hithirdető csodálatos tanúságot tett az egyetemes emberiség egybetartozásáról, szolidaritásáról. A közösségért érzett felelősség modernnek hitt gondolat, ámbár két évezrede ott él a kereszténység szociális tevékenységének mélyén.

I. RÉSZ

SZÍV A KOVÁCSMŰHELYBEN

A TÁNCOLÓ CSILLAG

Jan Kuypers cipésmester törött tükör előtt állt szobájában és bekente arcát cipőkenőccsel. Mint valami igazi néger — amilyent egyszer a löweni búcsúban látott — vicсорította az ócska dohánytól megsárgult fogait és örömmel állapította meg, hogy fekete arcától mégis kissé elűtnek.

— Nagyszerű király vagyok! Nagyszerű király! — szólt oda feleségének, aki az asztal mellett azon mesterkedett, hogy fényesre tisztítson egy aranszínű pléhkoronát.

— Jól mondtad, nagyszerű király vagy — sóhajtott föl az asszony —. Tulajdonképpen szégyen, hogy ilyen semmirekellő naplopó játssza a három szent király egyikének szerepét. Valóságos nyomorúság! Napok óta nincs egy falat kenyér a házban, és krumplinál egyebet nem találhatok föl. Őt lurkónk testét nem földi egyetlen ép ing sem...

Az asszony megtörölte szemét a ronggyal, és a fekete suszter megjezte:

— Ugyan, hagyd már abba, Marieken! Ma este a királyjárásról egész zsákra való finomságot hozok magammal: szalonnát, kolbászt, kenyeret és körtét. Lakmározhattok, hogy úgy folyik le pofátokról a lé és zsír, mint a polgármester szájából a libapecsenye mellett. Ha! Ha! Teli pocakkal mászhattok ágyatokba! Talán még egypár fényes ezüstgarast is hozhatok. Aztán veszünk rajta...

— Aztán veszel rajta genfit, felöntesz a garatra és három napig megint hasznavehetetlen vagy. Egyszer sem jöttél még józanul haza, és a gyerekek ugyan olyan éhesen feküdtek le, mint máskor. Szégyen, gyalázat!

Az asszony csöndesen zokogott és nagy könnycseppeket hullatott az aranykoronára.

Szíven találta a mór királyt. Végül is igaza van, ezerszer is igaza. De hát mit lehet ezen változtatni, ha már így van? A király is nagyot sóhajtott:

— A genfi jó, az ember meg gyöngé... Most add ide a palástot és koronát! Mennem kell! Szavamra, ezúttal gazdagon jövök vissza! Willem van den Heuwel, a szabó, csillagot készített, belseje viaszból van és úgy ég, mint a fáklya. Piet Kamerbeek bőgőt visz, én meg harmonikát. Ilyen három királyt nem találsz többet Flandriában, de még Hollandiában sem!

Marieken asszony sóhajtvá adta föl életépárja vállára a vörös terítőt és óvatosan tette fejére az aranykoronát. Jan Kuypers pedig csókot nyomott arcára búcsúzásul. Rajta is hagyta fekete nyomát.

— Te bolond! — védekezett az asszony és könnyek közt kacagott. — Vigyázz legalább magadra, hogy hazafelé le ne fordulj a hídról, mint tavaly.

— Vigyázok, vigyázok — ígérgette Gáspár, a király. — A Dyle befagyott, aztán meg van fáklyacsillagunk. No, most Isten veled!

Ezzel útrakelt Willem van den Heuwel nevű barátjához, a csillag tulajdonosához. Marieken asszony pedig behívta a gyermekeket az utcáról:

— Gyerekek, gyertek be! Elimádkozzuk a rózsafűzért! Apa elmegy háromkirályokat járni...

Ezalatt Piet Winkelmohlen — Veuster Ferenc gazda bérese — az istállóban Liesa tehén mellett gubbasztott. A jámbor állat ezúttal hetedszer nézett anyai örömök elé. A legény gyöngéden megsimogatta a vajúdo állat homlokát és nyugtatta:

— Liesa, még csak egy kis türelem! Csak még egy kis idő, és itt lesz a boci. Aztán nemsokára kitavasodik, a mező zöld virágba borul. Hogy örülsz, nevensz majd, ha látod kis bocidat vígan ugrándozni! — Szavait a jászol mellett magyarázó taglejtésekkel kísérte, hogy az állat előtt legalább jelképesen megértesse az eljövendő boci vidám ugrándozását.

A tehén bambán ráfelelte: Mú! A béres pedig folytatta:

— Gondold csak meg, az asszony ott fent már túl is van rajta. Gyerekeitek, a teid és az övéi mind egyszerre érkeztek. Minden évben egy. Nálad a kis bikák és üszők, az asszonynál a fiúcskák, leánykák. Nálad most bika van soron. Az asszony is fiúcskát szült. József lesz a neve, mivelhogy az nagyon jámbor név...

— Mú! — Bőgte rá újra csak a tehén.

— Aztán nehogy galibát csinálj, tudod! — oktatta tovább az állatot a béres. Baj lenne, ha belepusztulnál. Vége lenne a tejevesnek és vízbe apríthatnánk a kenyeret. Brr... rázkódott meg Piet Winkelmohlen. Majd a jámbor tehén szájába még egy cukorrépát dugott és az ajtó elé ment, hogy szemét legeltesse a friss havon és számlálja az ég csillagait.

A földet fehér lepel borította és a táj néma volt. Túl a Dyle folyónál megállt a szélmalom és havas szárnyai óriási, fehér keresztet mutattak.

Csak aztán baja ne legyen az asszonynak, a gyereknek avagy Liesa tehénnek az istállóban, okoskodott Piet és nagy keresztet hányt magára. Aztán meggyújtotta kis agyagpipáját, ájtatos lassúsággal szippantott néhányat és jókora lyukat köpött a hóba.

Kint hideg volt, és a bérest befelé hívogatta a meleg istálló. Csaknem megindult már, de valamin hirtelen megakadt a szeme úgy, hogy pipája csaknem kicsúszott fogai közül. Amott hátul csillag szállt föl, oly nagy és fényes, amelyet ő, Piet még nem látott. A levegő meg muzsikától lett hangos; szép, szomorú muzsikától. Nem képzelődött; a csillag valóban vándorolt, ide-oda libegett, táncolt. Ki látott valaha ezen a világon táncoló csillagot? Piet Winkelmohlen, a béres még nem!

A csillag most pontosan a szélmalom keresztje alatt állt meg, és fehér karjai még fényesebben ragyogtak. A havas mező fölött pedig ének és zene hullámozott.

Mi volt ez? Talán az idő kereke fordult vissza két évezreddel? Talán megint karácsony lett? Karácsony, amikor csillag szállt le az istálló fölé? Valóban, istállóra. Olyan istállóra, mint amelyekben itt a tehén várja a borjút. Piet Winkelmohlen talán a jámbor pásztorok közül való?

A házban ott az asszony a gyerekekkel... Talán Mária és a kis Jézus? Mert sok csoda történik karácsony táján széles e világon...

Piet csaknem térdre erszkedett, hogy imádattal boruljon le a csoda előtt. Ám a csillag már fáklyaként ragyogott az istálló ajtóban. Ekkor a béres egyszerre ráismert a háromra, akik előtte álltak aranykoronáikkal, piros ágyterítőikkel. Piet nevetett, hahotázott, oly jóízűt és akkorát, mint soha életében. Hasát fogta és döcögve nevetett, hogy a csodabogarakat túlvilági lényeknek nézte. Különös, hogy Vízkereszt napján nem gondolt a Háromkirályokra...

A napkeleti bölcsek mitsem ügyeltek a jókedvű béresre. Előszedték hangszereiket és szalonna, kolbász, genfi után sóvárogva nagy áhítattal rázendítettek:

Három királyok mink vagyunk,
Van egy szép fényes csillagunk.
Indultunk messzi vidékrül...

A béres most már megfékezte nevetését és előre terelte őket:

— Gyertek velem! — Aztán keresztül vezette őket az istállón, föl egy fehérre súrolt lépcsőre.

— Vessétek le a klumpákat! — A három király lerántotta a havas, szalmával bélelt fapapucsot.

— Lyukas a harisnyám — vihogott Piet Kamerbeek, és mindnyájan nevettek szabadba báméskodó nagy lábujján. Aztán Piet kopogott. Az ajtó kinyílt, és a béres a három királlyal az ágyhoz lépett. Egy asszony feküdt benne, aki éppen azon mesterkedett, hogy kis fiacskáját pelenkába csavarja. Az újszülött torka szakadtából ordított és kövér, fényes lábacskáival rugdalózva erőnek erejével tiltakozott az erőszak ellen. Az anyja kis-

sé föl hagyott a csomagolási kísérlettel és sugárzó örömmel nyújtotta feléjük a gyermeket:

— Ide nézzetek! Van-e ennél szebb, pompásabb a világon?

Nevetve feleltek rá:

— Igazán nem! — Aztán — maguk sem tudták, hogy miért — levették fejükről az aranykoronát, mint valami kucsmát. Komikus, kacagtató jelenség volt a három, kivált a suszter, mivelhogy koponyájának felét nem kente be cipőkenőccsel. Az asszony szívből nevetett.

Piet Kamerbeeknek hirtelen eszébe jutott meztelen lába és a másikkal eltakarta. Willem van den Heuwel meg zavarában úgy forgatta ujjai közt a fényes koronát, mint kucsmáját szokta. A suszternek pedig eszébe jutott, hogy ő is otthagya az asszonyt, gyerekeket... Alapjában véve nagyon rossz apa... naplopó, semmirekellő, aki éheztetni gyermekeit, míg ő maga az Ezüst Libához jár és söntésében genfit, meg barna sört iszik. Ingujjával letörölte szeméből a kicsordult könnycseppet és fekete arcára fényes, fehér csillagot szántott vele. Aztán félénken, szinte áhítattal nézett föl a vörösbőrű kis süvöltőre. Az asszony pedig, aki valószínűleg sejtette, mi megy végbe a mór király lelkében, megszólalt:

— Látom, Jan Kuypers, szeretné gyermekemet tartani... Itt van hát, fogja...

Jan remegve nyújtotta ki fekete kezét a gyermek után és karjaiba ölelte. Újabb könnyek folytak végig cipőkenőcsös arcán.

— Ez most csak egy gyermek! Csak egyetlen egy! Én magam meg ötöt hagytam otthon! Azt hiszem, sohasem értettem meg igazában, mit is jelent egy ilyen gyerek... Most tudom csak, hogy a királyjárásakor rátaláltam erre... Halljad asszony! Minden úgy eszembe jutott most... Talán csak egy ostoba suszter fecsegése... Dehát azt tartom, hogy minden gyermek a kis Jézus, aki újra a világra jön... és minden anya ugyancsak Mária...

— Jól mondtad, Kuypers — válaszolt Anna Katharina asszony barátságosan és visszavette a gyermeket a királytól. — Csak aztán otthon is gondoldj néha rá!

— Minden gyermek egy kis Jézus és minden anya Mária — dadogta a suszter. Aztán hirtelen fölkapta fejére az aranykoronát, zsákja után nyúlt, melybe közben a béres kenyeret és szalonnát rakott az összekoldult adományokhoz, és fölkiáltott:

Mennem kell, haza kell mennem!

Csaknem átbotlott a gyermekeken, akik nevetve vagy újjukat szopva báméskodtak az ajtóban, és rohant ki, a havas éjszakába.

A visszamaradt két király tétován meredt egymásra. Piet Kamerbeek elfelejtette, hogy lyuk van a harisnyáján. Willem van den Heuwel pedig mordult egyet: Ez a Jan megbolondult!

— Avagy először józanodott ki életében — igazította helyre az asszony komolyan.

Lent az istállóban elbőgte magát kínjában Liesa, a tehén.

— Jövök — kiáltott le Piet Winkelmohlen és az ajtóhoz szaladt.

A két király fejcsóválva vetette hátára hátizsákját és hasonlóképpen megindult, mivelhogy kettesben mégsem lehet háromkirályokat járni. Az asszony meg gyöngéden betakarta a kis fiúcskát és e szavakkal csókolta meg:

— Úgy látszik, misszionárius akarsz lenni. Csak három napos vagy és máris megtérítettél egy mórt...

Ezalatt Veuster Ferenc gazda a lakószoba asztalánál ült. Előtte vastag, bőrből kötött könyv. Gondolataiba mélyedve lapozott benne kérges újjai-val, míg lassan áhítattal betűzte ki belőle családja történetét. Régi biblia volt az isteni családfa földi történetével, és ebbe írta a Veuster nemzetség ősidők óta a maga történetét is, legtöbbször keményvonalú, nyomtatott betűkkel, már ahogy paraszt ököl éppen kirajzolhatta. Verejtékről és szenvedésről, járványról és háborúról, életéről és halálról volt benne szó.

Éppúgy kemény, becsületos küzdelemről, mely mindannyiszor fölépítette, ami elpusztult. Ósrégi a Veuster család törzse; vihar sokszor megtépte, villám földre sújtotta, fája mindazonáltal gyökeréig kemény és életeros, képes újabb, gazdag gyömmölcsök érlelésére.

Veuster Ferenc tintába mártotta a tollat és írni kezdett:

— Hetedik gyermekem fiú, és Józsefnek hívják. Az üdvösség 1840. évében született, január harmadikán és a rákövetkező napon a tremeloói plébániatemplomban megkeresztelték. Ha Isten is úgy akarja, belőle is paraszt lesz, mint atyjából. Növekedjék erőben és keménységben, mint a tölgy, és gyökerei kapaszkodjanak mélyen Flandria talajába. Isten törvénye legyen szeme előtt életének minden napján. Ámen!

A paraszt nagyot lélegzett, fölállt és port szórt az írásra. Gondosan becsatolta a szent könyvet és a szekrénybe tette. Majd az ablakhoz lépett, szélesre kitarta és belemeredt az éjszakába. Láta a szélmalom nagy keresztjét. És látta a csillagokat is, amelyek ott fent ragyognak az égen. Összekulcsolta kezét és imába fogott:

Miatyánk! Ki vagy a mennyekben, szenteltesd meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, miképpen a mennyben, azonképpen itt a földön is...

Marieken Kuypers asszony pedig nem tudott hová lenni örömeben és meglepetésében, hogy életpárja oly korán és józanul állított be a királyjárásról. Az egész zsákot belefördította ölébe. Az öt gyerek hangosan neki-esett. Megtöltötték kis pocakjukat, a lé és zsír úgy folyt ki szájukból, mint a polgármesternek a libapecsenye mellett.

A suszter lemosta képéről a cipőkenőcsöt. Amikor pedig a két házastárs nyugovóra tért, Jan megragadta felesége kezét és szégyenlősen, de háta mögött hangon mondta:

— Marieken, ezentúl minden másként lesz! Egészen másképpen...

— De mi is történt hát veled? — kérdezte az asszony csodálkozva. A férfi csak néhány szót dadogott, amelyet Marieken igazán nem foghatott föl a maga teljes jelentőségében:

— Gyermekeket láttam!...

EZÜSTFÉNYES ÚTON

Tremeloói birkapásztor volt az öreg Klas Susewind. Sőt ennél is több: költő. Ezen pedig nincs mit csodálkoznunk, hiszen ráért. Birkái meg elég igénytelenek voltak ahhoz, hogy nem szöktek el jobb legelőre. Azonfelül Klas Susewind flamand volt, Flandriában pedig, ami csak él és mozog, minden költ és dalol.

Amit a pásztor fantáziája összehordott, azt elmesélte birkáinak és Pajasz nevű kutyájának. Ha elérzékenyült, a birkák megértőleg bólogattak hozzá: Meee — ha pedig érdekfeszítővé vált, a kutya ugatással jelezte tetzésnyilvánítását.

Tavaszi óta azonban az öreg bojtárnak más hallgatója is akadt. Reggelint kövér arcú, pirosposzsgás, fekete fürtű fiúcska kísérte a legelőre. Ott a bojtár mellé telepedett egy fatörzsre és mélytűzű, beszédes szemét mohó kíváncsisággal szegezte az öreg költőre, aki bevezetésként rendszerint működésbe hozta kis „bajuszégetőjét”. A rövid agyagpipát hívták így, mert könnyen megperzselte a bajuszt.

Erre az előkészületre szükség volt, mert a pipa lendületet adott Klas bátya szavának márcsak azért is, mert hallgatói közt most már gondolkodó lény is akadt.

A kis Veuster József már vagy száz elbeszélést hallott tőle; egyik szebb mint a másik. A szegény Genovéváról, kit a vadásznak az erdő mélyén kellett volna megölnie; a királynőről, aki amott a pusztá mögött aranyos bölcsőben ringatja kisdédét; az erdőn keresztül futó óriásokról, akiknek akkora a szakálluk, hogy beléje botlanak.

József áhítattal meredt a bojtárra, aki kívülről tudta mindezeket az elbeszéléseket, nem úgy, mint édesanyja, aki nagy könyvből olvasott föl neki.

Amikor Klas Susewind egy-egy történetnek a végére ért, hangtalanul nagyot húzott pipájából és elmélázva nézett a füst után.

— Talán ezeket a meséket mind a bajuszégetőből húzod, Klas bátya?

— Azt hát nem — mosolygott a bojtár. A legtöbbjét a földanya mesélt el nekem.

— Hát tud a föld beszélni? — kérdezte a kis fiú csodálkozva.

— Hogyne tudna! S még hozzá milyen szépen! Persze csak az hallja, akinek füle van hozzá.

A kisfiú elgondolkozott és nézte a költő meglehetősen nagy fülét, amely semmi rendkívülit nem sikerült fölfedeznie, mint két hosszú, mozgó cimpát.

— Ó, igen, a földanya sok szép történetet tud — erősítette a bojtár. A puszta is... Az erdő megint másokat mesél, de meg a Dyle is. Csak az érti meg ezeket a meséket, akinek füle van hozzá...

Veuster József figyelme most saját fülcimpáira irányult, és belátta, hogy bizony azoknak még jókorát kell nőniük, míg megértik a földanya szavát. Aztán letépett egy sóskát, szájába dugta, majd hanyattfekve az eget nézte.

Néhány ezüstszínű felhő vonult el fölötte.

— Klas bátya — szólalt meg a fiúcska — hová is mennek a felhők?

— Más országba!

— És hány ország van?

— Ezer.

— Melyik a legszebb, Klas bátya?

— Flandria!

— Ki csinálta?

— A jó Isten!

— Meséld el, bátya!

— Hát jó! Az égben nagyon szép idő volt. Búcsút tartottak a mennysorszámban. Az angyalok meg mind nagyon illedelmesen viselkedtek. Három nap óta egy csillagot sem ejtettek le. Így hát nagyon jó kedve volt a jó Istennek. Összehívta az angyalokat mind és azt mondta nekik: Gyönyörű kertet készítek magamnak, nagyon szép kertet, ahol kedvemre sétálhatok. És ekkor a jó Isten megteremtette Flandriát.

— És igazán átsétál Flandrián? — kérdezte József csillogó szemmel.

— Hát persze! Méghozzá mindennap.

— Látod is, bátya?

— Már hogyne látnám! Csak szem kell hozzá. Nem látod, milyen szépen öltözködik ki a föld, mert a jó Isten sétálni akar rajta? Tavasszal fehérbe és rózsaszínbe, amikor atyád kertjében nyílnak a fák. Nyáron, ha a kalász érik, aranyszínű ruhát vesz föl, és ősszel, amikor a puszta virágzik, vö-

röset. Télen pedig fehéret ölt magára. Ez a legszebb ruhája, mert ekkor jön a kis Jézus.

Klas bátya észre sem vette, hogy a bajuszpörkölő kialudt. Zsebébe dugta, aztán összekulcsolta kezét a pásztorbot fölött és ráhajtotta a fejét. Elaludt. Az öreg bojtár mindig elaludt, ha a mesének vége szakadt, avagy a pipája kialudt.

A fiúcska nagy, méléző szemmel nézett a távolba.

Itt éltek hát a hős harcosok, a lovagok. Ez a föld pedig Flandria. Isten kertje, melyet legjobb kedvében teremtett, és ahol naponta sétálgat.

Amott túl a pusztá fekvődt el, mint égő, vörös tenger. A közepén ezer-színű út ragyogott fehéren és fényesen. Biztosan ott sétált a jó Isten a pusztán keresztül. Onnét pedig az erdőbe. Mert az ezüstszínű úton túl fekete ünneplőben terült el az erdő vagy ezer fenyőfájal.

A jó Istent biztosan ott találja meg az, aki keresésére indul. Csakhogy József még sohasem volt egyedül az erdőben. Pedig az erdő tele van ezer csodával, óriásokkal és törpékkel, boszorkányokkal és eltévedt hercegnőkkel, akiket Susewind, a pásztor mind nevükön ismert. Ott volt Genovéva, Brabant fejedelemnője, és etette őzikéjét. Az erdőben minden állat beszélt, amit nem értettek a birkák, sem Pajasz. Ott sompolygott Reinhard, a róka és lehúzta a nyulak írháját. Tulajdonképpen félni kellene az erdőtől. De ha a jó Isten bent sétál, mégsem kell félni. Hiszen hosszú, fehér szakála van, és nem bántja az illedelmes gyermekeket.

Veuster József óvatosan fölkel, hogy föl ne ébredjen Klas bátya. Aztán megindult, hogy megkeresse a jó Istent.

Pajasz, a kutya követte. Így értek be a vörös avarba. Úgy fekvődt ott valóban, mint egy nagy, bíborszínű tenger. Jó illat, méznek illata szállt föl belőle. Avagy a mennyország és a jó Isten illata ez? Pajasz is szaglászott a földön, de csak egy nyúlnak nyomát fedezhette föl és a megijedt állat után vetette magát.

A fiúcskának néhányszor füttyülnie kellett, míg visszafordult.

A pusztá közepén a földre vetette magát a gyermek. Hátha mégis beszél hozzá a föld és megmondja neki, hogy hol lakik a jó Isten. Pajasz ezt a maga kutya-eszével fölslólitásnak vette a játéokra és jókedvében ugatni kezdett. Így hiába leste a fiúcska a földanya szavát. Kedvetlenül tápázkodott föl és már egészen közel járt a fényes úthoz, a homokos ösvényhez, mely átszelte a pusztát. Úgy fénylett, hogy csillogása a fiúcska szemét vakította. József fölujjongott örömeiben, mert tudta, hogy rátalált a jó Istenre.

Hirtelen egy gondolat cikázott át a gyermek agyán, melynek boldogságtól kis szive csaknem megállt. Hát nem anya mondta, hogy a két húgocs-

ka aki meghalt, a jó Istenhez ment? Bizonyára itt mentek a pusztán át a jó Istennel, eljöttek vele sétálni Flandriába, a jó Isten fogta kézen őket, és ő még találkozhat is velük...

— Pajasz, gyere! — kiáltott József, és piros arca lángolt a belső tűztől. Rövid idő múlva beértek az erdőbe. Hűvös volt és már meglehetősen sötét. Közel s távol ünnepi csönd, csak itt-ott énekelt még egy madárka. Valamelyik fatörzsön harkály kopácsolt. Az ezüsthévíz út az erdőn is átfutott, csak nem volt olyan világos, mint a pusztán. Hébe-hóba a fákon keresztül fény vetődött az útra, és úgy látszott, mintha a sudár fenyesek orma fehér tűzben izzott volna. József tudta, hogy Isten nyomain jár.

Az idő rohamosan múlt. Mindig nagyobb csönd borult az erdőre. A harkály már nem kopácsolt, és a többi madár is elnémult. Pajaszt honvágy és lelkiismeretfurdalás nyugtalanította. Avagy talán csak az éhség? Lefeküdt az útra és szűkölt. Amikor József tovább ment, utána iramodott, nadrágjába kapaszkodott és ráncigálta. Ekkor a kis istenkereső egy darab kenyeret vett ki zsebéből és megfelelte Pajasszal.

Minél mélyebbre hatolt József az erdőbe, annál inkább meggyőződött arról, hogy ott Isten járt, mert olyan ünnepi csönd vette körül, mint otthon, a templomban. Az illat is a jó Istené, egészen olyan, mint a nyári nagy körmeneten, amikor a fiúk az ezüst füstölőket lóbálják és az anyák összekulcsolják kis gyermekeik kezét.

A távolból harangszót hozott feléjük az esti szellő. Három kongás az erdőben... aztán megint három... ismét három, és utána egyfolytában csöngött bongott tovább.

Emitt a fák között hirtelen kis piros fény villant föl. Ez már semmi esetre sem jöhet a mennyországból, hanem egészen az erdő mögül. József tudta, hogy a jó Istennek már egészen közel kell lennie.

A vörös fényből hirtelen fehér szakállú férfi bontakozott ki. Szép ruhája olyan volt, mint az erdő zöldje. Csodálkozva nézett hol a fiúra, hol a kutyára.

Ám a fiúcska nem jött zavarba.

— Te vagy a jó Isten? Ha igen, akkor mondd meg hát, hová tetted a testvércémet? Aztán tedd, hogy meghalljam, amit az erdő susog, mint Klas bátya. Aztán gyógyítsd meg fehér nyulacskámat, mert lógatja fülét, és azt gondolom, hogy megdöglök.

A fehérszakállú ember nevetett és azt mondta, hogy biz ő csak az erdőőr. A jó Isten még sokkal messzebb lakik, amott a vörös fényben, az erdő mögött. Így kisfiú lábai ekkora utat nem bírnak el, magyarázta a gyermeknek.

— De Klas bátya azt mondta, hogy a jó Isten itt sétál a pusztán, az erdőben és egész Flandriában. És hogy Flandria Isten kertje.

— Igaza van Klas bátyának — mondta komolyan az erdőőr. Soha az életben ne felejtse el, Flandria Isten kertje, azért szeretned kell szíved mélyéből. Magad is Flandriának egy darabkája vagy.

A fiúcska nem értett meg ugyan mindent, amit a fehérszakállú mondott, de azért helyeslőleg bólintott. Most az erdőőr neve és szülei után érdeklődött, de megjegyezte, amikor József megmondta, hol lakik:

— Akkor hát jó három órára lesz szükségünk, no meg koromsötét lesz, mire hazaérkezünk. De rajta, induljunk!

Így ballagtak vissza az ezüstös úton, mely már sokat veszített fényéből. A fiúcska nemsokára úgy elfáradt, hogy az erdőőr karjára vette, és ott hamarosan elaludt.

Veuster Ferencék konyhájában az asszony egyedül ült a nagy asztal mellett. A gyermekek már mind aludtak. A gazda és Piet Winkelmoelen, a béres egy órával ezelőtt fáklyákkal indultak a fiúcska keresésére.

Csönd volt. Csak a nagy falóra járta szokott útját. A sarokban, a kemence mellett Klas Susewind ült és kövér könnyecseppekkel áztatta szakállát. Az asszony pedig az asztalra állította a Fájdalmas Anya szobrát a hét törrel és vastag gyertyát gyújtott előtte. Munkától cserepes ujjai közt egyre peregtek a rózsafűzér gyöngyei, és ajkai egyre ismételték: „Kit te, ó szent Szűz a templomban megtaláltál...”

Ebben az órában meggyőződött arról, ami mindaddig nem volt benne tudatos, hogy gyermekei közül Józsefet szereti legjobban.

Az ajtó kinyílt, és az erdőőr az anya ölébe fektette az alvó gyermeket:

— Asszony, itt van a fiacskátok! — szólt nevetve. Az erdőben találtam rá. Meg akarta keresni a jó Istent...

— Gondoltam — suttogta a bojtár — és könnyek közt nevetett.

Az anya pedig némán ölelte keblére és le nem írható, bensőséges tekintet vetett a gyermekre, majd a Hétfájdalmú Szűzre.

A fiú anyja karjában sem ébredt föl. Csak álmában dadogta:

— A jó Isten átmegy az ezüstös úton. Meg kell keresnem.

Az anya megcsókolta az alvó gyermeket és olyan erővel szorította szívére, mintha csak el akarták volna szakítani tőle.

A bojtár sokatmondóan szemlélte az asszonyt, majd megszólalt:

— A te lelkedet is tőr járja majd át...

SZÍV A KOVÁCSMŰHELYBEN

Egy májusi nap.

A Tremeloó közelében fekvő Werchtern község tanítója szélesre tárta az iskola ablakait, és a tavasz egész szín pompája nevetett be rajta. Az iskola kertjében minden faágon madárka énekelt. Egy veréb az ablakpárkányra szállt és ott ismételte szakadatlan csipogását. Ám a kísértőt ma egyetlen fiú vagy lány sem méltatta figyelemre. A veréb csalódottan rázta fejét:

— Hallatlan! A mai fiatalság! S mivelhogy ezenfelül a közelben cirkált Munc, a kandúr, visszarepült a nagy almafára.

A madár világfájdalmas sóhaja alapján véve nem volt indokolatlan, mert évszázadok óta, mióta verebek és iskolásgyermekek élnek, nem történt meg, hogy a kis barna és szőke fejek ne fordultak volna újjongva az ablak felé, ha veréb szállt reá, hogy őket szórakoztassa. Kivétel legföljebb csak néhány mintadiák lehetett. Ezeket azonban a verébtársadalom is megvetette. Szerencsére ilyen nem sok akadt Flandriában.

Ma valóban egy sem vetett ügyet a veréb csiripelésére, mert minden szem, fül a tanítóra irányult, aki a haza hőseiről beszélt a kis nebulóknak. Egy könyvről, melynek címe: „A Flandriai Oroszlán”.

A fiúk szeme csillogott, a leányok arca szent tűzben égett. Istenemre, mily fölséges érzés flamandnak lenni és hallgatni az óriás Jan Breydel mérsárosnak, avagy Conin brüggei takácsnak, hát még gróf Robrechtnek, a bátor oroszlánnak hőstörténetét! Az arany sarkantyús csatát, amelyben a flamandok legyőzték az előkelő lovagokat, mert Flandria a flamandoké és a flamandok oroszlánjává volt, és nem akart másoké lenni, akik annyira sóvárogtak a szép országra és aranyfényben úszó városaira.

Befejezésül a tanító lassú, ünnepélyes hangon — mint aki szent könyvből olvas — idézte az utolsó sorokat:

— Te pedig, ó flamand, aki ezt a könyvet forgatod és a dicső tetteket olvasod, emlékezzél meg róla, mi volt Flandria hajdan és most, méginkább pedig, hogy mivé lesz, ha szent őseid eszményét felejtéd...

A tanító lassan becsukta a szent könyvet, némán nézett végig a gyermekeken és folytatta:

— Ez a flamand hősök története volt. Addig, amíg flamand talajba tölgyek kapaszkodnak, a hősöknek nem szabad kihalniok Flandria földjén.

Egy nyolcéves fiúcska föluggott és kipirult arccal kiáltotta:

— Én is hős leszek!

A gyermekek nevettek. A tanító pedig komolyan megjegyezte:

— Adja Isten, hogy úgy legyen, Veuster József. A hőseknek nem szabad kihalniok a flamand földön.

Aztán jókedvűen fölszólította a gyermekeket:

— Gyertek, menjünk a szabadba! Ma már nincs kedvünk a falak közt maradni!

A fiúk és lányok egyaránt újjongva rohantak kifelé. Elindultak a tanítóval a puszta ezüsthéyes ösvényére, amelyen négy évvel ezelőtt Veuster József elindult a jó Isten keresésére.

A puszta még néma volt. Csak egy pár nyárfa ezüstös ága nyújtózkodott álmosan és néhány boróka zöldelt. Itt-ott egy nyúl ugrott elő fészkeből és egy-egy varjú szelte át károgva a levegőt.

A tanító „megállj”-t vezényelt és így szólt a gyermekekhez:

— A brabant hősek talaja szegény. A paraszt verejétkkel szerzi meg a mindennapi kenyeret. Mégis szent ez a föld, mert atyáink vére áztatta Flandria becsületéért és szabadságáért.

A fenyőfákon már ott ékeskedtek a tavasz kis gyertyácskái. Az ünnepi csöndben titokzatosan susogtak a vén fák ormai. Csak néhány mókus kaspzkodott fürgén a faágakon és vadászott madarakra.

A flamand erdők szentek; itt imádkozott Jan Ruysbroeck. Itt minden fa mennyei tűzben ég. Flandria erdői szentek; akárcsak a dómok, hisz Isten maga építette azokat önmagának!

Visszafelé az út a mezőkön vezetett keresztül, ahol a vetés már kalászba szökött.

— Itt terem a kenyér! — magyarázta a tanító. — Semmirekellő, aki a kalászsokat letépi!

A szántóföldön kis szentély állt, amelyben tarkán hímzett, selyemruhás Madonna trónolt. Egy pillanat alatt minden fejről lent volt a süveg.

— Itt az Édesanya, ki megáldja kenyerünket. Kössetek neki csokrot!
Az oltár pillanatok alatt illatos tavaszi virágözönbe borult.

— Az útszéli kereszték és az Istenanya kápolnáí úgy forrtak össze Flandriával, akárcsak a puszta, a tölgy, a fenyő és Flandria népe. Aki fővegét nem emeli le előttük, nem méltó a flamand névre. Üdvözljük hát Flandria Úrnőjét!

A sok gyermekszem áhitattal nézett föl az Istenanyára. A tanító előimádkozta az Ave Maria-t. A gyermekek hangosan ismételték:

— Asszonyunk, Szűz Mária, Istennek szent Anyja, imádkozzál értünk most és halálunk óráján. Ámen.

Aztán a tanító megtoldotta az imát még egy verssel, amely nem tartozott ugyan az angyali üdvözlethez, de minden gyermekszívben visszhangra talált:

— Mária, Anyánk, hazánk Királyné Asszonya, őrködj Flandria tavaszán! Ámen.

A csapat némán, megilletődötten tért vissza az iskolába. A gyermekek tágranyílt szeme könnyel telt meg. Bepillantottak hazájuk szívébe.

Ezen a reggelen a kis Veuster József kezdte megérteni, amiről Klas bátya oly sokszor mesélt neki, hogy a földanya beszél az emberszívhez.

József délután Tys Deselaers-hoz a kovácshoz látogatott el. Segített neki; nyomta a fújtatót és magasra lobogó lángot csalt elő a parázsból.

A kovács fekete keze vasat tartott a tűzbe, míg csak fehér fényben nem izzott. Majd az üllőre dobta és kalapáccsal akkorákat sújtott reá, hogy a szikrák arcukat csapkodták.

— Mit csinál, Deselaers mester? — kérdezte a fiú.

— Kaszát — volt a kurta válasz. — Atyádnak szüksége van reá aratásra. Ha Isten is úgy akarja, akkor bővelkedünk kenyérben. Az elmúlt évben sok gabona elrothadt. Nehéz napok voltak. Flandriát is megviselte az éhínség... Hohó! A tűz már nem vet szikrát! Rajta, József, nyomd a fújtatót! Hadd lobogjon magasra a láng! Úgy, még jobban! No, most föléledt! Ide, a kalapácsot elé!

És az erőteljes újjak nyomán újra erősen szikrázott a vas.

— Mester! Régebben fegyvereket is kovácsoltál? — kérdezte a fiú.

— Hogyne csináltam volna! De ma már nincsen háború, legalább Flandriában. Különben úgy hírlík, nincs nagy béke a világon. Mindenhol forradalom, békétlenség. Párizsban agyonlőtték az érseket. Rómában beverték a pápa ablakait és őt magát száműzték a városból. Csak itt lennének mind a markomban! Megtanítanám őket mőresre! De, Istenemre mondom, úgy látszik, Rómában már nincs egy becsületes fegyverkovács sem!

A mester a szavaknál még erőteljesebben sújtott le az izzó vasra, olyannyira, hogy az egész épület rengett bele.

Én pedig fújtatómmal szeretném nekik tüzesíteni a poklot — kiáltott a fiú szenvedélyesen és fekete kezével végigszántott borzas haján. — De kár, hogy Flandriában nincs többé háború!

— Hogy beszélhetsz ilyen, te gyerek! — fortyant föl Deselaers — A háború borzalmas átok, fölemésztí a népeket. Azonban ha a becsület és szabadság forog kockán, akkor olyan, mint a kovácsműhely tüze, mely szenvedésben keménnyé, acélkeménnyé kalapálja és testvérré forrasztja össze a nemzeteket.

— Háborúnak mégis lennie kell Flandriában, mert én is hős akarok lenni! Hős, mint Robrecht gróf, az oroszlán — lelkesedett a fiúcska és szeme villámokat szórt a láng izzó fényében.

— Úgy...? Olyan hős akarsz lenni, mint az oroszlán? — kérdezte a kovács, míg a vasat verte az üllőn. És ezért Flandria egyszerűen hadat üzenjen?

A legényke kissé leforrázottan hajtotta le fejét. Lehangoltan mondta:

— Hát akkor igazán nem lehetek hős, ha nincsen háború!

— Nincs igazad! Azzá lehetsz a békés napokban is. Flandriában ma is, a békében is élnek hősök.

— De hát hol? — kérdezte a fiú tovább.

— Hát ott van például édesanyád. Úgy láttam, ma nagymosás van nálatok. Anyád egész nap a mosóteknő előtt áll. Valószínűleg van is mit mosnia a sok gyerekre. Aki napról-napra úgy dolgozik, mint édesanyád, anélkül hogy egy pillanatig is gondolna hálára vagy pihenésre, az hős még akkor is, ha nem öl meg ellenséget. Nézz csak oda az utcára, amott is közeledik egy hős!

József kíváncsian ugrott ki a kovácsműhely kapuján. Csalódva jött vissza:

— De hiszen csak Erzsébet nővér jön!

— Igen, csak Erzsébet nővér! De ő is hős! Éjszakánként a betegágynál virraszt, nappal pedig fáradhatatlanul járja Tremeloót s a vidék falvait, hogy enyhítse a nyomort és fájdalmat, főlzártítsa a könnyet ott, ahol hiányzik az anyai szív. Mindezt pedig jókedvvel és örömmel végzi, mindenkihez van megnyugtató avagy kacagtató szava, mellyel gondot oszlat és derült kelt. Mégis biztos vagyok benne, hogyha a jó Istennél a jutalom kiosztására kerül a sor, csodálkozva néz majd rá és azt mondja: De édes Istenem, hisz tulajdonképpen semmit sem tettem! Látod, fiam, Erzsébet nővér is hős, ha más is, mint Flandria Oroszlánja!

A gyermek jó ideig elmélázva nézett a kovácsműhely tüzébe.

— De hiszen én sem anya, sem Erzsébet nővér nem lehetek!

— Nem is kell! Nem is kell! — nevetett jó nagyot Tys Deselaers. — Egyet azonban mégis megtehetsz. Szívedet kovácsolhatod, hogy acélossá és férfiassá váljék, nemes és érzékeny mások szenvedése iránt, de kemény saját gyerekes vágyaiddal szemben. Ó, bár úgy kovácsolhatnám, mint ezt a vasat itt! Először lángokba vetném, hogy egészen áttüzesedjék, aztán addig kalapálnám, míg acélkeménnyé válik. Ilyen szivekre van szüksége Flandriának! Most eleget csacsogtunk! Nyomd a fűjtatót, hadd lobogjon a láng!

A fiúcska újra munkához látott két kis öklével. A beszélgetésnek vége szakadt. Nem is volt szükség többre, mert Józsefnek elég megfontolnivalót adott a kovács a szívről. A szívről, amelynek keménynek kell lennie mint az acélnek és oly jónak, gyöngédnek, akár az anya avagy Erzsébet nővér szíve...

SZAPPANBUBORÉK

A nap, mint valami tüzes, vérpiros léggömb függött az almafa ágai között.

Veuster gazda udvarában néhány tucat fehér és tarka ingecskét, nadrágot, szoknyácskát lengetett a szellő. Az asszony még mindig fölgyúrt ujakkal állt a nagy mosóteknő előtt és szorgos munkája nyomán tajtékozott a fehér hab.

A lányok is kivették részüket a munkából. Dorus, a kis cseléd egy zséter frissen fejt tejet vitt az istállóból a konyhába. Paula egy kosár ruhát, hogy a kötelekre teregesse. Nem állhatta meg, hogy néhány szemrehányó pillantást ne vessen a kút kávéja felé, ahol József és Ágoston szappanbuborékokkal szórakoztak.

— Lusták vagytok! — kiáltotta feléjük fölháborodva.

— Ruhát teregetni nem férfimunka — jelentette ki Ágoston méltóságteljesen.

— A férfiak mosási napokon mindig szappanbuborékokat csinálnak — folytatta József. Ezzel az agyagpipákat, melyeket Piet Winkelmohlentől erőszakoltak ki, újra beledugták a szappanosvízbe és kis pofáikat olyan dagdatra fújták, mint Scherpenheuvel angyalai a Mária oltáron. Tarka golyócskák serege röpködte körül az almafát, melyen a napkorong lógott.

Marieke Deselaers, a kovácműhely legifjabb sarja vígan vetette magát a szívárványszínű gömbök után és ha egyet eltalált, tapsolva semmisítette meg kis tenyerével.

Gellért a kút vonórúdján lovagolt, mely a nagy vödört tartotta, és kritizált:

— József szappanbuborékja sokkal szebb, mint a tied, Ágoston. Magasabbra is repülnek a gömbök. Sok mindent eltanult már tőlem — mondta kegyes leereszkedéssel.

Ezt már szívesen hallotta József. Ágoston azonban mérgesen fölkiáltott:

— Semmihez nem értesz, éppen semmihez!

— Mindenhez értek — volt a válasz — mert egyszer még generális lesz belőlem!

— Énbélőlem meg püspök! — torkolta le a kettőt Ágoston — Mindnyájatoknak le kell térdelnetek előttem és kezet csókolnotok.

— Én meg pápa leszek — kukorékolta József — és nagy fényes gömböt fúj a levegőbe.

— És én... és én leszek — szegény Ágostonnak már semmiféle nagyobb méltóság nem jutott eszébe, ami a pápát fölülmúlhatná. Ezért elhajította a pipát, megragadta Józsefet és lehúzta a kút kávjáról. A megtámadott sem maradt adós, így hát püspök és pápa a föld porában hemperegve vívta további küzdelmét. Gellért, a vonórúd generálisa meg kárörömmel tapsolt és alaposan kinevette a kettőt. Ezt hát mégsem viselhették el megtorlás nélkül az egyházfejedelmek. Talpraugrottak és egyesült erővel nekiestek fivérüknek. Ágoston nadrágszáránál fogva lehúzta őt a rúdról, József pedig ráborította a lúggal teli vízmerőt. A háború elemi erővel tört ki; köpködés, ordítózás, szitkozódás egymást váltotta. A következő pillanatban mindhárman óriási, egymásba kuszálódott gombolyag formájában gurultak a földön. Bajos lett volna megállapítani, hogy a fölülkerült orr-, kéz-, lábnak ki a gazdája. A legifjabb flandriai csata valóban kétes kimenetelű lett volna, ha a hadszíntéren meg nem jelenik Veusterné és a pápának csakúgy, mint a püspöknek avagy generálisnak le nem kent egy jó, vizes nyaklevest. Így sikerült fiait szétválogatni kéz, fej, láb szerint.

Veusterné parasztasszony. Nem sokat beszél; cselekszik!

Ebben a pillanatban megszólalt a tremeloói harang. Az asszony kötényébe törölte kezét. A legénykék ingújjukat húzták végig véres orrukon. Mindnyájan Úrangyalára kulcsolták össze kezüket. Aztán a konyhába igyekeztek, ahol már a tűzön rotyogott a vacsora, a köleskása. Az apa is megérkezett a mezőről; vele Piet és a legidősebb fiú, Leonce.

— Jók voltatok? — kezdte meg az apa a lekiismeretvizsgálat.

Paula büszkén és önérzetesen bólintott. A fiúk feje azonban már mélyebben konyult a kölesbe.

— Feleletet akarok — mondta erélyesen az apa.

— Egy kicsit összeverekedtünk — vallotta Gellért.

— Mert József pápa akart lenni, én meg csak püspök — toldotta meg Ágoston.

— És mert Gellért kinevetett — mentegetőzött József.

Az apa elkomolyodott. Piet Winkelmohlen pedig nevetett:

— Mi sem voltunk különbek!

Az apa ügyet sem vetett szavára. Sohasem nevetett, ha gyermekei neveléséről volt szó.

— Haragból ütlegettétek egymást? — kutatta szigorúan.

— Először csak tréfából. De amikor József nyakunkba öntötte a szapanosvizet, harag lett belőle, legalábbis nálam... vallotta tovább Gellért.

De én kezdtem — fejezte be Ágoston a fiúk gyónását.

— Vacsora után kimentek a kapuhoz. Letérdeltek a nagy kereszt elé mindaddig, míg nem hívlak benneteket!

Asztali áldás után a három bűnös kiosont a konyhából. Amikor elilantak, Piet fejét csóválta:

— Gazda, micsoda pompás fiaitok vannak! Hanem túl szigorúak vagytok hozzájuk!

A paraszt arca földerült, és magyarázatba fogott:

— Igazad lehet, Piet! Nekem is örööm telik bennük. Azt is szívesebben veszem, ha alaposan elpáholják egymást, mintha orrukat lógatnák a földig. A fiataloknak azonban meg kell tanulniuk haragjuk fékezését. Nem szabad, hogy minden semmiség lángbaborítsa őket és elvegye józan eszüket. Tudom, erre mindegyik fiam hajlamos. Mi, a Veusterek mind keményfejúek voltunk, és ereinkben vad, tüzes vér fickándozott. De fegyelemnek kell lennie. Legelsőben pedig önfegyelmet kell tanulniok! Aki nem fékezi haragját, nem méltó a férfi névre. Most ezért csak térdeljen a három jó ideig a kereszt előtt. Nem egyszer nekem is ott kellett térdelnem, a jó Isten tudja, de éppúgy apámnak, nagyapámnak is... Tanulják csak meg, hogy áldozat és önuralom neveli a férfit, de nem esztelen, dühös verekedés.

— Ökleiket azért csak hadd gyakorolják, bátya! — fűzte hozzá Piet.

— Hát persze, csak ne gyerekes haragból! Különben nálam elég alkalom van erre. Fiaim karja izmosodjék, mint a kovácsé, akaratuk acélosodjék, elsősorban önmaguk legyőzésére.

Piet elgondolkozott és helyeslőleg bólintott.

Úgy legyen, bátya! Gyermekeitek nem ütnek el fajotoktól. Igazi flmand fácskák.

— Csak idejében kell őket karóhoz kötni — fűzte hozzá a gazda és kiment a kereszthez. Fiai ott térdeltek szent békességben, és az üde arcokon komolyság ömlött el.

Valamivel később mindnyájan a lakószoba nagy kandallójánál ültek. Az apa meggyújtotta a lámpát. Vörös fényt sugárzott maga köré. Az anya szokás szerint elővette kedves szentjeinek életrajzát. Szép, régi könyv volt képes ábrázolásokkal.

A gyermekeknek ez volt a nap legkedvesebb órája.

Parasztszobában időztek-e közben, avagy nem inkább templomban, ahol a fényben megnyúltak az ablakok és a szentek áhítatos képe tekint le rájuk? Vajon nem néznek-e valamennyien szeretettel a gyermekekre: a sárkányölő Szent György, Szent Márton a karddal, a szent püspökök és pápák glóriás mitráikkal, tenyerükön felséges dómokkal? Nemde Szent Erzsébet rózsáinak illata tölti be a levegőt és titokzatos muzsika, amikor az anya Szent Ceciliáról olvas?

Mindez olyan fenséges!

Amikor pedig az anya becsukja a könyvet és gyermekeire ráolvas egyegy üdvös tanulságot, mely úgy illik mindnyájukra, mint a cipő avagy ruha, akkor a kis arcok szent lelkesedés tüztől lángolnak. Egyek mindnyájan elhatározásukban: Isten lovagjainak nyomában kell járniuk!

Ma egészen különös történetet olvasott föl az anya. Szólt pedig szent Péterről, a remetéről. Valahol az Abruzzók közt élt nagy békében Istennel és az ég madaraival, míg egy napon bíborvörösbe öltözött kardinálisok hírről hozták neki, hogy a szent kollégium az egyház fejévé választotta. Koronázásra hívták meg a pápák szent városába. A remete jót nevetett és azt hitte, hogy a főpapok tréfát űznek belőle. Amikor azonban a bíborosok szent komolysággal térdet hajtottak előtte és esdve kérték, hogy az egyház érdekében fogadja el a választást, akkor Péter belátta, hogy kérésükbe bele kell nyugodnia. Fájó szívvel búcsúzott a kis remeteségtől — mely, ha nem is nyújtott többet, mint a madárnak a sziklafészek — másvilági békeséggel árasztotta el. A hármaskorona súlyosan nehezedett rá. A pápai trón fénye vakította szemét és zaja zavarta lelkét. V. Cölesztin pápa szent vágyakozással sóvárgott vissza a hegyek közé, kis remeteségébe. Öt hónapig viselte a fényes terhet. Ekkor ő, a pápa, térdre vetette magát a bíborosok előtt és könyörgésre fogta a dolgot:

— Testvéreim, Krisztus szerelmére és lelkem üdvére kérlek titeket, vegyétek le vállamról a terhet, melynek hordozására erőtlenségem vagyok, és engedjétek vissza magányomba!

A bíborosok megsajnálták a könnyesszemű, békéjét nélkülöző aggastyánt és hozzájárultak kéréséhez. V. Cölesztin pedig újra kezükbe tette le a tiarát és halászgyűrűt. Ismét csak Péter volt, a jókedvű remete.

A gyermekek kipirult arccal hallgatták a nem mindennapi életrajzot. Különösnek, nagyon különösnek vélték. Nem fért fejükbe sehogysem, hogy akad, aki aranykoronát, pompás fehér selyemruhát, a legnagyobb földi hatalmat dobta el magától, hogy valahol a hegyek között egy kis remeteségben az ég madarait etesse! Érdekes, igazán nagyon érdekes...

Néhány pillanatig csönd borult a szobára. Aztán mint a madárkak csipelése hangzott föl jobbról, balról a gyermekek ártatlan fecsegése:

— Ezt hát meg nem tettem volna! Mit is főzhetett Péter a kis remete-
ségben? — Hát mit mást, mint répát, gyökeret? — És egész nap csak imád-
kozott és énekelt? — Ezt hát megúnnám! — És nem kapaszkodott föl senki
hozzá a sziklára? — Mit?... Mindig egyedül? Ó, jaj...

A kis raj így zümmögte körül az anyát. Egyedül József hallgatott és el-
mélázva nézett maga elé.

— És mit szól a történethez az én József fiam? — kérdezte az anya.

Mint akit álomból riasztanak föl, rezzent össze a megszólított. Neki is
volt kérdezni valója:

— Anyám, Péter hős volt?

— Hogyne lett volna, fiam! A szentek mind hősök! Szegénység és alá-
zatoság nevelte hőssé. Lásd, a jó Isten a hegyek szegény remetéjét a legma-
gasabb trónra ültette, aztán a pápát újra remetévé tette. Arra a nagy igaz-
ságra akarta megtanítani a kevély emberiséget, hogy a világ minden pom-
pája nem ér föl az alázatos szív békéjével. Ez a fény csak szappanbuborék;
a magasba száll és tarka színekben ragyog. Aztán egyszerre csak szétpuk-
kad, és ami a pompás színekből megmarad, nem egyéb, mint egy csöpp
szappanosvíz, mely a kevélyek orrára hull...

Erre már szívből kacagtak a nebulók. Szivecskéjük megérezte, hogy
gyermekes büszkeségük rászolgált az üdvös oktatásra...

Csak Gellért kérdezte tétován:

— Anya, hát nem szabad büszkének lenni?

— Szabad, hát hogyne volna szabad! Legyetek büszkék arra, hogy pa-
rasztgyerekek vagytok, hogy a flamandok dicső népéhez tartoztok! Kivált
pedig arra legyetek rátartiak, hogy Isten gyermekei vagytok. Ám a gőg,
mely nyeglén dicsekszik, magasan hordja az orrát és másokat megvet, ló-
hátról kezel; a büszkeség, mely mellett nem fér meg alázat, ez már buta gőg
és az embereket balgákká, szeretetlenekké neveli. Ettől őrizkedjetek!

A gyermekek elhallgattak. Ha az anya oktat, érdemes rajta elgondol-
kodni! Szavát nem lehet oly könnyen feledni!

Éjszaka József nyugtalanul hánykolódott. Gyermeki szíve csordultig
telt meg az elmúlt napokban. Zavaros álmok gyötörték. Mint égháború
tombolt az aransarkantyúsok csatája. Az óriás Jan Breydel fölemelte
bárdját és Piet de Coninck csak úgy szelte az ellenséget. Az oroszán pedig
aranyos fegyverzetben vágatott koromfekete hollón, csak úgy szikrázott.

József a párnák közt verejtékes homlokkal kiáltott: Flandriát az
Oroszlánnak!... Öljétek meg...!

— Fogd be a szádat! — kiáltott rá Ágoston és jól oldalba bökte. Jó-
zsef pedig tovább álmodott. Szent Péter trónján ült. A bíborosok fejére

tették a hármás aranykoronát, de mezítlábas zarándok termett előtte hirtelen és lekapta fejről a tiarát. És — ó csodák csodája! Kezében szétfoszlott az arany; a korona fénylő szappanbuborékká vált. Fölszállt és ugyanakkor szétpukkadtt. József orrára ráhullott egy csöpp...

A kisfiú tovább álmodott. A kovácsműhelyben találta magát. Nyomta a fűjtatót. A mester feléje közelgett, kitépte kebléből a szívet, a tűzbe dobta és rákiáltott:

— Hohó! József! Szelet! Hadd lobogjon magasra a láng! Többet! Még többet! Úgy! Jól van! Hogy izzik, hogy ég...

Aztán a kovács pusztá kezével kivette az égő szívet a tűzből és az üllőre tette. Majd rásújtott a kalapáccsal és nevetett:

— Hohó! Üssük csak! Keményé kell lennie, acélkeményé, és mégis jónak, gyöngédnek...

József ijedten, verejtékezve ébredt föl. Szívéhez kapott. Vadul vert.

Az anya megjelent és kitérte az ablakokat.

Rég volt; aranszínű sugarak nevettek be a szobába.

KOBESZ ÉS A REMETÉK

Veuster gazda házától az út jó félóránnyira volt az iskolától. Esőben és szélben, hóviharban és forróságban egyaránt gyalog tették meg a gyermekek. Így volt rendjén: a fej józan maradt, az arc piros, a hangulat kedélyes. Rendkívüli szép napok voltak azonban, amikor Józsefnek nem kellett gyalog mennie. Fűzőld, egyfogatú kocsi állt ilyenkor rendelkezésére. Befogták a lovat, és ostorcsattogás, vidám nevetés közt vezetett az út árkon-bokron keresztül. Megérkezve a lovat egyszerűen a tanító réjtjére terelték és kedvére legelhetett, amíg a tanítás végetért.

Hozzá kell fűznünk, hogy a ló tulajdonképpen nem volt paripa, de még számár sem, csak egy jól megtermett bakkecske. Kobesznak hívták. Szép, erős állat volt és nem vette zokon, ha az istálló helyett a mező levegőjét szívhatta.

Ma reggel Kobesz vitte Józsefet. A fiú soha nem bújt olyan gyorsan nadrágjába, soha nem fogyasztotta el reggelijét oly mohó étvágygal, mint ilyenkor. Szájában az utolsó falattal sietett az istállóba, ahol Kobesz vidám mekegéssel üdvözölte. Majd befogtak, és József fölült. Marieke Deselaers vele mehetett. József az ostor után nyúlt. A bak még egyet mekegett jókedvében és kifelé iramodott a kapun. Gellért és Ágoston egy darabig versenyt futott az állattal. A bak csakhamar elhagyta őket; tüdeje erősebb volt. A fivérek irigy szemmel néztek a jármű után. Végre megszólalt Ágoston:

— Egy bakkal kocsikázni szerintem igazán nem sokat jelent! És legintett egyet.

— Na, igazán nem! — hagyta helyben Gellért — Kis gyermekeknek való mulatság!

József a magasba kapta az ostort és nagyott csapott bele a levegőbe. Marieke pedig ujjongva tapsolt és örömeiben nagyokat kiáltott. Bent a pusztában a kocsi kerekei belesüppedtek a homokba, és Kobesz lépésben ment. Zavartalan nyugalmán észrevehető volt, hogy mély gondolkodó.

József is elmélázott. Marieke dúdolt. Ekkor hirtelen félbeszakította a fiú:

— Marieke, tudod-e már, hogy hős akarok lenni?

A kislány tágranyílt szemmel bámult rá:

— Nagy hős?

— Igazi nagy hős — erősítette József.

— És mit csinálsz akkor, ha már hős leszel? — Érdeklődött szinte áhítatos tisztelettel a leánya.

— Ó, mindenfélét! Sárkányt vagy óriást ölök. Hát olyanfélét, amit hősök csinálnak.

— De hiszen itt nincs se sárkány, se óriás!

— Hát ez igazán kár! Manapság különben is nehéz hősnek lenni. A lányoknak a legkönnyebb. Belőlük anya lehet vagy Erzsébet nővér. Akkor hősök. De mi, fiúk...

József nagyot sóhajtott. A bak mekegett, mintha nevetne rajtuk. József nyakába vágta az ostort és rákiáltott:

— Hohó, Kobesz! Ne aludj!

Kobeszt azonban nem lehetett kihozni a sodrából. A fiú rövid idő múlva megszólalt:

— Igen, Marieke, nekünk fiúknak már nem olyan könnyű a sorsunk. Ellenséget sem ölhetünk, mint Flandria Oroszlánja, mert az emberek nem akarnak háborút. A pápaság is nagyon bizonytalan. De valami mégis eszembe jut! Remetéik mégis lehetünk. Mint a jókedvű Péter, akiről tegnap olvasott föl anya. Elmegyünk az erdőbe, egészen be a sűrűbe, ott remetelakot építünk és énekelünk, imádkozunk, mint Jan Ruysbroeck, míg lángba nem borulnak a fák. Akkor mi is hősök vagyunk!

— Mikor akarod megkezdeni a remeteséget?

— Most mindjárt! Anya mondta, hogy a jóföltételeket nem szabad halogatni, mert a jó Isten nem szereti, ami már kihűlt és langyos.

— És mi lesz az iskolával? — aggodalmaskodott Marieke.

— Mi szentebb: remetéskedni vagy iskolába járni?

— Remetéskedni — állapította meg a kislány.

— Hát akkor nem kell iskolába mennünk, hanem mélyen be az erdőbe, és imádkozunk, míg kigyulladnak a fák.

— Én is? — kérdezte Marieke.

— Te is! Mert Erzsébet nővér nem lehetsz, ahhoz még kicsiny vagy, és hét gyereked se lehet máról holnapra.

Éppen elérték az iskola felé elágazó utat. Kobesz odairányult, de József erővel rántotta vissza a gyeplőt.

A bak mekegett és beiramodott az erdőbe.

A gyermekek úgy vélték, hogy már elég mélyre hatoltak a sűrűségbe. Elengedték a gyeplőt és alkalmas remeteség után néztek. Hűsz méternyi távolságra ütötték föl tanyájukat. Két fadarabbal keresztet kötöttek össze kis szivacsuk és törlőruhájuk zsinagével.

— Minek kell nekünk palatábla?

— Minek is?

— Most hallgatnunk kell — volt a válasz. Aztán mindketten a kereszt elé térdeltek és imába fogtak.

Ó, igen! Az imádsághoz valóban értettek. Rózsafűzérjük is volt. Amikor József végigpergette a magáét, átszólt a leánykához:

— Arrafelé még nem lobognak a fák?

— Nem. De nemsokára kigyulladnak. Hát nálad?

A kisfiú hangosan énekelt, mert így könnyebben ment az imádság. Marieke is dúdolt egy szép Mária-éneket.

Így telt el a délelőtt.

Valahol messze a déli harangszó kondult. A kislány nem állhatta meg szó nélkül:

— Most van vége az iskolának!

— Ahhoz már semmi közünk — torkolta le erélyesen a remete. El kell mondanunk az Úrangyalát.

A két gyermek meg is tette épületes ájtatossággal. Aztán megszólalt a kislány:

— József, éhes vagyok!

— József testvér — igazította helyre a megszólított. — Ezentúl így kell mondanod, Marieke nővér!

— Éhes vagyok, József testvér!

— Akkor gyökereket kell keresnünk. Kár, mert nálam éppen most gyulladnak ki a fák.

— Nálam is!

A lobogó fákat mindazonáltal magukra hagyták és elindultak gyökereket keresni. A közelben csakhamar ráakadtak a fára, melynek vastag gyökere kinőtt a földből.

A gyermekek nekiestek, nagy fáradsággal tördeltek belőle egy-egy darabkát és elkezdték rágcsálni. Ábrázatuk hamar megnyúlt; a gyökér rossz ízű és kemény volt. Apró foguk alig bírt vele.

— A remeteélet nehéz — állapította meg a fiú.

— Igaz — hagyta helyben a leányka — de hiszen még megvan a vajaskenyérünk.

— Hát jó, együk meg a vajaskenyérünket — válaszolta a fiú némi megfontolás után, mert kétely szállta meg, vajon a remeteélet szigorával összeegyeztethető-e a vajaskenyér?

Mindketten nagy étvágygal haraptak bele a vastag szeletekbe. Még a baknak is jutott belőle.

A remeteéletet most már újult erővel folytatta a két gyermek és még buzgóbban imádkoztak, énekeltek. Ám a fák még mindig nem lobogtak.

Rövid idő múlva ismét megszólalt Marieke:

— József testvér, otthon most kávéit isznak. Anya nagy tányérba fehér kenyérdarabokat rak és sárga mézet ad hozzá.

Ugyan, hagyd már — háritotta el fölényesen a remete. — Ezek kísértések. — Csakhogy a kísértés őt magát sokkal jobban ostromolta, mint ahogy önmagának is bevallotta. Az ima és ének közé egész hegy emelkedett szép, fehér kenyérszeletekből és sárga mézből.

A remeteélet valóban nagyon nehéz.

— Meddig maradunk? — kérdezte a kislány.

— Mindig... mindaddig, míg hosszú szakállunk nő.

— De hiszen nekem nem nőhet szakállam!

— Akkor te nem is vagy igazi remete!

— Ha úgysem vagyok igazi remete, akkor haza is mehetek.

— Ez kísértés, Marieke nővér — jelentette ki a remete komolyan.

Ugyanebben az időben nagy gond feküdt meg Veusteréket és a kovácsműhely lakóit. A tanító már reggel fölkutatta a gyermekekkel az erdőt. Nem talált nyomokra. Amikor aztán Ágoston és Gellért otthon jelentették a két gyermek rejtélyes eltűnését, az apa és Piet Winkelmohlen azonnal keresésükre indult. Egyik óra a másik után telt el. A fák már hosszú árnyékot vetettek, és az erdőre mind nagyobb sötétség borult. Egyszerre csak Piet elött valami fehérség surrant át a fák között. Aztán tisztán hallotta:

— Me-e-e.

— A bak! — kiáltott föl örömeiben Piet.

Nemsokára elérték Kobeszt. Az állat odasímult a béreshez és kezét nyalta. Néhány lépésnyire megpillantotta a két gyermeket is. Marieke nő-

vér a földön ült és sírt. József, a kis remete pedig rendületlenül ott térdelt a kereszt tövében és imádkozott. A hűtelen, kötelességről megfeledkezett remetetárs könnyei mitsem zavarták.

Marieke újjongva röpült a béres karjaiba. Ám József komor arccal tiltakozott:

— Ne zavard remeteségem magányát, Piet Winkelmohlen! Ha viszont van a zsebedben egy darab kenyét, azt elfogadom!

— Megbolondultál, fiú? — mondta nevetve Piet.

— Ó, Piet, hiszen mi tulajdonképpen remeték vagyunk!

— De én hazamegyek veled — esdekelt az állhatatlan remetetárs.

— Hát persze, hogy jössz... és József is jön!

József azonban kézzel-lábbal tiltakozott és csak akkor szállt föl kelletlenül a kocsira, amikor Piet megjegyezte, hogy anyja otthon mennyire siratja.

Így végződött a két gyermek remetesége. Kobesz vígan vitte őket: Piet versenyt futott vele. József útközben hiába törte a fejét azon, miért gördítenek az emberek annyi akadályt elhatározása elé, hogy hőssé lehessen.

Csak később, sokkal később látta be, hogy a hősnek elsősorban és mindenekelőtt kötelességét kell teljesítenie. A sárkányölés, óriások legyőzése, a remeteség — mindezek rendkívüli teljesítmények, amelyekre csak akkor kerülhet sor, ha kedvező alkalom kínálkozik hozzá.

Ezen az éjszakán József mélyen és nyugodtan aludt. Erre pedig annak is szüksége van, aki hős akar lenni!

AZ ARANYÚTON

Így teltek Veuster József gyermekévei.

Gyermekkorra az erőnek, bátorságnak, fékezetlen életkedvnek volt túlcsonduló pohara. A fiú gyakran térdelt ott a kapu előtt a kereszt tövében, mert nem fékezte haragjának szenvedélyes kitöréseit. Az iskolaudvaron meg nem ritkán futott karmai közé egy-egy legényke, aki aztán vérző orral kiáltott segítség után és keresett elégtételt a tanítónál. Ha József valamelyik társánál rosszat, kirívót látott, haragja nem ismert határt.

Egyszer tetten érte az egyik nála két évvel idősebb, léha fickót, aki megvert egy kislányt. Sus Baal volt a neve. József úgy ugrott neki, mint egy párduc az ellenfelének, csontjai valósággal ropogtak, amikor a földre terítette. Majd rávetette magát áldozatára és kemény öklével úgy elpáholta, hogy Sus siralmas jajkiáltásokkal keresett szabadulást. A tanítónak csak nagy fáradsággal sikerült a bosszúálló markából kimentenie. A kiszabott büntetés kemény, a merénylet enyhítő körülménye pedig ismeretlen volt előtte. Csakhogy József büszkébb volt, semhogy elárulta volna hitvány társát. Ehelyett a tanítás végén fölkereste és kivett nadrágja zsebéből egy almát e szavakkal:

— Nesze, fogjad, Sus. Rászorulsz a frissítőre. De ha még egyszer megversz egy lányt, agyonütlek!

Sus félénken nézett a fiú szikrázó szemébe. Majd gyáván lesütötte tekintetét, az alma után nyúlt és elszaladt vele.

József kemény, bátor fiú volt és gyakran méregzsák is. Atyja heves vétét örökölte. Lelke mélyén ugyanakkor édesanyja gyöngédsége, józansága rejtőzött. Ott volt mindenütt, ahol vidám életkedv, vad lárma, hajmeresztő csíny mutatkozott; ahol öklök vagy hólabdák mérkőztek, vagy ahová a búcsú csalogatta a fiatalságot.

Az erőtlől és életkedvtől duzzadó parasztfiú ilyenkor újjongva osztotta a fiatalság harcias jókedvében. Mégsem volt szokatlan jelenség, hogy váratlanul eltűnt a lármás társaságból és csendes, magányos helyre menekült. Megesett ilyenkor, hogy órák hosszat bolyongott egymagában az erdő sűrűjében, avagy leült a templom egy sarkába.

Ismét búcsu volt Wechtern faluban. A nagyapa szokás szerint meghívta az anyát és gyermekeit. A wechterni búcsunapokon örömmámorban úsztak a fiatalok.

A falu vására a nevetésnek, lármának, éles sípolásnak, kurjantásoknak volt örvénylő forгатaga. Az élet hullámozott és a levegőt átjárta a sült alma, a friss fánk illata. A tremeloói parasztgyerekek eszeveszetten élvezték ezt a tarka vígasságot.

Valamennyi közt legjobban Veuster József.

Ám egyszerre, a nagy lovasjáték keringőjének kellős közepén a fiú elnémult és föltűnően elkomorlyodott. Hirtelen az az érzése támadt, hogy a láрма, mint valami ellenséges hatalom, szentségtörően nyújtja ki feléje karját, hogy birtokába vegye. Ebben a tobzódásban nem jutott józan gondolathoz, sem nyugodt lélekzethez. Mintha piszkos kéz fojtogatná szívét...

Még mielőtt vége volt a lovasjátéknak, József hirtelen fölugrott. A testvérek utánakiáltottak. Késő volt; József már eltűnt.

Rövid idő múlva keresésére indultak. A fiáért aggódó anya szívét szorongás fogta el. Talán megint valami vakmerő csíny...? Ám a nagypapa éles tekintete unokája lelke mélyéig hatolt, és komolyan jegyezte meg:

— Nézzetek csak be a templomba!

Az anya valóban ott találta fiát. A főoltár lépcsőjén térdelt. Szeme mereven tapadt a szentségház ajtajára, ahová rávetődött az örökmécses vörös fénye. Csönd volt, ünnepi csönd. A vastag tölgyfaajtókon megtört a vad láрма. Itt rejtve volt a lélek; ez esett jól a megzavart, kis gyermekszívnek.

Az anya tágranyilt szemmel kereste fia tekintetét és megkérdezte:

— Miért szaladtál el a búcsuról? Aggódtam érted!

József sokatmondó választ adott:

— Abban a zshivajban nem lehet a jó Istenre gondolni!

— A fiúnak igaza van — jelentette ki a nagypapa, amikor Veusterné elmondta neki az esetet. Aki nem menekül a világ zajából Isten csöndes magányába, megfullad benne, mint valami iszapos vízben.

Azokban a napokban a tremeloói plébániatemplom szentjei is fejcsóválva nézték a pirospozsgás, virgonc kis parasztgyereket, aki néha egész órán át némán, fénylő tekintettel térdelt a szentségház előtt és oly áhitatosan imádkozott, ahogyan csak Trin Kistemakers imádkozhatott.

A plébános előtt ült egy kis csapat flamand. Gyermekek, sok gyarlósággal és hibával, de szívük telve jóakarattal és szeretettel. A pásztor ihletett művészként dolgozott lelkükön az előkészület óráiban. József azonban tudatára ébredt ezeken az órákon, hogy a szenteken Isten keze dolgozik és hogy a legfőbb kalapácsütést a léleknek kell önmagára mérnie. Erősen

megragadta hát ő is a vésőt és a kalapácsot, hogy a plébános utasítása szerint használja mindkettőt.

A keménykötésű, vad parasztfiú erőt vett magán. Nyakára hágott fékezhetetlen makacsságának, követelőző türelmetlenségének, gyermekes büszkeségének. Szembeszállt heves ségével, mely oly sokszor kergette agyába a vért és szorította ökölbe kezét. Mindez pedig kemény munka volt. Meg kellett sebeznie önszívét. Valóban az üllőre vetette és tűzben kovácsolta.

Ebben a munkában pedig egyre gyarapodott a fiatal lélek ereje.

Virágvasárnap előtti szombaton Veuster József ott térdelt a gyóntatószékben és megvallotta bűneit. Kevés bánattal ugyan a kisebbeket, amelyek nyomát karmolások, daganatok alakjában társai viselték, de annál nagyobb, mélyebb fájdalommal a nagyokat, amelyek miatt az anyai szív könnye hullott. Csak egyet nem nagyon sikerült megbánnia, azt hogy Sus Baal társát oly siralmasan ellátta.

— Bánat helyett adok neki még egy almát — mondotta a plébánosnak, aki elfogadta ezt az önként fölajánlott elégtételt.

Józsefet nem izgatta az isteni ítélőszék. Atyja régen hozzászoktatta hibáinak, ballépéseinek naponkénti megvallására. Előtte nem lehetett szó sem elhallgatásról, sem kísértésről. Ha Veuster gazda gyermekeinek tekintetét kereste, a szívek önként gyónásra nyíltak.

— A hibák bevallása férfias erény — mondotta nekik gyakran. Csak a gyáva fél tőle.

A pap gyöngéd intőszavai a gyermek szívéig hatoltak, József úgy érezte, hogy az isteni irgalom trónjánál térdel. Amikor pedig a lelkiatya föloldozásra emelte kezét, újra magán érezte az isteni kegyelem fölemelő sugárát.

József szívből fakadó hálaima után a szabadba lépett. A nap áttörte a felhőket, és a tavasz pazar szín pompája ragyogta be a nagy természetet.

A fiúcska néhány pillanatig eltakarta arcát a vakító fény előtt. Aztán újjongva tárult ki lelke az újraéledt természet csodás szépségére.

Jó Isten! Hát ez szülőfaluja volna? A fenyvesek és hársfák üde zöldjén keresztül az öreg, szalmafüdeles kunyhók ragyognának?

Napsugárban, virágzöldnyegen keresztül vezetett az út hazafelé. Talán ez volt az ifjú tavasz? Avagy azért olyan szép mindez, mert lelkében mennyországot rejtett és benne szent békét, Istennek erejét?

A fiú újjongva szelte át a rétet, és lelke mohón tárult ki a fény, a ragyogás elé. Flandriai kis faluja még sohasem volt ilyen szép, és József még sohasem szerette ennyire.

Hazaérve örömeiben bejárt minden zugot és mert anyját nem találta azonnal, az istállóba szaladt Trinához, a tehénhez és Tomhoz, az ökörhöz. Majd Kobesz, a bak került sorra. Nyakába borult és fölkiáltott:

— Meghalok, szétpukkadok a boldogságtól!

— Csak ne itt az istállóban, mert utánad is tisztogathatok!

— Piet! Piet! — kiáltotta a fiú és egy ugrással az öreg, hű cseléd vállán termett. — Piet! Olyan boldog vagyok! Gyere, lovagoljunk ki a szabadba!

— Csak nyugodtabban, gyerek! — nevetett Piet. Aztán kötélnek állt és a fiúval kinyargalt a szabadba. Az istálló három négylábúja nem értette meg a történeteket és bőgve, mekegve bámult utánuk.

Este szokás szerint az egész család elvégezte a rózsafűzért és estiimát. Amikor József már ágyban volt, édesanyja mégegyszer odalépett hozzá:

— Gyermekeim, holnap Isten tér be szívedbe...

A fiú megremegett valami szent, titokzatos sejtéstől, ahogy csak gyermekszív remeghet, amikor találkoznia kell Istennel. Talán a fák is így reszketnek a tavasz lágy fuvalmára?

Másnap a lélekbe leszállt a mennyország.

Oly határozott, tisztán csengő hangon egy fiú sem tette le a keresztségi fogadalmat, mint ő, Veuster József. Kis ökle oly keményen markolta meg az égő gyertyát, hogy csaknem elolvadt kezében.

A pap a kehely fölött magasra tartotta a szentostyát.

— Ecce Agnus Dei! Íme, az Isten Báránya!

József, emlékszel-e még, hogyan indultál meg az ezüstös úton, hogy megkeresd a jó Istent? Most aranyúton, a szeretet aranyútján jön eléd!

Szíve úgy dobogott, hogy csaknem meghasadt.

Az Üdvözítő egyre közelgett. A pap már József előtt áll. Kiveszi az Úr szent testét a ciboriumból és nyelvére helyezi:

— Jézus Krisztus szent teste őrizze meg lelkedet az örök életre!

József szíve körül ezer láng gyúl ki. A szeretet tengerét túlharsogja egy hang: Isten benned! Isten a szívedben!

Mintha álmodna! Alig talál vissza a helyére. Kezébe temeti arcát, és egész valója elmerül az isteni mindenhatóság és szeretet tengerében.

Csak jó idő múlva tudja szavakba foglalni érzéseit:

— Engedj meghalnom! Engedj meghalnom! — suttogja a lelke. Majd rövid elmélyedés után: nem, nem meghalni, hanem élni engedj teéretted!

Fogadj el! Fogadj el mindazzal, amim csak van! Vedd el Kobeszt is, a bakt! A legkedvesebbet... Neked adom! Mindent neked adok!

A szeretet hevében égő, tiszta gyermekszív áldozati lángként csapott föl Istenhez...

Ebben az órában villámként cikázott át lelkén a vágy: önmagát mint pap vagy szerzetes egészen Istennek szentelni. Eddig még sohasem gondolt erre. Az Úr talán most hívja, miután lelkét természetfölötti fénybe borította? Isten nem használ emberi szavakat, de a lélek érzi szájának lehelletét...

József kimondta a nagy szót, melyet később, fölszentelésekor megismételt: „Uram, ha akarod... Uram, itt vagyok!”

Este az anya újra odalépett fia ágyához. Szent tisztelettel nyomta csókját fia homlokára:

— József, ezt a napot soha ne feledd!

A fiú mindkét karjával átkarolta anyját és fejét szorosan magához ölelte:

— Anyám, titkot súgok... de csak neked! Igazán csak neked!

— Mit akarsz mondani, gyermekem? — kérdezte megilletődötten az asszony.

— Anyám, — suttogta a fiúcska tűzpiros arccal — azt gondolom, hogy ma Isten hívott. Talán pap leszek...

Az anya mélyet sóhajtott:

— Ahogy Isten akarja gyermekem! Előbb még jó fiúnak kell lenned!

Aztán keresztel jelölte meg József homlokát és a belső szobába ment. A feszület előtt térdre ereszkedett és összekulcsolta kezét. Anyai szívéen fájó érzés vonaglott át... Hogyan fosztotta meg Isten egymásután gyermekeitől! Nyolcnak adott életet. Kettőt a bölcsőből ragadott ki előle a halál. Legidősebb lánya, Eugenia nővér már évek óta a kolostor lakója volt, Paulina követni akarja. A lányka nem ismer forróbb vágyat... Ágoston húsvétkor a löweni atyák iskolájába iratkozott, mert szerzetessé kíván lenni. S íme, itt a legfiatalabb! A legkedvesebb! A kis Benjamin! S most őt hívja az Úr...

Az anya fölnézett a megfeszített Krisztusra. Lelke elszántan suttogta:

— Íme, az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint!

ZARÁNDOKÚTON

A Dyle mentén, a Scherpenheuvel felé vezető úton hosszú, tarka seiyem zászlókat lengetett a szellő. Mögöttük haladt az emberi nyomorúság zarándokcsapata. Fáradtan és verejtékezve vitte bánatát a Szomorúak Vigasztalójához. Fölötte, mint egyetlen kék láng, biztatóan ragyogott az ég. Minden lépésnél felhőt kavart föl a por.

Mindezt a fáradságot szívesen vállalta a kis csapat. A fő, hogy vigaszra találjanak Mária trónjánál mindazok, akik útban voltak hozzá.

— Csak a gyermekem gyógyuljon meg... csak a gyermekem gyógyuljon meg újra... — sóhajtotta szüntelenül egyik asszony. Szemében aggodalommal vegyes bizalom...

Mellette csöndben imádkozott egy menyecske. Áldásért esdekelt méhének gyümölcsére.

— Csak egy kis vigaszt, egy kevés vigaszt énnekem is, ó, Atyám — hajtogatta a fiatal lány, aki a legkedvesebbet veszítette el és szíve bánatában nem ismert más utat, mint amelyik a Szomorúak Vigasztalójához vezet.

A zarándokcsapatot egy kétkerekű talyiga zárta be. Parasztasszony tolt: rajta köszvényes férje... Csak úgy szakadt róla a verejték. A férfi halkán nyögött. Hetedszer zarándokolnak így Máriához. Egyszer mégis csak megtörténhetik a csoda, és ha elmarad, a hét törrel átdőfött Fájdalmas Anya új erőt ad. A reménységnek nem szabad kialudnia. Ha megszűnt minden emberi segítség, ha az orvos és patika már nem ismer gyógyírt, ha a kétségbeesés mint fekete felhő akart a lélekre ráborulni, egy eszköz akkor is megmaradt: az út a Szomorúak Vigasztalójához.

A zarándokok közt akadt örvendező is, aki azért csatlakozott, hogy hálát mondjon és ezüst-szívvel ajándékozza meg az Istenanyát...

Ebben az évben sok gazda volt a zarándokcsapatban. Elvitték nagy gondjukat a Szomorúak Vigasztalójához.

Hetek óta egy csöpp eső sem esett a száraz földre. A zsenge vetés elsárgult és a palánták fonnyadtan terültek el a földön.

Veuster Ferenc szomorúan nézett végig a kiaszott réten:

— Minden elpusztul, minden kiég! — szólt tagbaszakadt legényfiához, aki mellette lépkedett. — Nem lesz takarmányunk az állatok s kenyerünk az emberek számára. Ez az év éhínséget hoz, József!

— Útban vagyunk az Anyához — válaszolt a legény. — Esőt bocsáthat a földre. Imádkoznunk kell, atyám! — S hangjuk újra belevegyült a rózsafűzér egyhangú ritmusába.

Két év telt el azóta, hogy Veuster József kinőtt az iskola padjaiból. Azóta segített atyjának a mezőgazdaságban és a magkereskedésben, amely a gazda mellékfoglalkozását képezte. Karja, lába megerősödött. Atyját, fivéreit egy fejjel túlnőtte és erős vállára játszva vetette a kétmázsányi gabonaszákokot.

József paraszttá lett, szívvel-lélekkel paraszttá, aki szereti földjét és úgy ápolja, gondozza, mint saját eleven testét.

A puszta rögének csekély a termőképessége. A parasztnak gigászi erőfeszítéssel kell megküzdenie a mindennapi kenyérért és takarmányért. Földjének nincs talpalatnyi része, amelyet fáradságos munkájának verejtékével újra és ismételten meg ne öntözne. Ez volt a nagyapák sorsa is; ezért szent és drága előtte a rög. A flamand paraszt lelke egygyéforrott földjével. Gyökeret vert benne, akár a fa. Elszakadni tőle ezért soha nem tud. Rajta él és hal: fáradt testének benne vetnek ágyat örök pihenőre.

A brabanti parasztok szívós, kemény emberek. Mégis: anya nem öröködhet gyöngédebben magzata fölött, mint ez a paraszt a földjén. Gyertyaszentelőkor kezdi meg a munkát. Munkájához szegődnek a gondok és egyik sem hagyja el a másikat, míg az utolsó kalász is nincs a helyén.

A paraszt belegyökeresedik a földbe. Lelke pedig belenő az égbe...

A szántóföldek közt útszéli kereszték és a Madonna kis szentélyei irányítják tekintetét fölfelé. Minden kalász fölött ott lebeg a pap áldó imádsága. Az aranszínű gabonaföldek közt még visszhangzik a ministráns csöngője, még fölötte lebeg az ezüstfelhőből fölszálló tömjén és a kalászokon ott ragyog a szentségtartó fénye.

A paraszmunka a földhöz köt és az égre irányítja a tekintetet.

Igen, Veuster József paraszttá lett. Ezért vérzett az ő szíve is a fonnyadt, eltikkadt vetés láttára. Ezért űzte a nagy parasztínség őt is a Szűzanyához.

— Fölváltom az asszonyt a köszvényessel — szólalt meg József.

— Tedd meg, fiam! — válaszolta az apa.

Az asszony eleinte szabadkozott, nem tartotta a zarándokúttal összegeyztethetőnek, hogy mással megossa terhét. Ám József oly szépen kérlette, hogy végül is átengedte neki talyigáját a megkönnyebbülés sóhajával.

Égő nap hevében, porfelhőben így vonult tovább a zarándokcsapat. Elválaszthatatlan kísérője volt a bánat és a szent reménység.

Csak egy asszonyt kímélt meg a gond. Trin Kistemakers volt a neve. Őt csak a lélek buzgósága vitte. Az állították róla, hogy cipőjébe borsósze-
met rejtett. Biztosan senki sem tudta. Ilyeneknek is kellett lenniök és a ma-
guk módján ők is rászolgáltak Isten országában a mennyei trónusra.

Rómába is, Istenhez is sok út vezet...

Célhoz értek. Az elcsigázott zarándokcsapat porosan vonult be a
kegyhelyre. Végre ott voltak az Anyánál, akinek mindent elpanaszolhattak.

Scherpenheuvel templomának hatalmas kupolája körül minden ha-
rang megkondult. A Madonna üdvözölte fáradt gyermekeit. Veuster Jó-
zsef most ébredt csak igazán annak tudatára, hogy az Istenanya kegyelem-
trónjához közelít. Most, ebben a percben, amikor mepillantotta a maga e-
lőtt ragyogó templomot.

A jó Szűzanyának sok munkát adott nagyszámú látogatójának foga-
dása, mert máshonnan is érkeztek zarándokcsapatok. Mégis kegyesen te-
kintett le trónusáról minden gyermekére. Ajkán mosoly játszadozott,
mintha mondaná: Jöjjetek csak, tudom mit kívántok, segíték rajtatok! Ke-
gyelmeim jogara nem hiába van kezemben és palástom alatt elfér minden
gond és bánat...

Jó, hogy vannak kegyhelyeink; bennük lakozik az emberszívek re-
ménysege.

Az asszony, aki beteg gyermekét hozta, szentül hitte, hogy egészsé-
sen viszi haza. Az elhagyott lány szeméből a kegykép előtt bugyantak ki
az első könnyek. A könnyek pedig enyhítették bánatát. A fiatal, várandós
anya új bizalommal tért vissza, és a köszvényes paraszt nem érezte
már fájdalmát. A Szomorúak Vigasztalója mindnyájukat szent reménység-
gel töltötte el.

A zarándokok hosszú sorokban járultak a kegykép elé. Csak egy pilla-
nat jutott mindegyiknek. Ezt a pillanatot pedig türelmesen kellett bevárni.
Senki sem bánta. Mindenki jól átgondolhatta, amit az Istenanyától kérni
akart.

József tudta, hogy esőt kell kiesdekelnie földje számára. A fehér-kék
ruhás Anyának végül is nem kerül fáradtságába néhány esőfelhőt küldeni
az azúrkék égre... Szavak után nem kellett Józsefnek keresgélnie.

Rajta volt a sor. Meghajtotta a térdét a gyertyafényben sugárzó Isten-
anya előtt. Most egy pillanatig őreá figyel:

— Ó, Mária! A szántóföld! Ne engedd szomjan pusztulni! Ne engedd
a vetést kiszáradni! Küldj esőt, ideje már, ó Mária!

Ebben a pillanatban azonban úgy érezte József, hogy nem is a szomjas
föld, hanem ennél sokkalta nagyobb gond hozta az Istenanyához. Hangot

hallott, mint első szentáldozásakor és azóta is oly sokszor: Jöjj, kövess engem!

József nem felejtette el ezt a hangot. Ám kora reggeltől késő éjszakáig űzte a munka istállóból a mezőre és vissza, akkor nevetett fölötte és túltette magát ezzel a gondolattal: ej, mit is... hiszen végre is paraszt vagyok!

Most az Istenanya trónjánál újra szólt hozzá az ismerős hang. Csak-hogy erőteljesebb formában. Szava, mint a harang kongása, és világos, mint a túlradó fényesség. József még szorosabbra kulcsolta kezét és imádkozott:

— Anyám, ha akarod, elhagyom a szántóföldet és követem őt!

A kegyelem-percek leteltek. Józsefnek föl kellett állnia. A megterheltek hosszú láncolata szorongatta, amely nem szakadt meg késő éjszakáig. A nagy pillanat tovatűnt.

József atyjával a Szent Ambrusról nevezett vendéglőbe ment, ahol kocsomagolták vajaskenyerüket és egy korsó sört rendeltek hozzá.

Mire este hazaértek, a tikkasztó hőség vesztett erejéből. Ám az ég kék kupoláján nyoma sem volt a legkisebb esőfelhőnek. Vacsora után azonban Piet Winkelmothen az ajtó elé ugrott, megnyalta mutatóját, a levegőbe tartotta és fölkiáltott:

— A szél nyugat felől fúj: eső lesz, bátya!

— Adja Isten és az ő szent Anyja, Mária! — szólt a gazda és vastag gyertyát gyújtott a kereszt, meg a Hétfájdalmú Szűz előtt. Égnie kellett egész éjszaka.

Veuster József a fárasztó zarándoklat ellenére is csak nyugtalanul vergődött ágyában. Még égtek a scherpenheuveli gyertyák. A Fájdalmas Anya rászégezte tekintetét. Megszólalt:

— József! Nem az igazi szántóföldön állsz! Más talaj vár reád!

Beláthatatlan kalásztengert látott maga előtt, éretten az aratásra. Isten hangja szólt hozzá belőle:

— Az aratás nagy, a munkás azonban kevés. Jöjj, te is az én szántóföldemre!

Viharból, tenger tajtékzó hullámaiból üvöltött feléje a hang:

— Menj te is szántóföldemre!

József fölriadt. A kamrácskában szürkület homálya derengett. Fátyolát széttépte egy hatalmas láng és mennydörgés robaja remegtette meg az egész házat. Szent Isten! Micsoda zivatar! S az eső máris verte az ablakot!

— Eső! Eső!

Egy kiáltás, egy pillanat... és József az ágyából nadrágjába bújt.

— Az eső! Az eső! Ó Istenem! Áldástosztó zivatarral öntözöd a földet és mennydörgéseid jószágodat hirdetik. Villámaid kegyelmed lobogó lángja!

József ráhúzta meztelen lábára a faklumpákat.

Eső! Eső! Téged Isten dicsérünk!

Feledve volt minden kínos álom. Isten megáldotta a szántóföldet. A fiatal paraszt ujjongva futott ki a szabadba. Feje körül táncot járt a zivatar, de József csak nevetett, nevetett és újjongott.

Kiszaladt a szántóföldre. A vetés állt és gyöngén meghajlott az ég áldása alatt. A lankadt növények erőre keltek és új életet leheltek.

József keresztülfutott a barna barázdákon. Lába alatt locsogott a vizes föld. Eső! Élet! Élet!

A legény mindkét kezét a sáros földbe dugta és szívből nevetett a barna kölesen, amely leszaladt róla.

— Nagy Isten! Megmentetted a földemet! A haldokló vetést életre keltetted! Köszönöm!

József imája nem talált szavakra. Örömujjongását visszhangozta a szántóföld, a rét.

Kitárta sáros két karját, hátravetette fejét, kítátotta száját és mohón itta magába az ég áldását.

Feje körül táncot jártak a cikázó villámok. Tovább akart futni, de elterült a földön. A klumpák megakadtak az iszapos talajban. József azonban csak nevetett:

— Meg akarsz kötni, barátom! A föld nem enged el magától! Ez az én szántóföldem...

Majd újra fölugrott, átfutott a réten s hatalmas ugrással túl volt a kereti sövényen. Szinte magánkívül újjongta:

— Eső! Eső! Isten áldása van a földemen!

A zivatar hevében megremegett alatta a talaj. Az ég zendült...

József föltépte a kutat és lelökte a rudat a vödörrel. Aztán befutott az istállóba és megtöltötte az itatóvályút vízzel.

— Igyatok! Igyatok! Van miből! — kiáltotta.

Az ég hullott alá a földre.

A három néglábú szomjasan lógatta kicserepesedett nyelvét a vízbe.

Bent a házban is új életre ébredtek. A hálókamra visszhangzott a fiúk lármájától. Az anya bekiáltott hozzájuk:

— Jöjjetek a szobába! Szentelt gyertyát gyújtunk!

József túlharsogta az asszonyt:

— A zivatar Isten áldása. A villámok Isten szentelt gyertyái.

Veuster gazda pedig ott térdelt az udvar nagy keresztje előtt. Az ő imája sem talált szavakra. Arcán könnyek folytak végig és belevegyültek az esőcseppekbe.

Amikor később József elvégezte reggeli imádságát, így szólt:

— Édes Istenem! A szántó föld és én — mi összeforrtunk. Nem enged el magától. Megköt. Hiszen magad is láttad! Paraszt vagyok!

AZ ARANYFAZÉK

A brabanti szántóföldeken lezajlott a kaszák csatája. A gabonát learratták. Újjongva kísérték az utolsó megrakott szekeret a csűrbe. A mező föllélegzett és vele a kis parasztházak is.

A következő vasárnapon Te Deumot játszott a tremeloói kántor. Kihúzott minden regisztert, úgyhogy Piet Kamerbeek verejtékezett az izgalomtól és erőlködéstől a fújtatónál.

Illatos tömjén szállt föl az ezüst csészékből. A ministránsok megrázták az oltár csengőit, és a pap az arany szentségartatóval áldást osztott.

Te Deum laudamus! Isten megmentette a kenyeret!

Hála és öröm dobbant a szívekben. Az örömből mindenkinek ki kellett vennie részét, azért bőven jutott a koldustarisznyákba is.

A következő héten Tremeloóban egymást követték a torok, mészárlások. Malac-sivítás hallatszott a szél minden irányából. Bőgtek a vágóhídra terelt borjúk, füstöltek a befűtött kemencék. Sok jó falatra volt szükség.

Szombaton már egész Tremeloó óriási sütőpepsihez hasonlított, teljes gözzel és sistergéssel, avagy méginkább nagy kemencéhez, amelyben kalácsok, torták, püspökkenyerek izzottak. A háztetőkre az ínyciklandó illatok egész felhője nehezedett.

Ma este nem zúgtak a harangok. Csak tompa kongásukat sodorta messzire a szellő, hogy közel s távolban hirdesse a flandriai falu ünnepét. A toronyszobában flamand szokás szerint öt erős férfi hatalmas kalapácsokkal kongatta a harangokat, éspedig az ősi ritmus szerint, ahogy a dédapák is cselekedték.

Az első útésre minden kapuból kiugrottak a gyermekek és énekük belevyúlt a harangok tompa zengésébe:

Bim bam beieram! Holnap nálunk búcsu van!

Majd valamennyien kifutottak a rétre, hogy megbámulják a ma még szürke ponyvák alá rejtőző csodákat. Holnap lehullanak a leplek és a község legelője paradicsommá változik. A fény és elragadtatás, az ünnepi színek és hangok, ínyciklandó illatok csábító Eldorádójává.

Ma azonban még eltakarták a titkokat a szürke ponyvák. A hallatlan pompából legföljebb néhány hasadáson keresztül sikerül valamit kikémelelni a szemfüleseeknek. A tremeloói fiatalságon moraj futott végig...

— Ekkora lovasjáték még nem létezett itt! És a lovakon hintázni is lehet! — állapította meg Klas.

Igazi varázsló is van itt. Az embereket tyúkká vagy oroszlánná változtatja... Erről a nem kevésbé fontos titokról Janneke számolt be.

— Még igazi bábszínház is érkezett, vele Jan Snuff is! — lelkesedett Liesa. Márpedig ez minden búcsuk ígész csodája között a legfontosabb volt. Igazi búcsu nélkül el sem képzelhető.

Este Veuster József harmonikájával kiült az udvar elé. Jan Kuypers, a cipész tanította meg játszani.

Ekkor ért ide nagy sütőtepsivel Marieke Desalaers. Megállt és hallgatta a muzsikát.

— Nagyszerűen játszol! — jegyezte meg csodálkozva.

— Ó, a muzikusok sátrában sokkal szebben játszanak — nevetett József, és szeme fölragyogott. — Marieke, — folytatta — holnap aztán mindig velem kell táncolnod!

— Bolond-istók! — szaladt ki a leány száján, és máris indulni akart. József azonban megragadta kezét és nem engedte tovább:

— Marieke, már régen akartam neked valamit mondani...

— Ugyan mit? — kérdezte a lány.

— Azt, hogy olyan szép vagy, akár egy virágzó almafa! Ennél szebb pedig nem létezik!

— Akkor hát csak vigyázz, hogy ki ne kosarozzon a virágzó almafa — nevetett Marieke és újjával megfenyegette a fiút. Majd kiszabadította magát és dalolva vitte hazafelé tepsijét. Veuster József pedig újra elővette a harmonikát és kíséretet játszott hozzá neki.

Másnap kitarult minden ablak és a falut száz lobogó ékesítette. A nap erőfénybe borította Tremeloót.

Búcsu volt!

A nagymise után fényes processzió indult a szántófüldön keresztül, ki a viharkereszthez. A parasztok összekulcsolták kérges kezüket. A plébános fennhangon imádkozott:

— Keresztre feszített, édes jó Urunk! Kegyelem-osztó két karod vetésünk fölé tárult, és te megáldottad kenyerünket! Hála néked! Íme, én is eljöttem, a tremeloói lelkek szántóvetője, és esdve kérlek: Uram, tárd ki karodat az én vetésem fölé is, amely láthatóan és láthatatlanul ott nő szántófüldemen. Engedd, hogy megőrizzem őket az aratás napjáig, akiket földem elvetettél! Ámen!

A pap többet nem mondott a viharkereszt előtt. Ez is elég volt s a szívek mélyéig hatolt.

A plébános elérzékenyülten nézett végig parasztjain és mosolyogva folytatta:

— Menjetek hát, ünnepeljete és vígadjatok! Rászolgáltatok!

A pap okos ember volt. Az elismerést a legközelebbi disznótoron kellett megkapnia jókora kolbász alakjában.

Az ebéd e napon mindenütt hosszúra nyúlt. Bármily igénytelenek is az emberek a pusztá világában, búcsukor enni kellett, míg a nadrág feszült, és a gombok szakadnak.

Kint a nagy réten időközben lehullottak a leplek. A földi vigalom muzsikái fölharsantak, és a búcsusok kitáruló lélekkel élvezték, akárcsak a nagymise orgonahangjait.

Íme, a flamand nép: jámbor és kedélyes.

A bódék körül nagy tömeg szorongott. A lovasjáték ezüstpályán keringett. A sátrak tulajdonosai hangosan kínálták csábító portékáikat. A táncosok sátrában a muzsikusok már hangolták a hegedűt, gordonkát és nagyokat fújtak bele a kürtökbe. Az Ezüst Liba vendéglőse is megcsapolta a hordót.

A bábszínház körül kis és nagy gyerekek szorongtak. Szerencsére elég szép számmal akad Flandriában belőlük.

Csöngettek. Ah! A nagy tarka függöny fölgördült.

— Mindnyájan itt vagytok? — kérdezte egy jókedvű bábu.

— Igen! — kiáltották a gyermekek.

— Akkor hát jó napot mindenkinek!

— Jó napot! Jan Snuff!

— Rajta hát, kezdjük! Ma szellemjátékban gyönyörködhetnek. A csontváz és az aranyfazék kísérteties történetében. Borzalmas valami... kezdjük!

A hátborzongató szellemjáték megkezdődött. Jan Snuff kedélyesen ült a kályha mellett és ingyenc falatokat sütött magának. Brr... A kémény csontot lökött a magasba, majd még egyet és sokat egymás után. Végül a halálfejet. A varázslat most következett: a csontok egymásnak ugrottak, összeforrtak és pillanatok alatt valódi emberi csontváz állt a színpadon.

— Jó napot, Halál Pietje! Mit akarsz itt? — kérdezte Jan Snuff és nyugodtan tovább falatozott. A csontváz megszólalt:

— Kísértet vagyok, de te megszabadíthatsz. Áss csak a mélyre ezen a helyen és egy nagy fazékra találsz, tele arannyal. Mondass lelkem nyugalmaért néhány misét. Ezzel megválthatsz. Szegény csontváz vagyok, és a pokol kínja ég bennem. Győződj meg róla!

Ezzel a csontváz megérintette egyik ujjával Jant, aki tüstént nagy égési hólyagot kapott.

— Ugyan, hagyd az ostoba tréfáidat, Halál Pietje! — kiáltott föl Jan Snuff. — Ám mert jó szívvel vagyok hozzád, megteszem neked a szívességet, kiásom az aranyfazekat.

Ezt Jan nyomban meg is tette. Ebben a pillanatban Pietje csontjai jéghidegekké váltak. Megszabadult a tűztől. Jan Snuff pedig magához vette a pénzt, egy aranyat a papnak adott néhány gyászmise fejében, ő maga pedig vígan folytatta tovább gondtalan életét.

Még egy hosszú ormányú malacka következett, és ezzel a bábszínház véget ért.

A gyermekek tomboltak az élvezet mámorában. Csak az egészen kicsinyek sírtak az ijedelemtől. A szép, ezüsthényű lovasjáték azonban csakhamar feledtette félelmüket.

Veuster József és Marieke Desalaers a táncosok sátorába indult. Nemsokára táncra perdültek és jókedvükben hangosan kacagtak.

A sarokban egyik asztalnál Veuster Ferenc ült a kováccsal és a werchterni tanítóval.

— Tanító úr, úgysis tudja, hogy fiamnak kell majd átvennie gazdaságot és vele magkereskedésemet. Csakhogy nem tud egy szót sem franciául. A kereskedésben pedig feltétlenül szüksége van erre. Iskolába küldjem-e, hogy megtanulja a nyelvet?

— Gazda — válaszolt a tanító — küldje hát fiát Isten nevében francia iskolába! Nem félttem... Szívének minden rostja flamand. Flandriát akkor sem felejtí, ha a világ végére küldi. Amit pedig megtanul az idegenben, jó hasznát veszi az életben.

József és Marieke ebben a pillanatban nevetve perdültek el az öregek asztala mellett.

— Szép pár! — mosolygott a kovács.

— Nem bánám, ha életfogytiglan az maradna! — felelte Veuster. — Erről ugyan még ráérünk később beszélni, hiszen József még csak tizenhét éves.

A kovács meleg kézszorítással válaszolt.

József és Marieke a fülledt levegőből nemsokára a szabadba menekültek. Mézeskalácsos sátonnál álltak meg. József szép nagy szívet vásárolt, piros szalaggal. Ez állt rajta: „Szeretből!” A legény nevetve akasztotta a leány nyakába.

Marieke ellenkezett:

— No, ha ezzel otthon beállítanék, lenne hadd el hadd! Anyám kidobná az ablakon. Hiszen még gyerek vagyok!

S ezzel a szívet visszaadta a fiúnak.

— Hát mit kezdjek most vele? — kérdezte József lehangoltan.

Ekkor ért oda Trin Kistemakers, aki csak egyetlen pillantásra akarta méltatni ezt a bábeli bűntanyát.

— Nesze, Trin! A tiéd! — kiáltott feléje József és kezébe nyomta a mézeskalács szívet.

— Az enyém? — kérdezte a jámbor hajadon s mélyen elpirult. Majd zavartan és megrendülve olvasta a szót: „Szeretből!”

Kamrájában nagy sóhajok között fogyasztotta el a mézeskalács szívet.

Közben Marieke eltűnt a forgatagban. József visszament a táncosok sátrába. A tánc azonban szünetelt. A tér közepét ezúttal a tanító foglalta el. Beszédet mondott:

— Flamandok! Ma bábszínházat láttatok! Ebben a játékban ott dobogott Flandria szíve. Végignéztétek a történetet az elásott kincsről, amelyet ki kell emelni a földből, hogy a lélek megtalálja békéjét. Flamandok! A mi földünkön is kincset, aranyfazekat ástak el. Ez a kincs nem más, mint az igazi, kedves, flamand néplélek. Népünk szelleme kihalóban; szent Flandriánk lelkét halálra ítéljük, ha ezt a kincset ki nem ássuk. Flamand ifjak! Mindenkor és mindenütt: Flandriát az Oroszlánnak!

A sátor megremegett az egetverő lelkesedéstől.

— Flandriát az Oroszlánnak! — Harsogták teli torokból, és a legények fölugrottak padjukról. A zenészek pedig fölkapták hangszerüket, és mint a mennydörgés robaja visszhangzott az ősi ének:

Ne győzzék le soha
A hős Flamand Oroszlánt!
Ne győzzék le soha
A büszke Flamand Oroszlánt!

Ne győzzék le soha,
Míg egy flamand is él;
Míg az Oroszlánnak karma
S minden foga ép!

EROICA

Tél volt.

A néma tájat fehér lepel borította. A jég erős hidakat vetett a Dyle folyón keresztül. Ökrös szekerekkel lehetett volna rajta átjárni. Csönd hönolt a parasztszobában is, melynek tölgyfaasztalánál Veuster József ült atyjával szemben. A néma csöndet csak az óra tik-takja és a nagy bükkhasábok sercegése szakította meg.

— Atyám — szólalt meg nagy sokára József — Nem, nem tehetem meg, amit tőlem kívánsz. Nem bírok vallon iskolába járni. Flamand vagyok!

Ám a paraszt ellentmondást nem tűrő hangon jelentette ki:

— Oda mész, én akarom!

— Nem tudok, atyám! — nyögte József.

— Akarom! — hangzott újra a kemény válasz.

József fölállt és az ablakhoz lépett. Előtte terült el a hóval fődött szántóföld. Nemsokára itt a tavasz és a természet új életre ébred. S ő, Veuster József akkor már nem vághatja bele az illatos fűbe a fényes, éles ekét. Ott ül majd egy szűk szobában és francia nyelvtanszabályokat magol. Nem szívhatja a mező, a szántóföld friss illatát, és fülledt szobalevegő fojtogatja majd szívét, tüdejét.

— Nem, nem, én ide tartozom! Flamand vagyok! Paraszt vagyok!

— Fiam! — szólt az apa komolyan — Elúznék portámról, ha valaha elfelednéd, hogy flamand vagy. Nem neveznék gyermekemnek, ha megtagadnád atyáid véréét. Akaratomat azonban kijelentettem. Annál maradok. Így kell lennie!

A fiú némán, lehajtott fővel távozott. Zimankós téli nap volt, de azért kirohant a szabadba. Háborgó lélekkel fújta maga elé a nótát:

Ne győzzék le soha,
Míg egy flamand is él;
Míg az Oroszlánnak karma
S minden foga ép!

Csaknem öntudatlanul lépett rá az útra, amely tanítójához vezetett. Szüksége volt tanácsára. Nálánál igazibb flamandot nem ismert.

A tanító a zongoránál ült. Arca komoly volt és lángolt a lélek tüzétől. József közel az ajtóhoz, észrevétlenül leült egy székre.

Nagy Isten! Mily fölséges zene!

Mintha óriás ököl dobolt volna a föld szikláin avagy az ég kupoláján. Orkán, amely vadul száguld keresztül éjszaka a pusztán. Vihar, amelynek nyelvén maga Isten beszél...

Aztán mintha hirtelen egy hatalmas kapu vaspántjai repedtek volna szét. Lángoló tenger... József egyszer már látott égő erdőt. Itt is égés... Tűz... Ég felé csaptak a lángok, nyögve sisteregtek a hatalmas tölgyek. Fenyők hullottak a szikrázó parázsba. A vihar fölkapta a szikrákat és szerte-szét hányta a magasba...

Ám ebből a lángtengerből mint valami sziklából erő, makacs erő sugárzott és nőttön nőtt, egészen föl, a csillagokig...

József lelkében minden fölújult, amit az utolsó órában átélt. Szívének tüzes parazsa lángra gyulladt. A flamand föld volt, saját vérző szíve, amely lángokat lövelt. Féktelen, makacs szenvedély tüzelt ifjú agyában. Fölugrott, ökölbe szorította kezét és fölkiáltott:

— Ne győzzék le soha a büszke Flamand Oroszlánt!

A tanító összerezgett. Észre sem vette, hogy a fiú a szobában van.

— József, te itt...?

— Tanító úr, mit játszott? Ez nem zene volt, hanem bűvös varázslat!

— Ez Beethoven volt, fiam!

— Hát Beethoven flamand?

— Ő maga német volt, de nagyatyja antwerpeni flamand. Ez a zene a mi vérünk lüktetése! A kemény flamand dac, válasz az erőszakra és elnyomatásra, amelyet rajtunk elkövettek.

Igen... a kemény flamand dac! Ám nem a vad, fékezhetetlen, kamaszos dac! Az csak tehetetlenségből származó makacsság. Ami ebben a zenében lüktet, nem más, mint erő, amely tekintetével az eget keresve áll a kormánynál s öklével keményen fogja át a küllőket! Erő, amelyen megtörik a tajtékzó hullám és vad vihar s amelynek útját nem állíthatja meg semmiféle hatalom. Igen, barátom, ezt nem állíthatja semmiféle hatalom. Igen, barátom, ez az igazi férfiu dac és bátorság, amely az erőből fakad — és mint Beethoven egyszer mondta — a sorsnak nyakára hág.

— És honnét az erő? — kérdezte József.

— Forrása a hit és a szenvedés. Minden igazi erő a golgotai kereszt lábánál fakad. A legnagyobb szenvedés szülte ott a világot megváltó erőt;

azt az erőt, amely legyőzte a halált és a föltámadásban üli diadalát. A kereszt fölmagasztalása és a föltámadás Beethoven örök, halhatatlan témája. Bár megszólaltathatnám előtted a mester nagymiséjét! Ó, akkor nem kérdeszéd, honnét fakad a legnagyobb erő...

József némán, fénylő tekintettel nézett a tanítóra, aki szíve legmélyén olvasott.

— József, te sem kerülheted ki a kereszt-fölmagasztalást! Akkor kell majd bebizonyítanod, van-e benned szent erő, a föltámadás húsvéti szent ereje az új élethez. Nem szabad, hogy lelkedet sötét, kamaszos dac sorvassza. Jól tudom, mi gyötör! Azt is tudom, miért jöttél hozzám. Francia iskolába kell menned, és flamand szíved minden rostja ágaskodik ellene. Gyermekes dac ez, fiam! Gyáva vagy ahhoz, hogy harcba szállj hazáért az idegen világban? Azt véled, el kell vesztened Flandriát, mert néhány évig nélkülözned kell a hazai levegőt? Flamand büszkeséged csak ily gyöngé, homokos talajba verte gyökerét?

— Hagyja, tanító úr, elég! — kiáltott föl az ifjú szégyenteljes meglepetéssel.

— Nem mondom, hogy könnyű lesz a sorsod az idegenben. A haza, a puszta, a szántóföld egyéforrt veled és vissza-visszacsalogat majd. Nem egy viharral kell megküzdened ezekben az években. Magadnak is át kell élned a kereszt-fölmagasztalását. Növelje benned az erőt, a föltámadás fölséges, győzhetelen erejét, elszántságát a neves, tiszta élethez. Csak akkor válik belőled, ifjú barátom, vérbeli flamand!

Veuster József elérékenyülten nyúlt egykori tanítójának keze után:

— Megyek, amint atyám akarja. Csak most tudom, ki az igazi flamand. Nem az, aki flamand talajon él, hanem akinek bátorsága, ereje van az igazi nemes élethez...

— Melyet az atyák vére, a haza földje és kereszt erejébe vetett hit táplál — egészítette ki a tanító. — Az a hatalmas erő, amely Beethoven zenéjében lánggra lobban.

József egy utolsó kézfogással akart tanítójától búcsúzni. Ám ez visszatartotta:

— József, beszéltem atyáddal. Mielőtt a francia iskola küszöbét átléped, még egyszer érezned kell a flamand lélek igazi érverését. Ketten utazunk Antwerpenbe.

József nem jutott szóhoz a boldogság mámorától. Újra hevesen megszorította tanítója kezét és sietett ki a ragyogó télbe.

A tanító még egy ideig némán meredt utána, majd félhangosan vallotta be önmagának:

— Erő lakozik ebben a fickóban, erő!... Már nem tudom végigjátszani ma a szonátát...

A földet még mindig hótakaró borította. Póstakocsi helyett szánba fogták a lovakat. Így könnyen és gyorsan siklottak végig a havas utakon. Három óra alatt elérték Mecheln városát, a kis Rómát hatalmas templomával és apátságaival, az igazi Flandria ezen erős védőbástyaival. Lovakat váltottak és rövid déli pihenő után folytatták útjukat. Hóval borított mezőkön, néma, kihalt tájakon vezetett az út Flandrián keresztül. A két utas némán töltekezett a fényvel és dicsőséggel, amely a honi földből feléjük áradt, és nehéz lenne szavakba foglalni, amitől szívük oly hangosan dobogott.

Újabb három óra múlva a fehér síkságból mindjobban kiemelkedtek Antwerpen tornyai. A természet néma öléből érkezők lélegzetét csaknem elfojtotta a nagyváros lármája. Élet lüktetett benne; a tetterős, munkás, erőteljes Flandria élete.

A zaj és lárma fölé hatalmas felkiáltójelként emelkedett a Miasszonyunk templomának tornya.

— Íme, a flamand erő — szolt a tanító — Beethoven kőből faragott szimfóniája.

Még mielőtt leszállt az éj, az utasok a kikötő felé vették útjukat. A tél még mindig fogva tartotta a büszke három-árbócosokat és a világ minden tájékaról itt rekedt hajókat. Ám a jég máris engedett.

— Olvad! — mondta a tanító. — A világ kapuja kipattan záraiból.

— A világ kapuja! — ismételte József, lassan, szinte áhitattal, és tekintete szeretettel símogatta a büszke vitorlášhajókat, amelyeken hosszú, tarka lobogókat lengetett a szél.

— Hová indulnak ezek a hajók? — kérdezte kísérőjét.

— A világ minden tájára. Afrikába, Amerikába, Indiába, Kínába. Mindenhová.

— És kik utaznak rajtuk?

— Emberek a társadalom minden rétegéből. Kalandorok, kereskedők, tudósok, katonák, misszionáriusok. Lehet, hogy fivéred, Ágoston, aki most a Szent Szív löweni atyáinál tanul, szintén egy ilyen hajón indul majd Keletre, hogy a pogányoknak elvigye az Evangélium örömhírét.

— Akkor soha többé nem tér vissza, nem láthatja többé Flandriát, pusztáit, szántóföldjeit, a tremeloói barnatető kis házakat és mély kutakat...

József borzongva tekintett föl a tarka zászlókra. Mégis úgy érezte, mintha neki is hoznának üzenetet ismeretlen, idegen világból.

— Igen, ha Isten elküldi majd fivéredet a világ valamely távoli pontjára, mindent habozás nélkül föl kell áldoznia, még a hazát is.

— A hazát! Ez a legnehezebb! — töprengett a legény. Mintha itt a világ kapujában újra szólna hozzá az Isten:

— Menj te is szántóföldemre!

Köd szállt a táj fölé. Valahol a távolban, a Schelde hullámai fölött regegett a jég.

Egy óra múlva a két utas a dóm hatalmas ívei alatt szemlélte Rubens kereszt-fölmagasztalását. Az éjszaka félelmetes sötétjébe titokzatosan beragyogott Krisztus teste. A Keresztrefeszített alázatosan emelte karját és ökölbe szorított kezét az ég felé. Nem a hóhérok tehetetlen áldozatának vergődése ez! Hős szállt föl a Golgota fekete fala előtt a keresztre. A legnagyobb erő emelte föl, hogy meghozza áldozatát a sötétségbe merült emberiségért.

— Hős emelkedett föl, hogy kivívja a Húsvét diadalát — mondta a tanító.

Veuster József szótlánul állt a megkapó, fönséges alkotás előtt. Mintha titokzatos erő sugározna belőle, amely a föld fölé ragadja, oda, ahonnan Isten lelke szólt hozzá. A tagbaszakadt legény a kép elé térdelt és világosságért esdekel. A néhány pillanat sok nyugtalanságtól és kételytől szabadította meg.

Este nagy, fényes terem fogadta őket. Beethoven Erocáját adták elő. A tanító ezekkel a szavakkal vezette be:

— Mindez egyetlen *egy* hang, *egy* áradat, *egy* szívdobbanás. A székesegyház tornya, a világ kapujának kikötője, Rubens kereszt-fölmagasztalása és egyben a hősi ének, amely itt nemsokára fölhangzik, Flandria szívének dobbanása. Flandriában erő lüktet. A vér ereje, a föld ereje, a kereszthez vetett hitnek ereje.

— Kinek szentelte Beethoven ezt a hősi szimfóniát? — kérdezte József.

— Elsősorban a nagy hódítónak, Napóleonnak. Később a mester szétépte a címlapot és az Erocát egy nagy férfiú emlékének ajánlotta.

Mindketten elhallgattak. A szimfónia megkezdődött. Ismét az a hatalmas, lenyűgöző erő, amely minden ellenállást térdre kényszerít. Ismét a kemény, férfias dac, amely elszántan tör át a lángok egész tengerén. Új Húsvétnek, új ragyogása!

József azonban csak egyet látott maga előtt: a székesegyházi képet. A kereszt fölmagasztalását. Az istenemberi hőst, aki a fájdalom trónjára szállt. József megérezte, hogy a nagy mester mindenekelőtt kinek ajánlhatta volna művét.

A szimfónia hangjai tüzes nyilakként fúrták át szívét. Lángba borították keblét. Eszébe jutottak a tanító szavai:

— A te életedben is elérkezik a kereszt fölmagasztalásának ideje. Akkor kell majd bizonyítanod, megvan-e benned a föltámadás húsvéti ereje.

Józsefnek eszébe jutott a különös álom, amikor a kovács kitépte szívét és a lángokból az üllőre vetette, hogy keményre kovácsolja.

A parasztleány összekulcsolta kezét és imádkozott:

— Itt vagyok Uram! Tégy velem, amit akarsz!

ERŐ ÉS AKARAT

Az óraközi szünet végetért.

A Braine le Comte-i kereskedelmi iskola fennállása óta vagy ezredszer hívta tanulóit az előadás folytatására. Mint a megijesztett verébsereg robant szét a fiatal, vad horda az iskolaudvarban.

— Zengő érc! Pengő cimbalom! — morogta Marcell bosszúsan, de bizonyos méltósággal, amint ez felső osztályos tanulóhoz illik.

— Igazad van — hagyta rá Gaston éppoly méltóságteljesen. Úgy látszik Pál a zengő ércnél erre a haragra gondolt. Bölcsességre hív és ostoba, mint a seprőnyél.

— Még butább — vihogott Marcell. — Ostoba, mint egy flamand!

— Mint egy tremeloói flamand! — folytatta Gaston.

— Ne olyan hangosan, hisz erre tart a krumplis zsák!

— És milyen a járása! Látszik, hogy egész életében szemét és trágya közt turkált. Úgy rakja lábait, mintha mindegyikhez egy mázsányi agyag tapadna. Semmi aggodalom! Hisz nem ért egy kukkot sem franciául!

— De flamandul igen! — válaszolta Veuster József kedélyesen. Aztán mindkettőt nyakon ragadta és leültette a földre.

A két vallon meglehetősen bambán meredt egymásra.

— Ennek a parasztnak aztán van ereje! — hagyta rá Gaston — Ez már nem előkelő...

— De praktikus — nevetett nagyot a flamand és nyugodtan irányította lépteit az iskola felé.

Ezalatt az első osztályban néhány kamasz vallon kukorékolt élvezettel a falitábla előtt. Az egyik nagy lendülettel karikatúrát vetett a táblára. Szármárfüllel éktelenítette és alája rajzolta: „A Flandriai Oroszlán!”

— Brávó, brávó! — kurjantotta a gyerkőchad és indiánusmódra táncoltak a portré előtt.

— Jön, itt jön — cincogta az egyik, aki az ajtónál lesben állt.

Veuster József nyugodtan a tanterembe lépett.

— Hé, flamand, itt a portré! — kiáltotta feléje a zseniális művész. — Nagyszerűen sikerült! Szenzációs!

József lassan, zsebrevágott kézzel bandukolt a táblához. Egy ideig csendben szemlélte a rajtot, aztán megszólalt:

— Valóban nagyszerűen sikerült! Ezt vissza kell fizetnem! — Majd megragadta a piktor művészi hajfürtjeinél fogva és a legközelebbi polcra lerántott egy vonalzót. A bűnbakot a padra fektette és hangsúlyos ritmusban porolta a nadrágját, miközben ugyanabban az ütemben füttyörszte fogai közt a „Flandriai Oroszlán”-t.

A vallon legényke rúgott és ordított. Veuster azonban nem hagyott föl művével, míg a flamand ének utolsó ütemét el nem játszotta a művész nadrágján.

— Így, barátom, azt hiszem, ez is nagyszerűen sikerült! Most aztán örülj, hogy csak a refrénre került sor. Legközelebb vigyázz, mert az ének három szakaszos!

Az ifjú művész bambán, leforrázott képpel húzódott meg a háttérben. A méregtől könnyes lett a szeme, amikor a többi is mulatott rajta és összevissza kiabálta:

— Parbleu, Lambert! Nagyszerűen sikerült!

A legények egyike hirtelen letörölte a táblát, mert Deruc tanár lépett az osztályba.

Az esti szilencium idején Veuster József levelet írt szüleinek.

Mit is írjon? Hogy visszahúzza, köti a honi rög? Hogy lelke itt az iskolában rab, mint a madár a kalitkában? Hogy ezek a kis vallon fickók belekötnek, ahol csak tudnak?

József határozott mozdulattal mártotta be tollát és írt:

„S. Graven-Brakel, 1857. június 10.

Kedves Szüleim!

Első leveletem küldöm innét.”

Szerencse, hogy a flamand szó létezik. Honi szó édes csöngése a vad idegenben:

„Már jól megszoktam és egy kevésbé tudok a vallonokkal beszélgetni. Már megbarátkoztam a munkával, a tanulással, a pajtásokkal és a kis házlókamrámmal. Itt a házban minden előkelő és finom. Mindennap búcsui ebédünk van. A sör is nagyon ízlik. Ha a vallonok mulatnak rajtam, a vonalzóval elpáholom őket.

Tanítóm is vallon, de nagyon jó és bölcs. Külön órákat kapok tőle. Vasárnap sétát tettünk. Hétfőn a soignesi búcsun szórakoztunk. Né-

*gyen voltunk flamandok. Egek! Milyen a vallon búcsu! Egyet minden-
esetre írhatok; nagyszerű körmenetet láttunk.*

*Írjátok meg, hogy érzi magát Paulina a kolostorban és mi újság egyéb-
ként.*

*Hű fiatalok
Josef de Veuster”*

Úgy! Megvan! Honvág? Nyoma sincs benne! Még a sorok közt sem lehet kiolvasni, hogy a parasztleány mennyire sóvárog hazájának szántó-
földje után. Miért szomorítaná meg édesanyját?

József lassan, gondolataiba mélyedve rázta le a tollról a tintát, majd homokot szórt a levélre és lezárta.

Az idegen kenyér keserű, ha még oly fehér is — töprengett tovább a le-
gény. — Ó, hogy neki esne most otthon az írós tálkának!

Egy ideig még álmodozott, aztán végigsimította lüktető homlokát:

— Nem, nem kerekednek fölém a vallon legénykéek ostobaságaikkal és
neveletlenségeikkel! A haza sem, amely éjjel-nappal ellenállhatatlanul hív!

A legényben ágaskodott a flamand dac. Igen, leszámol ő mindenek-
kel. Elsősorban azokkal a kis összetűzésekkel és ellenségeskedésekkel,
amelyeket a nap magával hoz.

— Meg kell mondanom Deruc tanárnak. Ő majd rendet teremt. — Ezt
ajánlotta neki az egyik flamand, aki már régebbi tanulója volt az iskolá-
nak.

— Elintézem őket saját magam — válaszolta József makacsul. S emel-
lett maradt. Az erős flamand a maga kemény öklével lassacskán tekintélyt
vívott ki magának. Az idegen faj iránt táplált ellenszenv társaiban később
tiszteletté fokozódott, amikor látták, hogy soha egyetlen panasszal sem já-
rul a tanár elé. Végül pedig megszerették, mert hűséges társat fedeztek föl
benne, akinek nem találták párját.

Egy napon eléje állt Lambert Conrady:

— József, add a kezed! Fogadj el barátodnak!

Veuster József örömmel csapott kérges kezével a fiú tenyerébe és jót
nevetett:

— Ja, vagy úgy? Talán azért, mert elhaggytam rajtad múltkor a
Flandriai Oroszlánt?

— Ugyan, hagyd! Csak azért mert jó fickó vagy! A többiek is vallják!
Azt mondják, megérdemelnéd, hogy vallon légy! ...Én vallonnak születtem
és büszke vagyok a véremre — védekezett Lambert.

— Én meg flamand vagyok, és ez boldogít!

— Te, én azt hiszem, hogy ez így van jól — felelte Lambert némi gondolkodás után. — Sőt azt hiszem, nem is szeretnék, ha hazádat nem szeretném. Nem... Kiköpnék előtted! És akkor, amikor számfület rajzoltam a Flandriai Oroszlánnak, nem számoltál volna le velem, megvetnék...

— Megértelek — válaszolt Veuster József. — Örülök, hogy a barátod lehetek.

— Én is... sokat kell majd Flandriáról mesélned, Azt hiszem, az ember mások hazáját is megszeretheti. Neked pedig segítségemre leszek a franciában. Már sokat tanultál. A kiejtésed azonban fürtelem.

Így barátkozott össze a flamand és a vallon...

Józsefnek sokkal nehezebb volt a honvággyal leszámolnia. Vannak, akik azt mondják, hogy a honvágy gyerekbetegség. Hamis fölfogás! Aki nem hallja többé a haza hívó szavát, annak keblében nem dobog bátor férfiszív. Érzéketlen és beteg, avagy sohasem volt igazi hazája.

Csakhogy József honvágya beleütközött a hajthatatlan flamand akaraterebe. Honvágya nem béníthatta erejét és nem vonhatta el kötelességtől. A parasztleány most itt tette kezét az eke szarvára s elhatározta, hogy sem jobbra, sem balra nem tekint, hogy kilengés és visszapillantás nélkül nyílegyenesen szántja végig éles ekéjével a kötelesség kemény barázdáit.

Nehéz próbaidő volt ez, de nagyon is alkalmas arra, hogy növelje a lélek akaraterejét.

Amikor egy év múlva beköszöntött a nagy szünet s József szívének minden rostja a hazai rög után sóvárgott, leült és megírta a következő levelet:

„Nem nagyon örülök, hogy oly gyors léptekkel közeledik a szünet. Korán kezdjük, és a két hónap alatt valószínűleg mindent elfelejtek, amit eddig franciából tanultam. Legszívesebben még néhány hétig maradnék, ha társam akadna. Egyedül természetesen nem maradhatok.”

Otthon fejcsóválással fogadták a levelet.

— Elfelejtette a hazát — sopánkodott a paraszt.

— Ez hát koppant! Most, hogy oly közel az aratás — morgott Leone és orrát szívtva mérgében.

— Ugyan, hagyd! — folytatta Gertrud — Nem írhatott mást. Így diktálták neki.

Piet Winkelmohlen pedig átkozódott. Kivette szájából a pipát, kiköптött az ablakon és az istálló felé indult, hogy a marháknak panaszolja el csalódását.

Egyedül az anya hallgatott. Ismerte fiát. Sejtette, milyen küzdelmébe került a néhány sor: „...legszívesebben még maradnék néhány hétig...” Csak ő sejtette, mekkora akaraterő íratta le fiával e sorokat.

Mindkettőre: az erőre, az akaratra is nagy szüksége volt a tizenhétéves ifjúnak. Abban a veszedelmes korban volt, amikor nem egyszer vad indulatok lobbantják lángra a vért, a vihar áttöri a gátakat, és úgy látszik, hogy elszakít minden köteléket.

A makkegészséges, életerős flamand sem volt kivétel. Az ő ereiben is forrt az ifjú vér. Az ő szívében is hullámokat korbácsolt föl a vihar.

Ám a fiatal flamand vasakarata legyőzött minden ellenállást. Egyenes, nemes lelkülete megfékezte a nemtelen indulatokat, amelyek tiszta homlokára árnyat vethettek volna.

Veuster József keményen fogta önmagát. Zsenge korától fogva irtóztott minden puhaságtól. Némelykor a padlón aludt, avagy deszkát dugott ágyába, mert nem szerette a puhát. Itt az idegenben is kidobta a tollas párnákat. Kemény fából faragott flamand parasztfiú maradt. A Schelde hullámai még jégdarabokat sodortak magukkal, de ő már belevetette magát a vízbe. Megesett, hogy egy-egy tavaszi napon kiragadta valamelyik szántóvető kezéből az eke szarvát és felejtve iskolát, szilenciumot, húzta a barázdákat a földre. A tanulóból ilyenkor megint parasztleány lett...

Volt még más támasza is Veuster Józsefnek a válságos évek harcában. Horgonyát a hit talajába vetette. Ha szíve föllángolt a nagy Szentség szeretetözönében, ő, hogy elnémult akkor a vad vihar! Hogyan is árthatott volna emberi szenvedély lángja, amikor föllobogott a kegyelem pünkösdi tüze. Mit árthatott volna a lelki válság, amikor isteni élet árama járta át ifjú szívét!

A kidolgozott kemény kéz imára tudott kulcsolódni.

A parasztleány lelke előtt újra és ismételten megjelent az antwerpeni dóm Rubens képe: a kereszt földmagasztalása. A belőle sugárzó erő hatalmasabb volt, mint az érzékek követelődzése.

Ha leáldozott a forró nap és éjszaka borult a földre, Veuster József ott térdelt a kápolnában a tiszta Szent Szűz képe előtt. Csönd, mélységes csönd vette körül. A piros mécsesben kicsiny fény pislogott s glóriát vont a Legtisztább homloka köré. A tagbaszakadt leány a kép elé vetette magát és imádkozott mint egy gyermek:

— Salve Regina, Mater misericordiae!

A lelkét betöltő alázat mélyen meghajolt az Istenanya képe előtt.

Az ilyen imádság békével és erővel árasztotta el Józsefet.

Mivelhogy az alázatosságban rejlik a legfőbb erő.

VÁRJ, A TE ÓRÁD IS ELÉRKEZIK

Piet Winkelmohlen kihányta az ólból a trágyát. Szája szögletében ott lógott a pipa. Nem füstölgött; a füst a trágyából jött.

Piet belesúrta a nedves szalmába a vasvillát. Közben szórakozott a hízóval, amelynek éppen ágyat vetett. Már ezt ő így szokta. Ha az ember az állatokkal beszél, jobban szelidülnek és ragaszkodnak. Piet tehát imígy szólott a tekintélyes termetű négy lábúhoz:

— Amália, hallottál már ilyet? Ma jön haza a legényke Graven-Brakel-ből. Mit gondolsz, tud-e még valamit flamandul? Azt írta, hogy legzívesebben maradt volna még néhány hétig. Hallottál már ilyet?

— Rrrrrhh — válaszolta Amália és tovább ropogtatta a répát.

— Látod, ilyet se értél még! — A béres dühösen szurkálta a vasvillát a szalmába és fennhangon töprengett tovább:

— Aztán majd közelebb jön és mondja: „Pierre...” Igen, Pierre... ezt fogja mondani: „Pierre, de kellemetlen szaga van!...” Hát mondom neked, Amália, ha Pierret mond, akkor a vasvillával szúrok a hasába!

Ebben a pillanatban kemény ököl csapott a béres vállára:

— Pierre, gyere és szúrj bele a hasamba!

— József — kiáltott föl Piet — hogy megijesztetted vén csontjaimat!

József megragadta és jól megrázta a piszkos kezét. Jóízűt nevetett:

— Piet, te ostoba, kedves, öreg Piet!

— Hát igazán Piet vagyok még? Mit mondtam, Amália? Látod, még a régi!

S az öreg szolga szemében könny csillogott.

— Hát mi van azzal a levéllel? — folytatta Piet újra csak bizalmatlanul és a pipa szárával megvakarta fejét.

— Ez már más lapra tartozik, Piet. Nézd, ha az ember valahol neki kezd a szántásnak, akkor hát folytassa is, ha még oly szívesen ülne anyja szoknyáján.

— Ja, vagy úgy...? Most megértem! — válaszolta a béres, és ezzel az utolsó kő is leszakadt szívéből.

— Aztán hogy-mint folynak a dolgok itthon? — érdeklődött tovább József.

— Úgy nagyjából jól. A szarvasmarha és a disznók egészségesek. Amáliát nemsokára leöljük. Ezt a sonkát az udeni tisztelendő nővérek kapják Hollandiában, ahol Paulina van. Ez tehát az úgynevezett tisztelendő sonka. A másikat — fordulj csak meg, Amália! — ezt a lőweni főtisztelendő atyák kapják, ahol Ágoston belépett. Ez tehát a főtisztelendő sonka.

— Az úgynevezett! — egészítette ki nevetve József.

— Ebből aztán láthatod azt is, milyen messze kerül egymástól, ami valaha együvé tartozott. Pedig ez tulajdonképpen ellenkezik a Bibliával. Mert amit Isten egybekötött, azt ember szét ne válassza.

József most már hahotázott. Igen, ez Piet volt. Ő meg újra otthon...

— A fülét meg az orrát a plébános kapja — folytatta Piet — mivelhogy a papok azt nagyon szeretik. A véreshurka meg a wechterni iskolába vándorol, mivelhogy a tanító nem tartozik a legerősebbek közé.

— De Piet, hát mi jut akkor énnekem? — kérdezte József szemrehányóan?

— Teee...? — kérdezte Piet és végigsimította tüskés szakállát. — Te kapod... de hát erről tulajdonképpen még nem is beszéltünk. Így hát újból föl kell osztanunk Amáliát.

— Hát erre most igazán nincs időm, Piet — nevetett a diák. Inkább mondd meg, hol találom az enyéimet. A ház tájéka mintha kihalt volna.

— Ja, azok kinn vannak a mezőn. Ma aratják le a rozsot. A bátya azt mondta, ha hazajössz, mondta... és ha nem vagy nagyon fáradt, mondta... és ha kipihented magad, mondta...

— És ha most nem adod ide mindjárt a kaszámat, leütlek! — kiáltott József szenvedélyesen és máris a csűr felé rohant. Ó, de hiszen itt a nadrág és a kék szoknya is! Úgy! Le ezekkel a divat-rongyokkal! Ide a parasztgúnyámat! Még a klumpákat is a cipők helyébe! Megint paraszt vagyok! — ujjongott a legény és kifutott a szántóföldre.

— Marieke is ott van — kiáltott utána Piet. József pedig hangosan nevetett örömeiben.

A hű szolga ingujjával letörölt valamit az arcáról és bekiáltott az ólba:

— Látod, Amália, mégis a régi!

József éles kaszájával rendeket vágott a rozsba. Marieke Deselaers pedig a markot szedte és a kévét kötötte. Verejték szakadt a legény testéről, de határtalan örömeiben csak nevetett hozzá.

Elérkezett a betakarítás napja. Ragyogó ég alatt indult meg az utolsó kocsi a csűrbe. A tetején ült Veuster József. Király nem ül büszkébben a trónján, sem boldogabban pénzes zsákján a zsigori, mint a paraszt szeke-
rén, ha utolsó kévéit viszi.

József hangos örömeben nótába fogott:

Anyám ajkán a flamand dal
Volt gyermekségem öröme;
Szívének meleg dobbanása
Volt, s ma is elragad emléke!

— Istenem! A haza! Flandria! Mily boldogság!

Két hét múlva újra búcsu volt Tremeloóban.

Az ablakokon megint lengtek a zászlók. A lovasjáték újra ott forgott ezüstsínű pályáján, és kuruzslók, varázslók, mézeskalácsosok fennhangon kínálták portékáikat, művészetüket. Az Ezüst Liba füledt sátorában megint ujjongtak a táncosok. József pedig ismét ott állt Mariekével az édességek bódéja előtt és kérdezte:

— Na, Marieke, elég idős vagy-e már? A mézeskalácsszívet elfogad-e?

A leány tagadólag rázta a fejét és komolyan szólt:

— Tudod mit, József? Meneküljünk ki ebből a zsigvársárból. Mondanivalóm van számodra...

— Nagyon szívesen! — nevetett József.

A kettő lassú léptekkel indult meg a falu elejére. A legény vígan füttyü-
részett egy nótát. Ám a leány szokatlanul komoly volt.

— Na, mi bajod? — kérdezte végül József. — Mit akarsz mondani? Hogy szeretsz és feleségül akarsz hozzám jönni?

— Te sohasem fogsz megnősülni! — szólt a leány komolyan.

— De hát miért nem? Paraszt, parasztasszony nélkül? Így mégsem megy...

— József, — folytatta Marieke — de miért ámítod önmagadat? Belőled soha sem lesz paraszt! A jó Isten régen más szántóföldre hívott meg. Te azonban elfojtod szavát lelkedben!

A legény megdöbbsz. Tágrameresztett, ijedt szemmel nézett a leányra, és ajka elhalványult.

— De Marieke? — dadogta — Hogy jut eszedbe mindez?

— Ó, úgy gondolom, jobban ismerlek, mint te önmagadat. Amit mondtam, azóta tudom, hogy az erdőben remetést játszottunk. Már akkor is sejtettem, hogy Isten nagyobbra választott ki.

— De hiszen ez gyerekjáték volt, Marieke! — nevetett József.

— Lehet. Csakhogy én később is mindig azt éreztem, hogy téged Isten foglalt le magának. Avagy tagadnád?

Az ifjú egy ideig hallgatott. Majd vontatva megszólalt:

— Úgy van, Marieke! Jól mondd... Csak mindig azt hittem, hogy árníthatom magam... A föld magához ragadott és megkötött. Újra és újra csak azt éreztem, hogy paraszt vagyok és az én birodalmam a szántóföld. Nem tagadom, a hang, amely más ugarra hívott, soha nem némult el egészen. Istenem, hányszor könyörögtem világosságért! Ám a szó, a hang megint csak elnémult és a világosság is szertefoszlott. Most, hogy megint itthon vagyok és az égő nap tűzében részt vettem az aratáson, most még jobban éreztem a hazai rög szívének dobbanását, mint valaha. Igen, most úgy véltem: benned megtaláltam az igazi parasztasszonyt, a segítő társat, akivel megrakom majd családi tűzhelyemet s most, éppen most jössz elélem s kijelented: Isten más szántóföldre hív...

— Te meg elnémitod Isten szavát! — mondta komolyan a leány. József, úgy néztem reád mindig, mint testvéremre. Mint egy kedves, jó testvérré. Így szerettelek, jobban, mint a többieket. Megvallom azonban hogy ennél több sohasem férközött szívemhez, mert hogy Isten a maga szolgálátára hív. És most — Isten veled!

Ezzel a leány a falu felé iramodott.

Veuster József pedig úgy állt ott egymagában, mintha villám sújtotta volna. A leány évek óta vérző sebet tépett föl lelkében, amely otthon csak úgy gyötörte, mint a Braine le Comte-i iskolában. Újra és ismételten végigszántott rajta az örök, fájdalmas kétely: Isten hív-e? Mintha éppen most szállta volna meg lelkét a béke. Éppen most, amikor az aratás erősebben kötötte a hazai röghöz, mint valaha. Ez a biztonság boldogsággal töltötte el.

És most? Minden szertefoszlott, mint a köd, és a talaj újra megingott alatta. A kételyek megint megszállták és föltépték a régi sebet. Nem, nem foghatja be többé fülét a hívó szó elől. Marieke is mondta: „Te elnémitod, megfojtod az Isten szavát!”

József gyors léptekkel nyargalt végig a letarolt szántóföldeken. A búcsu lármája mindig messzebbre maradt el tőle. A legény szívében azonban vihar támadt, vihar, mint eddig még soha, és úgy sajtolta szívébe a forró vért, hogy kínjában szeretett volna fölkiáltani. Istenem, mily kemény próbának veted alá, akinek szívét Te magad kovácsolod!

Előtte terült el a pusztá, a nyárutó első virágaival. Ó, hányszor boldogította és árasztotta el békével az ősz korai hírnökének pompás ragyogása! Ma azonban a pusztá helyén, a leáldozó nap fényében csak vérző, óriási sebet látott.

Most az ezüsthéves úthoz ért, amelyen gyermekkorában egyszer megindult, hogy megkeresse rajta a jó Istent. Mily biztos léptekkel találta meg akkor nyomát, és mily bizonytalanná vált most előtte! Miért nem mutatja meg neki határozottabban az utat?

Ó, akinek szava eget-földet rázó mennydörgés, miért nem beszél hangosabban a vergődő szívhez, hogy ne zavarja többé kétely? Mégis... nem volt-e mindez csak nagy tévedés, a képzelet kegyetlen játéka? Ha pedig úgy van és hivatlanul, bizonytalan léptekkel megindul az úton, amelyről nincsen visszatérés, de még visszapillantás sem, nem fog-e összetörni, a teher súlya alatt a földre roskadni? Szabad-e vakmerően az útra lépnie annak, akit nem maga Isten hívott reá?

Szinte öntudatlanul irányította lépteit a Madonna szántóföldön álló szentélye felé, amelyet egykor kis tanulótársaival virágözönbe borított. Atyja és anyja sokszor zárándokoltak ide gyermekeikkel, ha gond nehezedett vállukra, ha beteg volt valamelyik állat vagy méginkább gyerek, ha szárazság fenyegette a vetést, avagy a sok eső kikezdté a gabonát. Itt imádkozott az édesanya azon a napon, amikor az udeni kolostorból a fájdalmas hír érkezett, hogy Mária Eugenia tifuszban meghalt. Az anya néma maradt. Csöndesen, zokszó nélkül rakta le a kötényt és nyúlt a falon függő, öregszemű, kopott olvasó után. Idejött a Madonnához. S ő József idesompolygott és nézte, hogyan imádkozik. Amikor hazatért már fölengedtek könnyei. Itt búcsúzott el Paulinától, amikor hat évvel később ugyanabba a kolostorba indult. Itt térdelt akkor is, amikor Ágoston elment a löweni atyák közé. S most József bánatában ugyanitt roskadt térdre a Madonna előtt.

Az Istenanya homloka köré glóriát vont az alkony pírja. Itt béke honolt. Itt csöndesebben és nyugodtabban vert a szív.

— Mária, Anyám! — kiáltott föl József a kegyképhez — világíts bele a lelkembe! Oszlasd el szívemből a sötétséget, hogy fölismerjem az utat, amelyre Isten hív! Mindenről lemondok, mindent föláldozok, szegényen akarom követni Fiadat, ha hív... Anyám, gyújts bennem világosságot!

A leáldozó nap fénybe borította a Madonna arcát és megvilágította joga-
garát. Az esdeklő ifjú pedig mintha hangott hallott volna:

— Várj, a te órád is elérkezik!

Ugyanekkor a Mindenkoron Segítő Szűz képe előtt ott térdelt Deselaers Marieke és fölajánlotta szívét áldozatul a meghívottért. Az Istenanya ebbe a szorongatott lélekbe is békét árasztott.

ISTEN RIADÓT FÚJ

A Braine la Comte-i templom fölött vihar tombolt. Vadul tépte az öreg tölgy- és bükkfákról a lombot, azok meg haragosan rázták fejüket és fenyegetően suhogtatták kopasz ágaikat. A szél kinevette őket és tovább süvített:

— Hujjj... Megérkezett az ősz! Letépem fejetekről a koronát! Nagyszerű játéklabdák! Ide nézzetek! Hujjj...!

Eszeveszett keringővel sodorta maga előtt az avart, majd a magasba fújta és egy maroknyit az öreg lelkész arcába csapott, aki éppen útban volt a templom felé.

— Sic transit gloria mundi — bölintott hozzá. A tavasz koszorúcskákat kötött, az ősz meg széjjeltépi. Önkéntelenül fejéhez kapott, amelyet az élet vihara szintén már csaknem kopaszra lombtalanított.

— Csak fújd ki az arcot, vihar testvér! — nevetett a lelkész. — Nálam már nincs mivel próbálkoznod. Vigyázz azonban, nemsokára versenyt muzsikálunk veled!

Belépett a templom előcsarnokába és odaszólt a harangkötél előtt álló férfiaknak:

— Most aztán köpjetek a markotokba, emberek! Még akkor is, ha leszakadnak a harangok!

Nemsokára kemény, tompa kongások szálltak a toronyból szerteszét. A szél vígan füttyürészve kapta föl őket s mint megannyi zengő labdával játszott tovább.

— Isten riadót fúj — mondták az emberek a városban. Valóban, ez nem annyira harangszó, mint inkább Isten harsonája volt, hogy fölébressze a szíveket.

Büszkén, mint valami középkori vártorony tekintett le a Braine la Comte erődtéményszerű tornya a háztetőkre. Mintha csak azt kiáltotta volna feljűk:

— Jöjjetek, nálam védelemre találtok minden szükségben!

Valóban, a templom úgy tekintett rájuk, mint Isten erős vára, kivált most, hogy úgy szállt az ércszívek dobbanása szerteszét, mint vészharangok kongása ínség idején.

A letarolt mezők fölött szerteszét vitte a szél a riadó hangjait a kis parasztházakba.

— Aratásunkat megáldotta az Isten — mondták az emberek. — Most ő maga akar aratni. Elküldte aratóit, hogy fejünk fölött villogtassák a kaszát. A búcsu után rászolgáltunk.

Aztán belebökték újjukat az ajtó mellett lógó szenteltvíztartóba és nagy imádságos könyvükkel útnak indultak. Misszió volt.

Misszió! Isten aratása! Először megművelik a szántóföldet. Éles ekét löknek a lélek talajába, hogy barázdákat szántson. Aztán vetnek. Napsugárban, esőben és viharban nő a vetés. Szombaton aratás és vasárnap boldogan takarítják be Isten gabonáját. Ez a misszió!

— Ne engedjetez férfiak! — tüzelte a harangozókat a pap. Keljetez versenyre a viharral. Misszió van!

Mint a trombita harsonája hívta tovább az égbenyúló torony az embe-
reket. A keresztkút alatt lapuló, kőből faragott sátán úgy görnyedt helyén,
mint nagyszombaton, amikor a pap a húsvéti gyertyát mártja a vízbe.

Misszó! Három búcsu sem elég, hogy a sátán kiheverje. S még hozzá redemptorista atyák érkeztek! A nagy Szent Alfonz fiai! A híres népszónokok!

A harang hívószava nem került ki a kis tanulószobát sem, ahol Veuster József könyvei mellett ült. Befogta fülét, hogy ne zavarja.

— Mit használ nekem a kívülről jövő hang, ha nem talál visszhangra lelkemben?

Ma megint egész nap gyötörték a kételyek, a bizonytalanság hivatása felől. Hiába esdekelt heteken át napról-napra, hogy az Úr mutassa meg akaratát. Minden a régiiben maradt.

Éjszakánként, ha az őszi szél rázta az ablakokat, szinte visszafojtott lélegzettel kémlt a sötétségben, nem hallja-e valamerről Isten hangját. Pedig tudta, hogy az ő szava csak a lélek mélyén hallatszik. József még mindig nem döntött. Isten választotta és a röghöz tapadó parasztvér közt még mindig folyt a heves harc.

Ez a küzdelem keménnyé, zárkózottá és ingerlékennyé tette Józsefet. Tanulótársaitól elidegenedett. Szabad óráiban magányosan barangolta be a mezőt s ilyenkor nem tűrte, hogy valaki kísérje.

— József — szólt hozzá délben Lambert Conrady — ma estig szabadok vagyunk. Kérlek, kísérj el!

Ő azonban ráförmedt barátjára:

— Ugyan, hagyj magamra! — S amikor Lambert meglepődve puhatolta szokatlan viselkedésének okát, megint csak ingerülten kiáltott rá.

— Kérlek, hagyj magamra! Menj!

A vallon mélyen megsértve távozott. József pedig elrohant és egész délután a kopár földeken bolyongott.

Amikor ismét otthon volt, kinyílt az ajtó, és a kis fekete vallon jelent meg újra a küszöbön:

— Bocsáss meg, Lambert, nem akartalak megbántani. Csak egyedül kellett lennem önmagammal. — S szeméből annyi őszinte bánat sugárzott, hogy barátja szinte megrendült és valóban el is felejtette sérelmét.

— Mi bajod hát, József? — kérdezte tartózkodóan. Egyikünk sem ismer rád.

— Döntenem kell egy életbevágó ügyben, amelyet nem közölhetek veled — felelte komolyan József.

— Talán mégis csak segítségre lehetnék — válaszolta a vallon. — Igaz, csak azért jöttem, hogy megkérdezzek, nem tartasz-e velem a misszióra? Redemptorista atya tartja.

— Hát jó, veled megyek — válaszolta József némi habozással.

Egy negyedórával később mindketten ott álltak a templom széles hajójában, amelyben nem volt már talpalatnyi üres hely sem. A kántor a Szentlélek himnuszát intonálta. Hívása, mint hatalmas áradat zúgása töltötte be a templomot, hogy mint egykor szélvihar és lángok közt, szálljon le most is a lelkekre.

— Veni Sancte Spiritus! — harsogta a fiatal flamand is. — Jöjj el Szentlélek lángoddal, ó világosíts be szívembe, hogy fölismerjem az utat, amelyre hívsz! Talán ma érkeztem el lelkem pünkösdjéhez, és te, ó Lélek, kitérő előttem kegyelmed tárházát!

Redemptorista szerzetes lépett a szószékre.

Alakja hatalmas volt, és tekintete ragyogott a lélek tüzeiben.

Néma csönd honolt az Isten házában. A szónok kemény, erőteljes hangon kezdte beszédét:

— Ma, amikor halljátok szavát, ne keményítsétek meg szíveteket!

Veuster József megremegett, mintha láng ért volna hozzá.

Az erőteljes hívás még egyszer elhangzott:

— Ma, amikor halljátok szavát, ne keményítsétek meg szíveteket! A szent misszió Isten szava! Hozzátok szól, szívetek ajtaján kopog. Jaj an-

nak, aki nem fogadja be Isten ígését úgy, mint a szántó föld a vetést. Isten el is mehet az ember mellett áldásaival...

A szónok minden szava úgy hatott, mint szíveket döngető kalapács. Beszédét a rendkívüli elhivatottság gondolatával fejezte be, a választottak kegyelemteljes meghívásával, amellyel apostolait tüntette ki az Úr. Ez a meghívás a legnagyobb kegyelem és szeretet, egyszersmind a legnagyobb parancs, a legkeményebb, amely mint kétélű kard járja át a lelket.

Ez a hívás szakította el egykor a kiválasztott tizenkettőt a hálótól, a palesztinai földtől, családjuktól. Ez a hívás széttépett minden szálát amely őket a földhöz kötötte és szabaddá, alkalmassá tette lelküket a Legszen-
tebb szolgálatára.

Ez a hívás tűzcsóvát vet a lélekbe. Akit ér, csak egyet tehet: térdre rokad és fölkiált: „Itt vagyok, Uram!” Nem jöhet más szó az ajkára, mint a tökéletes önátadás, ahogy a Szűzanya mondta kiválasztottságának nagy órájában: „Íme, az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a Te igéd szerint!” Az elhivatottságot Isten a szentelésben pecsételi meg. Aztán a választottnak a föld valamely sarkán megmutatja az ugart és ekét, hogy barázdákat szántson. S a meghívottnak, a kiválasztottnak nem szabad visszatekintenie. Nem szabad visszapillantania a hantra, amelyen bölcsője ringott, az emberekre, akiknek vére ereiben csörgedez, mert aki kezét az eke szarvára teszi és visszatekint, nem alkalmas az Isten országára.

Ám valahol, talán az Óceán egy távoli szigetén emberek élnek, akiknek sebzett karja szeretet felé tárul, akiknek tépett ajka segítségért kiált, akiknek haldokló pillantása Megváltót keres, aki lehajol nyomorúságukhoz és a maga vállára veszi keresztjüket. Isten pedig kezénél fogja a választottat és elvezeti a fáradtakhoz és terheltekhez, a szegényekhez és összetört szívűekhez, a szorongatottakhoz, hogy fivérük és nővérük, atyjuk és anyjuk legyen. S ez a sziget, a legsivárabb föld lesz hazája, mert ott emberek várnak szeretetére...

A szónok még egyszer összeszedte minden erejét. Keze ökölbe szorult:

— Ma, amikor halljátok szavát, ne keményítsétek meg szíveteket!

Veuster József fölismerte, hogy szívének húrjain Isten ujjja játszik. Ez az óra eloszlattott minden kételyt. Mint a villám tépte szét a ködöt, sűrű fátyolt és nappali fényt árasztott lelkébe. Hogyan is kételkedhetett? Nem hívta-e eddig is állandóan az Úr a maga halk, csendes szavával avagy félelmetes mennydörgésével? Vajon az utolsó hetek minden szenvedése és kínja nem ennek a hívásnak volt-e visszhangja, amely ellen annyira ágaskodott?

Most azonban már nappali fény ragyogott lelkében és biztonság töltötte el. Öröm árasztotta el szívét, annak ez embernek öröme, aki hosszú bolyongás után végre megpillantja a haza határait.

Veuster József örömittasan hagyta el a templomot. A toronyban ismét szóltak a harangok. Hangjuk már nem hívás és toborzás volt, hanem nagy, szent Magnificat, amely a kiválasztott lélek örömujjongásával tör az ég felé.

— Mit szólsz a beszédhez? — kérdezte Lambert Conrady.

Veuster József megszorította barátja kezét:

— Most már minden rendben van. Fölsímttem az utamat!

Némán haladtak egymás mellett.

— József — szólalt meg kis idő múlva a vallon — nézd csak, milyen szép a csillagos ég!

— Valóban, az ég a csillagok fényében ragyog — ismételte József lassan.

Ezen az éjszakán Józsefet messzire kerülte az álom. Már nem a kétely és bizonytalanság gyötrelme űzte el tőle, hanem a szívét elárasztó boldogság, a lelkében kigyúlt fény.

Mennyire eltörpültek most előtte a látszólag áthidalhatatlan gátak! Azt azonban tudta József, hogy Flandria képe sohasem halványulhat el lelkében. Az erő, amelyet földjének szeretete beléje sugárzott, kell, hogy elkísérje az új hazában is, ahol szeretetére várnak az emberek. Mintha valóban maga előtt látta volna a szenvedőket, akik feléje tárják karjukat, kiknek szíve eped az ő szeretete után. Igen, mintha máris látná a nyomorúság földjét, amely hazájává lesz. Hogyan is mondta a missziós páter?

— A szegények, összetört szívűek, szorongatottak lesznek atyja és anyja, fivérei és nővérei...

— Itt vagyok, Uram! — kiáltott föl Veuster József azon az éjszakán.

— Itt vagyok, Uram! Adj hát erőt! Itt vagyok, szegény, összetört szívű testvérem! Jövök!

Két keze egymásba kulcsolódott, és lelke mélyéből ima szállt az ég felé:

— Uram, adj szeretetet!

Aztán már csak boldogság és béke, szent, ujjongó dicshimnusz következett.

— Magnificat, anima mea Dominum...

Kint elült a vihar.

Az ég ismét a csillagok fényében ragyogott.

II. RÉSZ

A VULKÁNOK MISSZIONÁRIUSA

AKI A GUILLOTINÉ ÁRNYÉKÁBAN VÁNDOROL...

Párizs, 1792. március 4.

Az ír szeminárium kápolnájában jakobinusok tanyáznak. A szentély hónapok óta klubhelységük. Pirossapkás forradalmi hősök ülnek az oltár előtt. Az áldoztatópádon csattognak a játékkártyák és szenvedélyesen rázák fölötté a kockákat. Szitkozódva és káromkodva dobálják a bankjegyeket. Egymásnak esnek és haragtól szikrázva rántják elő zsebkéseiket. A verekedők közt egy ittas hadonászik. Aranykelyhet lóbál és kilötyögteti belőle a pálinkát. Amott a sarokban az egyik heringet eszik a paténáról, hogy kijózanodjék.

— Béküljünk ki, polgártársak! Béküljünk ki! — rikácsolja a részeg.

— Ne marjátok egymást azért a rongy pénzért! Elég sok van belőle még Párizsban! Inkább igyatok és énekeljete! Énekeljete polgártársak, énekeljete! — Majd teli torokkal ordít:

— Ah, ça ira, ça ira, ça ira!
Les aristocrates à la lanterne!

Lámpavasra a nemesekkel!

Ugyanekkor a szeminárium könyvtárszobájában polgári ruhába öltözött fiatalember térdel a fogoly püspök lábánál. Fején pihen az agg egyházfejedelem reszkető keze. Ajka bensőséges, halk imát rebeg. Majd tenyerébe zárja az újonnan fölszentelt pap kezét és vonagló ajakkal kérdi:

— Engedelmisséget ígérsz-e nekem és utódaimnak?

— Ígérem — hangzik a kemény, határozott válasz.

A püspök lehajol a fölszentelthez és homlokon csókolja e szavakkal:

— Az Úr békéje maradjon mindig veled!

A kápolnából idehallatszik a pokol zsvivaja. Ah, ça ira, ça ira! Les aristocrates à la lanterne! Les prêtres à la lanterne! — Le a papokkal — ordít bele egy másik hang, és az egész kórus sátáni röhejjel ismétli:

— Les prêtres à la lanterne! — Lámpavasra a papokkal!

— Az Úr békéje maradjon mindig veled! — ismétli a püspök, és a fiatal pap ráfeleli:

- Ámen! — Az agg főpásztor fölemeli a térdelőt e szavakkal:
- Coudrin József, téged a pokol szélén szenteltek pappá!
- Mégis a mennyország vesz körül!
- Halál a papokra! — üvölti az ittas csőcselék.

Félévvel később. Párizs utcáin patakokban folyik a vér. Franciaországra rászabadult a pokol. A guillotine csaknem minden faluból szedi áldozatait. Mindenütt nyomoznak a papok után és halomszámra viszik őket a vesztőhelyre.

Különösen egyre vadásznak a nemzetiek: a láthatatlan és elérhetetlenre, aki Tours és Poitiers területén hol az egyik, hol a másik faluban vagy városban bukkan föl.

Rongyos koldus ballag a falu poros utcáján. Mindegyik kapun bedugja piszkos kezét alamizsnáért. Itt-ott beengedik, és néhány sokatmondó szempillantás után elhangzik a betegágnál a föloldozás igéje. A haldoklót megerősíti útjára a szent kenettel.

A Piac-térről a guillotine veti messzire fenyegető árnyékát. Forradalmi katona áll mellette és fölolvassa a nyaktílóra szegezett hirdetést:

— Ezer frank jutalom annak, aki P. Coudrin Józsefet, a papot, kiszolgáltatja a forradalmi törvénszéknek. Hazafiak! Teljesítsétek kötelességeketek! Bitóra a népamítókkal.

Egy másik katona társul hozzá.

— Ezer frank! Nem megvetendő! — dörmögi az első. Én is elfogadnám!

— Igazad van, pajtás — toldja meg a másik. De a hóhér csak tudja, hol rejtőzik a papocska!

— Dehogy! Éppen hogy nem tudja! — kuncogott az első.

— Hát hogyan? Ja, úgy...? Igazad van pajtás!

Mindegyik megindul a maga útjára. A második a söntésbe, az első a Piac-tér valamelyik házába. Nemsokára keresztvizet önt egy újszülött homlokára.

Coudrin József megint megmenekült a guillotine elől. Nyomon követi a hóhér, és amerre jár, fenyegeti a guillotine árnyéka.

Házaló megy patkányfogókkal ajtóról ajtóra. Ahol belép, lerakja portékáját. Kebléből fényes paténát vesz elő, és fölhangzik szava:

— Ecce Agnus Dei... Íme, az Isten Báránya...

Az emberek alázattal térdelnek eléje, hogy táplálkozzanak az erősek Kenyerével.

Coudrin József, a pap, továbbvonul a guillotine árnyékában.

Az egyik házban nyomára akadnak. Házkutatás. Létrán menekül egy elrejtett padlásszobába. A forradalmárok nyomon követik. Az egyiknek lába már ott a létra első fokán, de pajtása rákiált:

— Polgártárs! Igazán bolond vagy! Csak nem gondolod, hogy ott hagyta volna neked a létrát, ha már fönt ülne?

Az üldözők elhagyják a házat. Pedig máskor nem nyugodtak, míg minden zeg-zugot föl nem kutattak.

Párizst elárasztották a pokol ördögei. A király feje a porba hull. A királyné útban van a vérpadra. A párizsi székesegyház Mária oltarán feslett nő képviseli a „fölvilágosultak” istennőjét. A jakobinusok harangoznak tiszteletére és lóbálják előtte a füstölőket.

Coudrin József, a pap, tovább vándorol a guillotine árnyékában. Napközben barlangokban, csűrökben, bokrok tövében rejtőzik. Látogatásait némelykor csak éjszaka végezheti. Poitiersban a nemzetiek törvényszéki tárgyaláson ítélik halálra. Csakhogy hiányzik az elítélt. A hóhérok szalmaszálakkal vetnek sorsot a fejére tűzött vérdíjra.

Úgy látszik, hasztalan minden fáradság. Nyomában járnak, de amikor úgy vélik, hogy már-már elérik, kisiklik karmaik közül.

A hős pap még a börtönökbe is belopódzik. A foglyok közt mutatja be a legszentebb áldozatot. A vértanúk Erösségével táplálja őket és tovább áll.

Mindig és mindenkor a guillotine árnyékában vándorol.

A forradalmárok egymás keblébe dőfik a kardot. Egyik szörnyeteg fölfalja a másikat. Elérkezik a direktórium ideje. Majd fölváltja Napóleon korszaka.

A borzalmak ideje lejárt. Az egyház előjön a katakombák rejtekéből. A guillotine nem érte utól Coudrin Józsefet, bár újabb üldözések viharfelhői tornyosulnak. A korzikai látszólag legyőzi az egyházat és a Fontainebleauben őrizteti a pápát.

Coudrin József, a pap, azonban új zászlót bont Franciaországban. Pajzsán Jézus és Mária legszentebb szíve. Az a két szív, amelynek a jakobinusok korában oly sok vértanú szentelte életét a vesztőhelyen. Utolsó üdvözetük csatakiáltássá válik a harcosok ajkán: „Éljen Jézus legszentebb Szíve!”

Coudrin József megalapítja Jézus legszentebb Szívének szerzetét. Aymer de la Chevalerie Henriette grófnő a nők számára létesít ugyanilyen szer-

zetet. Az ő útja is a forradalom poklán keresztül vezetett. Ő is megismerte a börtönök borzalmait, míg végre Robespierre halála megadta szabadságát.

Emberek, elszánt és rettenthetetlen emberek társultak egymáshoz, kibeen tovább élt annak a papnak hősiessége, aki a guillotine árnyékában járta vándorútját. Ruhájuk fehér. Vállukra a szentsír lovagokéhoz hasonló palást borul. Keblükön a pajzs: töviskoszorúban a legszentebb Szív lángjai. A borzalom napjaiban halálfia volt mindenki, akinél ily képet fölfedeztek. A jakobinusok istenkáromló kultusza Marat szívét emelte trónra, hogy kigúnyolja a legszentebbet.

Az engesztelés ideje érkezett.

Engesztelést várnak a szerzet mindkét nembeli tagjai. Engesztelést meggyalázott templomokért, szétrombolt oltárokért, összetaposott kelyhekért és megszenteltelenített ostyákért. Ahol megvetik lábukat a fehérruhás papok és szerzetesek, ott újra kigyulladnak az oltárok gyertyái, és Krisztus elfoglalja aranyos trónját a szentségtartóban. Nyomukban föllobban az örökimádás eucharisztikus tüze.

Az új kongregáció szíve a párizsi Picpus-úton dobog. Itt áll az anyaház. Itt nyugszik 1307 forradalmi áldozat teste, akiket 1794. júniusában a Barrière du trône mentén meggyilkoltak. A vértanúk katakombája fölött az áldozat és szeretet öröklámpája ég.

Coudrin József mindenüvé elküldi fehér harcosait. Mindenütt föltalálhatók, ahol segélyért kiált az inség és nyomor. Kutatni pedig nem kell utána. Franciaország útszélein ott kuporog az inség, de nyomában immár az irgalom jár, hogy szamaritánusként hajoljon föléje. Az utcákon, ahol borzalom, rém és kétségbeesés taposott irgalmatlanul, most a szeretet jár. Elhagyott, lerongyolódott gyermekek, akik már nem ismerik a szent kereszt jelét sem, szeretetteljes tanítókra akadnak. Újraépülnek a forradalom lángjaiban elhamvadt otthonok és iskolák. Az atyák faluról-falura vándorolnak, prédikálnak, lelkiyakorlatokat tartanak és az örvényből új, erőteljesebb életet hívnak elő.

Valaki még most sem lel pihenőre. Még ezekben az években is üldözik, gyalázzák a hős papot, aki nem ijedt meg a forradalmároktól, de nem hajolt meg a nagy hódító előtt sem. Coudrin József a guillotine árnyékának vándora...

Bonaparte a világ nyakára hágott. Mindenfelé lengeti a szél lobogóit. Hadaitól megremeg a föld. Ám egy valaki sokkal messzebbre küldi katonáit, mint Napoleon a maga zsoldosait. Ő is hódító. Előtte is szűknek bizonyul a francia föld határa. Az Ó-világot mértéken fölül terheli a gonoszság. A hódító az Újvilág felé tekint. Tanítványait útnak bocsájtja a szélrózsa minden irányába, a távoli óceánok szigeteire. A Hawai- és a Húsvét szí-

getekre, hogy ott is kitűzzék a nagy Király zászlaját. Délamerika, Chile, Peru visszhangozzák az Evangélium igéit. A béke hírnökei is vérüket ontják. Vértanúk piros, meleg vére öntözi a világ minden táját. P. Bachelot Alexius-t elűzik a Sandwich szigetéről, P. Fouqué Clarus-t a Tuamotu szigeteken gyilkolják meg. A Marshall szigeteken egy püspök, hét atya, hét testvér és hét nővér szenved el a hősi halált Krisztus zászlajáért. Egy váratlan hullám Terlyn Pált az oltártól ragadja el, ahol éppen szentmisét mond az egyik lapos szigeten. A végtelen óceán lesz a sírja, de a nyáj, amelyért a halál pillanatában imádkozik, megmenekül.

— Gyermekeim mindenkor a kereszt gyermekei maradnak — mondta egyszer Coudrin József. Jóslata az egész világon beteljesült.

A mártírok sírja fölött az örök Király birodalma emelkedik. Voltak hódítók, akik a meggyilkoltak hulláin avagy koponyáik halmán állították föl trónjukat. A történelem vihara elsöpörte őket. Isten országa, amelynek vetése követőinek vérén nő nagyra, legyőzhetetlen.

Coudrin József hosszú száműzetés után 1883-ban hazatér a Picpus-utcai anyaházba. Az üldözöttet, a guillotine árnyékának vándorát három év múlva itt várja a békés, boldog halál...

A haldokló ajkán mosoly játszadozik. Hogyan is mondta a püspök akkor, régen... fölszenteléskor az ír szemináriumban?

— Az Úr békéje legyen mindig veled!

A kápolna felől ugyanakkor megremegtette a falakat a jakobinusok üvöltése:

— Halál a papokra!

Végre az ő életére is ráköszöntött a béke, a végső nagy béke, a halál békéje...

A párizsi utcákon ott játszik a tavasz első verőfénye, és sugara belopdók a kolostor cellájába. A nagy beteg szobájában óriás, fekete kereszt a takarón... Az ablakráma keresztjének árnyéka. A nagybeteg látja. Eltűnődik rajta, és összeaszott keze az árnyék után nyúl.

— A kereszt — suttogja — A kereszt! A kereszt árnyékában halok meg. Avagy árbócfá? Bitófa? A haldokló lelke az óceánt járja. A testvéreknél, a missziós testvéreknél időzik...

— Adjátok ide a térképet! — szól a rendfőnök.

A testvérek habozva terítik ki az óriási térképet a haldokló ágyára. A sápadt ujjak végigsiklanak tengereken és óceánokon. Néhány helyen megakadnak:

— Itt vannak gyermekeim — suttogja — Itt, meg itt!

A viaszsárga kéz fáradtan mozog tovább birodalmak és tengerek fölött. A beteg kissé fölemelkedik és ismét megszólal:

— Az aratás nagy, de a munkás kevés. Kérjétek az aratás Urát, hogy munkásokat küldjön szőlőjébe!

A kereszt árnyéka rávetődik a térképre.

Coudrin József gondolataiba mélyed és újra megszólal:

— A kereszt ráborul az egész világra. Két karja a Sandwich szigeteken találkozik. Megáll a Déli-tenger fölött.

Talán az utolsó gond lopózik még egyszer a haldokló ágyához, hogy megfossa az utolsó órák békéjétől? A kongregációért való gond? Hol vannak az újoncok, akik a zászló köré sereglenek? Hol vannak az emberek, akikre neki, a haldokló rendfőnöknek szüksége van? A rettenthetetlen bátorság és törhetetlen elszántság emberei?

A haldokló merevedő újjai tovább keresgélnek a nagyvilág térképén. Rátalált... Most megáll:

— Testvérek! — suttogja megtört hangon — testvérek, ide nézzetek! Itt kolostort kell építenetek! Kolostort Flandriának! Itt laknak azok az emberek, akik után Xavéri Szent Ferenc áhítozott! Itt támadnak majd föl újra a harcosok...

Fáradtan hanyatlik vissza. Majd összeszedi utolsó erőit és még egyszer fölemelkedik. Hangja már nem a haldokló vontatott, elhaló szuszogása, hanem a győztes hadvezéré, aki utolsó parancsát osztja:

— Kolostort Flandriának! Utolsó kívánságom!

A haldokló arcát fény árasztja el. Mintha a lélek mélyéből törne elő:

— Isten békéje — suttogja — Krisztus békéje. Ámen.

A testvérek utolsó álomra zárják le szemét...

Az ablakból tovább áll az árnyék. A takarón erősen körvonalazott derékszög rajzolódik ki.

— Mintha csak a guillotine árnyéka volna... — tűnődnek a testvérek.

Három évvel később, 1840-ben a Legszentebb Szív kongregációja Löwenben kolostort alapít. Veuster József kopog be portáján, hogy fölvetélét kérje a rendtagok közé.

A SZENTLÉLEK KÉSZÍTI EDÉNYÉT

Löwen városát hó borítja.

Az utcasarkokon és vendéglők fölött őrködő szentek fehér palástot öltöttek, és a templomok tornya, mint valami óriási cukorsüveg világít.

A Szent Péter templomban kettőt üt az óra. Szent Péter mindig elsőnek szólal meg, mivelhogy ő a legelső Isten országában. Két óra... hagyja rá buzgón Szent Mihály, a jezsuiták pártfogója, mert a jezsuiták jó viszonyban álltak a kulcsárral. Két óra... erősítette illő tisztelettel Szent Jakab is; őt követte Nagy Szent Gertrúd. Utolsónak szólalt meg, mert nő és a nőké rendszerint az utolsó szó. Mindazonáltal meglátszik, hogy a szentek egy véleményen vannak és ebben példát vehetünk tőlük.

— Két óra! — szólta Veuster Ferenc gazda is, aki fiával Józseffel éppen akkor lépte át a város kapuját. — Legjobb, ha egyenesen a kolostornak tartunk, mivelhogy még éppen tart náluk a szabadidő.

— Jó lesz — válaszolta a legény.

Útközben alig váltottak szót egymással, mert szájuk bizonynal megtelt volna hóval. Elvégre is elég szóbeszédbe került, míg erre az útra elhatározták magukat. Még nem volt vége a misszióknak, amikor József már megkezdte a levelezést, hogy szüleinek beleegyezését megnyerje a kolostorba való fölvételhez. A levelek mindig sürűbben érkeztek, hangjuk mindig sürgetőbb és határozottabb lett. Végül József már nem kért, hanem Isten nevében követelt. Az apában hevesen ellenállt a parasztgőg. A legényt a maga portáján szerette volna látni. Csakhogy a fiú nem engedett. 1859-ben aztán személyesen érkezett Tremeloóba, hogy jogainak érvényt szerezzen. Két nappal később, József születésnapján végül is fölengedett az öreg:

— Isten nevében elindulunk ma Löwenbe. Úgyis dolgom van a városban. Ágostont is meglátogatjuk, te meg egyben megkérdezheted a superior atyát, mint vélekedik a dologról.

— Vigyétek magatokkal a sonkát is, a főtisztelendőt, az Amáliától — fűzte hozzá Piet.

Ebben az órában az anya a legifjabbat áldozta föl. Fiát e szavakkal indította útnak:

— Isten vezéreljen József! Kövesd a Lélek szavát, ahová vezérel. — Aztán a fejkendő után nyúlt és a hóföregtetegben kizarándokolt a Madonnához a mezőre, hogy kiöntse a szívét...

József erősen megrázta a kolostor csengőjét. Kallistus testvér, a portás csaknem kelleetlen arcot vágott. Ám amikor fölismerte a kettőt, barátságosan üdvözölte őket:

— Ah! Frater Pamphiliusnak vendégei érkeztek! Kerüljetekek csak beljebb, jóemberek, jertek! Azonnal keresem! — Aztán bevezette a jövevényeket egy takaros kis szobácskába, amelynek a falát szentképek, a kolostor és az atyák képei díszítették. A testvér boldogan vette át a sonkát:

— Szép darab ajándék, hacsak éppen valami barátocská kapja is! Isten fizesse meg! — Majd nevetve szaladt vele a konyhába. A kettő már régen ismerte a jó portás testvért. Mindig vidám volt és örült, ha adhatott, de akkor is, ha kapott. Ennek ellenére nevetnie kellett a gazdának és nem állhatta meg szó nélkül:

— Kallistus testvér hogy örül a sonkának! Mennyei a nevük és földi a szívük! Szép azonban, hogy nem titkolja örömét szenteskedéssel...

Igazat szólt a paraszt, mert ha sötét ábrázatot öltenek a jámbor emberek, akkor a szentség megsavanyodott lelkükben. Kolostorokban egyébként nem sok savanyú szent létezik, bár itt-ott akad, aki nem odavaló. Egyébként alig lehet még annyi derüs kedélyű embert valahol a világon együtt találni, mint éppen ott.

Igaz, hogy a kolostorokat fegyelem lakja, de a rácsokon keresztül öröm sugárzik ki a nagyvilágba.

Az ajtó kinyílt és Pamphilius testvér lépett be. Pirospozsgás arca volt és ruháján tekintélyes fehér foltok. A portás a kertből hívta elő, hólabdákkal csatározta a skolasztikusok és a laikus testvérek.

A kölcsönös üdvözlések után Kallistus testvér nagy kanna jó párolgó teát és egész rakás fehér kenyeret hozott elő.

Így volt szokás a löweni kolostorban.

— Itt maradsz, József? — kérdezte Pamphilius.

— Először még a superior atyával kell a dologról beszélnem — adta meg a választ a gazda.

Félórával később P. Vincke Vencel házfőnök szobájában ültek.

— Jól megfontolta-e lépését Isten és lelkiismerete előtt? Nem pusztán hangulat vagy csalódás hazta ide? — szólt, s jóságos tekintete József szemét kutatta.

A legény állta a tekintetet, és válasza határozott volt, akárcsak valami szent esküvés:

— Istenemre és lelkiismeretemre! Tudom, hogy ő hívott!

— Elszánt, komoly válasz — jegyezte meg a szerzetes jóindulattal. Majd József kora, előképzettsége felől érdeklődött. A superior egy ideig hallgatott, aztán lehangoltan csóválta a fejét:

— Sajnos, a papságról lekésett. Kora kizárja a tanulást. Ahhoz már idős...

Idős...? És ezért nem lehetek pappá? — Józsefben ökölbe szorult a dacos flamand vér.

— Superior atya, még nem vagyok húszéves! Érzem, hogy Isten hívott! Sok küzdelmembe került, míg szavát fölismertem. S ma, hogy világosabban látom magam előtt életem célját, mint valaha, ma kell hallanom: Már idős! Ez a kijelentés megsemmisít! Kioltja a reménység utolsó, halvány sugarát is!

— Évekre lenne szükség, míg úgy-ahogy elsajátítaná a latint — válaszolta a páter nyugodtan. — Testvér azonban lehet. A testvérek hivatása is szent szolgálat Isten és emberek előtt egyaránt.

A kolostori cellára csönd borult. Csak a kis falóra tik-takja szakította meg ütemszerűen. E pillanatnak egy emberi élet sorsa fölött kellett dönteniük.

A páter superior tenyerébe hajtotta fejét. Veuster gazda némán kulcsolta össze kezét, mint aki imádkozik. József szótlanul meredt maga elé. A válságos percek képzelete elé varázsolták a tremeloói szélmalom kattogó szárnyait, szalmatető faluját a mély kutakkal. A mezőt és a pusztát, a jó barna szántóföldet, amelybe egy zivataros éjszakán ujjongva mártotta bele tenyerét. Anyját, aki már öt gyermeket áldozott, és Marieke Deselaerst. Újra hívta, ellenállhatatlanul hívta a honi rög.

— Már idős! — mondta a superior. A legmagasztosabb hivatáshoz vezető utat elháríthatatlan akadályok állják el. Csak két szó... Senki sem gördítheti el... Miért ne induljon hát vissza, haza? A szántás, a földmunka, vajon nem lehet-e szintúgy jámbor szolgálat Isten és emberek előtt?

— Világosíts meg, Istenem! — kiáltott föl a mélységből a vergődő lélek. Ezt a hangot azonban túlharsogta egy másik, a missziós prédikátor érces hangja:

— És ma, ha meghalljátok szavát, ne keményítsétek meg szíveteket!

A hang tovább beszélt a lélek mélyén;

— És az én aratásom? Ha nem lehetsz arató, a gabonát igenis kévékbe kötheted! Menj szántóföldemre!

A kis falóra hármat ütött.

Veuster József fölkel és elszántan nézett a páterre:

— Kérek fölvételt a laikus újoncok közé!

Az aggastyán könnyedén bólintott:

— És mit szól hozzá atyja?

— Főtisztelendő páter — szólalt meg Veuster gazda határozott hangon — mindig is úgy reméltem, hogy fiam átveszi gazdaságomat, ha kénytelen leszek megpihenni. József vérbeli paraszt, amilyen kivülről alig akad. Így hát eddig a pillanatig ellenálltam kérésének és megtagadtam tőle az igent. Most... most azonban úgy látom magam is, hogy valóban Isten hívja. Legyen meg hát az ő szent akarata. Nem tagadom azonban, hogy áldozat, nagy áldozat...

A szerzetes fölállt és kezét nyújtotta a parasztnak:

— Az áldozat fogja egykor életünket megkoronázni!

A kemény férfinék könnyes lett a szeme. Letörölte azonban a könnyet, majd folytatta:

— Ám legyen Isten szent nevében! Nem akarok fáraó lenni, aki megtagadja Józseftől az elvonulást. A tíz csapást mégsem zúdíthatom fejemre és szántóföldemre!

Így lett József a löweni kolostor laikus testvéreinek újonca.

Veuster gazda egyedül tért vissza.

Másnap Piet targoncán vitte be József ruháját a kolostorba. A jó, hűséges béres szeme könnyben úszott, amikor odatolta Kallistus testvérnek a szállítmányt. Csak aztán könnyebbült meg, amikor a portás testvér megmutatta neki az istállót.

Veuster József szíve megint rátalált a megfelelő kovácsműhelyre. Ha az újoncmester, Caprasius Verhaege előadásait tartotta, önkéntelenül az öreg kovács, Deselaers mester jutott eszébe. Itt is tűz lángolt, nagy tűz, amelynek szikráját a Legszentebb Szív élesztette. Férfiú volt, aki értett a férfi szívek kovácsolásához.

Az újoncmester nem akart álszenteket nevelni. Ellenkezőleg: kemény, edzett férfiakat, az ima, a munka, a szeretet embereit. A fiatalságban a nagy papi lélek Coudrin József hősiességét akarta föltámasztani. Verhaege atya jól tudta, hová kell a vésőt illesztenie. A tremeloói parasztlány még nem volt kész ember. Magával hozta hibáit a kolostorba. Így hát volt mit vésnie és kovácsolnia. Ám az újoncmester került az azt a fonák módszert, amely a hibákkal együtt a gyökeret is kitépi. Mire való a természetet szétrombolni és a tüzet egyszerűen kioltani, mivel itt-ott füstölög? Kár volna a tüzes flamand vért és parasztlányt elfojtani! Sokkal célravezetőbb, ha mindkettőt az erény szolgálatába állítja, — vélte az atya. Meghagyta újon-

cának jellemét és egyéniségét. Növekedjék csak mindegyik saját törvény-szerűsége szerint. P. Verhaege nem szerette a mázos szenteket.

A testvérek életében is megvolt minden napnak a maga terhe. Még az éjszaka is követelt tőlük egy-egy órát, mert a löweni kolostori templomban sohasem volt szabad a tabernákulum gyertyáinak kialudniok.

Február 2-án József megkapta a laikus testvérek fekete habitusát és a Damján szerzetesi nevet. A nagy családnak immár tagjává vált és a kongregáció otthona lett. Lelkének igazi örömapja volt ez a Gyertyaszentelő.

Csak az a gondolat nem nyugodott el benne végképpen, hogy nem lehet pap belőle. Nem mintha a laikus testvérek munkaköre nem elégítette volna ki. Nem volt a kolostorban, aki két izmos karját annyi odaadással szentelte volna a munkának, mint éppen József. Senki sem vágta ásóját olyan vígan a földbe, mint éppen ő. Egy személyben volt fráter és paraszt; ásott, trágyázott, ültetett kedve szerint. Az újonc mindazonáltal érezte, hogy nem dolgozik azon a szántóföldön, amelyre Isten hívta.

— Már idő! — jelentette ki a superior.

Az akadály a tovaröppenő évekkel egyre nő. Évek kellenének, amíg latinból csak a legszükségesebbeket is elsajátítaná — mondta P. Vincke!

Az akadály valóban áthidalhatatlan lenne? Elvégre is nem lehet bozorkányság, amire a kolostori iskola kis legényei vállalkoznak. Mégis meg kellene kísérelni!

A töprengést merész elhatározás követte. A parasztfiú csellemel és határtalan erőfeszítéssel vetette magát neki a tanulásnak. Az üdülés idején nemegyszer gyanútlanul érdeklődött fráter Pamphiliusnál hol az egyik, hol a másik latin szó jelentése felől, amelyet a templomban hallott. Mindig készséges feleletet kapott. Sőt grammatikát is szerzett magának Damján testvér.

Ettől fogva a löweni kolostorban nem ritkán látták a laikus testvért, amint a házimunkánál és a mezőn latin szavakat és nyelvtani szabályokat mormol. Az esti imaóra után pedig nem a szalmazsákját keresi föl, hanem grammatikájával valamely szobor mécsese előtt gubbaszt.

Nemsokára az iskola tanulóit is meglepetés érte. Egy napon Damján testvér babot ültetett a kertben. Két hatodikos tartott méltóságteljesen arafelé. Latinul társalogtak, hogy tudományukat fitogtassák a laikus testvér előtt:

— Frater Damianus agricola est — szólt az egyik, ami annyit jelent: Damján testvér paraszt. Ez még megjárta. A másik azonban kevésbé klasszikus latinsággal folytatta:

— Agricolae stultae sunt. A parasztok ostobák. Ezt kellett volna kifejeznie. Ekkor azonban a paraszt is megszólalt a veteményes ágy felől:

— Mondd legalább: stulti, mert különben magad vagy az ostoba, aki ilyen goromba hibákat követsz el!

A tudálékos, kérkedő latinista füle tövéig elpirult és hamarabb elillant, sem mint illő egy bölcselkedőhöz.

A kolostori iskola hatodikosai közt ettől fogva szárnyra kelt a hír, hogy Damján testvér úgy beszél latinul, mint a vízfolyás. Sőt a testvér dicsősége tovább szárnyalt egészen a felső osztályokig. Ennélfogva nem volt ritka eset, hogy egy ötödéves avagy harmadéves a kertben Damján testvérehez lopódzott effajta kérésekkel:

— Testvér, kérlek, segíts! Nézd meg, kérlek, Damján testvér, nem hagytam-e benne hibákat?

— Damján testvér, könyörgöm, segíts egy kissé, itt ennél a Cornelius Nepos-nál! Nem birkózom meg a fickóval!

Ilyenkor a testvér a földbe lökte az ásót. összeráncolta homlokát és a dolog ment. A latint kifogástalanul átfordította flamandra.

Egy alkalommal a superior meglepte a testvért az ilyen segélynyújtásnál. Damján éppen egy lusta ötödikesnek fordított le egy egész fejezetet Neposból, amikor az atya megjelent. A két bűnösnek inába szállt a bátorsága a fölfedezésre. Páter Vincke azonban nevetett:

— Legjobb, ha ti ketten szerepet cseréltek. A testvér iskolába megy, te pedig, fickó, fölásod a kertet! — A fiú derűs ábrázattal kapta föl az ásót:

— Pompás! — ujjongta —. Inkább az egész kertet fölásom, mintsem egy latin fejezetet!

Az ötödikesből később derék, jó testvér lett. Damjánt pedig a superior magával vitte a szobájába. Alapos vizsgának vetette alá, és az eredmény olyan meglepő volt, hogy a testvér nemsokára rendszeres oktatásban részesült. Már hat hónap múlva a papjelöltek közé sorolták. A flamand elszántság legyőzött minden akadályt. Damján testvér immár útban volt célja felé.

Az újonc öröme határtalan volt. Olyan komolyan, mint ő, senki sem vette a próbaévet. Szent és üdvösséges idő, amikor a kegyelem csöndjében érlelődik a lélek. Itt kell erővel töltekeznie, hogy egykor képessé váljék a legnagyobb áldozatra és leghősbibb szeretetre.

Damjannál boldogabb újonc nem volt Löwenben. Most, hogy szertefoszlott minden kétely, eloszlott minden akadály és lelkét betöltötte a meghívottak biztonságérzete, oly féktelen flamand jókedv árasztotta el, hogy Pamphilius nem egyszer félrehúzta és intette:

— Hidd el, József, túlságosan sokat nevetünk!

Ezzel aztán megint gondolkodóba ejtette testvérét, mert a kegyelem vetésidejét valóban jól akarta fölhasználni. Eszébe jutott egyszersmind az is, amit P. Verhaege az utolsó esti oktatáson mondott:

— Az újoncot három dolog jellemzi: hallgatás, összeszedettség és imádság.

Ez a néhány szó a reggeli órákban állandóan visszhangzott lelkében. A szabadidő idején azonban csakhamar elfelejtette és oly vakmerő ugrásokat végzett, akárcsak Jan Snuff a tremeloói búcsu bábszínházában.

— Köszönöm, Ágoston! — válaszolta Damján a testvéri figyelmeztetésre.

Elment az előadóterembe, kivette zsebkését és asztala lapjára véste e három szót:

— Hallgatás! Összeszedettség! Imádság!

Így, most már el nem felejtheti!

Nem sokat számított, hogy az atya alaposan megmosta fejét a kolostori tulajdon ily megfaragásáért. Az a fő, hogy az asztallap és a jelszavak a jó újoncévhez segítsék.

Damján ennek ellenére is megőrizte nyers flamand jókedvét, amelynek nagy hasznát vette később Molokaiban. Ezenfelül az újoncmester bármit inkább kívánt, mint savanyú arcokat. Túlozzanak inkább a jókedvben, mint a szomorúságban. Elég sokszor hangoztatta ezt a testvérek előtt.

A löweni kolostorban így telt az üdvösség szent éve. A Szentlélek készítette edényét a kegyelem kincseinek befogadására.

Amikor pedig 1860-ban a brabanti pusztá magára öltötte pompás őszi köntösét, Damján de Veuster útnak indult ünnepélyes fogadalomtételre a párizsi anyaházba.

HENRI CRAYON HIRLAPTUDÓSÍTÓ SZENZÁCIÓJA

Henri Crayon hírlaptudósító remegve állt a híres „Paris Nuit” hírlap mindenható főszerkesztője előtt. Ez dühösen rágcsált fekete szivarján s közben egy-egy füstfelhőt fújt az előtte remegő fiatalember arcába.

— Utoljára mondom, Monsieur Crayon — ordította a zsarnok — ha ma nem állít be szenzációval, amelytől egész Párizsnak eláll a lélegzete, akkor kidobom. Erre mérget vehet!

A szenzációra olyan szükségünk van, mint a mindennapi kenyérre!

— Mindent elkövetek, mindent elkövetek — dadogta a szegény áldozat.

— „Mindent elkövetek” — gúnyolódott a zsarnok. — Hiszen éppen ezen múlik! Márpedig ezt egy vén öntözőkanna is papolhatja, és mégsem folyik belőle pezsgő, csak víz. Tisztára észbontó — szitkozódott tovább és nehéz léptekkel járt föl-alá. Semmi érdekfeszítő, izgalmas szenzáció a nagyvilágban. Garibaldi lomhán pihen babérjain, amióta bevonult Nápolyba. Bismarck a verebeit eteti és kopaszodik. Ha legalább a szultán megint ezer keresztényt húzatna nyársra lassan és kegyetlenül, mint nyáron Damaszkuszban, akkor nem lenne most gondunk. Megvolna a szenzáció! De erre nem gondol a hülye. Őrület! Tisztára őrület!

— Igen, főszerkesztő úr... — lihegett az újságíró meghunyászkodva.

— Hát maga még mindig itt van? — Fújt nagyot a „Paris Nuit” teljhatalmú ura. — Mikor szedi már az irháját?

— Megyek — hebegte a minden porcikájában remegő Crayon és az ajtó felé tartott. A zsarnok azonban utána kiáltott:

— Vissza! Hová készül tulajdonképpen? Mi hír van hát Párizsban?

— Ma este Alexandra Alexandrovna táncol a Théâtre Français-ban.

— Ez magának szenzáció? Mindenesetre ezt is fűszerezze meg alaposan. Írja: „Nem tánc volt ez, annál sokkal több! Orgiák örvénylése, szeszélyes tájfun, vulkán fölött imbolygó láng! A viharos, szünni nem akaró ováció mint napsugárban fürdő ezüstfelhő borult a művészno kigyózo teste köré, aki csak nagysókára tért magához a hűvös extázisból, majd ajkán isteni mosollyal vonult vissza...” Így kell írni! Ez aztán pezsgő! Dehát magánál ebből is csak az öntözőkanna csobogása lesz!

Henri Crayon védekező mozdulattal próbálta emelni jobb mutatóját. A főszerkesztő azonban nem engedte szóhoz:

— Hát ezenfelül mi hír Párizsban?

— Német cirkusz érkezett...

— Akkor megfigyelheti a majmokat. Egyéb nincsen?

— Bejárónóm figyelmeztetett... kezdte a hírlaptudósító.

— Mit mondott a bejárónó? — sürgette türelmetlenül a főnök. — A bejárónó széles néprétegek szócsöve, közlése mindig figyelemreméltó. Ha vele beszél, a nép szívedobbanását érzi. Nos, hát mi is van azzal a bejárónóval?

— Azt mondja, hogy a Picpus-utcai kolostorban ma fogadalomtétel lesz. Barátnőjének nagybátyja is az újoncok közt van.

— Akkor hát rajta! Menjen a barátokhoz! Hajmeresztően romantikus kolostori események ma is nagyon korszerűek. Óriási sikerű, pompás szenzációra tehet szert!

Így történt, hogy Henri Crayon október 7-ének reggelén megindult Párizs ködös utcáin át a szenzációvadászatra. Lépteit egyenesen a Szent Szív kolostor felé irányította, míg képzeletében rögzíteni próbálta a híres táncosnő óriási sikerű, elbűvölő táncmozdulatairól irandó riportot.

A Picpus-utcai kolostori kápolna gyertyák fényében úszott. A föl Lavastás ideje érkezett.

Az újoncok a harcba induló fiatal katonák lelkesedésével esküdtek föl zászlajukra. Az elszánt akarat kemény, férfias vonásokat vésett arcukra. Homlokukról fény áradt. Nem iga alatt fáradtan, összetört szívvel roskadozó emberek ezek, hanem férfiak, akik boldogságtól sugárzó arccal hozzák meg életáldozatukat. Mindegyikük elszántan tekintett föl P. Rouchouze rendfőnökhöz és felelte a maga erőteljes „igen”-jét a kérdésekre.

Igent a szegénységre. Ezek az emberek a legnagyobb közömbösséggel vetik meg a világ gazdagságát, hogy Assisi koldusát kövessék.

Igent a tiszta élethez. Mindegyikük teste Isten tiszta, választott edénye. A szívnek minden rostja kész a legszentebb lovagi szolgálatra.

Igent az engedelmességhez. Benne Krisztus katonája esküszik föl a zászlóra, a testületre. Győzhetetlen hadsereggé forrasztja a sorokat... Nem töri össze az egyén akaratát, de igenis megedzi és magával ragadja az egységben rejlő hatalmas erő.

Ez a hármasság igen három kalapácsütés. Kemény, edzett harciszolgalatra kalapálja össze a szíveket a nagy Király gárdája számára.

Jézus szentséges Szívének rendjében azonban az ünnepélyes fogadalom ennél is többet jelent. Életre és halálra avat föl.

Az oltár lépcsőjén szokatlan szertartás megy végbe. Az újoncok arca borulnak. Letakarják őket a tumba nagy, fekete leplével, amellyel a gázmiséén a koporsót terítik le.

Henri Crayon reszkető kézzel nyúl ceruzája után. Nagyszerű! Megvan a szenzáció, amely holnap belefotja egész Párizsba a lélegzetet. Pompás reklámcímek! Élő emberek a szemfedő alatt! Élve eltemetve! Hullaszag a kolostori templomban! Rekviem a szépség és a fiatalság fölött!

Pompás, valóban pompás címek! Kolostorfalak közt meghúzódó borzalmak! Ez az a nagy szenzáció, amelyre egész Párizs éhezik és vele a „Paris Nuit” főszerkesztője. Hasábokra terjedő siralmakat lehet szerkeszteni a fiatalos erőről, amelyet összetörnek, a kolostorban tovasurranó halálról, amely ily kíméletlenül letarolja a francia ifjúságot.

Fenkölt pátosszal ír majd a szolgaságba vetett ifjú nemzedékről, de ugyanakkor a hősiességről is, amelyre Franciaország a maga fiait neveli.

Henri Crayon, az önértetes hírlaptudósító már előre élvezzi, mint veregeti meg vállát a „Paris Nuit” mindenható főnöke és nevezi őt a legtehetségesebb francia újságírónak.

Közben fölkelnek a földről az újoncok. Ott állnak a rendfőnök előtt, aki elérzékenyülve szól hozzájuk az oltártól. Szavát erő, öröm és nagy szeretet hatja át. Életáldozatról beszél, amelyet az újoncok ebben az órában odatettek az Úr lába elé; a szerzetesi fogadalmak rejéről, a tökéletes önátadásról, amelyből mérhetetlen kegyelem fakad.

Mély megindultsággal folytatja tovább a rendfőnök:

— Testvéreim! Az imént leborultatok a megszentelt hantokra, amelyek alatt atyáink és vértanúink pihennek. Szemfedőt borítottak reátok; így fogadtátok a fölavatást szenvedésre és halálra.

Látomás vonul el a lelkem előtt. Évszázadokkal ezelőtt az emberiség legnagyobb szenvedőit, a bélpoklosokat a templomba vitték. Szemfedőt borítottak rájuk az oltár lépcsőjén. Így fogadták a szenvedést a nagy keresztútra, amely kivezette őket az élők társadalmából, be a holtak birodalmába. Fölavatás volt ez a szenvedésre, hősi halálra.

Coudrin József gyermekei ugyanebben a szentelésben részesülnek. Ő akarta őket. Az a férfiú, aki a guillotine árnyékában járta be Franciaországot, aki életét naponta kockáztatta Istenért, Krisztusért és testvéreiért. A halálfélelmet nem ismerő férfi számúzni kívánt követőinek lelkéből is minden visszaborzadást. Azt kívánta, hogy félelem nélkül nézzenek szembe a

halállal és szívüket a szenvedésnek és áldozatvállalásnak ugyanaz a lángja hevítse, amely benne lobogott.

Ezért terítettek reátok szemfedőt, jó testvéreim, hogy lelketekből kihaljjon minden gyávaság és gyöngeség, minden félelem és iszony. Hogy föl-tamadjatok új életre, amely naponta kész ön maga föláldozására.

Isten gyermekeinek élete a legnagyobb szabadság!

Testvéreim! Jól tudom, nem hiába vettétek a szenvedésre való föl-lavast! Ebben a pillanatban magam előtt látom életetek további magányos vándorútját, a szenvedés rögzös útját, a keserű halálba vezető utat. Testvéreim, vigyétek magatokkal az erőt, amelyet ez az óra közvetít számotokra! Induljatok útnak áldozatra kész szívetek hősi erejével, mert az áldozat a legnagyobb erőnek, de egyben a legnagyobb örömöknek is forrása.

Az áldozat, a fölajánlás ezen ünnepi órájában mindnyájatok számára esdve kérem az Úr áldását, s hogy reátok szálljon a Szentlélek ereje, pünkösdi lángja! Krisztus békéje maradjon mindenkor veletek. Ámen!

Az orgona fölzug. Majd föl-harsan a Te Deum, oly erővel, hogy megremegnek belé a szívek, de a szentegyház falai is. Azoknak az embereknek a hálaéneke, akik ebben az órában mindent odaadtak és föláldoztak, akiknek keze készségel tárul Isten felé a szenvedésért és halálért.

A föláldozottak hálahimnuszát szent lelkesedés hatja át, a legnagyobb örömjongás, mely csak föltörhet emberszívből!

A nap már szerteüzte a párizsi utcák ködét. Sugarai áttörik a templomablakokat és egyetlen nagy, izzó lánggá olvasztják össze rajta a színes szenteket. A szent fogadalom napjának lelkesedése is így olvad eggyé az újoncok szívében az öröm egyetlen, ragyogó lángjává.

Henri Crayon meglehetősen bizonytalan léptekkel hagyja el a föl-lavast színterét. A szenzációs reklámcímek ugyancsak összezavarodtak képzeletében. Meglepődve kellett tapasztalnia, hogy itt a fiatalság és erő a legnagyobb hősiességre esküdött föl. Dehát mitévő legyen? Élnie kell és Párizs-nak szenzációra van szüksége!

Így jutott hozzá a „Paris Nuit” legközelebbi száma a táncosnő örvénylő tájfunja mellett valóban szenzációs cikkhez a következő vezérszavak alatt: „Hullaszag a kolostorban! Akiket élve eltemettek!”

Igen, Párizs megkapta az áhítozott szenzációt, a derék Henri Crayon pedig az egészen rendkívüli kitüntetést a főszerkesztőtől.

Fráter Damján de Veuster pedig az éjszaka óráiban ismét az oltár lépcsőjén térdelt és a szenvedés kelyhéért könyörgött az Úrhoz, mert lelkében határt nem ismerő áldozatkészség lángja lobbant föl.

Tévednénk azonban, ha azt hinnénk, hogy a fogadalom napja Damján testvért valamiképpen megbabonázta és kivetkőztette önmagából. Nem, Damján megmaradt annak, ami volt; egyeneslelkű, nyers, igazi flamandnak a maga derült kedélyével és józanságával. A habitus alatt még mindig a fiatal tremeloói paraszt nemes szíve dobogott. Még hibáit sem hamvasztotta el egészen az átélt óra, és a finomkodó franciáknak nem egyszer kellett érezniök a szókimondó paraszt nyersségét.

Mégsem tagadhatjuk, hogy a fölavatás óta kemény, férfias elszántság kerítette hatalmába a testvért, amely mindjobban uralta egész lényét és minden tettét.

A világváros ezer csodát varázsolt a tremeloói parasztfiú elé. Utcáinak lázas lüktető élete új világot tárt föl előtte. A vérbeli flamand azonban csakhamar meggyőződött ennek a vad hajszásnak erőtlen vérkeringéséről. Ezért mindig örömmel várta a szerda délutánokat, amikor az épületek fullasztó tömkelegéből kiszabadulhatott a szabad természetbe és élvezhette a fák zöldjét, a virágok illatát.

Sokszor kereste föl a nagy vincennesi parkot, ahol azonban feszélyezte a városlakók mesterkéltisége. Akkor aztán elfogta a vágy a természet egyszerű, romlatlan szívű gyermekei után. Eszébe jutott a bütykös kovács, a birák öreg poétája avagy Piet Winkelmohlen, aki az állatok nyelvén is értett.

Nyáron legszívesebben a párizs környéki fennsíkokat járta. Ott megmerítette tenyerét az aranyló kalászkok között és vizsgálgatta az érő magvakat. Ilyenkor úgy érezte, mintha Tremeloó vetése peregne ujjai közt. Elfogta a honvágy Flandria sötét erdői, széles mezői és csöndes pusztái után. Majd levelek indultak útnak a kis flamand faluba. Soraik közt meglapult a honvágy:

„Mai sétából arra következtek, hogy nálatok már közel az aratás ideje. Ha oly dúsnak ígérkezik, mint a párizsvidéki szántóföldeken, akkor tartok tőle, hogy a gabona egy része kint marad. Gondolatban sokszor nálatok vagyok s látom verejtékes munkátokat az augusztusi nap hevében. Sejtem, hogy atyánk sem kíméli magát. Pihenedd kell, atyám, hagyd a munkát azokra, akik még erejük teljében virulnak.”

Az apának azonban lassan már Isten örök aratására kellett fölkészülni. Fia határozott, félreérthetetlen szavakkal figyelmeztette erre.

A picpusi kolostorban töltött idő a kemény munka ideje. A tanterv görögöt, latint, filozófiát ölel föl. Damján kemény erőfeszítéssel dolgozott, hogy utolérje társait.

A párizsi kolostor a kongregáció szíve. Itt futnak össze a világ minden tájáról érkező hírek. A misszionáriusok levelei a fiatal levitákban vágyat ébresztenek az isteni Magvető legtávolabbi, legkövesebb szántóföldjei után.

Egy napon Tahiti apostoli vikáriusa jött meg. Beszélt a skolasztikusoknak a végtelen Óceán ölén meghúzódó távoli szigetekről, ahol örök tavasz virul nevető daloló emberekkel. Szót ejtett a tűzhányókról is, amelyek a paradicsomi környéket izzítják, pogány népek borzalmat keltő vallási kultuszáról, a verejtékes ugartőrésről és a vértanúk magányos sírhantjáról, ahol a mérhetetlen tenger zeng nekik altatódalt.

A prelátus teljes pompájában ragyogtatja föl a Keletet. A romantikának mégis menthetetlenül szerte kell foszlania előttük, mert a misszióban nincs helyük világjáró kalandoroknak, hanem csak áldozatos hősöknek. Damján ezekben az órákban ébredt tudatára nagy hivatásának. Világosan maga előtt látta a szántóföldet, amelyet Isten számára tartogat. Az ő erőit is a misszióban kívánja fölmorzsolni, hogy köves talajon jó, dús termőföldet létesítsen. Tudja, hogy paraszt még nem öntözte annyi verejtékkel a röggöt, mint amennyit neki kell majd hullatni a magáéra. Tudja azonban azt is, hogy ez a kemény ugartőrés szerzi meg neki egykor a legnagyobb békét és boldogságot.

Fráter Damján ezt írta haza:

— Úgy vélem, hogy a buzgó misszionárius nemsokára visszatér Keletre. Talán magával visz egynehányat közülünk. Nem töltené el szíveteket öröm, ha én is köztük lehetnék?

A fiatal levitában, Damján de Veusterben a nagy hódítónak, Coudrin Józsefnek szelleme lángolt.

HALÁL, TIFUSZ, FÁJDALMAS ELVÁLÁS

Löwen falai egyre visszhangozzák a halálharang zúgását. Temetésre hív.

A templomok főoltára előtt ott a nagy katafalk. Mellette sercegek az óriás, sárga viaszgyertyák. Az orgonákról fölzúg a nagy bűnbánati ének: Dies irae, dies illa...

Löwen városában a halál arat...

A sírásó alig győzi társaival a munkát. Keze reszket, amikor belevágja ásóját a szentelt földbe. Talaját meg sohasem érezte olyan keménynek, mint 1863 gyászos őszén, amely úgy sodorta magával a viruló emberéleteket, mint a szél a falevelet. Ásóját sohasem emeli föl, a hant súlyos lett kezében. Ám soha annyira nehéz, mint amikor gyermeknek kell ágyat vetnie az anyaföldben. Ilyenkor szinte önvád fogja el, mintha csak oka volna, hogy a szülőnek óreá kell bíznia gyermekét. Félénken tekint reájuk, mintha csak bocsánatot kellene kérnie tőlük, amiért megásta a sírt.

— Csak fácskát ültetek át Isten kertjébe — vigasztalja ilyenkor önmagát és őket. Ott majd megint kivirágzik...

Dies irae, dies illa...

Löwen városában a halál arat.

Az emberfölötti munka terhe alatt összeroppannak az orvosok és ápolók. Önkéntes hősök töltik ki a megritkult sorokat, amíg őket is el nem kapja a láz. A tifusz, amely Flandriában garázdálkodik.

Löwen városában a halál arat.

Jézus Szent Szívének kolostorában is fölhangzik a rekviem. A kórusban ott fekszik ravatalán Kallistus testvér. Egy szegény, lázas vándorlegény, akit eszméletlenül talált a kapu előtt és önfeláldozásával talpraállított, hagyta reá hálából a maga keresztjét.

Requiem aeternam dona ei Domine!

A fáradhatatlan kapuőr immár pihenőre talált. Voltaképpen sohasem ismerte a pihenőt. Még utoljára is — talán lázálmában fölsóhajtott:

— Ó, csak ott fönt is ajtót nyithatnék néha az inség előtt!

Most ott feküdt a testvér a fekete szemfedő alatt, akárcsak fogadalma nagy napján.

Tibi reddetur votum in Jerusalem.

Jeruzsálemben fölhangzik a szent eskü.

— Az égbe szent ünnepélyes fogadalomra — suttogta Fráter Damján, aki két hét óta megint a flamand kolostorban időzött. Majd egy gondolat villant át agyán, amelytől csaknem elállt a szívverése:

— Damján testvér... és ha holnap reád borulna a fekete szemfedő? Készen volnál-e?

Tuba mirum spargens sonum... Csodakürtök zengenek meg...

— Nem, nem... — tiltakozott a testvér. — Most nem! Most, hogy olyan közel a cél! Egy éven belül pappá szentelik. Aztán kitárul előtte a világ kapuja és Isten szántóvetőnek hívja meg, mint Pamphilius testvért, aki Mindenszentek napján száll hajóra a Sandwich szigetek felé.

Tekintete végigsiklott az atyák padján, ahol Pamphilius térdelt. Még csak néhány hónappal ezelőtt szentelték föl.

— Mily sápadt a testvér! — gondolta magában Damján. Végül is nem csoda. Éjszakáit a betegek ágyánál virrasztotta át. A nyomorúság tanyáin.

A fiatal páter arca valóban olyan volt, mint a haldoklóé. De mi ez? Talán úrrá lett fölötte a kimerültség, melyet mindeddig oly hőiesen legyőzött? Talán ellenáll az akarat további erőfeszítéseinek?

— Uram, adj erőt, erőt... imádkozott a lelke. Aztán viziót látott. Mintha óriási, fehér vitorlák táncoltak volna a végtelen óceán fölött.

Hívta a misszió!

— A misszió — nyögte a páter. — Uram, adj erőt! Csak most ne engedj összetörni!

Az orgona a följánlási versszakot búgta:

Libera eas de ore leonis.
Ne absorbeat eas tartarus,
Ne cadant in obscurum!

Mentsd meg őket az oroszlán torkából,
Hogy a pokol el ne nyelje őket...

— Uram, engem se engedj a sötétség örvényébe zuhanni — esdekelte a pap. Ments meg a reménytelenség szédületétől most, amikor féllábbal már csaknem a hajón vagyok!

Egy hang belülről válaszolt:

— És ha mégis elvetlek... ha mást küldök és a legnehezebb szenvedést bocsátom rád, erre az áldozatra is kész volnál?

A meggyötört testet borzalom járja át. A páter homlokát hideg verejtek lepi el. A pap följánlásra emeli föl a kelyhet. P. Pamphilius görcsösen tördeli kezét és fölsóhajt:

— Atyám, múltjék el fölöttem e pohár!

A főoltárnál Úrfölmutatásra csönget a ministráns. Krisztus bemutatta áldozatát. A szenvedés kelyhe az áldás kelyheként ömlik szét a lehajtott főkőn át és ráveti sugarait a halott Kallistus testvér koporsójára.

P. Pamphilius lelkében újra megszólal a hang:

— Isten saját egyszülött Fiát sem kímélte. S ha most neked kínálja kelyhét, te ellöknéd magadtól?

A fiatal pap fájdalmasan sóhajt föl a test és lélek kettős vergődésében. Halántékán valósággal kalapálnak az erek és szeme előtt vörös karikák cikáznak. Testét forróság önti el. Ajka fáradtan rebegi:

— Atyám, legyen meg a te akaratod!

Aztán eszméletlenül zuhan le térdeplőjéről.

Damján testvér erős karján vitte őt a cellába.

— Tifusz — állapította meg az orvos és vállat vont.

Damján aggódva nézte a beteget.

— Súlyos...? — kérdezte félénken.

— A betegnek erős a szervezete, egészséges, ellenálló a vére. A sok virasztás azonban egészségét legyöngítette. Majd meglátjuk!

— Talpra áll-e négy hét alatt? Hajóra szállhat-e november 1-én?

— Kizárt dolog — jelentette ki az orvos határozottan.

Damján csüggedten hajtotta le a fejét.

— Nagy csapás reá nézve — jegyezte meg.

A fiatal pap napokon át élet-halál közt lebegett. A magas láz megfosztotta eszméletétől. Mikor azonban két hét múlva testvére közölte vele, hogy a nagy útról szó sem lehet, meglepte a beteg tökéletes nyugalma. Csak szomorúan bölintott és ennyit mondott:

— Igen tudom, hogy lehetetlenség!

Egy napon Pamphilius ezzel a kérdéssel fordult testvéréhez:

— Ki indul helyettem, a misszióba?

— Sokan reménykednek. Biztosat azonban mégsem tudunk. Ha túl lennék már a szentelésen, addig könyörögnék, míg engem vinnének...

— Miért csak akkor? — kérdezte Pamphilius vontatottan. — Odaát is van püspök, aki fölszentelhet.

Damján izgatottan ragadta meg a beteg kezét és fölkiáltott:

— Gondolod, hogy kérhetném a superiorot?

— Mindenesetre kísérelj meg. Tudom, hogy ez a leghőbb vágyad, és én boldog lennék, ha te töltenéd be a helyemet.

Néhány perccel később Damján testvér már kopogtatott P. Vencel ajtaján. A beteg pedig összekulcsolta kezét és imát rebegett:

— Uram, minden szenvedésemet, e nagy áldozatot érte ajánlom föl... Ó, fogadd el őt helyettem!

Az Ég kegyesen válaszolt az imára, bár a superior még fontolgatta az ügyet. Ezenfelül szükség volt a rendfőnök hozzájárulására. P. Vencel mindenesetre pártfogolja majd a kérést.

Néhány nap múlva megérkezett a kedvező döntés. Fráter Damján de Veuster indul testvére helyett a Sandwich szigetekre.

Az újonnan kinevezett misszionárius féktelen örömeiben szilencium idején robogott be a studensekhez. Hangos indiánus táncot járt a padokon, asztalokon keresztül. Az első pillanatban azt hitték, hogy megzavarodott. Amikor aztán megtudták a féktelen jókedv okát, mindnyájan örömmel ragadták meg kezét:

Aztán berohant a betegszobába:

— Utazom, utazom! — kiáltotta fivére felé.

A beteg némán, könnytelt szemmel szorította meg testvére kezét.

Hátra volt még a legnehezebb lépés: a búcsu otthonától.

Az ősz letépte a fák lombját és szőnyeget terített belőle a földre, majd koszorúkkal díszítette a sírhantokat. Halottak napja közelgett.

A hónap végén Fráter Damján hazautazott Tremeloóba. Csak két napig maradhatott, aztán következett az örök búcsu, a válasz egész életre.

Este a Veuster család körülülte a tölgyfa asztalt. Valamennyien némán hajoltak meg Isten akarata előtt. Kinek lett volna kedve a legnehezebbről beszélni?

Szó esett az utolsó aratásról, a búcsuról. Majd a jövő terveiről. Gellért tavasszal oltárhoz vezetői a tremeloói molnár lányát, Doris Vermeylen-t. Nem változtat a malmon, nem csinál gőzmalmot belőle, emlegette büszkén. Marieke Deselaers fölvette a fátyolt. Leonce átveszi a gazdaságot és az üzletet. Elvette Marieke Feyaert-et felségül, és már két derék fiúcska atyja.

— Fiaidból misszionáriusokat kell nevelned — tréfálkozott Damján.
— Egyszer majd valamennyit utánam küldöd a Sandwich-szigetekre.

— Talán mégis kissé sok lesz — nevetett jóízű Leonce — mivel legalább egy tucatra számított.

Felesége, Marieke Feyaert elpirult és mélyebben hajolt a kötés fölé.

— Mit jelent tulajdonképpen ez a szó: Sandwich? — érdeklődött Piet.

— Sandwich angol szó és németül vajaskenyeret jelet. Azért hívják így, mert a szigetek úgy fekszenek az óceán ölén, mint a vajaskenyér-szeletek a tányérban.

— Akkor majd küldünk hozzá egy sonkát — ígérette Piet. — Genovét úgyis nemsokára le kell ölnünk.

Aztán megint elhallgattak valamennyien.

A férfiak nagyot szippantottak a pipából. Az anya összekulcsolta kezét és szemét le nem vette fiáról. A gazda halkán dobolt ujjával az asztalon és a szavakon gondolkodott, amelyeket valamikor a superior intézett hozzá Löwenben:

Áldozataink koronázzák meg egykor életünket...

— Damján fölállt és kivette a szekrényből az öreg legendáskönyvet. Fölnyitotta október 23-át és édesanyja elé tette:

— Anyám, olvass föl nekünk még egyszer a szent könyvből!

Az asszony megtörölte pápaszemét és fölolvasta Isten nagy harcosának, Kapisztrán szent Jánosnak élettörténetét, aki kereszttel és karddal indult a török ellen.

Az anya lassan olvasott, és hangja remegett. Damján testvér pedig magába itta minden szavát. A hangot, amelyet soha többé nem fog hallani.

Másnap reggel atyjával kiment a szántóföldre. A gazda alig váltott szót fiával. Megérezte, hogy Damjának a rögtől nem lesz könnyű búcsút vennie.

— József, itt lökted be először a földbe az ekét... emlékszel-e még? — kérdezte az apa.

Damján bólintott és némán meredt maga elé. Igen, még emlékezett. Mindenre emlékezett. Ó, hányszor szántotta föl ezt a földet! Nem volt itt egy talpalatnyi sem, amelyet verejtéke ne öntözött volna. Ezen a helyen mártotta meg benne kezét a búcsujárást követő éjszakán. Igen, itt ismert minden rögtöt és követ.

Megállt, lehajolt egy marék földért. Hosszan szemlélte, majd így szólt:

— Jó talaj, atyám!

— Igen, jó talaj, jó talaj... — felelte rá vontatottan az apa.

Amikor hazaértek a kapu elé, Damján megállt a keresztnél:

— Itt sokszor kellett térdepelnem, atyám! — szólt és elmélyedt a kikopott térdeplő előtt.

— Minden Veuster itt térdepelt — válaszolta az apa. — Aki rajta függ, pedig mind megáldotta őket. Leonce fiainak is itt kell majd térdepelniük...

— Akkor ugyancsak ki kell bővíteni a térdeplőt, hogy mind a tizenketten elférjenek — mosolygott Damján.

A lelkészt és a tanítót is fölkereste. Az előbbi mélyen nézett a szemébe:

— Fiam, ne hozz szégyent a tremeloóiak fejére!

— Ne feledd a hazát — intette a tanító. Flandria emléke kísérjen a nagyvilágban. Ez az emlék pedig ne zsebkendőbe kötött marék föld legyen, hanem Flandria ereje...

Visszafelé az erdő mellett vezetett el útjuk.

Itt a fekete fenyők közt remetéskedett egykor gyermekkorában. Amott a puszta. A késő őszt már letarolta minden virágát. Ám az ezüst út, amelyen valamikor Istent kereste, még ott fehérlett.

Igen, ez szülőföldje!

Délután övéitől búcsúzott. Az apa hangtalanul és hosszasan szorította meg fia kezét.

— Végezd jól — mondták a fivérek és megtörölték szemüket. Aztán következett a legfájdalmasabb pillanat. Búcsuja édesanyjától.

Veusterné kezére tekerte olvasóját, hogy a gyöngysor égi harmatként enyhítse lelke gyötremét. Kedves fia karjaiban előntötték a visszafojtott könnyek.

Ne sírj, anyám — szólt Damján. — Zarándokoljunk holnap Scherpenheuelbe. Piet odavisz kocsin. Az Istenanya majd megvigasztal. Nála búcsúzunk...

Másnap az édesanya, Anna Katharina de Veuster, Marieke Feyaert és Fráter Damján a Szűzanya trónusa előtt térdelt. Nem beszéltek, mert mondanivalójukat az Istenanya számára tartogatták.

Nagysokára fölállt az asszony, elővett egy ezüstkeresztet és a kegykép elé akasztotta:

Mivelhogy Ágostont meggyógyítottad — suttogta halkán. Aztán elővett egy másikat és az első mellé helyezte:

— Mert Józsefet misszióba hívtad — sóhajtott és ráncos arcára fájdalommal vegyes mosoly ült.

Marieke Feyaert sírt. Damján testvér pedig görcsösen összekulcsolta kezét és nem szűnt meg ismételni:

— Szűzanyám, adj erőt anyámnak és vedd oltalmadba az én szívemet!

Az Istenanya rájuk mosolygott és kissé meghajtotta jogaát.

Elhagyták a templomot és némán közeledtek a kocsi felé, amely Damjánt Löwenből elhozta. Mellette állt Piet a parasztszekérrel. Az öreg béres szüntelenül suhintott ostorával, hogy ne hüppögjön, könnye mégis egyre hullott szakállára.

Damján minduntalan vissza-visszanézett a kupolára, amely az Istenanya trónját takarta.

— Úgy látom, ráérsz... — jegyezte meg az anya.

— Utoljára nézem! — Hadd töltekezzen még egyszer szépségével.

— Búcsúzzunk hát — szólalt meg végül Veusterné.

Utólszor vont a keblére fiát, akit a földön többé nem lát viszont. Marieke sírva szorította meg kezét. Piet némán búcsúzott.

— Isten veletek, örökre! — szólt Damján még egyszer és beszállt a kolostor kocsijába. A lovak megindultak. Néhány pillanat, és eltűnik szemük elől...

Az asszonyok magukra maradtak a kegytemplom előtt.

— Szűzanyám — suttogta Veusterné — Most tudom csak, mit szenvedtél a keresztút negyedik stációjánál...

Mindhárman fölszálltak a szekérre. Piet fölkapaszkodott a bakra és maga elé dörmögött:

— No, egészen elfelejtettem megkérdezni, hova is küldjem Genovéa sonkáját? Most már késő! Hű, Frieda, előre! — s nagyot csapott ostorával a levegőbe.

Frieda megrázta fejét, egyet prüszkölt és visszabandukolt Tremeloóba.

Fráter Damján de Veuster pedig 1863. Mindenszentek napján Bremerhaven kikötőjében hajóra szállt, hogy a pompás „R. W. Wood” háromárbócos magával vigye a Hawai szigetekre.

AZ ÚSZÓ KOLOSTOR

Egy hét óta bolond likból fújt a szél.

A „R. W. Wood” még mindig Weserben vesztegelt. Fölvont vitorláival kopasztott madárhoz hasonlított. Az üres árbócok úgy meredtek az ég felé, mint a bitófák. Hawai lobogója türelmetlenül verődött a zászlórúdhoz és a horgony lánca egykedvűen csikorodt. A matrózok végigfeküdtek a hajó fedélzetén és hátukat melegítették a sápadt őszi napon.

Pitt Larsen, az első altiszt a nagy heringes hordó tetején ült. A hajó peremén át nagyot köpött a vízbe.

— Tíz fodrot csinált, tized... — dörmögte maga elé.

— Ki csinált tíz fodrot? — kérdezte az ács, aki egy rakás hajókötélen gubbasztva ásított és nyújtózott.

— A köpésem — hangzott az altiszt önérzetes válasza, és azzal továbbrágta bagóját.

— Inkább ez a vén dereglye fodrozna tized! — szitkozódott az ács. — Nyolc napja rekedünk itt ebben az átkozott édesvízben. Karácsony előtt nem érünk ki a tengerre!

— Mennykő üsse az ördögöt! Átkozott...

— Hagyd abba a káromkodást, Larsen! — kiáltott rá Jack Verhaalen, az öreg vitorlás, aki zsiros bibliájával a nagy árbóc mellett ült.

— Ne kezd már megint a prédikálást — gúnyolódott az első altiszt. — Bíz inkább a kapucinusokra és az apácákra, akiket ebben a csónakban viszünk. Ennyi szentség még nem úszott velünk a tengerre!

— Nincsenek a „fölvilágosultak” igaz hitén... — sajnálkozott a vitorlás. — Fogalmuk sincs az utolsó ítéletről és a föltámadásról.

Aztán újból belemerült a szent könyvbe.

— Tisztára kolostor lett a „R. W. Wood”-ból dörmögte tovább az altiszt. — Ha apáca fut át a fedélzetén és káromkodni szeretnél akkorát, hogy az ördög is futásnak ered tőle, mondom neked, helyette a Miatyánk jön a szádból...

— Mondd hát, tulajdonképpen milyen két szív is van a szoknyájukon? — kérdezte az ács.

— Két szív! Az hát jó! — vágott közbe a második altiszt, a berlin-pankowi Fritz Krause. — Én is két szívet tetováltattam a mellemre, hogy el ne felejtsem a berlini virágszálat. Két szív! Hát igazán jó!

— Hagyj föl már a szemtelen tréfáiddal, Krause! — torkolta le a második kormányos, aki szétterpesztett lábbal állt a hajó párkánya mellett. — Vallással meg ilyesmivel nem illik gúnyolódni! Különben is egészen mások az apácák és páterek, mint amilyeneknek gondoltam őket. Én is azt hittem, hogy térdig lógatják az orrukat és csupa szentségből még véletlenül sem néznek az emberre. Pedig nem úgy van!

— Igazad van! Igaz — hagyta rá az ács. Az apácák jók és becsületesek. Még nevetni is tudnak.

— És az atyák... le a kalappal — erősítette Pitt Larsen. — Az egyik tegnap fölkúszott a kilátóig, hogy kikémlelje az időjárást. Mondom nektek, úgy mászott, mint egy macska. Ezeknél még nyoma sincs holmi hamis, nyakatekert jámborságnak.

— Hagyd békén! Vallási dolgokkal nem való élcelődni! — erősítette a második kormányos.

— Hát miért is kíváncznak tulajdonképpen a pocsolyán túlra? — kérdezte vigyorogva Fritz Krause. — Hagynák békén azokat a szegény kanyakokat! Hadd falják föl egymást az őserdőben! Minden madárnak a maga fészket...

Smutje, a szakács, közben fújtatva kapaszkodott föl a fedélzetre. Ő más véleményen volt:

— Ahhoz én is hozzászólnék! Öt évvel ezelőtt egy Istentől elhagyott dereglyén mentem ki a nagy tengerre. Mindig mondtam: ennek nem lesz jó vége, vizi manók vannak a fedélzeten! Hát mind kinevettek! Na és a Déli tengerem, a Salamon szigeteknél zátonyra futott a hajó és úgy esett szét, akár a heringes hordó. A kapitánytól a legénységig mind megfulladtak. Csak én értem szerencsésen partot.

— Ja, a zsír fönt úszik! — ingerkedett Pitt Larsen.

— Ezen hát nem volt mit nevetni — jegyezte meg Smutje sértődötten. — Egy szigetre vetődtem — folytatta a szakács. — Amikor megint magamhoz tértem, egy pár bennszülött állt körül. Olyanok voltak, mint a cipőke-nőcs. Az egyik fickó ravaszul nézte bordáimat, megsimogatta pocakomat és a legszebb pidgin-angolban mondta:

— Nagyon kövér vagy. Ha nagy főnökünk látna, fölfalna. Mi nem fogunk fölfalni. Mi keresztények vagyunk! Savvee! Ha fölfalnánk, megharagudna ránk a misszionárius atya. Különben jó peccsnye válna belőled! — Így hát nem faltak föl, hanem elvittek a missziós telepre, ahol az atyák jól ápoltak és talpra állítottak. Azért csak engedj útjukra a misszionáriusokat,

mert ha véletlenül egy ilyen pogány kannibál bekap, akkor nem mondod többé: „Minden madárnak a maga fészkrét!”

A matrózok helyeslőleg bólintottak hozzá. Csak Fritz Krause vigyorgott gúnyosan:

— Egy tucat kannibállal megbírkózom jómagam. Ahhoz nincs szükségem misszionáriusokra. Ha pedig valamelyik papocska nekem akar prédikálni, kiverem az összes fogát.

A háta mögött valaki tört németiséggel megszólalt:

— Ne káromkodjál barátom! Inkább szippants egyet! Ugyanannyit érsz el vele!

— A berlini dühösen hadonászott és Damján testvért látta maga előtt. A hajónép kárörvendően és vigyorgva nézett a másodosztályú altisztre. Föltápáskodtak valamennyien és kíváncsian lesték a fejleményeket.

Fritz Krause fejébe szállt a vér. Egyet ordított és ökölbeszorított kézzel ment neki a testvérnek. Mielőtt azonban lesújthatott volna reá, Damján olyan erővel ragadta meg a karját, hogy az altiszt hangosan fölnyögött. A testvér mosolygott és csak ennyit mondott:

— Lassan, csak lassan, barátom! Nézd itt a bagó! — S olyan élesen nézett a hörcsög szemébe, hogy az önkéntelenül is a szelencébe nyúlt és kivett egy adagot.

A hajósok ámulva nézték a hatalmas flamandot, a berlininek azonban hátat fordítottak. Pitt Larsen kiköpte előtte bagóját, a második kormányos azonban megjegyezte:

— Fritz Krause, ha hozzányúltál volna, beledobtunk volna a Weserbe!

A második altiszt a dühtől és szégyentől lángvörösen állt odébb.

Ebben a pillanatban Hein Klüters, a fiatal matróz, aki a csónakra kapaszkodva kémlelte szülőfaluja tornyát, elkiáltotta magát;

— Ahoi! A szél megfordult! Megfordult a szél!

Erre már a kapitány és az első kormányos is fölsietett a fedélzetre. A hajósíp éleset sivített. Kemény parancsok hasították keresztül-kasul a levegőt. A matrózok a vitorlákba kapaszkodtak és a kötelekhez rohantak. A járgány csikordult, és a horgony fölemelkedett. Az árbócokra fölventék a fehér vitorlákat. A „R. W. Wood” megindult a nyílt tengerre.

— Hála Isten! — kiáltott föl P. Christian Willemsen, az úszó konvent főnöke — Indulunk!

— A kapu föltáru! — folytatta Damján de Veuster. — A világ kapuja fölpattant! — S ragyogó szemmel nézte a fehér vitorlákat, a három árbóc hajó óriási szárnyait.

A hajót sirályok lebegték körül. Felhőfoszlányok vonultak át az égen.

A szürke ködben egyre jobban eltűnt Európa...

A „R. W. Wood” útban volt. A három árbócos keményen birkózott a holtak havának gonosz szeleivel, amelyek elzárták előle az Atlanti Óceán kapuját. A matrózok, akiknek lábáról nem került le a csizma, úgy szitkozódtak és káromkodtak, hogy a sátán gyomra is fölfordult tőle. A jámbor utasok sápadtan surrantak tova és egymásután keresték föl ágyukat, mert utolérte őket a hajó réme, a tengeri betegség. Legjobban az úszó kolostor perjelét viselte meg. Amikor Damján aznap tizedszer jelent meg fülkéjében a vödörrel és ártatlan képpel megjegyezte, mennyire méltányos, hogy az expedíció vezetője fizesse le a tenger istenének a legmagasabb sarcot, P. Willemsen egyenesen a fejéhez vágta vánkösát.

A kapitányt bosszantotta a lassú, unalmas utazás. A szerzeteseket is csaknem elhagyta már a türelmük. A háromárbócos ennek ellenére sem tett meg naponta hosszabb utat tíz mérföldnél.

Karácsony havának kellett elérkeznie, míg az áldozatok kiengesztelték az öreg Neptunt. Kedvező szelet hozott, és a „R. W. Wood” most már vígan szelte az Óceán hajjait Afrika nyugati partja mentén.

Az éghajlat napról-napra enyhült. Ez a tél volt a legsajátosabb Damján eddigi életében.

Az utazó kolostor otthoniasan rendezkedett be és csaknem szabályszerűen követhette napirendjét. Reggel P. Willemsen szentmisét mondott. Majd elvégezték az előírt közös imákat. Az apácák aztán harisnyákat kötöttek a misszionáriusok részére. Damján két skolasztikus társával naponta órákat szentelt a tanulásnak.

A testvér nagyszerűen föltalálta magát a hajón. Gondnok, sekrestyés és betegápoló volt egy személyben. Minden nehézségből talált kiutat. Az apácákat megtanította, hogyan kell vas nélkül ostyát sütni. Leleményes tálmányával megerősítette a kelyhet a himbáló hajó oltarán. Mindenkit kigisített a zavarból és bajból, legalább egy jó ötlettel.

Egy napon föltűnt neki a perjel fakó színe. Nem állhatta szó nélkül.

— Dohányoznia kell és itt-ott bagóznia!

Az atya megfogadta a tanácsot és nemsokára visszanyerte régi erejét.

A hajósnéppel is jó lábon állt a testvér. A matrózokkal fölkúszott a hajókötelekre. Megtanulta, hogyan kell fogni és fordítani a vitorlákat, s nemsokára oly biztonsággal járt a palánkon, akárcsak egy öreg tengeri medve. A kapitány bevezette a hajózás minden fortélyába és titkába, megismertette a szögmérővel és iránytűvel, a térképekkel és táblázatokkal.

Megtörtént, hogy Damján déltájban megjelent a fedélzeten, hogy „a napot belőjje”. Az utasokat és hajósokat egyaránt bámulatra ragadta, amikor aztán leadta hivatalos formában a pontos útjelzést: 2-13-38-észak, 21-7-28-nyugat.

Damján nemsokára tisztában volt mindazokkal a jelzésekkel, amelyek vitorláshajókon csak szerepelhettek és amelyek láttára a laikusokat tisztelettel vegyes félelem fogja el. Damján előtt ismerős volt immár minden árbóc-sudár és vitorlarúd, minden lobogó jelzés. Sőt kormányos is lehetett itt-ott és gyermeki öröm vett rajta erőt, ha sajátkezűleg segíthette a hajót abba a kikötőbe, amely mögött ott várt reá Isten szántóföldre.

December 22. lett, mire a hajó elérte az egyenlítőt. Két matróz és egy inas részesült a szokásos keresztségben, amelytől az utasok váltságdíj árán megszabadultak. A két kézkubonyost, akik most először haladtak át az egyenlítőn, ráültették egy hordó szélére és megkezdődött az ünnepélyes szertartás. Beszappanozták őket kátránnyal és szénnel, ezt követte a borotválás hordóabroncsok segítségével. Majd négyszer-ötször alámerítették őket egy óriási víztartályba. Végül keresztül fektették mindkettőt a hajókorlátok közt kifizített és az egyenlítőt jelző kötélén. Néhány vödör vízzel megtörtént az utókeresztség. Smutje képviselte a szertartásnál Neptunt, a tenger istenét. Olyan beszédet intézett a közönséghez, hogy a kacagástól a könnyük folyt.

A hajósnép magánkívül élvezte a jelenetet. Az utasok is kivették részüket a szórakozásból, főleg az apácák. Oly jóízűt nevettek, ahogy csak flamand nők tudnak nevetni. Csak az öreg vitorlás, a föltámadás és utolsó ítélet rendíthetetlen apostola ült zsíros bibliájával a hajó pereménél és számítgatta, mikor is kell feltétlenül elsüllyednie ennek a gonosz világnak.

Két nappal később.

A nagy tengerre hangtalan némaság borult. Még a háromárbócos fedélzetén is szokatlan csönd honolt. Pitt Larsen, az első altiszt szomorú nótákat játszott harmonikáján. Egy hajóslégény dúdolta hozzá amott a kémlelőn a dallamot. A hajósmester nagy léptekkel baktatott föl-alá a palánk mentén s közben szüntelenül motyogott valamit fogai között. A vitorlás újra csak bibliáját forgatta és ott gubbasztott a nagy árbóc mellett.

Damján de Veuster némán állt Klemens Evrard skolasztikussal a fedélzet korlátjánál. Szeme sugárzott a gyönyörtől, amint lelke magába itta a természet csodás szépségét. Mint fénylő selyem terült el az azúrkek ég alatt a mérhetetlen Óceán, s fölötte néhány fehér felhőzászlócska lengedezett. Nyugaton lassan ereszkedett a nap a tengerbe és bíborvörös sugarait rálövellte a violaszín habokra.

— Mily csodálatos az Isten szép világa! — szólta Damján halkán. Ajkát önkéntelenül egy zsoldárvers hagyta el:

Minden dicséri templomában...
A vízözön felett az Úr királyi széken trónol
És mindörökre országolni fog.
Erőt ad az Úr népének bőséggel,
Megáldja népét békességgel.

Evrard némán bólintott, és szeme könnyben úszott.

— Mi bajod van Klemens? — kérdezte barátja ijedten.

— Ma karácsony van. Otthon jár a lelkem — rebegte a testvér. — A harangok éjféli misére kondulnak... Anyám, apám imádságos könyvükkel, pirosan fénylő lámpáscskájukkal indulnak a templomba a havas éjszakán... Ez az otthon, a haza, testvérem...!

— Igen, ez a haza — felelte rá Damján megilletődötten — Soha, soha nem felejtjük el!

Jó ideig mindketten hallgatásba merültek. Aztán Klemens megragadta társa kezét és újra megszólalt:

— Mégiscsak áldozat, nagy áldozat... a haza föláldozása.

— Isten Fia is meghozta az áldozatot, amikor az égből a földre szállt — válaszolta Damján. — Testvér, nagy lélekkel, örömmel akarjuk meghozni az áldozatot! Te is ujjongtál az örömtől, amikor az előljáró kijelölt!

— Nem is fordulnék vissza — szolt Klemens — A seb azért mégiscsak megmarad, anélkül hogy valaha is begyógyulna.

Most a hajósmester lépett a két szerzeteshez. Egy ideig szólanul állt meg mellettük, aztán, mintha csak önmagának beszélne, megszólalt:

— Már régen búcsút akartam mondani a hajónak, a tengernek. Feleségem van és négy gyerekem. Házat építenék magamnak kertecskével és tyúkfarmot létesítenék. A karácsonyt otthon tölteném, közöttük. A kertben magas hó és a szobában a karácsonyfa gyertyáscskái... Ostobaság! A legközelebbi kikötőben mindent elfelejtetek, a söntés bekebelezi pénzemet és újra csak hontalan vagyok!

A víz színéről ezüstsínű hal surrant a magasba, nekirepült a nagy fehér vitorlának és reszketve terült el a fedélzeten. Damján megragadta és visszadobta a tengerbe:

— Menj csak vissza — mosolygott közben. — Lássa — fordult a hajóshoz — a maga sorsa is ez. Nem szabadulhat tőle. Megfogja. Ház és kertecske, tyúkfarm, mindezek szép tervek. Csakhogy vágya a tenger után nemsokára elsorvasztaná. Nem, nem szabadulhat tőle!

— Igaz, igaz, nem tudok tőle elszakadni. A mi hazánk a tenger...

— A mi hazánk az Isten — válaszolta a testvér.

A nap lassan merült alá a hullámokba. Az árbócok fölött Dél keresztje világított. A hajó nyugodtan szelte barázdáit a koromfekete tengerben, amelynek öléből, mint üstökösök bukkantak elő a világító halak.

— Az Úr trónol a vizek fölött — ismételte Damján — És ez a szent karácsony éj!

A hajósnép mind a fedélzetre jött. Mindenki hallgatásba merült. Damján elővette a Szentírást és a lámpa fényénél fölolvasta az emberiség örömhírét.

Ünnepi csönd... Csak az árbóc vitorláit csikordultak halkán. Az égről csillag hullott alá aranszínű pályáját hagyva maga után. Pitt Larsen lassan megszólalt:

— Valóban el is hiszi mindezt, testvér? Úgy hiszi, ahogy az ember a szemének vagy a fülének hisz? Azt, hogy valamikor maga az Isten szállt le a földre, hogy boldogítsa az embert?

— Jobban hiszek benne, mint a saját életemben — volt az ünnepélyes válasz.

— És ezért hajózza be a félvilágot, hogy a kanakoknak hirdesse ezt a hitet... a betlehemi Gyermekek hitét? Ezért hagyott el mindent: szülőt, hazát, mindent? Csak ezért?

— Csak ezért — válaszolta határozottan a testvér. — Csak a karácsonyi evangéliumért!

— Testvér — szólott halkán a matróz — maga boldog ember lehet ezzel a hittel! Ha és is hinni tudnék! Akkor más lennék, egészen más!...

— Hagyj már föl érzelgős lotyogásoddal — nevetett Krause, a második altiszt. — Papok lotyogása! Jöjj velem! Még van egy korty pálinkám! Elkergeti az agyrémeket!

Lecsoszogott a lépcsőn, de senki nem követte. Pitt Larsen karácsonyi dalt játszott harmonikáján, és a hajósnép halkán, félénken zendült rá:

— Csendes éj, szentséges éj...

Az árbócok fölé keresztet szőtt a csillagos ég.

Az Atlanti Óceánon karácsony volt. Csönd borult a tengerre és a hajóra. Csak az öreg vitorlás motyogott valamit az utolsó ítéletről.

Újév első napjaiban a „R. W. Wood” ragyogó időben megkerülte a Horn-fokot. Páter Willemsen rekviemet mondott azokért a hithirdetőkért, akik húsz évvel ezelőtt itt lettek a vihar áldozataivá.

Január vége azonban a borzalmak óráit zúdította az utasokra. Az Óceánon tíz napon át tombolt a vihar. A tenger olyan volt, mint egy mérhetelen örvénylő, sistergő, zúgó pokol. A hullámok úgy dobálták a hajót, mint a dióhéjat. Az árbócok első vitorlarúdjai a víz alá merültek. Ám a kapitány vasakarata megmentette a hajót. Avagy az utasok sok imája, akik kilenceddel ostromolták a Tengerek Csillagát?

Gyertyaszentelőkor elállt a vihar és a hullámok szeliden simultak végig a tengeren. Senki sem gondolt többé a veszélyre, amikor febr. 5-én váratlan katasztrófa réme fenyegetett. Vad forgószél kapta el a hajót. Az ég kénsárga, majd koromfekete színt öltött. Az árbócok közt villámok lobogtak föl. Házmagasságú hullámok csapkodták a hajót félelmetes ágyúdörgéseikkel. Az árbócok recsegték és ropogtak. Minden pillanat a végveszéllyel fenyegetett. A légénység fejszékkal állt lesben, hogy elvágja a köteleket, ha az árbócok engednének.

Egy hatalmas hullám örvénybe taszította a hajót. A víz zúgva csapott össze a fedélzet fölött. Átok, ima és a borzalmak jajkiáltása harsogott bele a tomboló viharba. Minden pillanat a végsőt jelezte.

A bátor háromárbcos lihegve most is kivergődött a hullámsírból. A vihar újabb dührohamot intézett ellene. A hajósinas görcsösen kapaszkodott meg a köteleken és keservesen zokogott. Csak a vén vitorlás nevetett és kiáltott éleset:

— Elsüllyed a világ...

Ég és föld egyetlen zúgó, tomboló pokollá vált. Mégis Isten szava szól belőle az emberhez. Damján önkéntelenül harsogta bele a zsoldárt:

Az Úr szava a vizeken,
A dicsőség Istene mennydörög,
Az Úr a nagy vizek fölött...

Egy forgóhullám a második altisztet félelmetes erővel csapta a fedélzetre. Ordítása túlharsogta a vihar üvöltését. Damján testvér a sánc mellett küszött a sebesülthöz és levitte saját kabinjába. A matróz karja eltört.

Egész napon át vadul tombolt a vihar. Csak estefelé engedett haragjából. A fölborzolt víztükör kisimitotta arcát. A felhőtakarót áttörte a csillagok fénye, és az árbócok fölött tisztán ragyogott újra az ég.

Az időjárás most már kedvező volt. A vitorlákat újra fölvonták és a háromárbcos mint kiterjesztett szárnyú madár repült a kedvező széllel.

Damján testvér nagy türelemmel ápolta a beteg tengerészt. Nem riasztotta vissza annak éktelen káromkodása, szitkozódása. A páciens azonban napról-napra csöndesebb, szelidebb lett. Egy napon aztán ápolója felé nyújtotta kezét:

— Testvér! Sokszor szidtam, pedig nem érdemelte meg! Nem szolgált rá... Maga ember a talpán... Bocsásson meg...!

Néhány nappal később Fritz Krause imát mormolt. Hosszú idő óta először a Miatyánkot...

Március 17-én Hawai kék hegyei emelkedtek ki a habokból. Rövidesen egy másik szigetet is elhagytak, égis érő sziklával.

— Hogy hívják ezt a szigetet? — kérdezte Damján.

— Ez Molokai — válaszolta a kapitány.

— Molokai — ismételte a testvér gondolataiba merülve.

Március 19-én végre föltűnt a láthatáron Oahu szigete. Dél tájban megkerülték a Gyémánt fokot, és este horgonyt vetett a hajó Honolulu kikötőjében.

Célnál voltak!

Szent József 139 napi utazás után révbe vezette az utasokat. Amikor a horgony megkapaszkodott a mélységben, az „R. W. Wood” fedélzetén fölharsant a Te Deum...

AZ ÉGŐ BOKOR

Honolulu!

Damján de Veuster ott állt az árbóc elején és onnan kémlelte a száraz-földet, amerre a hajó tartott. Vágyainak netovábbja! A tavasz ezernyi színpompájában ragyogó sziget úgy emelkedett ki a tengerből, mint egy drágakő.

Ez tehát az új hazája!

Száznegyven napi utazás után a háromárbócos horgonyt vetett a sziget előtt, amelyről úgy látszik, hogy Isten megfélemedezett azon a napon, amikor a tövist és bojtorjánt teremtette. Mintha csak a paradicsomnak egy részecskéjét varázsolta volna ide.

A „R. W. Wood” rátalált a tenger ölen ringó édenre.

Fehér part mögött terült el az ezernyi virágos kerttől ékes, napsugártól ragyogó város. Utcáin óriási, sudár pálmák tárták legyezőiket az ég felé. A hegyek lábánál dúsan zöldelő ültetvények s mögöttük szaggatott hegyromok kapaszkodtak a felhők kékjébe.

Amott jobbra hófehér korallsziget feküdt el a vízben. Visszaverte a tenger hullámaint és tajtékozó fodrait a part felé irányította.

De mi ez? Álom? Avagy mesék keltek életre? A habos fodrokon napsugárban fürdő emberi alak jelent meg. Úgy állt a hullámhegy tetején, mint valami király ragyogó trónusán. Öröm és erő áradt belőle. Pillanatok alatt eltűnt az örvényben. Majd-a tajtékozó hullámmal együtt az öröm ujjongó kiáltásával ismét fölemelkedett, mindig magasabbra.

— Mi ez? de hát mi ez? — kérdezte Damján, és csaknem elállt a lélegzete.

— A habkirály — magyarázta a kapitány. Deszka van a lába alatt, amellyel föl és alá rántják a hullámok. Az eset nem olyan egyszerű. Nézze csak: ott is föltűnik egy... ott is... amott is...

A Teremtőnek egy elejtett darabka földje-e ez halandókkal, akik úgy járnak a hullámokon, mint a tenger istenei? Avagy egészen rendkívüli emberek?

A kikötő felől lágy zene melódiáit sodorta erre a szellő. A parton emberek várakoztak, fejükön, nyakukon és derekukon ragyogó virágfüzérékkel. Valóság volt-e mindez? Damjának eszébe jutott a szappanbuborék,

amelyről édesanyja valamikor régen azt mondta, hogy hirtelen szétpukkad és nem marad belőle más, mint egy vízcsöpp, amely az ember orrára hull...

Veuster örömmámortól ittasan lépett a kikötő hidjára. A szerzeteseket a szépségtől, életerőtől duzzadó szigeten a legtarkább öltözetű, sötétbőrű emberek szorongták körül. Hangos örömujjongás közt ékesítették föl őket is virágfűzereikkel. Coudrin József fehér-fekete ruhás leányai és fiai elérzékenyülve szorították meg kezüket.

Csakhamar pompás körmenet fejlődött ki. Finom fehér homokos úton haladt végig a díszes menet. Mindkét oldalon fejedelmi pálmák hajtották meg aranszínű legyezőiket a sziget új lakói előtt. Az ágak közt tarka madarak röpködtek. Barnabőrű, nagy szemű gyermekek virágot hintettek és újjongva lóbálták a magasba pálmalegyezőiket:

— Áldott, aki az Úr nevében jön!

— Ez aztán virágvasárnap! Semmi sem hiányzik, csak a számár — nevetett Damján testvér.

— Valóban semmi sem hiányzik — fűzte hozzá komolyan az atya. Még a farizeusok sem. Ott állnak az út szélén és azon tűnődnek, hogyan változtassák át a virágvasárnapot nagypéntekké. Figyelje csak meg azt a két urat ott a túloldalon!

— Olyan az ábrázatuk, mintha ecetes uborkából laktak volna jól — jegyezte meg Damján — Mifajta szerzet?

— Szektához tartozók, puritán prédikátorok. Bánatukra nem akadályozhatták meg a misszionáriusok ünnepélyes fogadását.

Közben a menet pompás, fehér templomhoz érkezett.

— Honolulu székesegyháza — jegyezte meg büszkén az egyik szerzetes.

— Honolulu székesegyháza — ismételte csodálattal Páter Damján. Az ember ezer veszély közt átszeli az Óceánt, hogy itt vadakat és kannibálokat térítsen, aztán a legnagyobb ámulatára zenekar, virágosó fogadja és kíséri a székesegyházba. Úgy érzem magam, mint az olyan hittérítő, akit a paradicsomba küldtek téríteni!

— Kedves testvérem, elég ideje lesz még megismerkedni az érem, azaz a sziget másik oldalával is. Nem mindennap van virágvasárnap — felelt komolyan a szerzetes.

A templom kapui kitárultak. A főoltár körül ragyogó virágözönben a lángok sokasága égett. Tarka zászlók lengedeztek a bolthajtásokról. Zengett az ének, harsant a muzika. Pálmák susogtak és a templom falai visszahangoztak az örömujjongástól, amikor a misszionáriusok bevonultak. Az

oltárnál püspöki ornátusban várt rájuk a Sandwich-szigetek apostoli vikáriusa, Monsignore Maigret, Krisztus agg zászlótartója. Harminc éve küzdött ezen a forró talajon a Mester földi országáért. Arcára kemény barázdákat szántott a sok szenvedés, de mély tűzű szeméből a jóság mosolygott.

A püspök büszke örömmel tekintett végig a ragyogó arccal közeledő levitákon. Eszébe jutott a nap, amelyen egykor ő maga érkezett meg sok viszontagság után a szigetre. Az a pillanat, amikor P. Bachelot egyszerűen megszorította kezét e néhány szóval:

— Üdvözlöm a katakombák bejáratánál!

A katakombák korának életét élte a szigetek első misszionáriusával, P. Bachelottal, akit a puritánpárti kormány újra meg újra elűzött, de mindannyiszor visszatért, hogy győzelemre vigye Krisztus zászlaját. Valóban, a katakombák évei voltak... Az atyák egy távoli kunyhóban mondták éjnek idején szentmiséjüket. Kegyetlen törvények kényszerítették a katolikusokat, hogy a puritánok istentiszteletén részt vegyenek és gyermekeiket iskoláikba járassák. Százakra várt a börtön, százak bűnhődtek kemény kényszermunkával.

1837-ben újból elűzték a hithirdetőket. A súlyos beteg Bachelot atyát a hajóra vonszolták és velük a többi misszionáriust. Honolulu katolikusai sírva nézték a partról a fehér vitorlákat, amelyek megfosztották őket a jó atyáktól. P. Bachelot a tengeren halt meg P. Maigret karjai között.

— Életemet ajánlom föl a szigetek misszióiért! — voltak utolsó szavai.

Isten elfogadta a haldokló áldozatát. Két év múlva P. Maigret újból visszatérhetett hűségés híveinek nagy örömére.

A szigeten új élet sarjadt. Ezrek kérték a szent keresztséget. Ezrek szakadtak el a puritánok vígasztalan tanaitól és özönlöttek az új katedrálisba, amelyet P. Maigret épített. A puritánok komor szigora: fényt, dalt és örömet nélkülöző istentisztelete nyomasztólag hatott a szigetek derült kedélyű lakóira. Más szellem áradt feléjük a két szív jelvényét viselő atyák közeléből. Az énektől hangos és fényben, virágok ékességében pompázó székesegyház találó szimbóluma volt annak a vallásnak, amely előtt a sziget kedélyes, szelid álmodozói gyönyörrel tárták ki szívüket. A katolicizmusban ismerték föl csak valójában a boldogság teljét és az élet igazi értékét.

III. Kaméhaméha, a szigetvilág királya nyíltan kedvezett a katolikusoknak. Százával létesültek iskoláik és csupán Hawai-szigeten egymagában mintegy negyven kápolna. Még magasabb iskolára is sor került; Ahuimanuban kollégium létesült.

IV. Kaméhaméha elődjének nyomában járt és még missziós nővéreket is kért a sziget leányifjúságának nevelésére.

Maigret püspök már utánpótlásra is szorult, atyákra és nővérekre egyaránt, hogy Isten országát a szigeteken tovább terjesszék. S most, íme, itt voltak, akikre vártak. Előtte térdeltek az oltár lépcsőjén. Az aggastyán al-dásra emelte följük reszkető kezét:

— Köszöntelek benneteket az oltártól, amelyen az Úr naponként újból a keresztre száll. Üdvözöllek titeket az áldozati láng örökmécsesénél. A misszióba vezető út számotokra az oltárhoz vezető út, a véget nem érő áldozatok útja. Megértétek a virágvasárnapi diadalutát, és veletek osztom a nap örömét. Üdv nektek hát a kereszt lábánál!

Szent komolyság, de egyben bensőséges, túláradó öröm ült a fiatal arcokon. Ebben az órában mindegyikük megújította fogadalmi napjának nagy életáldozatát.

— Zengjünk hát Te Deumot az Úrnak — fejezte be elérzékenyülve a püspök.

A székesegyházban fölharsant Isten gyermekeinek fenséges hálaéneke.

— Még nagyon fiatalok vagytok — mondta később Maigret püspök, amikor egyenkint üdvözölte a jövevényeket. Amikor azonban a fiatalok erős keze az övébe símult, megérezte, hogy a rend újoncaiban még az alapító elszánt lelke él.

— Nemsokára a frontra kell indulnotok, fiaim — szólta a három skolasztikushoz — Két hónap múlva pappá szentellek benneteket, és utána nyomban elfoglaljátok új állomáshelyeteket. Egyedül, magányosan kell indulnotok és a saját lábatokon megállnotok. Két hónapot adok az előkészületre. Ahuimanu kollégiumába mentek. Használjátok föl jól az időt! Szálljatok harcba Istennel a kegyelemért; nagy szükségetek lesz rá.

Elérkezett hát az utolsó, nagy előkészület, a magány és béke, a nagy várakozás szent ideje. Csak két hónapot hagyott a püspök a papjelölteknek. Két hónapot a Tábor hegyén, hogy utána vállukra helyezze a nagy missziós keresztet és útnak indítsa őket a Kálvária hegyére.

— A három apostolnak csak egyetlen éjszakát és reggelt engedett az Úr a Tábor hegyén — vizsgálta magát P. Damján.

Az idő minden pillanata drága volt. Minden nap és a nap minden perce a kegyelemben való növekedés ideje.

A meghívottak megkapták az alszerpapi és a szerpapi rendet. Egy-egy lépcsővel följebb haladtak az oltáron, de egyben közelebb is az áldozati láng örök mécseséhez.

Elérkezett a május. Virágba öltöztette Flandriát és mesés színekbe a szigetet. Ahuimanu kolostorában lelkigyakorlat folyt; szentelésre kerültek a jelöltek.

Damján de Veuster föl-alá sétált a kolostor kertjében, mely ott terült el a Pali-vulkán lábánál. A levegő hangos volt a madarak csicsergésétől és a föld ragyogó színeiben ékeskedett. Fehér és tarka liliomok, klematiszok és százfajta virág mint fénylő csillag sokasága lepte el a dúsan zöldelő pázsitot. A kis kék tavon rózsaszín lótuuszok szirmai úszkáltak. Királyi pálmák hajoltak a víz fölé, és tükrében az eukaliptuszfák ezüstszínű törzse nézegette magát. A pompa és mámorító illatáradat elnehezítette a testvér fejét, akit séta közben nem egyszer fogott el a honvágy Brabant pusztái után. Úgy tűnt neki, mintha Kempen vidékén szűziesebb, tisztább és szentebb lenne a föld, mint itt a sziget buja növényzetű, bódító kertjeiben.

— A hazát sohasem felejthetem — suttogta bele elmélkedésébe Damján. Odaadnám mind e pompát egy csokor flamand vadvirágerért.

A színpompából sötéten és kisértetiesen emelkedett ki a Pali-vulkán, amelynek tölcserében számtalan fölládozott lelte sírját.

— Ez tehát az én Tábor-hegyem! — gondolta bánatosan a papjelölt — Egy vulkán. Mennyország és pokol egymás mellett!

Aztán valóságos remegés fogta el a gondolatra, hogy négy nap múlva pappá szentelik. Igen... négy nap múlva a kegyelmek pünkösdi lángjának kell szívében föllobognia. Kezét a legmagasztosabb szolgálatra kenik s homloka mélyen meghajol a püspök imájára és áldására, amely az Istennel kötött örök szövetség eltörölhetetlen jegyét vési lelkébe.

— Uram, nem vagyok méltó! Nem vagyok méltó! Még ne... — kiáltott föl a fiatal hittérítő.

Mi ez, Uram...? Miért e borzalom? Nem sóvárgott-e éveken át e nap után? Szívének minden rostja nem ezért a napért epedt-e?

A fiatal Damján de Veuster hirtelen úgy érezte, mintha a talaj ingott volna meg alatta. Talán a földet rázta meg belső tűz, avagy önszívének remegése volt ez, amely megtántorodott a félelmetes nagy csoda előtt?

Most odaért a Megfeszítetthez, aki a pálmák közt ég felé tárta két karját. Minden hittérítőnek útja és célja a keresztút és a kereszt...

— Az én húsból és vérből való szívem meg egy csokor hazai vadvirág után sóvárog — mosolygott szomorúan Damján. Lesz-e valaha is ereje, hogy az ő útjait járja?

Nem, most még nem... Megkéri majd a püspököt, hogy engedjen neki még egy évet előkészületül, legalább egy fél évet... Addig talán Isten kegyelme méltó eszközt kovácsol belőle... A püspöknek be kell látnia, hogy még nem méltó erre a félelmetesen szent hivatásra.

Damján de Veuster leroskadt a kereszt elé és fölsóhajtott a Megfeszítetthez:

— Uram, menj ki tőlem, mert bűnös ember vagyok!

Ebben a pillanatban egy gyöngéd kéz vállát érintette. Damján zavartan összerázkódott. A lelkiyakorlat vezetőjét látta maga előtt.

— Nem tudok, atya! Még nem tudok... — lihegte a diakónus.

Ám az ősz pap komoly, jóságos tekintete az övét kereste:

— Neked is mondja az Úr: Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket, hogy menjetek és gyümölcsöt teremjete az örök életre!

— De nem tudok! Szívem olyan, mint egy összekúszált tövisbokor.

— Az Úr egykor megmutatta a kétkedő Mózesnek, hogy a tövisbokrot lángba borítja. Kérd alázattal, hogy ismételje meg veled Hóreb hegyének csodáját.

A szentelést megelőző napon Damján szíve legmélyéből esdekelt ezért a csodáért.

Az ima békét árasztott szívébe.

Amikor pedig négy nap múlva a püspök előtt térdelt, aki fölébe terjesztette a kezét, eltűnt lelkéből minden ingadozás és félelem. Határtalan bizalom, szeretet és túlaradó öröm töltötte el...

A püspök keze súlyosan érintette a választottnak homlokát, és Damján úgy érezte, mintha Krisztus édes igája nehezedne vállára.

A szentelés után e szavakat intézte Maigret püspök az újmisésekhez:

— Testvéreim, ebben az órában Isten az angyalok kara fölé helyezett titeket. Aranyszínű ruhában állít oda az oltár legfelsőbb lépcsőjére. Karotokat Isten emelte föl, hogy az égig érjen. Ajkatokra tüzes szavakat adott, kezeteiket erővel ruházta föl, hogy áldjátok -s Isten csodáit műveljétek. Ez az óra súlyos kötelességet ró rátok. Megkívánja, hogy földig hajoljatok és a fáradt vándor lábát mossátok, hogy leszálljatok a poklosok és kiteszítot-tak barlangjaiba, hogy kezetek a tisztátalanok homlokát érintse, hogy a megterheltek fátalmait vállatokra vegyétek és minden szorongatott léleknek megvigyétek a megváltás örömhírét.

A szegény, akivel találkoztok, testvéretek. Ha szenvedő tárja felétek kezét, ne felejtsetek: az Úr az!

Vár reátok a világ sötétsége és az emberek gyűlölete. Íme, mint a juhotat küldelek a farkasok közé! Gyalázat, megvetés, szitok és rágalom lesz jutalmatok. Ti azonban áldást mondjatok, amikor üldöznek, és gyógyítsatok, ha kezet emelnek rátok!

Talán a vértanúság vár rátok! Sok áldott vércsőpp hullott már ezeken a szigeteken Krisztusért! De ti ne feledjétek, hogy aki életét meg akarja

menteni, elveszti azt, és aki föláldozza Krisztusért, megnyeri azt az örök életre. Hogy senkinek sincs nagyobb szeretete, mint aki életét adja barátaiért.

A választottak fehér miseruhájára ráhullott az örökmécses piros fénye. Igen, már most fel kell öltöznük a vértanúk bíborába és a szeretet izzó fényébe. Lelkükben föllángolt a hősi, szent elhatározás, amely Krisztus evangéliumáért él és hal.

Az ősz püspök pedig megismételte:

— Ezt az ígét adom kísérőül veletek a magányos útra: Senkinek sincs nagyobb szeretete, mint aki életét adja barátaiért! Ámen.

— Ámen! Ámen! — felelték rá a választottak. — Ámen a kegyelem ezen órájára! Ámen mindazokra az áldozatokra, amibe mindeddig ez a nap került. Mit is jelenthetnének a mérlegen ma, amikor Isten az egész mennyországot helyezte rá serpenyőjére?

Ámen minden kereszthez, minden teherhez, amelyet Isten vállukra szánt! Ámen a magányos életre! Ámen sok év fájdalmas keresztútjára! Ámen az elhagyatottságra a halál órájában!

Ámen egész szívből Úgy legyen! Ámen!

A székesegyházban fölhangzott a választottak dicshimnusza, a Magnificat. Magasztalja az én lelkem az Urat...

A királyi papság Úrnőjének oltárán ott lobogtak a gyertyák és ragyogón pompáztak a virágok, amelyeket trónja lépcsőjén a kanakok fölhalmoztak. A Malasztal Teljes rámosolygott a lábainál emelkedő áldozatokra és anyai áldását adta a fölszenteltekre.

Másnap Damján de Veuster a székesegyház ablakain át beáradó reggeli fényben fölmutatta Krisztus hófehér testét és az aranykehelyben szentséges vérét.

Ki mérhetné föl a választottak boldogságát, akik először mutatják be az újszövetség isteni áldozatát?

Mise után olyan hatalmas tömeg járult az újmisés első áldásáért, hogy keze a fáradságtól megremegett. Idegen, sötétbőrű emberek voltak: kanakok, akik talán még néhány hónappal ezelőtt a bálványoknak áldoztak, meghajtották fejüket a kereszt jegyében áldó kéz alatt. Idegen emberek! Egyetlen ismerős arc sincs köztük! Mintha az ismeretlen tömegben föl kellene bukkannia valahol atyja, anyja vonásainak! Damján arcára szomorú mosoly ült, amikor tudatára ébredt annak, hogy tekintete őket keresi. Ó, milyen égő vágy fogta el, hogy kezét áldólag pihentesse szülei homlokán, ő, akit szeretetük oly gazdag áldásával bocsátottak útnak.

Elszánt, hősie Áment suttogott az újmisés lelke ehhez az áldozathoz.

Öreg, rongyos kanak és bicegő, vak nő térdelt most eléje. Amikor Damján megpillantotta őket, lelke mélyén megszólalt egy hang:

— Íme, a te atyád! Íme, a te anyád!

A fiatal pap oly bensőséggel és szeretettel helyezte rájuk áldó két kezét, mintha valóban szülei térdeltek volna előtte...

A KÍSÉRTETEK TÁNCA

A „Liholiho” nevű parti gőzös gépei nehéz ütemekben gázoltak a Hawai csatornában. Az ég mint nehéz ólomtető s a levegő mint izzó érc hajolt föléje.

A hajó peremén barna férfi kuporgott. A „Teknős Fia” volt kanak nevének jelentése. Ura, Maigret püspök azonban Péternek nevezte, keresztnevén. Igen, a Teknős Fia püspöki inas volt. Jelenleg urát s két misszionáriust kísért Hawai felé, ahol Monsignore Maigret az újmiséseknek átadja lelkipásztori munkaterületüket.

Petero nem kis aggodalommal figyelt föl a gépek zúgására és zakatolására. „A hajó gyomrában kísértetek vannak” — nyögte vacogva, miközben szemrehányó tekintettel pislogott át urára, aki Veuster és Klemens Evrard atyákkal a hajó hátsó részén állt. Tekintetük a tenger fölött lebegő, szürke ködbe vesző Maui hegyszörnyeteget nézte.

— Kár — szólalt meg P. Damján — Szívesen maradtam volna még egy kevésbé a maui atyáknál. Megtanítottak volna a hittérítők ABC-jére.

— Igen, megtanultuk volna tőlük a kanakok nyelvét — hagyta helyben P. Evrard.

A püspök csak mosolygott.

— A kanak közmondás azt tartja: Dobd a gyereket a vízbe, ha azt akarod, hogy úszni tanuljon. Örüljete, hogy a várakozás órájában legalább szentmisét mondhattunk. Aztán meg, ki tudja, mikor indult volna a legközelebbi hajó.

Óriási cápák hátszonyai bukkantak föl a hajó mögött, s láttukra a „Teknős Fia” keservesen fölnyögött. Nem, ennek az útnak nem lehet jó vége — tűnődött magában. Tegnap éjszaka látta Petero, hogy a hosszú, felhőt faló cápa (a Tejút) mennyi csillagot szórt a tengerbe. Ez sem volt jó jel. A hajó gyomrában meg kísértetek táncoltak. Aztán meg nagy, égő kemence is lángolt lent a hajóban. Nem, nem, mindennek nem lehet jó vége... Maui, a tűz istene és Kane, a tengeré, hadilábon állnak egymással, ameddig csak szigetek léteznek a nagy vízben. A cápák reggelije biztosítva...

A levegő egyre tikkasztóbb és nyomasztóbb lett. Damján hirtelen az e-lülső árbócra mutatott és fölkiáltott:

— Nézz csak oda, lidércfény!

Valóban, minden árbóc végén ott táncoltak a kis kék lángok. A kanak ijedten fölordított és valósággal üvöltve rohant le a lépcsőn be a konyhába. Csaknem feldöntötte a kínai szakácsot és kétségbeesetten rimáncodott előtte:

— Gyorsan, sárga ember, gyorsan egy kést! Nagyot, éleset! A hajó elsüllyed! Maui van benne! Kék lángok az árbócon!

— Na, ez hát jó! A püspök szolgája vagy, Petero, s hozzá átkozott, hitvány keresztény — nevetett jót a szakács, aki a sötétbőrűt Honoluluból ismerte.

— Nem, nem... jó keresztény, Petero jó keresztény — szabadkozott a kanak s nagy keresztet vetett magára: Az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében... Maui azért mégiscsak a hajón van és a gyomrában kísértetek táncolnak... De most gyorsan a kést!

— De voltaképpen minek is kell neked a kés?

— Ó jaj! Sok-sok cápa a hajó mögött... hamar a kést: Petero kiharít téged a cápa gyomrából, ha fölfal.

Ebben a pillanatban egy tengerész rohant a fedélzetre és fölkiáltott:

— Tűz! Tűz a raktárban!

A hajó egyik részéből máris fölcsapott a láng. Utasok és matrózok egyaránt vad összevisszaságban tolongtak a fedélzetre és valósággal üvöltöttek a borzalomtól, amikor látták, hogy az égő hajót minden oldalról éhes cápák támadják.

— Férfiak a fecskendőkhöz és vödörkhöz! — harsogta a kapitány.

Kemény parancsának csak akkor lett fogamatja, amikor a pisztolyához nyúlt.

Vödörkből és csövekből zuhogott a víz a sístergő lángokra, majd vastag, fehér füstgomolyag borította el az egész hajót, és barátságtalanul törtek elő belőle a vörös lángok.

A Teknős Fia most fölugrott a fedélzetre. Öklében nagy konyhakést szorított.

— Elsüllyedünk — ordította — de ne féljeteK, Petero kiharít a cet gyomrából! Téged, a szakácsot és mindenkit!

A Dél-tengerek fiából elszállt minden rettegés. Vakmerőségében türelmetlenül nézte a sok éhes hátúszót, amely mindenütt keresztül-kasul szelte a vizet.

— Nagyszerű vadászat! Nagyszerű vadászat! — kiáltotta ragyogó szemmel. Peteronak éles a kése. Halakra fog vadászni. Heia! Kikiki Heia!

Legszívesebben már most a vízbe vetette volna magát. Nem lehetett, végig kellett néznie a drámai küzdelmet, amelyet Maui és Kane vívtak egymással a „Liholiho” birtoklásáért, meg a fehér füstben vibráló kísérteteket, amelyeknek tánca az eget csapkodta.

Petero kiabált, tapsolt, amikor a tűz istenének vörös lángjai áttörték a füstöt: Aloha, Maui! Jó lángot, piros lángot, Maui, heia kikikiki!

A három hittérítőnek most különb dolga akadt, semhogy a püspöki inassal törődjék. Erejük teljes megfeszítésével vették ki részüket a mentési kísérletből. Damján óriásként állt a szivattyúknál és a fojtó füstben fölvetve a versenyt a matrózokkal. Az agg püspök sem kímélte magát. Ott állt az utasok láncában, akik kézről-kézre adták a bőrből való tűzoltó vedreket.

A hajómester nem fojthatta el aggodalmát:

— A tűz kiégeti a hajó oldalát. Léket kapunk... A kapitány parancsára leoldották a mentőcsónakokat. Nagy erőfeszítések árán azonban mégis sikerült a tüzet eloltaniuk.

— Legfőbb ideje — szölt a kapitány —, már néhány léket kaptunk. A szivattyúkat azonban még munkában hagyjuk. Mégsem esünk a cápák zsákmányául!

A hajónak mindenképpen meg kellett szakítania útját. Vissza kellett fordulnia Maui szigetére.

— Nos, kívánságod teljesült — szölt a püspök P. Damjánhoz, aki vejtéktől és koromtól piszkosan érkezett e pillanatban a fedélzetre. Jó ideig Mauiban maradhatunk. Isten tudja, mikor folytathatjuk utunkat!

— Remélem, ott is hasznosan tölthetjük majd az időt — válaszolta Damján s egy vödör után nyúlt, amelyben megmosta kezét és arcát.

A Liholiho gyomrából lassan elszállt a füst.

— Maui csatát vesztt — szölt Petero kedvetlenül és lehangoltan nézett a cápák után, melyek még mindig ott cikáztak a hajó mögött. Aztán dörögve ment le a konyhába és visszaadta a szakácsnak a kést.

— Petero nagy vígan hasította volna ki a sárga embert a cethal gyomrából — vetette oda bosszankodva, — Kár, nagy kár!

— Köszönöm, Petero, köszönöm, de talán mégiscsak jobb volt így!...

— Igen, munkára bizonyára akadunk a szigeten is — folytatta Damján felé fordulva a püspök. Ha meg komolyan vesszük a dolgot meg is kezdhethetjük mindjárt a mi jó Péterünknel. Jámbor keresztény, de még fogva tartják a kísértetek és bálványok. Sajnos, csaknem mindenütt így van ez a Déli-tenger szigetvilágában. Csakhamar tapasztalod majd...

Maui sziget missziós állomásán nagy volt az öröm, amikor a püspök a két hittérítővel újra megjelent. Egy kis jóindulatú káröröm sem hiányzott az arcokról, mert reggel tanúi voltak, milyen lázas készülődéssel indultak útnak a hajón, amely most félig kiégett.

Egyik hét a másikat követte anélkül, hogy csak halvány remény is éleszthette volna a hittérítőkben a továbbutazás gondolatát. A püspököknek csak nehezen sikerült megfékeznie türelmetlenségét, annál is inkább, mert az apostolfejedelem ünnepén templomszentelés várt rá Hawai szigetén.

P. Damján azonban hálás szívvel, a Gondviselés ajándékaként fogadta a közelebbi készületnek ezt az idejét is. A Déli-misszió öreg veteránusaitól a legbölcsebb oktatást kapta útravalóul. Damján készséges, tanulékony lélekkel fogadta tapasztalt rendtestvéreinek tanácsát. Petero, a püspöki inas képviselte a nyelvtanárt, és a fiatal hittérítőt nagyszerű nyelvtelhetsége, elsődrendű előrehaladásra képesítette. Két hét letelte után már nagyobb főnnakadás nélkül sikerült a Teknős Fiával elszórakoznia. Bebarangolták a sziget vadonát, amelyre a vulkános világ ugyancsak rányomta bélyegét: P. Damján minden lépésnél látatörmelékre hágott, úgyhogy gondterhelten fölsóhajtott:

— A misszió alighanem sok cipőt emészt majd föl!

— Tégy úgy, mint én — nevetett jóízűt a Teknős Fia, aki mezítláb vágott keresztül a göröngyös talajon.

Ebből a lávarétegből emelkedett ki a sötét őserdő évezredes pompás fatörzseivel, koronáival. Fantasztikus kúszónövények lógtak le róluk. A víztükörben óriási páfrányok nézegették magukat és az ősi világ összekuszált ágai közt a legtarkább madarak vegyeskara muzsikált.

— Itt nő a mese — kiáltott föl P. Damján.

Barangolás közben kis falvakra bukkantak. A füvekkel, pálmalevelekkel fedett kunyhókból sokszor örömmel özönlöttek feléje a sötétbőrű szigetlakók. Megszorították kezét, avagy nagy keresztvetéssel vallották meg előtte hitüket. Az anyák meztelenül kapálózó kis gyermekeiket hozták Damján elé, hogy megáldja őket. Még a pogányok közt is akadtak, akik szívélyesen Alohával köszöntötték és megajándékozták szép, színes gyümölcscsel. Csak ott, ahol a puritánok térítettek, találkozott a fiatal páter félnék, sőt ellenséges tekintetekkel.

Veuster a maui pogányoknál próbálkozott az első térítési kísérletekkel. Még nem volt ugyan nagy a szókinccse, annál nagyobb buzgósággal és szeretettel szólt azonban hozzájuk Istenről, Krisztusról, a Boldogságos Szűzről. A kanakok pedig nevető szemmel fogadták az igét és buzgón helybenhagyták szavát:

— Ae, pele paha! Valóban úgy kell lennie!

Nagy buzgóságukban még a keresztvetést is mindnyájan elsajátították. Ha azonban P. Damján szent büszkeséggel beszélt térítési kísérleteiről, akkor megmosolyogták a veteránok és hozzáfűzték:

— A szigetek népe túlságosan udvarias és kényelmes ahhoz, hogy el-
lentmondjon. Ha holnap a varázsló avagy a puritán misszionárius jön, ha-
sonlóképpen fogadják: „Ae, pele paha! Biztosan igazad van!” Az ember
sohasem tudja, hányadán van ezekkel a kanakkal. Ez missziónk nagy
problémája. A térítést egy másik gyengéjük is megnehezíti. Erkölcs dolgá-
ban ugyanis kanakjaink nem ismernek gátlást, és ez nevelésük legfőbb aka-
dálya.

A két vándor útja gyakran vezetett el keskeny sziklafalak közt, ame-
lyek óriási támpillérekhez hasonlóan védelmezik az ősi világot. A hatal-
mas, szürke sziklákról keskeny ezüstcsíkokban csobog alá a víz, és a hasa-
dékokban denevérek alusszák álmukat.

— Az erdő tele van kísértetekkel — szólalt meg a püspöki inas.

— Az erdő tele van Istennel — javította ki az atya — Vén pogány
vagy, Petero!

— Nem, nem — szabadkozott a kanak és a tagadás jeléül kifeszítette
ujjait. — Petero jó keresztény! Az Atyának és Fiúnak és... De még sok kí-
sértet van! Petero megmutatja!

— Hol vannak hát? — érdeklődött az atya.

— A nap sátorában — felelte Petero titokzatosan.

Másnap, Szent János vigiliáján a püspöki inassal elindult a nap sátorá-
hoz. Ez pedig az óriási Haleakala vulkán, amely háromezer méternyi ma-
gasságon túl emelkedik az ég felé.

Nagy fáradsággal kapaszkodtak a kemény, érdes sziklákon. Beestele-
dett, mire elérték a krátert. Forrón gőzölgő melegforrás közelében ütöttek
tanyát éjszakára. Másnap szürkületkor folytatták útjukat és a hajnalhasa-
dás már ott találta őket az óriási vulkán kráterénél. Torkát mozdulatlan,
fehér tengerhez hasonlóan feküdte meg a sűrű köd.

— A kísértetek még alusznak — suttogta Petero. De a tánc nemsokára
megkezdődik!

Valóban. Amikor az első napsugár rávilágított a hegyre, megmozdult
a köd. A fehér tömeg villámgyors örvénylése valóban a kísértetek táncához
hasonlított. Amikor azután a nap a kráter fölé emelkedett, akkor megke-
zdődött a szellemek menekülése. Fantasztikus, hullámzó összevisszaságban
menekültek a boszorkány üstből.

Félóra múlva kiürült az üst és a pokol torka sok száz méter mélység-
ben terült el alattuk.

— Látod, a világosság istene elűzte a kísérteteket — állapította meg Petero megkönnyebbülten.

— Petero, a világosság Istene Krisztus! El fogja űzni ezekről a pompás szigetekről és a ti lelketekből is a kísérteteket.

Damján ajkát hirtelen elragadtatott kiáltás hagyta el. Amikor szertefoszlott a köd, túl a sötétzöld erdőkön fölragyogott a tenger. Nem, ez a ragyogásnál is több volt! A hatalmas víztömeg szinte lángbaborult a nap tüztétől.

— A tenger! A tenger! Az aranyszínű tenger! — kiáltott föl az atya. — Micsoda Szent János fények. A mennyország szállt le a földre.

— Nézd, Petero — szólt oda a kanak felé — itt állunk a pokol szélén. S lám, kialudt! Isten oltotta ki és Ő űzte el a kísérteteket, és most leszállt az ég a földre és a tengerre. Húsvét lett a földön.

P. Damján elbűvölve nézte az aranyszínű hullámokat. Lelke kitérült és magába itta a nap gyönyörét. Aztán imára kulcsolta a kezét:

— Ó, Uram, küldd el világosságodat ezekhez az emberekhez, akik még a sötétségben élnek! Hadd gyújtsam meg szívükben én a te világosságodat!

Ebben a pillanatban a Teknős Fia az aranyszínű tenger egy pontjára mutatott és fölkiáltott:

— Hajó, gyönyörű vitorlás hajó, Makua Kamiano! — így ejtették ki a kanakok P. Damján nevét.

Most már az atya is megpillantotta a fehér vitorlákat, melyek Maui szigetéről Hawai felé szállingóztak. Az atya először örült a nagy, fényes madárnak, de aztán rémülettel fölkiáltott:

— Petero, te kedves, jó kanakom, Teknős Fia, kannibálek unokája! Szörnyű sejtés fog el! Tudod-e kit visz ez a hajó?

Petero ostoba képet vágott.

— A püspök és P. Klemens van rajta. Bízvást elhiheted!

Petero még mindig bambán és szóttanul nézett a páterre, aki végre ráeszmélt arra, hogy izgalmában klasszikus flamand nyelven beszélt utitársához. Megragadta sötétbőrű barátjának kezét és oly iramban rohant le vele a hegyről, hogy Petero szentül hitte, kísértetek vették őket üldözőbe.

Amikor este megérkeztek, megtudták, hogy a püspök és P. Evnard valóban éltek az alkalommal és elutaztak. Rendelkezése értelmében P. Damján és Petero megvárják, amíg a Liholihót kifoltozzák és vele jönnek.

Ez hát kellemetlen csalódás volt! A rendtestvérek azonban oly gyöngéd szeretettel vették körül Damját, hogy csakhamar kibékült sorsával.

Az apostolfejedelmek ünnepén egy szomszédos kis kápolnában először prédikálhatott a bennszülöttek nyelvén. Beszéde várakozáson fölül jól sikerült.

Nyolc nappal később útra készen várta őket az alaposan kifoltozott Liholiho. Másodszor szálltak hajóra a sötétbőrű nagy bánatára, aki szívebben indult volna a szép vitorlásra, mivel annak gyomrában nem táncolnak kísértetek.

Ezúttal nyugodtabb volt az útjuk. Az árbócokon nem fickándoztak kék lángok, sem piros nyelvek a hajón. Így hát teljes épségben érkezett meg a két sereghajtó Hawai szigetére.

Tíznap kemény út várt még rájuk lovon, számaron és gyalog, míg megérkeztek a püspökhöz. A Teknős Fia célnál volt és szívélyes búcsút vett fehér barátjától. Páter Damjánnak azonban még négy napig kellett gyalogolnia, míg elérte a Hawai délkeleti sarkán elterülő punai egyházkerületet, ahová Monsignore Maigret beosztotta.

— Egészen előlről kell majd kezdenie — szólt hozzá a püspök, amikor áldásával útnak indította.

E szavak visszhangzottak a hittérítő fülében, amikor megérkezett a régi, elhagyott misszóstelepre, ahol nem várta templom avagy kápolna, csak egy ajtó és ablak nélküli, rozoga kunyhó.

— Végre itthon! — mosolygott a fiatal páter, amikor idegen földön, idegen emberektől körülvéve átlépte küszöbét. — Végre rátaláltam szántóföldemre, ahová Isten hívott! Itt én vagyok a gazda! Holnap megkezdem a szántást!

Aztán imára kulcsolta kezét a pásztorért és nyájáért. Majd a piszkos gyékényen mély álomra hajtotta fejét.

LÓHÁTON A POKOLBA

Bumm! Bumm! Bumm!

Puna erdejét dobszó riasztotta föl. A sötétbőrű legények hangosan sújtottak oda a vastag dobverőkkel, mert tudták, hogy ők az Isten tamburái a Szeplőtelen e ragyogó hajnalán.

Bumm! Bumm! Bumm!... kongták a fehér atya harangjai, aki először várja gyermekeit az új istenházába. Rendkívüli dolog készül: ma kell kitárlnia a kapunak, amely mögött Isten lakik.

A lombsátrakból ünnepi díszben, tetőtől-talpig ragyogó virágfüzérekkel sietnek elő a sziget sötétbőrű gyermekei. Mögöttük büszkén ballagnak a férfiak.

Segítettünk fölépíteni a csodát — mondták egymásnak önérzetesen és nevettek örömeikben.

Igazuk volt. Még életükben nem dolgoztak úgy, mint ezekben az utolsó hetekben, amikor a fehér atya hatalmas szálfákat rakott vállukra. A természet ingyen tartja el gyermekeit ezen a paradicsomi szigeten, s munkától, kenyérgondtól a kanakoknak egy hajszála sem mozdul. Most azonban derekasan kivették részüket a munkából és büszkén mutogatták egymásnak a kapott rendjeleket: megkérgesedett kezük hólyagjait, daganatait. Néha ugyan egérutat vett egy-egy lomha, vén róka, de Damján csakhamar fülénél fogva előrángatta rejtekhelyéből és befogta a szent robotba. Végül is valamennyien örömmel segítettek az atyának, mert úgy dolgozott köztük, mint egy óriás, akinek karja vasból, ökle acélból van. Csodálattal vegyes elragadtatással nézték, amikor fűgén fűrészelte a fatörzseket. Építőmesterek voltak ők is; olyan házat építettek, amilyennel egy törzsfő sem dicsekedhetett.

A dobszónak még mindig nincs vége. A szélrózsa minden irányából kacagva özönlenek a virágdíszbe öltözött emberek a kis fatemplom felé. Teteje úgy nehezedik az eukaliptuszok törzsére, mint tizenkét fényes ezüstoszlopra és ormát díszes kis torony ékesíti. Csúcsán fehér fából kereszt ragyog...

Végre kitérül az ajtó. A virágdíszes szigetlakók benyomulnak. Tekintetük a szentélyre vetődik, és lábuk gyökeret ver. Hangos öröm tör elő lelkükből. Tapsolnak és ujjonganak.

— A mennyország! A mennyország! — hallatszik itt is, ott is.

Íly ragyogó házat valóban nem láttak még a bennszülöttek. A tizenkét ezüstoszlopról virágdíszek csüngnek alá és az oltárt ezer virág pompája, illata övezi. Piros ámpolnák és égő gyertyák vetik reá fényüket. Még az oltár lépcsőit is virágszőnyeg borítja.

Fönnt a magasban, aranyos trónuson ül a csillagkoszorús Istenanya. Lábaira széles redőkben omlik fehér ruhája, kék palástja. Karja kitérül az emberek felé, és minden szív érzi, hogy ez az anya hívja gyermekeit.

— Aloha Mária! — kiáltják a szigetbeliek és imára kulcsolják kezüket. Most már tudják, mit rejtettek a nagy ládák, amelyeket Honoluluhoz hozott a hajó és az atya oly féltve dugott előlük.

— Aloha Mária! — Nincs nép a föld hátán, amely nem értené meg az Istenanyát királyi trónusán.

— Aloha Mária! — Mennyi öröm sugárzik szívedből gyermekeidre!

Ezüstös kis harang szólal meg... A fehér atya ragyogó ruhában lép az oltárhoz, előtte meggy összetett kézzel két fehérruhás, barna fiú. Megkezdődik a szent áldozat. Már tudják a kanakok, hogy a kenyér színe alatt testét, az aranykehelyben véréát áldozza értük Krisztus.

Az ötszáz szigetlakó pedig, aki megtölti a templomot, térdre hull a nagy csöndben. Majd az ajkakon fölcsendül az Istenanyát üdvözlő ének.

Közel az énekarhoz félénken húzódik meg néhány pogány és puritán keresztény. A pogányok telve csodálattal, hogy Isten, akit csak szürke ködben ismertek meg, ennyi kedvességgel és bájjal jelenik itt meg; a puritánok a lehangoltság érzetével, amely fénytelen és díztelen templomukra ráborul.

— Övék az anya! — suttozta az egyik puritán a másikkal.

Most P. Damján kifordul és sötétbőrű gyermekei nyelvén szólal meg. Azokról a napokról emlékezik meg, amikor a szent áldozatot még egy szűk lombsátorban mutatta be.

— Most pedig Istennek immár háza van, pompás háza, amelyet gyermekei építettek neki. Köztetek lakozik és lámpácskájának piros fénye nem alszik ki erdőtükbén. És köztünk lakik az anya is. Az oltáron csak a képe van, de ő mindig veletek marad.

A szigetlakók szemében melegeget sugárzó fény lobog. Ám amit az atya a Szűzről beszél, a Szeplőtelenül Fogantatotról, akinek ma van az ünnepe — melyikük értené meg? Közülük bizonytalán egy sem. Az atya hiába fárad, hogy gyermekei előtt fölragyogtassa az Istenanya szűzi tisztaságának ragyogó koszorúját. Nem megy. Nem értik meg, hisz a szigeten a szűzi tisztaság ismeretlen fogalom. Csak amikor az atya megint az anyára tereli a szót, ragyognak föl újra a szemek és bölintanak ismét a fejek.

„Anya” — valóban, ezt a szót megérti minden nép!

Úgy van. Némely mag jó, puha talajra esik, másik lavina törmelékére. Grániton hogyan is verhetne gyökeret? Az arsi plébános szentsége és tüze kellene ide — gondolta magában az atya. A szentek izzó szeretete meglágyítja a legkeményebb követ is...

Szentmise után az oltárhoz tódul a nép, hogy érintse az Istenanya kezét és virággal szórja tele ölét. Egy anya gyermekét hozza keresztelőre. Leány. Mária legyen a neve. Homlokára az élő víz forrása hull...

A szigetlakók még egy éneket zengenek az Istenanyának.

Ó, jaj! Mi ez? Kisérteties, tompa moraj reszketteti meg a levegőt és az emberszíveket. Megrendült a föld... Nyugtalanul lobognak föl a lángocskák a piros üvegekben.

— Pélé! Pélé! — dadogja halálraváltan néhány bennszülött.

— Halemaumau! Az örök tűz háza! — kiabálták mások.

— Isten szava, Istené — harsogja a megriadt nyáj felé a pap. Isten keze érinti a hegyeket, azért füstölögnek. Isten újja mozgatja a földet, azért remeg. A vulkánokban is az ő tüze lobog, és engedélye nélkül egy szikrányi sem szabadulhat el belőlük.

Az atya szavát már senki sem érti. Az emberek kétségbeesetten menekülnek ki a templomból.

— Pélé! Pélé! Az istennő haragszik, mert házat építettünk a fehérek Istenének. Ó jaj! Jaj! Az istennő fejünkre zúdítja a tüzes esőt!

A távoli moraj egyre erősebb. A föld mindig jobban remeg. A szigetlakók letépi magukról a virágfűzereket, amelyekkel a keresztények Istenét megtisztelték. Eszeveszetten rohannak kunyhóikba. Az asszony szívéhez szorítja megkeresztelt gyermekét, s szeme lobog a félelemtől. Ám ajka élő hittel kiáltja: Aloha Mária!

A kiürült templom előtt egymagában térdel Páter Veuster. Szeme könnyben úszik. Ily kegyetlen véget kell érnie ennek a napnak, amikor oly fenségesen kezdődött! Ki nyugtatja meg e szegény, sötétségben vergődő lelkeket? Ki űzi el az aggodalmat, amely elhomályosítja lelküket és újra pokollá változtatja a virágzó szigetet?

— Ó, Anyám, mondd hát, mitévő legyek? — tördelte kezét a hittérítő.
— Szentnek kellene itt a magot vetnie! Ó, szenteld meg szívemet, Mária!

A hegy egész napon át fenyegetően dübörgött. A Kilauea vulkánt sötét felhő övezte. Torkában a pokoli tűz katlanja, Halemaumau forrott. A fekete felhők mint óriási madárkisértetek vonultak át a szigeten.

A páter hiába nyit be egyik-másik kunyhóba, hogy megnyugtassa a kétségbeesett sziveket. Idegen arcok, villogó szemek fogadják. A pogányok és a puritán hívők gúnyolódva, leplezetlen gyűlölettel mutogatnak rá. Nem egy ajtó bezárul előtte.

— Ez hát a vég! — sóhajtott föl fájdalmában az atya, amikor körútjáról visszatért. Ilyen fáradt és összetört még sohasem volt. Talán az elmúlt hetek emberfölötti gondja és terhe? Hat hónap kemény lelkipásztori munkája az erdők vadonában és a lávaszigeteken, amelynek terhe alatt most szinte összeroskad? Nem bírta-e mindeddig nevető lélekkel?

Test és lélek egyaránt nyugalom után sóvárog.

Az utolsó éjszakát lázas gyermek mellett virrasztotta át. Amikor ma visszatért hozzá, zárt ajtókat talált.

Pihenni! Pihenni! Aludni!

Ó, csak lehetne ezen a reszkető földön!

Kétségbeesett hangok riasztották föl a páttert. Egy asszony. Ökle vadul verte az ajtót. Összekuszált hajjal, az örvongók vad szeme villanásával állt előtte az anya, akinek gyermekét reggel megkeresztelte.

— Makua Kamiano! — sikoltott és a hittérítő lába elé vetette magát. — A gyermekem! Apja elvágatott vele Helemaumauhoz! Áldozat kell Pé-lének!

A misszionárius mindent megértett. A gyermeket maga az apja ragadta ki a bölcsőből, hogy a tűz istennőjének föláldozza. A vulkán lángoló torkába dobja, hogy kiengesztelje a szörnyceteket... Emögött megint a „Fekete Cáva”, a vén kuruzsló lapul...

Csak egy pillanat... aztán elkiáltja magát a páter:

— Visszahozom!

Megnyergeli a lovat és vad iramban vágat a Kilauea vulkán irányában. Hat órával előzte meg a kegyetlen lovas, aki gyermekét vitte a pokol tüzébe. Az Istenért! Ha késik, elveszett a gyermek, a misszió, elveszett minden... minden!

Lassan leszáll az éjszaka. A fölkelő hold halvány fényénél csak nehezen tájékozódik a lovas. A sűrű erdő ágai mint ostorcsapások verik arcát. Nem számít! Csak tovább! Tovább! Emberélet... Egy gyermek élete!

Barátságatlan, megmerevedett lávamezőkön vezet az út. A ló patái szikrákat csiholnak a kövekből. Itt öntötte el a pokol a szigetet. A izzó láva bazalttá fagyott. Az utolsó kitörés folyó állapotban kövesedett meg. Mély szakadékok tátonganak a kővé meredt tengerben. Jaj! Egy elhibázott lépés, és itt a vég! Ha lebukik erre a bazaltra, halál fia!

Tovább... tovább még vadabb iramban. Halál? Neki nem sokat számít! Egy hittérítő ezerszer kockáztathatja életét gyermekeiért!

Tovább! Tovább!

Isten megparancsolta angyalainak, hogy őrizzenek minden utadon... Téged is kezükbe hordoznak, hogy kőbe ne üssed lábadat!

Most, ó jó őrangyalom, most segíts! Mutasd meg hatalmadat! — esdeld a hittérítő.

Kopognak a patkók tovább a kemény bazalton.

Vágtass, Krisztus papja, vágtass a pokolba!

A vad iram hegynek tart. A paripa zihál, és szája habzik. Nem kíméli a lovas. Keményen sújt le rá, hogy tovább kényszerítse. Hasztalan. A hegy meredek. Az állat visszatörpan.

Damján de Veuster leugrik a nyeregből és egy fatörzsre vágja a kantárt. A ló szája habzik és egész testében remeg.

De mi az ott a távolban? Egy másik ló... Csak nem késő...? Damján hörögve küszik föl a kráter irányába. A kő éles, mint a kés: eltépi cipőjét, fölhasítja lábát. Kézrel és térdel kapaszkodik hol itt, hol ott egy-egy lávatuskóba. Tenyere vérzik. Nem számít... Csak tovább... Csak tovább...!

A nap mind magasabbra száll az égen. Egyik óra a másikat követi. A forróság szinte elviselhetetlen... De tovább... Csak tovább...!

A hittérítő ott áll a kráter nyílásánál. Száz méter mélyen alatta kővé meredt tenger. A kráter torka, melyben a pokol tüzes katlanja, a Halemau-mau ég. Fekete felhők takarják el a mélységet. Nyoma sem látszik a megtévedt embernek, aki a pokolnak viszi gyermekét.

Tovább, hát tovább! Újra négykézláb. Most lefelé küszik a mélységbe. Összezúzott térdel, véresen, sebzetten ér le a páter. A lávamező hasadékaiból kénesszagú fehér gőz száll föl. A kéreg alatt szortyog a kitörni készülő tüzes láva. Talán csak egészen vékony a réteg... Talán beszakad a legközelebbi lépésnél.

Ezt az utat járta meg négy évtizeddel ezelőtt a szigetnek első hős, keresztény királynője, hogy megnyerje alattvalóit Krisztusnak. Leszállt a kráter torkába, a Halemaumauba és kigúnyolta Pélét, az istennőt. A kráter nyílásánál rettegéstől és borzalomtól visszafojtott lélegzettel várta népe.

A lángok nem rántották le a mélységbe a vakmerő királynőt. Sértetlenül érkezett vissza, és a sziget lakói diadalmenetben kísérték haza.

Ugyanezt az utat tette meg a hittérítő. Végre itt áll a pokol kapujában, és egészen közel a füstoszlányokban felismeri a szerencsétlen apát, aki gyermekét az izzó lángoknak szánta.

— Mit művelsz, Johé? — kiált feléje Damján. Néhány ugrással mellette terem és kiragadja karjából a gyermeket.

— Pélé áldozatot akar, gyermeket akar, az enyémet, mert megkeresztelted... Ezt mondta a Fekete Cápa — hebegte a kanak.

Szemében borzalom, kín és a lélek gyötrelme ült!

— Különben mindnyájunkat fölemészt a tűz... minden gyermekemet! Jobb egyet elveszíteni, mint valamennyit! Ezt mondta a Fekete Cápa!

Lábuknál háborgott a lángtenger. Prüszkölve csapott egy-egy tüzes lavahullám a katlan széléig, hogy végignyaldossa őket. Halemaumau félelmetes torkában hangosan, sisteregnek a lángnyelvek. Lobogó szökőkutak törnek fölfelé. Fehéren izzó golyók táncolnak a folyékony, lobogó kátyúban.

Damján keményen megragadta a sötétbőrű embert:

— Barátom, jöjj, menjünk haza!

De Pélé, Pélé... — dadogta jajveszékelve a kanak.

— Pélé nincsen, sohasem élt! Ezt a tüzet is a mennyei Atya teremtette!

Mint készséges gyermeket kézen vezette őt az atya. De ezért újra csak vissza-visszanézett, nem nyúl-e utána az istennő tüzes karja? Ám a pokol medrében maradt. Csak a hegy orgonált még halkán.

Mindketten óvatosan vezették lovukat az össze-vissza repedezett földön hazafelé. Csak amikor már megszilárdult alattuk a talaj, ültek a nyeregbe. Damján egy kókuszdió tejével csillapította a gyermek éhségét. A kanak még más is kieszelt. Összerágta a cukornádat, tenyerébe köpte és a gyermek szájába adagolta. Most, hogy elhagyta az aggodalom, a leggyöngédebb szeretettel fordult a kised felé.

— Pélé halott — suttogta mosolyogva. — Hogy a tűz istennője sohasem létezett, ezt ő nem értette. Pélé halott, és Isten visszaadta a gyermeket. Isten és Mária!

Két nap múlva hazaérkezett a lovas a gyermekkel. Az anya örömkialtásokkal futott eléjük. Minden kunyhóból kirohantak az emberek.

— Pélé halott! — kiáltotta feléjük Johé. — Makua Kamiano elragadta tőle a gyermeket, és Pélé nem ölte meg! Isten és Mária megmentették a gyermekemet. Pélé halott.

— Pélé halott — zúgta örömmámorban az egész falu.

Damján de Veuster diadalmenetben vitte a gyermeket az új templomba. Az oltárnál kifordult, magasba emelte és fennhangon szólt:

— Ide nézzetek, gyermekeim! Ezt a leánykát megmentettem az örök tűz házából. Pélé nem bántott! Pélé nincsen!

— Pélé halott — igazították ki újjongva a kanakok.

— De anyánk, Mária él! — folytatta érces hangon a pap. — Ő a jóság, a béke, a szeretet. Mama Mária!

— Aloha Mária! — visszhangozták szüntelenül a falak.

Nagynehezen újra szóhoz jutott a páter:

— A megtévesztett atya az izzó szörnyeteg karjaiba akarta vetni a gyermeket. Én azonban a legjobb anya karjaiba helyezem!

S ezzel a hittérítő az Istenanya ölébe tette a leánykát. Csak aztán adta vissza édesanyjának...

— Aloha Mária! — zúgott föl újra a kiáltás. Majd a boldogságtól ragyogó szemmel tódult a nép az oltár felé és virágcsokrokat dobált föl az Istenanya ölébe.

Sebektől borítva, véresen és a fáradalmaktól összetörve érkezett tanyájára a hittérítő. Ám lelkében túláradó örömmel. Szegényes fekvőhelye előtt imára kulcsolta a kezét:

— Uram, hálát adok neked a gyermekért! Mária, Édesanyám, megmentetted a missziót! Mennyszággal ajándékoztál meg a pokol szélén. Te vagy bizalmam és reményem, életben és halálban...

— Aloha Mária — zúgta erőtlenül a pap ajka. Aztán erőtlenül roskadt le fekvőhelyére. Elalvás közben még sokáig hallotta ujjongó gyermekeinek örömrivalgását:

— Aloha Mária!

A KŐHAJÍTÓK KIRÁLYA

Újév, 1865.

Hó borította a vén Európa testét, gond a lelkét. A kereskedők sóhajta-va mártották tintába a lúdtollat, hogy új lapra írják az új év első tartozását és követelését.

Tremeloóban Marieke Kuypers ismét kifényesítette életépárja számára a király-járáshoz a koronát. Gond kísérte minden mozdulatát, mert Piet Kamerbeek három nappal ezelőtt kíméletlenül lerázta magáról az élők gondjait. Honnét teremtsen hát elő most azonnal új „háromkirály”-t. A diplomaták és miniszterek azon töprengtek, mivel boldogítsák az új évben a népet, míg maga a nép aggódva kémlelte az eget, nem lobog-e föl éjszaka valamerre új háború vésztojósó lángja, vagy tűnik föl egy félelmetes üstökös, éhséget, rossz termést, állatvést jósolva?

Igen, a vén Európának megvoltak a maga nagy gondjai!

Annál kevesebbet éreztek belőlük a szigetlakók. Puna erdejében örök tavasz virult. Az ég izzó sátorként borult a színpompára, amelyet az új év a földre varázsolt, s fénye bevonta a fák koronáit. Az éjszaka a földre szórta csillagait és a hajnali harmat új, ragyogó virágokat fakasztott belőlük. Az erdőket koszorúzó liánokon tarka éneklő madarak hintáztak.

P. Damján szentmise után megáldotta gyermekeit az arany szentségtartóval, hogy a Magasságbelinek áldása kísérje őket az új évben. Ezüst csöngésű harangocskák szóltak és illatos tömjén füstje szállt a magasba. Minden szív hangosan dobogott az örömtől és áhítattól.

A Madonna az illatos füstfelhő felé tárta kezét.

A fiatal misszionárius szívét is betöltötte a hála. Az év jól végződött és a karácsony gazdag lelki aratást hozott. Sokan tértek vissza az újszülött Király útjára.

— Hála néked, Istenem! — fohászkodott az atya lelke mélyéből. Új hazát adtál...

A lélek után a testnek is ki kellett vennie részét az ünneplésből. A nap hátralevő részét hangos szórakozás töltötte be. A férfiak könnyű kéregcsónakokban indultak teknősvadászatra. Az evezők fehér habot vertek a vízben. Éles kiáltás hangzott: óriás teknős bukkant föl. Eszeveszett hajszavette kezdetét, mert az állat százötven éve ellenére is keményen védekezett

mialatt kilométernyi távon menekült üldözői elől. A fiatal emberek azonban végül is elejtették a zsákmányt. A vadászok villámgyorsan ugrottak a vízbe, és bár a teknős éles karma nem egy barnabőrű legénynek hasította be irháját, ügyes fogással végül is sikerült kitekerniök a nyakát. A páncélos megadással viselte sorsát.

— Hei kikikiki! — kiáltották az evezősök és beemelték a tisztas öreget a legnagyobb csónakba.

A vadászat sikere ingyenc falattal gazdagította az ünnepi vacsorát. Nemsokára az öreg teknős saját zsírjában sistergett a főzőverem szikrázó kővein.

Fuvola és dobszó hívta ezután tánra a sziget virágfüzérés lakóit. Finoman és kecsesen lejtettek. Lóverseny és kőhajítás volt a délutáni műsor két kiemelkedő pontja.

A jókedv a Lala-játékban érte el tetőpontját. A Maika nevű, korong alakú kő hajítása képezte a békés, testet-lelket felüdítő szórakozást. Valamikor olyan szenvedéllyel űzték a nagyapák, hogy nemcsak vagyonukat, feleséget és gyermeket, hanem életüket is kockáztatták érte.

Amikor P. Damján gyanútlanul megjelent a játszótérre változott nagy réten, hajszálon múlt, hogy fejét nem érte a kőóriás. A kanakok rémülettel kiáltottak föl, de az atya mosolyogva csak ennyit mondott:

— Nagyszerű dobás volt! Szerencsét kívánok hozzá, Kekela!

— Makua Kamiano, te is dobj egyet! — kérte egy barátságos hang, és a főszólitást vagy száz torok hangos ovációja követte. Kekela kezébe nyomta a misszionáriusnak a követ, és a sötétbőrű nézőközönség visszafojtott lélegzettel figyelte a harc kimenetelét. Vajon a fehér atya legyőzi-e Kekelát, a punai Lala-királyt?

Egyesek csöndben, észrevétlenül fogadtak:

— Karhosszúságú kagylópénzt Kekela győzelmére!

— Vasbárdot Makua Kamianóra!

— Egy horgot Kekelára!

— Karomat, lábamat a fehér atya győzelmére! — harsogta lelkesen egy öreg, miközben szenvedélyesen hadonászott.

P. Damján, kezében a kővel, mosolyogva állt gyermekei között.

— Gyermekeim! — hangzott föl szava — nekem nincs mit rátennem a játékra. Rátesszem hát erre a dobásra azt, ami régóta a tiétek: a szívemet! Ha én győzök, templomot építünk a parton. Segítségemre leszték-e? Áll a fogadás!

Az atya szavát harsogó tetszésnyilvánítás követte. Új templom a tengerparton! A játék megéri. A lelkesedést csak sokára váltotta föl a feszült, néma csönd.

— Új templom... erre a gondolatra nagyot dobbant Páter Damján szíve. Aztán ajkába harapott, mély lélegzetet vett és belevetette a dobásba minden erejét. Magasba kapta a követ és feje körül néhány kört írt le. A kő óriási íveléssel ugrott ki kezéből és tompa ütéssel a fehér homokba zuhant.

A nézőközönség féktelenül tombolt örömeiben. A Maika néhány méterrel a kitűzött célnál is tovább röpült.

— Aloha Makua Kamiano — kiáltották a szigetlakók és újjongó örömmel szorították meg az atya kezét.

Templomot építünk neked! Nagy templomot!

Még Kekela, a vesztett fél is őszinte örömmel kívánt az atyának szerencsét a rendkívüli sikerhez:

— Büszke vagyok, hogy csak a fehér atya győzött le és senki más! — mondotta. Aztán kezébe vette a győzőnek szánt, virágokból font koszorút és az atya fejére helyezte:

— Megkoronázlak a kőhajítók punai királyává!

A nép pedig egyre harsogta:

— Aloha Makua Kamiano!

Ezzel Damján de Veuster olyan dicsőségnek lett osztályrészesevé, amelyről bizonytal nem álmodott, amikor a világot körülhajózta.

— Holnap aztán a fejszéket lóbáljuk az erdőben — kiáltotta örömmel. — Megépítjük Istennek új házát a tengerparton!

— Kezemet és lábamat tettem rá a fehér atya győzelmére — kiáltott lelkesen az öreg és tánra penderült örömeiben.

Az újévi szórakozások a Lala-játékban érték el a tetőpontot és az atya fényes győzelmével be is fejeződtek.

Újabb élvezet kínálkozott. Tompa dobpergések ünnepi lakomára toboroztak. A földbe épített konyhavermek föltárultak. Ínycsiklandó illatos gőz szállt föl belőlük. Sült malacok és egyéb elsőrendű pecsenyék társaságában a teknős kínálkozott legértékesebb falatként. Majd tarógyökér, édes burgonya és a trópusi csemegék egész halmaza került elő. Asztalra nem volt szükség, mert Isten elég magasra és puhára növesztette a füvet. Evőeszköz sem kellett éppen, ezzel a kanakok teremtésük pillanatától rendelkeztek. Magától értődő, hogy a győztes hittérítőnek is részt kellett vennie

gyermekai lakomáján éspedig diadalkoszorújával ékesítve. A főszolgálsnál Damján nyugodtan megállapíthatta, hogy a flamandok búcsúebédje a szigetlakók pazar asztalához képest csak nagyon szerény böjti ebéd.

A lakmározók hirtelen összedugták a fejüket. Lovas kiáltott Makua Kamiano után. Az atyához érve leszállt. Az egész testében remegő állapot ugyancsak vad iramról tanúskodott. A jövevény átadta a páternek a levelet:

—Nagy fáradsággal írom e sorokat — olvasta a páter. — Beteg vagyok. Talán meghalok. Jó lenne, mert nem sok hasznomat veszi ez a sziget. Kérlek, látogass meg! Várlak!

—A hittérítő sápadtan ugrott föl. Erős kezében reszketett a levél. Rendtestvére írta, aki nagy ínségében szeretet után epedt. Az atya megértette, hogy ez nemcsak az összetört test segélykiáltása, hanem méginkább a legsivárabb elhagyatottságban és vigasztalanságban sínylődő léleké.

— Joane, a lovamat! — kiáltotta P. Damján a sötétbőrű legénynek, aki szakácsa és sekrestyése volt egy személyben. Joane azonban ostoba képzet vágott és csak vigyorgott:

— Nem fogsz utazni, mert leszáll már az éjszaka és holnap fákat döngetünk az erdőben!

— A lovamat — dörögte most a páter olyan ellentmondást nem tűrő hangon, hogy Joane valósággal rohant a réten legelő paripáért.

— Tizennégy nap múlva építünk, addigra visszajövök — kiáltott Páter Damján gyermekei felé. Aztán lóra kapott és oly vad iramban vágatott tova, mint azon az emlékezetes éjszakán, amikor kiragadta a gyermeket a pokol torkából...

Egy kohalai pálmakunyhó gyékényén ott fekszik Klemens Evrard atya. Szeme lázban ég. Kiaszott arca sápadt és homloka forrón lüktet.

Mellette egy korsó víz és savanyú szagú kása. Jószívú asszony vitte neki délben. Az atya azonban nem nyúlt az ételhez. Annyi ereje sincs, hogy a korsót ajkához emelje.

Kint hangos ordítással vadul dárídóznak a pogányok. Bizonyára nem egy keresztény is velük... Az atya összeszedi minden erejét, úgy figyel a láрма irányába. A barna fickók megint esztelenül felöntöttek a garatra. A kava megtette hatását és valamennyien részegen, üvöltve botorkálnak. Ha Kahuna, a varázsló most fölingereli őket ellene, tüstént agyonütik...

A gondolat azonban nem félemlíti meg az atyát. Nem volna-e ez a halál minden gyötrelmének megváltása? Talán más valaki gazdagon aratna egykor ott, ahol ő könnyel és vérral vetett.

A duhaj lárma mindig közelebről hallatszik. Részségükben fékezetlenül tombolnak a vadak. A hittérítő kunyhójára a legsivárabb magány és elhagyatottság borul. Csak egy szürke patkány ugrik a takarón keresztül. A falakon óriáspókok vadásznak a nagy csótányokra és a moszkítókat csatadalt zümmögnek hozzá. A fáradt kéz nehezen védekezik fájdalmas csípéseik ellen.

Íme, a hittérítő nagy szenvedése: a végső elhagyatottság! A reszkető kéz a missziós kereszt után keresgél. Nagy fájdalmában görcsösen fogja át és vonagló ajkáról mély sóhaj szakad föl:

— Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?

A lázas beteg gondolatai a lovast kísérik, akit Damjánhoz menesztett. Ő az egyetlen hűséges lélek ebben a vadonban. Újévre odaérhetett. Ma Vízkereszt. Holnapra talán megérkezik Damján...

— Édes Istenem, vezérelj lépteit! — sóhajtott kezét tördelve az atya.

A vad ordítás mindig közelebről hallatszik. Pokoli forróság gyöttri a beteg homlokát. Halántéka egyre erősebben és keményebben lüktet. Hideg verejték gyöngyözik minden pórusából. Iszonyú félelem markolja meg szívet.

— Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?

Végre... Az ajtó kinyílik... A pap borzalommal mered a belépőre... Most... most itt a vég! Uram, legyen meg a te akaratod!

Klemens Evrard reszkető kezét az ajtó felé nyújtja.

— Isten nevében engedj hát meghalnom! — kiáltott föl a meggyötört lélek.

— Nyugodj meg, szegény testvérem, nálad maradok — válaszol egy hang, amely szeretettől és megrendüléstől remeg.

— Damján! — suttogja a beteg és sóhajtva hanyatlik vissza ágyára. Barátja közelebb lép hozzá és kezével hűsíti a forró homlokot.

— Nyugodj meg, testvérem, nyugodj meg, most minden jóra fordul!

— Most minden jóra fordul... — lihegi a beteg.

Kint egyre sötétebben ereszkedik alá az éj. Nem némítja el az ittasok vad ordítását. A beteg nagyokat sóhajt a forró láz kínjában. Szeme előtt lángoló karikák szikráznak. Ajkát egy-egy ijedt kiáltás hagyja el.

A hánykolódó beteg testet ismételten visszanyomja a páter szelid keze. Egyre váltja forró homlokán a borogatást és nedvesíti a tépett ajkat.

Igen, ez a hittérítő sorsa, Olajfák hegye és Kálváriája! A magány gyötrelme! A hazátlanok nyomorúsága. Az elhagyottak halála! Az emberfő-

lötti, sikertelen és vigasztalan fáradoalmak... Ez a legnehezebb. A hittérítő keresztje!

Damján önkéntelenül a beteg keresztje után nyúl. Mily kemény a fája, mily éles a széle! Micsoda fájdalmas vértanúság törhette le ezt a fiatal, lázban vergődő embert itt a kunyhóban ezek között az emberek között! Mily súlyosan nehezedett vállára a kereszt! Mily kevésbé érezte ő! Minden gondja nemde átváltozott örömmé? Minden munkája sikert aratott, minden vetése gyönyörűen beérett... a sötétbőrű szigetlakók atyjukat szerették benne... Mily örömmel segítenének most neki az új templom fölépítésében! Mindig többen járulnak a szentségekhez, a szentáldozáshoz. Egyre több sötétben tevélygő lélek találja meg az utat a világossághoz, az Egyházhoz! Még ugyan nem érett be minden vetés, de nő, egyre nő Istennek gyönyörű szántóföldjén! Mily kevésbé érezte ő, Damján, mindeddig a hittérítő keresztjének súlyát!

— Édes Istenem! — fohászkodott most az ápoló — engedd, hogy én hordozzam az ő keresztjét! Az én vállam erősebb, mint az övé...

Ezen az éjszakán érlelődött meg Damjánban a gondolat, hogy cserélje P. Evrarddal. Odaadja dús, termékeny szántóföldjét a tövises ugarért, amelyen Klemens sikertelenül tépte szét testét-lelkét. Puna helyett Kohala!

Lelke előtt megjelentek hívei, akiket gyermekeiként szeretett. A templom, amelyet épített, oltárán a Madonnával. Mindezt, ami drága előtte, akárcsak a haza, most elhagyja? A búcsúvétel még fájdalmasabb volna, mint Flandriától...

Veuster fáradtan támasztotta fejét tenyerébe... Nem... az áldozat fölmúlja erőit... talán másként segíthetne szenvedő barátján... Legjobb, ha a beteg a legközelebbi hajóval hazautazik. Gyöngye teste, gyöngéd lelke nem való ezekre a forró lávaszigetekre...

Valóban így lenne? S ha Klemens visszatér, nem nehezedik-e majd lekére egy életen át sikertelensége? Hogyan érezném magamat én, ha meghátrálnék? — kérdezte önmagától P. Damján. — Úgy néznék magamra, mint szökevényre. Összetörne testem, lelkem... Megrendülne az önbizalmam. Ez pedig a legnagyobb ínség...

A beteg tompán hörgött. A kicserepesedett ajak vizért kiált. Damján megrendülve nézi a lázban égő szemből feléje kiáltó gyötrelmet... Nem! Ennek a papnak újra talpra kell állnia, újra örülnie kell! Nem! Nem szabad hazatérnie, mint alkalmatlan száműzöttnek... Neki is gyönyörködnie kell a dúsán zöldelő vetésben és örvendeznie a boldog aratásnak...

Damján némán kulcsolta össze kezét és imádkozott.

— Uram, fogadd el ezt az áldozatot! Add nekem keresztjét! Puna helyett Kohalát!

A vad dorbézolás reggelig tartott. A beteg megnyugodott és mély álomba merült. A teljes gyógyulás azonban még csak sokára következett be. A fiatal szervezet legyőzte ugyan a lázt, de a lélek egére felhő borult.

— Barátom, itt sohasem végzek el — panaszolta el Damjánnak egy napon. Jobb lenne, ha meghaltam volna. Rossz pásztor vagyok. A hosszú hónapok alatt még be sem járhattam egész misszós területemet. A szigetet áthatolhatatlan hegyóriások tépik szét. A kúszásban, ó hányszor sebeztem véresre térdemet, kezemet! Hasztalan volt minden kísérletem, mindannyiszor vissza kellett fordulnom. Pedig a hegyeken túl is emberek laknak, akik sóvárognak a jó pásztor után. Nincsenek templomaim, csak néhány roska-dozó lombsátorom. Ahol szeretetet vetek, hálátlanságot aratok. A pogányok gyűlölete, a makacs puritánok fondorkodása beteggégé s boldogtalanná tesz! Nem bírom tovább... erőim fölmondják a szolgálatot...

P. Klemens Evrard kezébe temette arcát. Úgy zokogott föl, mint egy gyermek. Ki mérhetné föl a papi szív bánatát, amikor utolsó erőit összeszedve szeretetet vet, de csak sikertelenséget és hálátlanságot arat?

Damján barátja vállára tette kezét. Határozott.

— Hallgass csak meg nyugodtan, Klemens! Te itt valóban nem vagy a helyeden. Az emberek, az éghajlat, a hegyek — Nem, nem neked való! Tudod, ki kell ide? Nem? Hát megmondom! Egy flamand parasztfiú, edzett és kemény. Cseréljünk! Puna jobb termőtalaj mint Kohala. Ott az emberekben több a jóindulat, a gyöngédség. Ott szeretnek majd, mert jó a szíved és nemes a lelked...

Klemens tágranyílt szemmel meredt barátjára.

— Föl akarod magad áldozni érettem...

— Nem úgy — nyugtatta meg P. Damján. — Kissé kemény voltam a sötétbőrű legénykékhöz. Egészen jó lesz, ha fölváltsz. Te jobb pásztor a leszel annak a nyájnak, amilyen én sohasem lehetek.

— Ha úgy gondolod... — habozott P. Klemens.

— Hát persze, hogy úgy! — lelkesedett Veuster tovább. — Még ma írunk Monsignore Maigretnek...

Két hét múlva megérkezett a püspök jóváhagyása. P. Damján kanakjaival pompás új templomot épített a tengerparton. Szent József ünnepén megtörtént az ünnepélyes szentelés.

A napra mégis gyász borult. P. Damján szentmise után elbúcsúzott gyermekeitől. Derüs szívvel és arccal ajánlotta szeretetükbe a kohalai fehér atyát. Aztán összeszedte batyuját és lóra kapott. Elvágatott anélkül, hogy visszanézett volna.

Senki sem sejtette, hogy ez az áldozat csaknem összetörte szívét...

AZ ŐSERDŐN KERESZTÜL

A nap úgy tüzelte a földet, mint valami nagy kemencét. Minden kő forróságot lehel, és az emberek olvadtak a tikkasztó hőségben. A kohalai őserdő izzott, mint valami főzőverem, és a két vándorról olyannyira szakadt a verejték, hogy alig bírták a küzdelmet az összekuszált bozóttal, az egymásba csavart liánokkal.

Damján de Veuster és barnabőrű szolgálja, akit a bennszülöttek Fehér Kárómadárnak neveztek, földerítő körútra indult az óriási plébánia területén.

— Joane már aszalt szilva — nyögte keservesen a rézbőrű. — Joane már négy vödörre valót verejtékezett — kesergett a legény.

— A víz még nem vér — vigasztalta a páter. Tagadhatatlan azonban, hogy ő is végigtörölte ingujjával az arcát, és ha a Fehér Káró ugyancsak szellős öltözetben négy vödörre valót izzadt, akkor a fehér atya legalább tizet.

Őserdőn keresztül ily forróságban, nem gyerekjáték!

— Joane holtfáradt — lihegte a Fehér Káró. — Meglátod, mindjárt összeesik, és életének vége...

— Szedd össze magad, fickó — nógatta Damján a kanakot, aki bennszülött társaihoz hasonlóan nem volt éppen nagy barátja a hosszú gyaloglásnak.

— Visszafordulunk! — erőszakoskodott Joane.

— Nem, tovább megyünk. Az erdő mögött emberek várnak ránk, akik évek óta nem láttak papot, pedig rájuk is hullott az Élet Vize. Mennünk kell! Gyermekek várnak az atyára!

Továbbhatoltak a mérhetetlen erdő sürejében. Határozott, kemény léptekkel a pap, botorkálva és duzzogva a kanak. Damján hetek óta járta már az óriási missziós telepet. Faluról-falura, kunyhóból-kunyhóba irányították tovább. A bennszülöttekkel egy tálból evett s velük egy fődél alatt aludt. Ahol katolikusokra akadt, kiszolgáltatta nekik a szentségeket, megkeresztelte a gyermekeket, felnőtteket. Ott állt a betegeknél és haldoklóknál. Szentmisét mondott a kunyhókban. Intett, dorgált vagy dicsért, ahogy a körülmények kívánták. Az éhezőknek az Élet Kenyerét nyújtotta. Hátán gumizsákban hozta magával a szent edényeket. Orvos volt, s hol a testet, hol a lelket gyógyította. Reggel egy haldokló asszony ágyánál mutatta be a leg-

szentebb áldozatot és elkészítette az utolsó útra. Onnét irányították tovább. Úgy hírlík, hogy a hegy tövében egy egész keresztény falu van, ahol még P. Eustachius keresztelt. Hat év óta nem láttak papot. Viszontagságos, járhatatlan út vezet csak oda az őserdőn keresztül.

P. Damjánnak elég volt ennyi. Beérte a legszükségesebb tájékoztatással és útra kelt a Fehér Káróval, aki kétségtelenül szívesebben élvezte volna még néhány napon át a barátságos falu vendégszeretétét. Az egyik szigetlakó megkönnyítette neki a válást: nagylelkűen egy sonkát és két sült csirkét csúsztatott hátizsákjába.

Egyik fárasztó óra a másikat követte. Az út valóságos tisztítótüzőn vezetett keresztül. A fákról vörös hangyák potyogtak alá és pokoli csipésekkel kínozták őket. A déli pihenőnél skorpió harapta meg az atya kezét. Erősen földagadt és égett, mint a tűz.

— Csak emberi lélekre akadnak, hogy hozzád vezessem, akkor bő kárpótlást kapok — sóhajtott a Fehér Káro. A kanak visszamaradt és más vigasztalást keresett: elfogyasztotta a két csirkét és a sonka nagy részét. Könnyebben vitte a gyomrában, mint a hátán. Amikor a sonka csülökjét elhajította, sóváran fohászkodott az ég felé, hátha mégis megszanja és utóételként küld egy kis csemegét is. Az angyaloknak ezúttal azonban más dolguk volt. Fekete palástba vonták az eget...

— Eső lesz! — kiáltotta a Fehér Káro ijedten.

— Hála Istennek — sóhajtotta a páter. — Kioltja ezt a poklot.

Nemsokára azonban tapasztalnia kellett P. Damjánnak, hogy nemcsak tüzes, hanem vizes pokol is létezik ezen a szigeten és őserdőiben.

A koromfekete felhők villámgyorsan lepték el az eget. Az első csöppek után ott fent kinyílt minden csatorna, és a tenger szakadt le a földre... Vödörrel öntötte a vizet a vándorok fejére. Az őserdő imént még puskapor száraz talaja csakhamar csupa tócsává változott. Térdig gázoltak benne.

— Leszakad az ég! Haldoklik a nap! — jajgatott a kanak.

Félóra múlva valóban egy lépésnyire sem láttak már. Kúszónövények akadtak fönn, gyökerek közt botorkáltak és fejüket bevették a fák törzsébe. Villámok cikáztak az őserdőn keresztül, és a mennydörgést olyan félelmetes robajjal visszhangozták a hegyek, hogy a Fehér Káro üvöltött félelmében.

— Hagyd már abba az ordítást, Joane! — korholta a páter. — Ha dörog, a villám már lecsapott. Ha etlalál, nem hallod már.

— Sovány vigasztalás — gondolta magában Joane. Tudta, hogy ezen az éjszakán harcba száll ellenük a pokol minden réme. A szüntelenül cikázó villámok fényénél tapogatózva törtettek előre. Minden lépésnél megakad-

tak az iszapban és a liánokban. Aztán egyszerre csak egész hosszában elterült a hittérítő.

— Céltalan minden további kísérlet — mondotta, amikor nagy nehezen föltápáskodott. Nem érünk ki az erdőből. Meg kell várnunk a reggelt!

Letelepedtek egy juharfa törzsére. Az ég csatornáit szakadatlanul zúdították rájuk a vizet.

Damján szaporán csúsztatta ujjai közt a rózsafűzért. A kanak siralmasan nyögött mellette. Két kezét hasára szorította, amelyben már megkezdtek táncukat a sonka és sült csirke szellemei.

Hirtelen fölordított és megkapta az atya kezét. Minden tagjában reszketve mutatott a szélrózsa minden irányába, ahol ezernyi apró fény cikázott.

— Lidércfények — lihegte Joane ijedten.

Damján csak nevetett:

— Nem sokat ártanak, barátom!

A bozótot milliónyi szentjánosbogár lepte el. A kanak nyöszörgött test-lelki kínjában. Kisértetek a levegőben, kísértetek a hasában és szakadatlan zuhany a hátán... — mindez fölülmúlta szegény Káro erejét. Tenyerébe támasztotta fejét és lemondásteljesen gondolta: íme, itt a vég!

Damján de Veuster egész éjszaka virrasztott. Ő sem volt sokkal jobb hangulatban. Őt is megviselte ez a borzalmas, véget nem érő éjszaka. Teste égett a vörös hangyák csípésétől, mégis hideg rázta. A fájdalmasan lüktető, sebes kéz mindig jobban dagadt. Ilyen körülmények között nem volt mindig könnyű megőrizni a lelki egyensúlyt. Türelmetlenség és keserűség környékezte.

Ugyanebben az órában két gyermek kocsikázott egy zöld színű fogaton Wechternből Tremeloóba. Kecskébak húzta. Az öreg tanító megint fölizgatta a nebulókat Jan Breydel, Pieter de Coninck és a Flandriai Oroszlán történetével. A két gyermek lelke még izzott a lelkesedés tüzeitől. Arcuk lángolt, szemük fénylett.

— József bátya is hős! — szólt most Jan, Leonce de Veuster gazda legidősebb fia, Marieke Vermeylenhez, kis szőke copfos unokahúgához.

— Misszionárius! — fűzte hozzá büszkén.

— Mit csinál egy misszionárius? — kérdezte Marieke.

— Hát keresztel és prédikál, oroszánokkal meg tigrisekkel küzd. Azt gondolom, hogy József bátya mind pusztá kézzel öli meg őket.

— Pusztá kézzel? — csodálkozott Marieke.

— Igen, a puszta kezével. Aztán jönnek a fekete pogányok. Nagy buzogányuk van és agyon akarják ütni a misszionáriusokat. Aztán József bátya eléjük tartja a keresztet, és elejtik a buzogányt és engedik magukat megkeresztelni... Ilyen az élet a misszióban. Én is misszionárius leszek!

A kis Marieke csaknem tátva felejtette száját ennyi hősiesség hallatára. Jan de Veuster azonban nagyot csattintott ostorával és kiáltotta:

— Hé, Kobesz siess! Éhes vagyok!

Ugyanakkor József bátya vörös hangyák után kutatott ingében, kabátjában. Ha talált egyet, puszta kezével morzsolta szét a szörnyeteget.

Az ég csatornáit változatlan bősséggel zúdították nyakukba a vizet.

— Misszionárius sors! — sóhajtotta Damján maga elé. — küzdelem a hangyák és moszkító, pókok és csótányok, forróság, eső, hideg és meleg ellen! Ami ebben a formában napról-napra szúr, csíp, éget, vág és sajog, egymaga is megtörheti a testet, lelket! Ez a napi gyötrelem jobban megvisel, mint a rendkívüli megpróbáltatások. A kanak halkan nyögött álmában. Kísértetekről álmodott.

— Szegény Joane! — mosolygott az atya. Közös a sorsunk! Nyugodtan várod konyhakéssel a cápát, és néhány szentjánosbogárka kihoz a sodrodból. Szegény, gyöngé emberek vagyunk! Uram, adj nekünk erőt a mindennapi élet kicsiny keresztjeihez!

Az eső egész éjjel szakadatlan esett. Csak reggel törték át a nap sugarai a fekete felhőket. A kitisztult ég ártatlan képpel nevetett a két ázott ürgén, akiknek testét nem fedte egyetlen száraz foszlány sem. A hidegtől vacogva kerekedtek föl újra.

A nap csakhamar megszáritotta ruháikat és a meleg jóleső érzéssel járta át tagjaikat. Délben azonban újra csak izzott a levegő. Az őserdő gőzölgött és a verejték megint patakzott testükről.

— Együnk! — szólt P. Damján néhány órai fárasztó gyaloglás után. — Te is éhes lehetsz, Joane! Együk meg a csirkét! Csomagolj ki!

A Fehér Káro még sokáig kotorászott hátizsákjában. Egyszerre csak ijedten fölkiáltott:

— A kísértetek az éjszaka fölfalták a csirkéket!

— Fúrjanak lyukat a hasadba! — szidta bosszúsan a misszionárius.

Alig hangzott el a kívánság, siralmas vonításba kezdett a kanak és hát fogta kínjában, amelyre a hittérítő most ily kíméletlenül fölhevítette a figyelmét.

— Fogd be a szádat, Joane! — szólt rá az atya. — A szellemek megijednek a hasadban!

A kanak fölhangzott jajgatásával, összeszorította száját és beérte nagy sóhajokkal. Nem sokat használt. A történeteken nem lehetett segíteni. Éhesen kellett útjukat folytatniok.

Fáradtan és elkeseredetten vonszolták magukat tovább. P. Damjánt kétség fogta el az út iránya felől. Nem tévedtek-e el nagyon messzire? Egyik reménytelen óra a másikat követte. A vörös hangyák már megint nagyon éhesek voltak. Alkonyat borult ismét az erdőre. A trópusi égöv alatt nagyon rövid az este. Pedig még egy éjszakára van kilátásunk itt az őserdőben. A misszionárius idegei a végsőkig feszültek. Úgy érezte, hogy már nem bírja tovább. A kanak halkán nyöszörgött az oldalán. Hirtelen azonban fölujjongott:

— Kutya ugat! Kutyaugatás! Ahol kutyák vannak, ott emberek is vannak, akik enni, inni adnak, és kunyhójuk is van!

Valóban. A távolból már egészen tisztán hallatszott az ugatás és egy negyedóra múlva néhány borzas, ugrándozó bennszülött kecsegtette boldogabb percekkel a kimerült vándorokat.

Néhány lombsátor bukkant föl. Célnál voltak! A keresett faluba értek. A kanakok meglepve bámultak a piszkos, rongyos, csipésektől és danatokról eltorzult fehér atyára és társára.

— Kai! Kai! — kiáltotta feléjük a Fehér Káro.

P. Damján csaknem összeszakadt a fáradságtól és éhségtől.

— Dícsértessék a Jézus Krisztus! — hagyta el nagynehezen a kimerült hittérítő ajkát a köszöntés.

— Mindörökké! — felelték a kanakok.

A szigetlakók pedig máris vendégszerető előzékenységgel vezették be őket sátrukba és egész rakásra való kókuszdiót, banánt és más trópusi csemegét hoztak elő.

Joane oly mohón kapta be a kívánatos jókat, hogy álláról csak úgy folyt a lé. Az atya még az evéshez is fáradt volt. Étkezés után a vendéglátó gazda egy kókuszcsésze zavaros folyadékkal kínálta meg látogatóit. Káro mohón ivott belőle. Damján is egy keveset, bár kissé bizalmatlanul. A kanak észrevette a habozást és meg is jegyezte:

— A fehér atya nyugodtan meghihatja. Nagyanyó még több kavát főz!

Ezzel a sarokba mutatott egy öreg, sötétbőrű nőre, aki ott rágcsált. Keze és lába rongyokba takarva.

— Kissé sebesek! — magyarázta a házigazda.

Az öregasszony ajka tarógyökeret őrölt. Csészébe köpte a pépet. Hébe-hóba egy kis vizet öntött hozzá. Holnap a napra állítja a masszát, és

kész a sör. Az öregasszony volt ezeknek az igénytelen embereknek a sör-gyárosa.

Damján szomjúsága hirtelen eltűnt. Oly erős hányinger fogta el, hogy a szívélyes házigazda nagy megrökönyödésére kirohant a kunyhóból. A Fehér Káró annál jobban becsülte a kavasört.

— Túl érzékeny vagyok misszionáriusnak — korholta magát Damján. Valószínűleg megsértettem a jó embert!

Még aznap fölkereste valamennyi kunyhót. A testnek és léleknek lett orvososa. Egy lázrohamban szenvedő asszonynak kinint adott és előkészítette a halálra. Néhány gyermeket megkeresztelt. A hit nyomait mindenütt fölfedezte. A kanakok büszkén mutatták a durva fából összetákolt kereszteteket, amelyek sátraikat díszítették. Itt-ott még egy Madonna képecske is előkerült, mely P. Eustachius ajándéka volt.

— Mária — suttogta gazdája áhítattal, ragyogó szemmel.

Leírhatatlan volt a falu lakóinak öröme, hogy újra a fehér atya vigasztalásában részesülhettek. Sátrat rögtönöztek számára, hogy másnap reggel bemutathassa a szent áldozatot. Késő éjjelig folyt a díszítés.

Az éjszakát a hittérítő abban a sátorban töltötte, ahol vendégül látták. Holtfáradtan feküdt le a gyékényre, de az álom messze elkerülte a szemét. Moszkítók zümmögték körül és csípték az arcát össze-vissza. Gyík mászott a kezére. Az öreg sörfőző horkolt és nyöszörgött. Damján imára kulcsolta a kezét:

— Hála néked, Istenem, e napok és éjszakák gyötrelmeiért, mert a lelkekhez vezetted! Bocsásd meg türelmetlenségemet! És lehangoltságomat!

Másnap reggel sokáig gyóntatott P. Damján. Voltak, akik dicséretes harcot vívtak lelkükkel a pásztor nélküli években, mások az erkölcsi fertő egész örvényét tárták a pap elé. Házasságtörés, fajtalankodás már gyermekkorban, gyilkos anyák... Mindezeket a pogány üzemeket mosolyogva gyónták meg a fehér atyának. Csak azt nem értették meg, miért nevezi őket súlyos bűnöknek. Egy asszony megvallotta, hogy az újszülött ikrek közül pogány szokás szerint az egyiket megölte.

— Kár volt érte, mert szép gyermek volt — sajnálkozott az asszony, — de ha nem áldoztam volna föl, biztosan elpusztult volna mindkettő.

— Pap kellene ide! — sóhajtott föl fájdalmasan Damján. Nincs mit csodálkozni, ha a búzával együtt a konkoly is felnő és a magasba szökik.

Mégis, ezek az emberek őszintén megsiratták bűneiket, amikor Damján szeretettel és jósággal tárta eléjük vétkük nagyságát.

Gyóntatás után a hittérítő bemutatta a virágoskertté varázsolt kunyhóban a legszentebb áldozatot. Közben pók vagy bogár mászott ugyan az

oltárra, de ez nem csökkentette annak a szeretetnek a hevét, amellyel a kanakok itt Istennek asztalt terítettek. Imájukból, énekükből oly lelkesedés csendült ki, hogy a miséző pap szeméből könny hullott.

— Parce, Domine, parce populo tuo! — suttogták ajkai.

— Könyörülj Uram, könyörülj népeden! Ne engedd bűneiben elveszni. Bocssás meg nekik, Uram, hisz nem tudják, mit cselekszenek...

Szentmise után P. Damján újra visszatért a sátorba. Az öregasszony a sarokban összekuporodva folytatta mesterségét, a sörgyártást. Halkan nyöszörgött.

— Nagyon fáj, anyóka? — kérdezte a páter. — Hadd lássam a sebedet.

Az öregasszony makacsul védekezett. Egész testében remegett. Aggodva dugta hátra kezét.

— Add csak ide, anyóka, nem bántalak! — Az atya szelid kényszerrel nyúlt a kéz után és megszabadította a piszkos rongyoktól. Megtántorodott. Hideg verejték lepte el homlokát. Szeme kidülledt. Az erős férfinék még az ajka is elhalványult.

— Bélpoklos, Istenem! Lepra! — nyögött föl fájdalmasan és kezébe temette arcát. Köröm nélküli, fehér, félig lerohadt újjak. Néhány nyitott sebből sűrű genny szivárog. Iszonyatos bűz töltötte be a kunyhó levegőjét.

Lepra! Lepra! Damján mindedig csak leírásból ismerte. Tudta, hogy iszonyatos. De ennyire? Ez már több mint betegség. Borzalom... valóságos pokol, élő halál, enyészet...

Az öregasszony halkan nyöszörgött és újra magára csavarta piszkos rongyait.

— Ne Molokai, ne Molokai... — jajveszékelt egyre jobban.

— Nem! Nem Molokai! — kiáltott reá Damján. — Itt rágod a tarógyökeret, és mások megisszák kiköpött pépedet! Valamennyit megöled!

Megrendült a gondolattól, hogy szolgáljával együtt ő maga is ivott ebből a sátáni kotyvalékból. Mint a halálraitélt meredt az undorító, gennyes csontokra. Ezek a foszladozó, rothadó ujjak nemde szívébe markolnak? A tagbaszakadt hittérítő reszketett a borzalomtól. Mintha máris fojtogatnák a halál csontujjai... Keze a keresztbe akadt. A missziós keresztbe. Megszoritotta és hosszasan nézte a megkínzott Isten-arcot.

Vajon a haldokló Krisztus fájdalmas tekintete nem papját keresi-e? A keresztre feszítettnek ajka nem őhozzá szól-e?

— Miért vagy hozzá kegyetlen? Én kezemmel érintettem homlokukat, és sebük meggyógyult...

— Uram, bocsáss meg... Tudom, a fáradtakban és megterheltekben te szenvedsz. Te a bélpoklosokban is... Nem ismertelek meg...!

Az öreg térden csúszott a paphoz. A csonka kéz ruhája szegélyét ke-
reste.

— Ne Molokai, fehér atya! Ne Molokai! — jajveszékelt, és szemébe
kiült a borzalom.

A pap lehajolt, fölemelte az asszonyt a földről és megcsókolta ráncos
homlokát. Aztán ledobta magáról papi talárját, le az inget és jókora dara-
bot hasított le belőle. Vízbe mártotta és megmosta a bélpoklos kezét, lábát.
Undor fojtogatta, de nem tágított, míg a gennyes tagokat inge foszlányai-
val be nem kötözte.

— Anyóka, Isten szeret téged, nagyon szeret — szólt gyöngéden. —
Szeret, mert nagyon megvert!

Aztán fölállt és kitámolygott a kunyhóból. Gyötörte a gondolat, va-
jon mi történjék az asszonnyal. A törvény számúzi Molokai szigetére. Ha
marad, családját, sőt az egész falut romlásba dönti. De végre is, nem hal-
hatna meg itt, ahol mindenki ismeri és szereti? Mily kegyetlenség elszakíta-
ni az anyát gyermekeitől!

— Ne Molokaira, fehér atya — könyörögtek hozzátartozói is. — Mo-
lokai a pokol!

— Nem vagyok államrendőr — szólt végül Damján. — Miattam ma-
radjon hát köztetek. Nem élhet azonban veletek egy földél alatt! Építsetek
neki külön kunyhót! Ne is egyetek vele egy tálból, ne igyatok vele egy ku-
pából! Főleg, ne engedjétek, hogy gyökeret rágjon számotokra! Különben
mindannyian halál fiai vagytok!

— Nincs még asszony a faluban, aki oly jól őrlné a kavát, mint ő —
sajnálkoztak a hozzátartozók. — Ám legyen! Csak ne kerüljön a halál szie-
getére!

Még aznap megépítették a leprás asszony kunyhóját. P. Damján pedig
tovább folytatta apostoli körútját barna szolgája nélkül, akit visszahagyott
a vendégszerető faluban. Az elmúlt napok fáradalma túlságosan megvisel-
te.

Amikor azonban Damján néhány héttel később visszajött, már hűlt
helyét találta. Hová tűnt, nem sikerült megtudnia.

A KOHALAI NAGYPÉNTEK

Évek múltak.

Damján de Veuster emberfeletti erővel dolgozott Isten szántóföldjén. Heteket, sőt hónapokat töltött úton, hogy mérhetetlen plébániáján fölfedezze összes lelki gyermekét.

Őserdőkön, kihalt, barátságtalan lávamezőkön, hegyszakadékokon és forró homokon keresztül vezettek ezek az utak. Hegygerincekre kellett hágnia, kézzel, lábbal, sőt térddel a sziklákba kapaszkodnia, avagy egész testével a sűrűségben utat törnie. Vérző sebekkel, összezúzott térddel, kézzel érkezett meg nemegyszer kitűzött céljához.

Ki ecsetelhetné ezeknek az utaknak fáradalmaikat az égő nap tüzeiben, szakadó esőben és viharban. Az őserdőkben, barlangokban töltött magányos, hosszú éjszakák borzalmait, nélkülözéseit? És ki értené meg a hittérítő boldogságát, amikor mindezen fáradalom után akár csak egyetlen emberre is akadt, akit elvezethetett Krisztushoz?

Mint fekete árny kísérté lépteit mindentüvé a pogány varázslók gyűlölete és a szekták ellenséges acsarkodása.

— Sátán! Bálványimádó! Csaló! — kiáltották feléje nem egyszer a puritán keresztényektől fellázított gyermekek.

Mily sokszor kellett a hittérítőnek tapasztalnia, hogy távollétében az ellenség konkolyt hintett vetésébe. Márpedig a konkoly is gyökeret ver. Mily sokszor találta romokban, amit verejtékkel épített!

Damján lassankint meghódította egész plébániáját. Képzeletet fölülmúló áldozatok árán végre sikerült a leghajmeresztőbb vétkeket kiirtania és az állhatatlan kanakokat megnevelnie. Testi-lelki erőket felőrlő küzdelemre volt szükség az ősi pogány világ förtelmes babonái ellen, amelyek újra és ismételten megcsúfolták a kereszt látszólagos győzelmét. Ó, hányszor kerülgette a magányos hittérítőt a kétségbeesés, ha látnia kellett, mint omlik össze mindaz, amit végső erőfeszítéssel fölépített! Hányszor állt könnytel szemmel a romok előtt!

P. Damján ilyenkor ajkába harapott és előről kezdte.

Lassan aztán mégis kalászbba szökött a vetés, megérte a paraszti nagy örömet: tavasszal gyönyörködhetett a sarjadó vetésben!

Kanakjai segítségével plébániája minden részében templomokat épített. A tagbaszakadt flamand parasztfiú újból suhogtatta az őserdőkben a fejszét és a legnehezebb fatörzseket saját vállán hordta el. Építőmester és ács volt egy személyben.

1868. nagybőjtjén fent a hegyekben új templomot épített az Úrnak. Heteken át fűrészelte kanakjaival a széles fatörzseket és cipelte keresztként a hegyre. Virágvasárnapon szentelte föl a püspök a szent hajlékot. Az öröm és lelkesedés határtalan volt.

— A munka halad — jelentette P. Damján örömmel a főpásztornak.

— Isten óvja vetésedet! — szólt komolyan P. Maigret. Hangjában szomorúság vegyült. Nem egy büszke alkotás hullt már előtte porba ebben a szeszélyes szigetvilágban.

Nagypéntek. Itt fönt, a hegyek közt akarta a hittérítő a nagyhetet és húsvétot megünnepelni. Ez legyen az Olajfák-hegye és Golgotája, itt érje a föltámadás öröme.

Elhangzott Szent János evangélista passiója.

— Ecce lignum crucis! — énekli a pap és leveszi a kereszt jobb karjáról a leplet. Íme, a kereszt fája, amelyen a világ üdve függött! A sötét fátyolból kibontakozik az Úr átszegezett keze.

— Venite, adoremus — hangzik a felelet. Jöjjetek, imádjuk! A szigetlakók térde meghajol a szent kereszt előtt. Ebben a pillanatban félelmetes lökés rázza meg a templomot. Megremegnek az oszlopok és a tető. Visszafojtott kiáltás tölti meg a templomot. A pap elsápad. Kibontja a kereszt bal karját a lepelből és érces hangon harsogja:

— Ecce lignum crucis!

A violaszín vélumból kibontakozik a másik átszegezett kéz.

— Venite, adoremus!

A hívők újra térdre roskadnak. A föld újra megrendül. Lent, a mélységben mennydörgésszerű robajjal tombolnak az elemek. A hatalmas oszlopok recsegve inognak. A torony meginog és a nagypénteki gyászistentiszteletbe belekondul a halál-harang. A borzalom velőtrázó kiáltásai hasítják a levegőt. A pap az oltárnál leleplezi a megkínzott Istenember töviskoszorús fejét, és harsány hangja versenyre kel az alvilági robajjal:

— Ecce lignum crucis!

A kohalai keresztények újra térdre roskadnak. A pap az oltár lépcsőjére helyezi a keresztet és egész testével ráborul. Így csókolja a szent sebet. Úgy érzi, mintha a Mesterral együtt feszítenék a keresztre, mintha a szegek az ő kezét fűrnék át és a lándzsa az ő szívébe döfne.

— Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár — rebegei ajka, de ne az én akaratom legyen, hanem a tiéd...

A nagypénteki istentiszteletet végigkíséri az alvilág félelmetes dübörgése. Megkezdődik a csonkamise. A hegy megrendül és fekete felhők oltják ki az égen a napvilágot.

Végéhez közeledik a liturgia. Már csak az oltárfosztás van hátra. Alig megy föl a lépcsőn a pap, hogy levegye a fehér leplet, újabb lökés remegteti meg a szent hajlékot. Egy másik, még félelmetesebb követi. Az oltáron fölborulnak a gyertyatartók. Itt már nem akad dolga a papnak. Ezen a nagypénteken maga Isten fosztja meg oltárát. Újabb, harmadik lökés, még erősebb, még félelmetesebb, mint a többi. Két-három faoszlop kiszakad az épületből. Tetőgerendák szabadulnak el és táncolnak félelmetesen a levegőben. Az aggodalom és borzalom jajkiáltásai remegtetik meg a levegőt. A tömeg vadul tolong a kijárat felé, vannak, akik arcra borulnak és jajveszkelnek. A rémület úrrá lesz a tömegben.

Harsogó hang száll szembe vele az oltártól, hogy legyőzze a pánikot. A templom rendben kiürül. Kezében a leleplezett kereszttel a pap hagyja el utolsóának. Mögötte recsegye omlik be a tető. Isten megfosztotta oltárát...

Borzalmas pusztulás tárul a hittérítő szeme elé. Körös-körül a hegyóriásokon inognak a fák. A rengés a legerősebb törzseket is összeroppantja. Lent a mélységben égő falvak, beomlott kunyhók, kétségbeesésükben ordító és örvényező emberek. Sokan lerohannak a hegyről, hogy gyermekeiket kimentsék a lángokból. Amott a lejtőn, szorosan a pásztorhoz símulva kecskenyáj szorong. A magasságok nagyobb biztonságot ígérnek.

— Gyorsan, gyorsan az Isten szerelmére — kiált a pap és a pásztor elé fut. De jaj! Borzalmas sikoly... A szikla megrendül... Ide-oda hajol, most előrebukik. Óriási kőtömbök szakadnak le s mennydörgésszerű robajjal zuhannak le a lejtőn a hittérítő lába elé. Mint zuhogó hegyipatak rohan a lavina egyenesen a nyáj elé. Borzalmas összeütközés! Emberek és állatok, kövek és fatörzsek hajmeresztő örvénye. Por és fölmorzsoltsziklák gőzölgő felhője. Aztán mindent elnyel a feneketlen mélység. Fönt a magasban kétségbeesett sikollyal, tompa hörgéssel kapaszkodnak egymásba az emberek. Damján sápadt, mint a halál. A nagypénteki keresztet szorongatja.

— Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?

Újabb lökés a templom ellen. A torony meginog. A pillérek ropognak. Minden egymásba omlik. A leszakadó toronyból messze röpül a harang.

— Mindennek vége — hörgi a hittérítő. Aztán fénytelen szemmel mered a pusztulás borzalmaira. Egyetlen támpillér marad állva, rajta egy erős keresztgerenda. Úgy mered a pusztulás romjai közt, akár a golgotai kereszt... Némán, lehajtott fővel áll előtte Damján.

Így zajlott le a kohalai nagypéntek.

Nagyszombaton délben szűnt meg a földrengés. A templomból megmaradt nagy kereszt alatt szomorú szívvel rak oltárt a hittérítő. Romokból építi a húsvéti győzelem emlékére.

A föltámadás napján vakító fény ragyogja be a pusztulás színhelyét. Harang nem hív a szent áldozatra. Csak a kéregdobok tompa ütése szólítja az embereket. Elpusztult falvakból, félig leégett kunyhókból kapaszkodnak föl a nagypénteki kereszt oltárához. Sebesültek, sánták vonsozlják magukat a húsvéti áldozathoz. Mindnek szemében mérhetetlen gyász.

— Terra tremuit et quievit — imádkozza a pap a húsvéti misében.

A föld megrendült és elnémult, amikor Isten ítéletre szállt — Istenem! Mily borzalmas ítélet! Keményen büntetted, Uram! Szétromboltad az én művem is, mert méltatlan szolgád vagyok... Ám ha mindezzel csak újabb vetésre készítetted elő a talajt, akkor hála néked, Istenem! Hála, hogy megsemmisítetted kezem alkotását. Ó, adj erőt az újjáépítéshez.

A következő hetek megint csak körúton találják óriási plébániáján a hittérítőt. Ínség, halál, pusztulás fogadja mindenütt. A hegyszakadékok mélyén pásztorok és nyájak... A vetés mindenütt elpusztult. Éhinség lesz.

A tengermelléken halászfalut keres az atya. Hiába érkezett. Még romokat sem talál... A hullámok gúnyosan csapkodják a kihalt partot. Tetőtől-talpig meztelen férfi jön az atya elé.

— Kiliano! — kiált feléje az atya — hol a falu, a házak, a templom?

— Minden a vízben! — sívítja hangos nevetéssel a kanak.

— Istenem! Megőrült! — sóhajt föl az atya és igyekszik megnyugtatni. Ám a szerencsétlen vigyorogva hajlong, tovább hahotázik és kiáltoz:

— Minden a vízben! Minden a vízben! Hahahaha!

Damján de Veuster hangosan fölzokog...

Tovább... A hittérítő az egyik távoleső faluba készül. A sziklafalakon át megközelíthetetlen. A tengeren próbálkozik. Kivájt fatörzs a csónakja. Úgy játszanak vele a hullámok, mint a labdával. Hátukra kapják, földobják a magasba, hogy csaknem függőlegesen lebeg, majd lerántják a mélységbe. Tajtékzó hab csapódik minden oldalról a csónakba.

A hullámok elcsitulnak. A tenger átlátszó, kristálytisza színén mesés piros és fehér korallképződmények visszfénye csillog.

A vizen egyenletes csapásokkal kanakok eveznek és dicső törzsfőnökükről, a kupolui Ratáról dalolnak, aki földkörüli útjára fehér madarak segítségével épített magának csónakot:

Utat a csónaknak! Utat a csónaknak!
Az útra illatos virágot szórjatok!
Kupolu madarainak fehér raja
Hódol előtted, ó, halhatatlan, hős Rata!

— Istenem, milyen szép az élet! — kiált föl újra a színeknek örvendő flamand, és szeme megpihen a ragyogó tengeren. Lelke elgyönyörködik a tarka mélységeken, ahol a világító halak sokasága cikázik. Damján megint örül, először örül az életnek a kohalai nagypestek után. Ez az út az átélt borzalmak idegcsillapítója. Kiveszi zsebéből a breviáriumot, és a zsoldárok örökszép ritmusához kíséretet orgonál a tenger főséges moraja, az evezők csapása és a kanakok éneke...

Az éneket a borzalom kiáltása szakítja meg:

— Elmerülünk!

A két csónak a korálszirtek közt örvénybe sodródott. A hittérítő csónakjában eltörik az egyik evező. Félelmetes, ahogy a kis alkotmány nekivágódik a szirtnek. Damján a tengerbe zuhan. A csónakot lehetetlen visszafordítani. A vizes ruha és a zsák, mint ólom húzza a pátert lefelé. Hullámhegy ragadja magával. Uram, segíts... Minden pillanat odacsaphatja a korálszigethez és szétroncsolhatja, A szirt fölhasítja arcát, kezét. Eltépi ruháját. Damján óriásként küzd a tajtékozó habokkal. Egy magas hullám tompa zuhanással a partra veti.

A pap elveszti eszméletét. Csak a kanakok kezében tér ismét magához. Horzsolásoktól, alapos karcolásoktól és daganatoktól eltekintve sértetlen. Mit bánja a hittérítő? A szigeten töltött évek nem egyszer megsebeztek.

Másnap a hegyek felé veszi útját, ahol a legnagyobb ínség várja.

Az út leírhatatlan fáradalommal jár. A hegyek itt áthatolhatatlan sziklafalak. Hol egész testével, hol térden kúszik tovább az éles köveken. Átvergődik kényszerű szűk hasadékokon és megtépázott, repedt gyalogösvényeken. Végre fönt van a szédítő magasságban. A leszállás már valamivel könnyebb.

Mi ez?... Hangok a mélységből... Aggodalom, borzalom kiált a hangokból, velőtrázó sikoly, hátborzongató nevetés vegyül hozzá.

Eszelősök nevetése!

Sziklatömbök és törmelékmezők közt siet alá az atya. A kiáltás egyre hangosabb, a nevetés egyre félelmetesebb. A hittérítő előtt örvény tárul föl... A hegyszakadékban néhány tucat ember. Damján önkéntelenül visszahökken. Borzalom fut át rajta. Mintha pokol fenekébe pillantana.

A hegyszakadékban csupa meztelen ember. Nyomorék avagy csonka testükön foszladozó tagok. Arcuk eltorzult, sátáni. Belpoklosok rejtekhe-

lye. Ide menekültek a hatóság elől, hogy elkerüljék Molokai szigetét. A nagypénteki földrengés itt is pusztított. Az emberroncok némelyikén friss, alig behegedt sebek... Az egyik féreg módjára mászik a kövön. A mélységbe zuhanó lavina szétmorzsolta végtagjait. Némelyik tombol fájdalomában: üvöltését valamelyik eszelős sikító nevetése harsogja túl...

Pokol!

A leprások gyűlölettől eltorzult arccal merednek a jövevényre, aki fölfedezte rejtkehelyüket. Néhányan követ ragadnak. De íme, egy roncs kiszakad a tömegeből és zokogva veti magát a pap lába elé:

— Makua Kamiano! Makua Kamiano!

— Ki vagy hát? Nem ismerlek...

— Nem ismersz? Hát nem ismersz meg? Nem ismered meg Joanét, a te szolgádat, a Fehér Kárót, aki visszamaradt a faluban és megitta a poklos asszony kaváját? Látod, a Fehér Káro is olyan lett, mint ő, s most nem ismersz meg? — panaszkolta siránkozva.

— Joane, szegény kedves Joaném — szólt megrendülve az atya s kezét gyöngéden vállára tette. Persze, hogy megismerlek, hogyne ismernélek!

— Jó atya — mosolygott a leprás boldogan. Az eltorzult arcon ez a mosoly sátáni vigyorgásnak látszott.

— Éhezünk, Makua Kamiano, éhezünk! — folytatta Káro. Egy hét óta senki sem jön hozzánk, elmenni meg nem bírunk... A földrengés szétzakította az utat...

— Gondoskodom rólatok! Gondoskodom, drága gyermekeim! — szólt a pap, s ezzel kiosztotta az egész úti készletét a leprások közt, akik mint a kiéhezett farka estek neki az ennivalónak. Utána munkához látott. Az ingét szakította darabokra és bekötözte a gennyes sebeket.

Fénysugár vetődött a kárhozottak poklára...

Órákon át kúszott a hittérítő a repedt sziklákon, amíg rábukkant a keresett falura. A sziklahasadékban rejtőző legszerencsétlenebbek sorsát oly szívbemarkolóan ecsetelte, hogy már a közeli napokban egész sereg kanak indult útnak, hogy nagy kerülővel ruhát és élelmet vigyen a bélpoklosoknak.

Amikor azonban néhány hét múlva a hittérítő újra leszállt a mélységbe, már csak egy haldokló feküdt ott szétzúzott végtagjaival. A többit az Egészségvédelmi Bizottság fölkutatta és száműzte Molokai szigetére.

— Csak legalább papjuk volna! — sóhajtott föl mélyen elszomorodva a hittérítő.

III. RÉSZ

PAP A HOLTAK SZIGETÉN

A POKOL KAPUJÁBAN

Május van, a Madonna hónapja. Madárdal és méhek zümmögése tölti be a levegőt. A virágtenger fölött tarka lepkék röpködnek.

Reggel korán Damján a kis kövér Gáspárral a veteményes kertben sétál. A testvér évek óta megosztja a magányt a hittérítővel. Mindketten oly áhítattal szívják agyagpipájukat, hogy füstje a fülükig ér. Az egyik zöldellő veteményes ágy mellett megállnak.

— Ebben az évben szép lesz a bab, testvér — mondja az atya. — Kövér bab! Úgy mondják, szalonnával és sonkával kitűnő csemege.

A jó testvér szeme fölcsillan. Nyelve hegyével csettint egyet és jóleső érzéssel simogatja meg kis pocakját.

— Kövér bab szalonnával — ismétli szinte elragadtatással és szemét az égre emeli, mintha onnan fölülről kellene erőt gyűjtenie ehhez az élvezethez itt e világon. — Kövér bab, szalonnával! Újra Flandriában vagyunk!

A pap megpihentette kezét a laikus testvér vállán:

— Igen, barátom, megint Flandriában vagyunk! Itt van az én Flandriám; itt az én szülőföldem, Tremeloó! Néha úgy érzem, mintha anyám, az én édes jó, öreg anyácskám jönne felém botjára támaszkodva a templomból. Mintha atyámat várnám, ahogy végigmegy veteményes ágyásaim között. S ha esténként a verandán ülök, hallom anyám hangját, amint az öreg legendás könyvből Péterről, a remetéről, avagy Istennek egy másik hősről olvas. Ha pedig valamelyik öreg bennszülött házaspár lépi át gondterhelt szívvel küszöbömet, akkor eszembe jut, hogy ők az én apám és anyám. Isten új, kedves hazát adott!

A jó Gáspár testvér szeme könnyben úszott, valahányszor így beszélt az atya. Némán indultak a ragyogó, kék csillagvirággal benőtt ház felé, amely úgy állt a kert közepén, mint verőfényes sziget a zöld tengerben.

— A nap háza! — mosolygott az atya boldogan. Kissé különb, mint P. Klemens pókhálótól és csótányoktól népes kunyhója. Punában azonban egészen boldog. A kanakok úgy csüngnek rajta mint atyjukon. Isten mindent jóra fordított az öt évvel ezelőtt lezajlott, borzalmas földrengés óta. Minden fölépült, és pedig sokkal szebben. Isten gazdag aratást adott!

— Igen, a burgonyánk is szép lesz ebben az esztendőben — hagyta helyben Gáspár és élvezettel pihentette szemét a zöld ágyásokon.

— Most nem éppen babra, meg krumplira gondoltam, hanem Isten aratására. Különb en igazad van! Páter Damjából megint paraszt lett.

— Paraszt! Ez nem beszéd! — háritotta el Gáspár. — Farnos, ültetvényes! Szavamra mondom, idén minden kávébokróról tíz fontra valót szedünk.

— Misszionárius és kávéültetvényes — nevetett Veuster. — Európában a fejüket csóválják. Sötétbőrű gyermekeim azonban itt foglalkozást találnak, ami testi-lelki javukra szolgál. Ennek a szigetnek a lakóit a dologtalanság rontja meg. Az amerikai ültetvényesek meg nem engednek cukor-, kávé és dohányfarmjaik közelébe egyet sem a kanakok közül.

— Azok bizony inkább a ferdeszeműek és sárga-copfosok után nyúlnak!

— Úgy van, a japánok és a kínaiak elkapkodják a kanakok elől a munkaalkalmat. Érthető, hisz egy marék rizsért a háromszorosát dolgozzák meg. A szigetlakók meg tétlenségre volnának kárhóztatva. Így hát kávé termékek halhatatlan lelkük üdvösségére.

Valahol a közelből vidám nóta visszhangzik.

— Gyermekeim énekelnek, testvér — szolt boldogan az atya.

— Hát igen, odaát a kávéültetvényeken. Különb en is egész nap énekelnek. Igazán jókedvű gyermekei vannak, páter!

Közben a ház mögé értek, ahol a méhes állt. Vad zümmögés minden kas körül.

— Vigyázz, testvér! Nászútra készülnek. Holnap rajzanak. Légy részen! A nászút a banánfák irányába indul. Az új kasok készenlétben vannak. Csak ujjaidat ne szúrják össze-vissza. Vigyázz!

— Egy kanál mézért ezt is elviselem — nevetett a testvér. Fölveszek egy pár vastag kesztyűt, azután szúrhatnak!

— Nem a méz miatt szereztem a méheket, te torkos!

— Hát akkor minek?

— A viaszgyertyákért. Gyermekeim szeretik a fényt, Gáspár testvér. Most azonban eleget lotyogtunk. Tudod, hogy Manuiba kell mennem templomszentelésre. P. Fouesnel írja, hogy Wailuku minden malaca a főzőveremben készül már fogadásunkra.

— Ugye, hoz nekem egy kis sonkát, Damján atya — esdekelt a testvér.

— Mindenesetre, ha egyáltalán visszajövök — mosolygott a hittérítő.

— Mit is jelentsen ez: ha egyáltalán visszajövök? Csak nem kér áthelyezést? Csak nem...? Ugyan menjen! Hagyjon föl az ilyen tréfákkal!

Most, amikor minden virul: a kert, a mező, az emberek! Most, amikor rajzanak a méhek és érik a vastag bab, akkor akar... Dehát nem is akar talán...? Damján atya meg kell ígérnie, hogy visszajön! Jönnie kell! Vissza kell jönnie!

A testvérnek csaknek könnybelábadt a szeme a pusztá gondolatra, hogy az atya esetleg nem tér vissza.

— Isten akaratát kell teljesítenem, Gáspár! — szól komolyan a pap. — Ahová a püspök küld, oda kell mennem. Ám ha Isten úgy akarja, visszajövök, és együtt esszük a kövér babot szalonnával! Most azonban ide a lovat, indulnom kell!

Míg a testvér fejcsóválva indult az istálló felé, a hittérítő még egyszer átlépte a templom küszöbét, amelyet ő maga épített.

— Uram! Áldd meg utamat — fohászzkodott. — Áldd meg gyermekeimet — tette hozzá bensőséggel, s tekintete a szentségházat kereste. Ekkor úgy vélte, hogy hangot hall az arany fényben ragyogó oltárról:

— Damján de Veuster! Utoljára térdelsz itt! Vetettél... Más arat majd helytetted!

A pap úgy érzi, mintha kérlelhetetlen vasmarok fogná át szívét...

— Uram, újra meg akarsz fosztani hazámtól? — nyögött föl fájdalommal.

— Ahová én küldelek, ott a te hazád...

A hittérítő oly görcsösen kulcsolta össze ujjait, hogy csontjai ropogtak:

— Uram, legyen meg a te akaratod...

Amikor elhagyta a templomot, bemártotta utoljára kezét a szenteltvíztartóba és a küszöbről visszafordulva keresztet vetett.

Kint aztán gyorsan nyeregbe ugrott. Hosszan szorította meg a testvér kezét.

— Jöjjön vissza, Damján atya! Gondoljon a kövér babra! — mosolygott a testvér, de az ajka széle megrándult.

— Ahogy Isten akarja, Gáspár — mondta nyugodtan az atya.

Aztán a gyeplő után kapott, csettintett egyet a nyelvével és elnyargalt.

Útja a kávéültvényen át vezetett.

— Aloha, Makua Kamiano! — kiáltották feléje a kanakok és körülfogták, hogy a nagy út előtt még egyszer megszorítsák a kezét.

— Jöjj vissza — kérelték és nagy szemet meresztettek az atyára.

— Ha Isten is úgy akarja, gyermekeim — ismételte Damján és tovább vágatott. Az erdő szélén megállította lovát és még egyszer visszatekintett. Ott a templom, ott a szép, kedves, fából épített plébániája, ott a zöldellő kertje, szántóföldje, amelyen úgy dolgozott, mint egy paraszt. Ott vannak a pálmakunyhók az emberekkel, akiket annyira szeretett. Úgy, mint az életét! Az ő kedves Kohalája! Egy pillanatig megtelik a lélek ezzel a sok fényvel és szépséggel. Aztán befordult az őserdőbe.

— Csak ne felejtse el a kövér babot — motyogta magában Gáspár testvér és a méhekhez indult.

Wailuku szigetén nagyszerűen zajlott le a templomszentelés ünnepe. A két testvér, az építőmesterek remekeltek. A pompás torony minden oldalán óra mutatja az idők járását.

— A ti templomotok szebb, mint az összes kohalai — vallotta meg P. Damján irigység nélkül. Nagy csomag viaszgyertyát hozott magával.

— Az én méheim ajándéka — mondta örömmel.

A Szent Szűz képét vonták sugárkoszorúba velük a nagy ünnepen.

Este Wailuku missziósházában főpásztoruk köré gyűltek a hithirdetők. Valamennyien napégette, kemény arcélű férfiak; vonásaik sok szenvedésről, nélkülözésről beszélnek. A misszióban vésővel, kalapáccsal dolgozik az Úr... A püspök kívánságára az egyházmegye minden szigetéről egybegyűltek fiai. Minden arcról öröm sugárzik, a testvéri együttlét öröme a magányban töltött hosszú, küzdelmes idő után. Némelyiknek napokon át kellett lóháton jönnie.

P. Klemens Evrard az öröm pírjával közeledik P. Damjánhoz:

— Punai gyermekeid üdvözlnek. Nem feledkeztek meg rólad!

— De téged szeretnek — viszonzza Damján és meleg kézszerítással veszi át az üzenetet.

Damján legközelebbi szomszédja tekintélyes csomagocskát vesz elő táskájából. Áhítattal bontja ki:

— A la bonne heure — szól a kis francia kedélyesen. — Tömjétek meg pipátokat saját neveléssel, Hawai virágjával. Tulajdonképpen drága multság a ti agyagfüstöltők számára. Ez — parole d'honneur — prelátusoknak való dohány!

— Akkor hát ide azzal a... — nevetett P. Schaefer Bonifác, a trieri német. — Mit szólsz hozzá, Rupert Lauter? — fordult most Damján földje felé. Ha most még egy pohár moselit ihatnánk, akkor tulajdonképpen már nem is a földön lennének...

— A terméstől függ — csettint egyet nyelvével P. Rupert — míg képzeletben újra átéli az elmúlt éveket, amelyekben a Nap anya ott a Mosel partján érlelte a híres nedűt...

— Szántóföldünk jól megmunkálva, minden szigeten halad a munka — szól büszkén a püspök az atyák nagy örömére.

Amott a sarokban azonban megrándulnak egy agg hittérítő barázdált arcvonásai, és fejét tagadólag rázza:

— Nem így gondolja, Raimund atya? — kérdi Maigret püspök.

— Főtisztelendő Uram, megfeledezett egy szigetről — feleli komolyan a kérdezett. — Molokairól... a sziget valóságos pokol. Néhányszor töltöttem ott egy pár hetet. Mint ismeretes, templomot is építettem az elmúlt esztendőkből, de mit használ? Pásztor nélküli nyáj, pedig legközelebb áll Isten trónjához. Molokairól hiányzik a pap!

A jelenlevőkre mély hallgatás borult. A püspök gondterhesen bólint maga elé. Aztán fölemelkedik P. Bonifác:

— Csak egyetlen szavára várok, atyám, és kész vagyok, hogy Molokaira menjek!

— Testvérek, — kezdi vontatottan a püspök. — Mindnyájan ismeritek a leprát. Szörnyű átok! Istennek legfájdalmasabb ostroma! Hogyan küldenek egyet is oda közületek, élőt a holtak közé?

— Püspök úr — szólalt meg most P. Veuster — a fogadalom szent napján szemfedőt borítottak reánk, annak jeléül, hogy az önként vállalt halál új élet kezdete. Kész lélekkel temetkezem el a szerencsétlenek közé.

— Valamennyien készek vagyunk — veti közbe P. Gulstan, a kis francia. Szava mindnyájuk helyeslésével találkozott.

A kitörő lelkesedést újra néma csönd váltotta föl. A következő perceknek élet vagy halál fölött kellett döntenie. A püspök egyik fiáról a másikra tekint. Acélkemény vonásuk halálos elszántságról beszél. Utoljára Damján de Veuster alakján pihen meg a főpásztor tekintete. A sötétbarnára lesült flamandon, aki természetével, erőteljes, széles vállával, kemény paraszt öklével s határozott tekintetével valamennyi fölött kimagaslott.

— Hány éves vagy, Damján? — kérdi a püspök.

— Harminchárom — hangzott a válasz.

— Annyi, mint a Mester, amikor vállára vette keresztjét — jegyezte meg a főpap. Gondolataiba merült, majd megszólalt:

— Ismered-e a leprát, Damján?

— Színről-színre — volt a válasz.

— Ha meggondolnád a dolgot, akkor sem kételkedem buzgóságodban. Tudom, szíved minden rostja mennyire Kohalához tapad.

— Beleegyezésére várok, püspök úr, és önként, örömmel megyek!

— Akkor hát indulj, Isten nevében — szólta az egyházfő határozata.

Még egy pillanatig csönd. Aztán az öröm lángja gyúl ki a választottnak arcán és megilletődve rebegi:

— Köszönöm, püspök úr!

A társak meghatottan szorították meg Damján kezét és szerencsekívánataikkal halmozták el a legsúlyosabb áldozathoz, amelyre hittérítő valaha vállalkozhat.

— Tudom, hogy mindegyitek éppoly örömmel vállalkozott volna — hárította el magáról az elismerést Damján.

— Életem legszebb napja — szólta elérzékenyülve a püspök, és szeme megtelt könnyel. — Büszke vagyok rátok! — Aztán újra végigsiklott tekintete a körülállók arcán:

— P. Schaefer, te meg Damján helyett Kohalába mégy — mondta ki a döntést.

— A vastag bab megnőtt, és méheim rajzanak — jegyezte meg a flամand. — Üdvözlöd nevemben Gáspár testvért és vidd neki ezt a néhány szelet sonkát. — S nevetve adta át a germánnak a tekintélyes csomagot. Aztán halkán hozzátette:

— Üdvözlöm kahalai gyermekeimet! Soha nem fogom őket viszontlátni!

Néhány nappal később fölszedte horgonyát a „Kilauea” gőzös. Rajta sok bélpoklos. Valamennyi sírva avagy néma kétségbeeséssel gubbasztva ült a hajó peremén és révedező tekintettel meredt a sziget felé. Köztük Magigret püspök és Damján de Veuster. Egyre közelednek Molokai hegyóriásai felé. Damján máris fölismeri a parton hevesen hadonászó szerencsétlencet, akik kiabálva, üvöltve várják a hajót. Végre csikordul a kikötőhid láncá.

Mint a vágóhídra terelt állatok léptek rá a poklosok. Egyeseket vittek, mások társukra kapaszkodva vonszolták magukat.

A szigetbeliek bamba, kidülledt szeme ismerősöket keres a jövevények között. Itt-ott szívbemarkoló találkozás, hangos zokogás. Az egyik leprás nagyot hahotázik és az érkezők felé visít:

— Csak vígan! Csak vígan! Aloha! Okolekao! Ezen a helyen nincs törvény, csak szerelem és pálinka — miközben vihogva üt meztelen combjára.

— Örült? — kérdi iszonyattal P. Damján.

— Talán csak ittas — válaszolja a püspök — avagy talán mindkettő...

— Én Istenem! — sóhajt a flamand.

— A hajó még nem szedte föl a horgonyt, Damján de Veuster! Még visszatérhetsz!

— Maradok! — hangzik a kemény válasz.

Néhány kanak most megismerte püspökét. Ujjongva ugrálnak, vagy bicegnek feléje.

— Ei no! Itt van, ni! — Örvendeznek egyre többen.

Hirtelen ujjongó örömkialtás:

— Makua Kamiano, hát most megismersz?

Az atya hangtalanul nézi jó ideig, aztán megszólal:

— Joane vagy, a Fehér Káró!

— Megismert! Megismert! — nevet a misszionárius egykori szolgája és táncol örömeiben. Mások is a páter közelébe furakodnak és feléje tárják csonka karjukat:

— Ismersz-e még minket, Makua Kamiano?

A megszólított azonban csak szomorúan rázza fejét.

Nem! Nem! Valóban lehetetlen ezeket az eltorzult vonásokat fölismerni. Néhány leprás csalódottan sírvafakad.

— Kohalai gyermekeim vagytok — vigasztalja őket a pap.

Vad ordítás... Egy sereg leprás töri át a körülállók tömegét. A haragtól eltorzult arccal tolakodnak a misszionárius felé. Átkokat sziszegnek... Az egyik ugat, mint egy eb. Hiába erőlködnek, hogy kezüket ökolbe szorítsák, csak förtelmes csonkjaikat rázzák fenyegetve feléje. Valamerről kő repül Damján felé és keményen súrolja homlokát, véres csíkot szántva rajta.

— Üdvözlét a pokolból — suttogja a püspök.

— Nem jelent semmit — szól Damján és letörli a vért. — Az eszelős volt — folytatja. — Menjetek, hagyjátok őt békében — szól oda azoknak, akik már csaknem rávetik magukat az eszelősre.

— A nyomor sokakat megrontott — jegyzi meg P. Maigret. — Egyesek szinte állatokká váltak.

— Életemet adom, hogy újra emberré tegyem őket — feleli rá elszántan Damján.

A misszionáriusok nagy sereg kanak kíséretében megérkeztek Szent Filoména templomához. Keresztények és pogányok, de puritánok is nyomulnak a szentélybe. Egyesek szeretetből, mások acsakodó kíváncsiságból. Az oltárnál kifordul a püspök és fölemeli kezét:

— Gyermekeim! — szólal meg remegő hangon. — Mindeddig elhagyatva éltetek ezen a szigeten, távol hazátoktól, távol mindazoktól, akik szeretnek titeket. Íme, most papot hoztam nektek, aki atyátok kíván lenni. Köztetek kíván élni és meghalni. Úgy szeret benneteket!

A templomban halotti csönd. Majd egyre erősödő moraj fut végig a tömegben, úgyhogy elvész benne a püspök hangja.

— Miiit? — Ez a viruló arcú, életerőtől duzzadó férfi, ez a fehér ember, az egészséges, az élő a holtak közé?

A leprások odanyomulnak az oltárhoz, a hittérítőre merednek és kutatják az arcát, nem fedezik-e föl vonásain a borzalmas betegség nyomát?

Nem! Nem! Egészséges! Önként jön! Kényszer nélkül jön! Szeretetből jön!

— Aloha, Makua Kamiano! — kiáltják lelkesen a kohalai bélpoklosok. — Makua Kamiano — dadogják utána nevét mások is. Itt-ott hangos el-elcsukló zokogás.

Nem, Molokai nem lehet többé pokol; valaki önkéntes száműzetésbe jött a száműzöttekhez. Szeretetből jött! Megérzi a szerencsétlen torz alakok mindegyike. Csönd! Az atya kíván szólni.

— Gyermekeim! — fakad ajkán lassan a szó. — Gyermekeim! Eljöttem, hogy megosszam sorsotokat! Életem a tietek. A ti kenyerek az enyém. Tietek a szívem és a két karom. Tietek életben és halálban. És ha Isten úgy akarja, hogy egy közületek való legyek, és kereszteteket a vállamra helyezi, kész vagyok hozzátok hasonlóvá válni, bélpoklossá a molokai poklosok közt!

Csőnd, hangtalan csönd, de csak egy pillanatig. Akkor aztán kitör az ember-roncsok tömegéből az ujjongó öröm, egészen az oltárig, ahol e pillanatban a leghősibb áldozat fogadalmát tette le egy pap. Némelyik szétronsolt torokból rekedten hangzik az öröm kiáltása, amott üvöltve. Nem számít, mégiscsak a számkivetettek ujjongása, akiknek életére először vetődik rá a napsugár.

— Aloha, Makua Kamiano! — üvöltik a poklosok; keresztények és pogányok, sőt azok is, akik még néhány perccel ezelőtt csonka öklüket rázták feléje. Bizonyára ezt tették a galileai poklosok is, amikor az Úr feléjük közeledett.

Délután a hittérítő visszakísérte a püspököt a hajóra. Még egyszer térdre ereszkedik az áldó kéz előtt. Egy utolsó üdvözlés, utolsó istenhozzád és Damján egyedül marad, egyedül a molokai bélpoklosok között.

Egyedül irányítja lépéseit haza, Kalawao, a bélpoklosok faluja felé. Haza? Hát van a molokai hittérítőnek hazája, otthona? Mégis! A templom mellett nyomorúságos lombsátor várja. Ott a gyékényen majd megpihenteti holtfáradt testét.

A leprások kolóniájának szélén szinte gyökeret ver a lába. Ember fekszik az úton. A fekélyes arc csupa szenny. Vörösen gyulladt szem mered jajgatva a hittérítőre. Összeaszott csonka kéz nyúl esdően feléje.

— Éhes... éhes... vagyok — nyöszörgi rekedt hangon.

A pap odanyújtja neki utolsó falat kenyerét. Mohón kap utána a beteg, és az ajaktalan szájból folyik a nyál.

— Hol lakol? — kérdi a hittérítő.

A beteg válasza hosszantartó üresen kongó nevetés. A tébolyodottak nevetése.

— Volt kunyhóm — vigyorogta. — Mások jöttek és kidobtak. Azt mondták, hogy a halál a kunyhón kívül is rámtalál.

Borzalom járja át a hittérítőt. Igen, ez a pokol, a molokai pokol.

Damján lehajol a visszataszító, szennyes, bűzös emberroncshoz. Erős karjába veszi és megindul vele saját sátorába...

— Nem kell nekem hajlék mindaddig, amíg ilyen emberek élnek hajlék nélkül.

Most már olyan szegény, mint a Mester földi vándorútján. Nincs hová fejét lehajtania. Semmit sem hozott magával, mint breviáriumát, egy feszületet és a legszükségesebb templomi szereket. A szentély közelében, egy pandanuszfa alatt lefekszik. A kunyhóból idehallatszik a leprás nyöszörgése és vihogása. Valahonnan messziről barátságtalanul hangzik a dob. Magasan lobogó láng körül részeg leprások táncolnak Laka istennő tiszteletére. A duhaj lárma éjfélig tart. Csak amikor a hajnal sápadt arcát veti a földre, rogyadoznak le a sátáni alakok egymásután a kialvó tűz mellé.

Íme, ez Molokai!

— Uram, adj erőt! — imádkozik lelke mélyéből a hittérítő.

VERONIKA KENDŐJE

Másnap Damján piros miseruhában lépett az oltárhoz, hogy először mutassa be az engesztelés áldozatát Molokai poklában. Szent Pongrác ünnepe volt: ez az ifjú lépett egykor ragyogó arccal a császár arénájába, hogy magára öltse önvérének bíborpalástját. A hit hős vértanúja tiszteletére vette föl a pap a mai napon a vértanúk miseruháját.

— Ó, mily fölséges Isten országa, amelyben már a gyermekek is hősök! — E fölemelő gondolat hatotta át a hittérítőt. Aztán fölfohászzkodott:

— Kedves Szent Pongrác! Íme, ma magamra öltöttem palástodat. Engedd, hogy méltóképpen viseljem!

Az áldozat megkezdődött.

— Introibo ad altare Dei! Bemegyek az Isten oltárához — suttogta Damján.

— Ad Deum, qui laetificat juventutem meam! — Istenhez, aki megvidámítja ifjúságomat — felelte rá fáradtan és szagatatottan a ministráns. Joane, a Fehér Káro sirt örömében, hogy hosszú idő után végre megint szolgálhat a szentmisénél a Fehér Atyának.

— Istenhez, aki megvidámítja ifjúságomat! — Így ujjongott bizonyára Szent Pongrác is, amikor az arénába lépett. Most a hős vértanú köntösében ő is ott áll az oltár lépcsőjén, hogy bemutassa az Úr áldozatát. Csak az Úrét? Vajon nem egyben a sajátját is? Molokai sötét szikláinak nemde a Golgota számodra, Damján de Veuster, amelyre naponkint viszed majd az emberfölötti áldozatok keresztjét, míg elérkezik a te nagypénteked is utolsó sóhajoddal: Consummatum est! Beteljesedett!

— Introibo ad altare Dei! — Ismételte a pap keményen, határozottan, úgyhogy a ministráns és a belpoklosok csodálkozva néztek föl rá.

— Ad Deum, qui laetificat juventutem meam! — hangzott a rekedt válság újra a belpoklos ajkáról. A szavak mégis vigasszal és örömmel töltték el a pátert.

Isten oltárán minden áldozat örömmé változik.

Az oltár körül egyre több belpoklos szorongott. Volt, aki minden lélegzetvételnél sípolt, avagy hörgött... A gennyes fekélyek elviselhetetlen bűze egyre jobban megtöltötte a templomot. A hittérítő úgy érezte, mintha a halál vasmarokkal szorítaná össze a torkát, hogy megfojtsa.

Csőpp vizet öntött a borhoz a kehelybe.

— Fogadd el, Uram, e kehelyben véretem, életemet — fohászzkodott. — Add, hogy áldozatom legyen a vízcsőpp szentséges véred tengerében!

A templom mindjobban megtelt a bélpoklosokkal és velük együtt az ényészet lehelletével.

— Csak egy-két lélegzetet a szabad levegőn — sóhajtotta az atya. — Csak egy pillanatra el innét. — Aztán emberfölötti erőt vesz önmagán. Nem, nem menekül a Golgotáról egy percre sem. A bélpoklosok kételkednének szeretetében, ha elhagyná az oltárt. Nem viselte-e el az Úr éppúgy az ényészet lehetét Lázár nyitott sírjánál? Nem, nem akar gyöngé lenni!

Damján de Veuster mélyen meghajolt és kimondta az átváltozás szavait. Aztán magasra emelte az Úr szent testét, az áldozat kelyhét a reggeli napfényben. Halántéka lüktetett a fájdalomtól, mintha tövisszorosú övezte volna fejét. A piros miseruha mintha egyetlen hatalmas lángként nyaldosná körül testét. A páter reszkető kézzel emelte a magasba a kelyhet s benne az Údvözítő szent vérével saját szíve vérét, ennek az órának minden gyötrelmét és a többiét, amely a száműzetésben majd reá szakad.

A Golgota áldozata tovább folyt.

Az Úr szent teste megtörve feküdt az aranytányéron. A pap mélyen meghajolt a színek fölött. A fehér kenyér köntösében a Megfeszített rejtőzött. A páter rendíthetetlen hittel vallotta.

De mi ez...?

A pap szeme előtt piros karikák cikáznak és ezer égő ködfoszlány vibrál előtte. Már nem látja a szent színeket, sem a paténát, sem a kelyhet. Csak a fehér kendőt, a korporálét. A ködből arc bontakozik ki és rajzódik le egyre határozottabb vonásokkal a fehér gyolcsra. Szétroncsolt, fekélyektől, daganatoktól és iszonyú sebektől elégtelenített arc. A lepra... A bélpoklosok arca! A szem vörösen ég a kintől. A visszataszító, dagadt száj erőteljes jajkiáltásra nyílik...

— Veronika kendője — lihegi a pap. És megszólal a hang, amely élete legválságosabb pillanataiban szólott hozzá:

— Damján de Veuster, megismersz-e? Ismersz-e a kenyér és bor áttetsző, tiszta leple alatt? Megismersz-e keresztemmel sújtott, szétroncsolt, kétségbeesett gyermekeimben? Megismersz-e Molokai bélpoklosaiban?

— Agnus Dei! Isten Báránya! — dadogták a misszionárius halotthalvány ajkai — Isten Báránya, adj nekünk békességet!

Ez az óra szerezte meg neki az erőt a kárhozottak szigetének borzalmaihoz...

Még aznap megkezdte Damján de Veuster első körútját Kalawaóban, a belpoklosok falujában. Misszióját saját kunyhójában kezdte, ahol feléje nyöszörgött az útszélen talált beteg. Az ajak nélküli száj, az üres arc, a mélyen beesett szem halálfej látszatát keltette.

— Lázár! — kiáltott önkéntelenül az atya — Lázár, jer bekötözlek!

Joane, a Fehér Káró nagy köteg kötszert hozott a kórházból. Ezzel inult a hittérítő az irgalmas samaritánus nyomába.

A kanak üvöltve tárta feléje a gennyes, rothadó csonkokat. Damján letérdelt a piszkos, foltokkal tarkított gyékényre és oly gyöngéden pólyázta be sebeit, mint egy anya újszülött gyermekét. A munka emberfőlötti volt. Az undor és iszonyat csaknem megfojtotta a hittérítőt.

— Az Úr kendője... Veronika kendője, amely mögött ő rejtőzik...

Végre elkészült. A poklos elégedetten morgott. Az atya minden kínja közepette nevetett egyet:

— Úgy, Lázár, most jól becsomagoltalak! Útra készen vagy. Készen a mennyország számára!

— Még pogány — súgta oda Joane a misszionáriusnak. — Nem jut a mennyországba!

Joane — szólt az atya fölindultan — de hisz Jézus arcvonásait viseli!

Damján kunyhóról kunyhóra ment. Mindenütt leírhatatlan piszokkal, nyomorral és borzalommal találkozott. Halállal és enyészettel, gennyes sebekkel, csonka tagokkal, mankókkal, eltorzult emberekkel. Emberekkel, akik féreg módjára csúsztak a földön. Nyolcszázan lakták a szigetet, pogányok, keresztények, puritánok és katolikusok. A misszionárius azonban mindnyájuké volt. Mindegyik előtt a földig hajolt. Sebeket mosott, kent be és kötözött: vígasztalt és mosolygott.

Útja végeszakadatlan keresztút volt száz és száz állomással. Damján mindegyik mögött ott találta az Urat. Nyolcszázszor Veronika kendőjét.

Borzalmas sebek tárultak eléje. Ám a pap mélyebbre nézett. Láta a lélek lepráit, gennyes sebeit, és határtalan iszonyat vett rajta erőt. Egy asszonyra akadt, akit az egyik belpoklos férfi átkozva kergetett ki kunyhójából. A nőnek nem volt már keze, amellyel védekezhetett volna.

— Irgalom! Irgalom! — rikácsolta. — Öt esztendeig voltam rabszolgád és teljesítettem minden kívánságodat. Most kilöksz az ajtón. Miből éljek? Hogyan egyek, amikor nincsen már kezem?

— Minek kellene enned? — rivallt rá a férfi. — Tovább már nincsen számodra helyem! Kívül tágasabb! — S mellette ott vigyorgott a másik asszony, a vetélytárs, akit a lepra még csak kevésbé kezdett ki: nézte, ho-

gyan veri ki az asszonyt a férfi. Néhány év múlva talán őt dobja ki éppen így a kunyhóból.

A megkínzott kétségbeesett tekintettel keresett menedéket. Megpillantotta a hittérítőt. Nyöszörögve vetette magát eléje a földre, és csonka karja a pap ruhájának szegélyét kereste.

— Jer, leányom — mondta a pap megrendülve. — A kórházban lesz hely számodra...

Továbbhaladtak.

— A bolondok faluja — szólt most Joane és néhány szorosan egymás mellett épült kunyhóra mutatott. — Ott táncoltak tegnap. Minden éjszaka isznak és dárídóznak.

Damján megpillantotta a helyet, ahol a részeket duhajkodtak a tűz körül. Egyesek még ott heverték esztelen mámorukban. Az egyik arccal esett az izzó parázsba és siralmasan összeégette magát.

— Úgy élnek, mint az állatok — szólt Joane.

— Hogy elfelejtsék nyomorukat — fűzte hozzá könnytelt szemmel a páter.

Az ínség itt volt a legnagyobb. A molokai pokol feneké.

Délután a kórház felé vette útját az atya.

Kórház! Tiszta ruha, kényelmes ágyak, szeretetteljes ápolás jut az ember eszébe e szó hallatára. A csinos, virágokkal befuttatott kőépület valóban oázisnak látszott, ahol menedék, szeretet és enyhülés vár a szerencsétlenekre. Molokaiban azonban a kórház is a borzalmak helye volt.

— Itt vannak a súlyos betegek — szólt a Fehér Káro.

Damján szinte megkövülten meredt rá és dadogta:

— Hát akkor eddig csak könnyű betegeket látogattunk?

Joane meggyőződéssel bólintott.

A Fehér Kárónak igaza volt. Itt találkozott össze a borzalmak borzalma. Itt nem emberek, hanem élő, csúszó-mászó hullák voltak, sokan tátongó szemüreggel, mások vakon. Egyeseket már félig fölemésztették a férgek. S ezek a szerencsétlenek minden emberi segítséget nélkülöztek. Molokai kórházában ugyanis hiába kerestünk volna orvost vagy irgalmas nővért. A kormány csak élelemlől gondoskodott. A „Kilauea” gőzös minden héten az újabb csapat belpoklossal együtt élelmet is szállított a szigetre. Minden egyéb hiányzott. Nem voltak gyógyszerek s a betegeknek nem volt takarójuk, pedig a hűvös éjszakákon vérkeringési zavarai miatt siralmasan szenvedtek. Még a vízben is nagy hiány volt, messziről kellett hordani.

A betegek közül sokan szomjan haltak. Mindenütt leírhatatlan piszok és a férgek sokasága. Mind e nyomor közepette a betegek sorsukra voltak bízva. A nyomorékok segítenek azokon, akik náluknál még nyomorultabbak. Akin pedig nem könyörül társa, magára hagyottan pusztul el.

Damján mély megindulással temette kezébe arcát.

Az egyik sarokban haldokló nyöszörgött. A pap megpillantotta rajta a skapulárét s ráadta a szent kenetet. A beteg tetőtől-talpig seb volt, és Damján alig talált rajta annyi ép helyet, amelyen megjelölhette volna a szent kereszt jelével.

— Vized! Vized! — rimánkodott lihegve piszkos gyékényén egy vak, akinek lába már csak rothadó csont volt.

— Vized! Vized! — hörgött a másik, közel ahhoz, hogy szomjan pusztuljon.

— Az Isten szerelmére, hol van itt víz? — Damján hiába keresett. Minden edény üres vagy férgekkel teli. Kórház víz nélkül!? Pokol!

Hörögtek, lihegtek vízért mások is, akiket tompa érzéketlenségükből fölriasztott a vak jajkiáltása.

— Vized! Vized! — De hol a víz?

Megállj csak, amott két agyagkorsó! Üres mindkettő. S a betegek lihegése a víz után állati ordítózássá dagadt.

— Hozok vizet! Hozok! — kiáltja a pap elfúló hangon. Aztán futásnak ered a két korsóval; fut, rohan, mint az üldözött, keresztül a falun, föl a hegynek, ahol Joane reggel egy forrást mutatott neki. A tiszta víz belesobog a korsókba és színültig megtölti azokat. A pap két vállára vesz egyet-egyet és visszaindul. Ballag. Istenemre, hisz vízzel nem lehet futni! Az út pedig hosszú, oly nagyon hosszú! Végre megérkezik. Hála Istennek! Mindegyik szenvedő ihat amennyi jólesik, mert a pap újra meg újra visszafordul. Futva indul a hegynek, lassan jön le, vállán a teli korsókkal. Most már van vize, hogy megitassa a szomjazókat, hogy fölüdítse a lázas ajkakat és forró homlokokat, mossa a sebeket.

Molokai kórháza már nem egészen pokol, s hosszú idő óta először fadadt a megtépett ajkakon mosoly az irgalmas szamaritánus szeretetére.

Régen leszállt már az éj, amikor Damján de Veuster újra holtfáradtan lefeküdt a templom melletti pandanuszfa alá.

A faluból ide hallatszik a dobpergés, üvöltenek a részegek és a támolygók körülállják a magasra fölcsapó lángot. A Pali hegy fekete sziklái kísértetiesen merednek az izzó paráztsba. A tenger barátságtalanul csapkodja a sziklás partot. Baglyok huhognak bele az éjszakába. A moszkítóok ellepik a misszionárius arcát. Valahol poklos hördül föl kínjában.

A pap előtt föltárult ezen a napon a sziget minden borzalma. Lelkére halálos szomorúság árnya borul. Gúnyos, kegyetlen hang súgdos a fülébe:

— Damján de Veuster, mit akarsz te itt? Egyedül akarod legyőzni a nyomort, tisztára mosni a szennyet a poklosok testén, lelkén? Te akarod nap-nap után mindnyájuk számára a vizet hordani? Egyedül te rothadó tagjaikat bekötöni? Nem hallod-e mindazok fájdalmas nyögését, akiken ma nem segíthetél? Te, a nyomorult ember, te egyedül akarod legyőzni a molokai poklot?

A meggyötört pap fejébe száll a vér. Szíve kalapácsütésekkel döngeti keblét. Mély sóhajokkal tördeli kezét és imádkozik, imádkozik Istenhez és kiált...

A hittérítő homlokát verejték lepi el. Egyik óra a másikat követi. A baglyok huhognak és az ittasok féktelenül ordítanak. Lángok csapnak a magasba. A tenger hullámai a partot nyaldossák. Damján imádkozik, imádkozik és Istenhez kiált...

S íme, a meggyötört lélek előtt újra megjelenik a fehér lepel s rajta egy arc. Eltorzult, meggyötört, sebekkel és daganatokkal borított arc. Veronika kendője...

Ismét megszólal:

— Ismersz-e, Damján de Veuster?

A pap görcsösen fonja ujjait egymásba és szól:

— Igen, én Uram... ismerlek, ó adj erőt!

A kép szertefoszlik az éjszaka sötétjében. Az égen már a hajnalpír reszket. Dél keresztje fényesen bontakozik ki a látóhatár fölött. A pap pedig úgy érzi, mintha az égből kiáltana a hang feléje:

— Bízzál! Én veled vagyok!

ŐEXCELLENCIÁJA ELSZÁMÍTJA MAGÁT

A hawai szigetország belügyminisztere E. O. Walle, egyben az Egészségvédelmi Bizottság elnöke, rangjának megfelelő magasságú karosszékben ült és ujjjaival idegesen indulót dobolt az íróasztalán. Előtte állt szerény tartásban a Bizottság első titkára, aki mint amerikai egyben a sötétbőrű Lunalilo király szolgálatában is állt. Kezében Honolulu egyik protestáns napilapja, a Nuhou. Egy vastagbetűs cikknek olvasta föl éppen a végét:

„Keresztény hős” — ez volt a címe.

Utolsó szakasza így hangzott:

„P. Damján megvalósította elhatározását és a poklosok közt maradt, hajlék nélkül, váltó ruha nélkül, ha ugyan nem elégszik meg azzal, amit a leprások nyújtanak neki. Bármilyen is legyen e férfiú vallási meggyőződése, nem tagadjuk meg tőle elismerésünket, hogy keresztény hős!”

— Keresztény hős! Keresztény hős! — kiáltotta a miniszter és levegő után kapkodott, mint a ponty, ha kihúzzák a vízből. Még hozzá protestáns lap! Szégyen! Gyalázat! Hallatlan propaganda a katolikus misszió javára, amely ellen mi, puritánok évek óta harcolunk! Az igazat megvallva, nem találunk mindenkor kellő megértésre az illetékes közegeknél. Uralkodónk két elődje — mint ismeretes — mértéken felül kedvezett a katolikus misszióknak. A mostani fejedelem azonban egész szívvel a mi ügyünket támogatja. Szégyen! Most, amikor már-már reméltük, hogy döntő csapást mérünk a katolikusokra, saját lapunk agitál az ultramontánok érdekében annyira, hogy megakadályoz bennünket a szükséges óvintézkedésekben. Honolulu asszonynepe meg egyenesen rajong ezért a Páter Damjánért!

— Nemcsak a nők, excellenciás uram — fűzte hozzá a titkár. A férfiak nem kevésbé, éspedig a puritánok éppúgy, mint a katolikusok.

— Botrány! — kiált föl újból a miniszter. Nem tűrhetjük tovább. Ennek véget kell vetnünk!

— Úgy hírlik, hogy P. Damján ma Honoluluban járt — közölte a titkár.

— Hogy babérait learassa — egészítette ki gúnyosan a miniszter.

— Bizonyára nemcsak a babérokat, excellenciás uram! Úgy beszél, hogy mást is gyűjt...

— Botrány!...

A miniszternek nem jutott eszébe más kifejezés. Idegesen kapott strucctojáshoz hasonló kopasz fejéhez:

— És végeredményben, milyen könnyen fertőzhet ott, ahol föltűnik. Gondunk lesz rá, hogy a jövőben ilyen kirándulásoktól a legerélyesebb formában eltiltsuk. Ezzel aztán egyszersmind eléje vágunk a továbbiaknak...

Az excellenciás úr hirtelen fölugrott és nagy léptekkel mérte végig a szobát. A titkár hol előre, hol hátra fordult, hogy őexcellenciája magas személyének hátat ne fordítson.

— Ez az intézkedés az egész ügyet más irányba tereli — erősítette meg a mondottakat újból a miniszter.

— Hogyan értsem? — kérdezte a titkár.

— Hát nem ért meg barátom? Ha a misszionáriusnak választania kell, hogy Molokait többé el nem hagyhatja, vagy oda többé vissza nem tér, akkor kétségkívül a második megoldás mellett fog dönteni. Avagy csak nem gondolja, hogy akad ember a föld hátán, aki egész életére eltemetkezik a hullák közé?

A miniszter meglegedetten dörzsölte kezét és kijelentette:

— Veuster nem tér vissza többé Molokaira, és ezzel a katolikus misszió ügyének befellegzett.

— Csak aztán el ne számítsa magát excellenciád — vetette közbe a titkár. — A katolikus papoknál soha nem tudhatja az ember, hányadán van velük. Kiszámíthatatlanok.

Ebben a pillanatban kopogtak az ajtón. Egy altiszt P. Damján de Veustert jelentette be.

— Szenzációs — hahotázott a miniszter. — Ez aztán jókor jön. Legálabb mindjárt megláthatja igazam volt-e avagy sem. — Kérem az urat.

Alig foglalt helyet a miniszter, az ajtóban máris megjelent a molokai poklosok misszionáriusa.

— Tehát Molokai szigetéről érkeznek? — kérdezte a miniszter, akit a hatalmas, lenyűgöző jelenség kissé elképesztett.

— Igen, Molokairól jövök — felelte nyugodtan Veuster. Támogatást kérek poklosaim részére, akik sokat nélkülöznek.

— Kérdés! Bizonytal csak a katolikusok gondozására szorítkozik, akik tudomásom szerint a leprásoknak csekély százalékát teszik ki.

— Miniszter úr! a keresztény szeretet nem ismer valláskülönbséget. Mindegyikért vagyok ott!

— Különös! Különös! De hogy a tárgyra térjünk, remélem Molokai-ban mindent a legjobb rendben talált. A szigetről gondoskodunk, és Molokai kormányzója a legkedvezőbb beszámolókat küldi...

— A kormányzó a hegyeken túl lakik. Csak nagyritkán látogat el a leprások kolóniájába. Természetesen, amennyiben csupán az élelmezésről van szó, kielégítő a gondoskodás. Ettől eltekintve, minden másban nagy a hiány. Még csak gyógyszerek sem állnak rendelkezésre...

— Tudnia kellene, hogy a lepra ellen nem létezik orvosság!

— Vannak azonban fájdalomcsillapítók és hegesztő kenőcsök...

— Ilyen luxusszerekre, sajnos, nincsen fedezetünk — mondta ki a háározatot az Egészségügyi Bizottság mindenható elnöke.

A hittérítőben fölforrat az indulat, de erőnek erejével fékezte magát és folytatta:

— Fára volna szükségem az építkezéshez; asztalosokra, kézművesekre. A leprások lakása csupa pizsok, férges odú. Ezeket el kell égetnünk és kőből vagy fából építenünk. Orvosra van szükség és a kórház számára ágyakra, meleg takarókra!

— Mindez tetemesen fölülmúlna költségvetési előirányzatunkat — válaszolt hűvösen az excellenciás úr és egymásra rakta jólápolat ujjait.

— Akkor hát a hétördögben lépjek túl a költségvetési előirányzatot! — dörgött fölindultan a misszionárius, míg a miniszter magánkívül kapkodott levegő után. A pap azonban még egyszer erőt vett magán:

— Excellenciás úr! Legalább vízvezeték a szigetre. Legalább vízvezeték, excellenciás úr! Vízet! A bélpoklosok elpusztulnak víz hiányában. Leírhatatlan a pizsok és a nyomor! Vízvezeték kérek Molokainak, utolsó kérésem!

A miniszter idegesen hahatózott:

— Vízvezeték Molokaira! Vízvezeték a vadaknak! Szenzációs! Uram, maga nem áll a valóság talaján! Kész örület, amit követel.

— Akkor itt nincs mit keresnem — szolt Damján színtelen hangon, halotthalványan. — Molokai bélpoklosainak szenvedése Excellenciád lelket terheli. — Ezzel a hittérítő az ajtó felé indult.

A miniszter azonban most készült a döntő csapásra:

— Nem akarom tudomásul venni utolsó kijelentését, páter! — szolt hidegvérrel. — Nekem azonban még más elintéznivalóm is volna. Semmiképpen nincs rendjén, hogy Molokaiból idejár. Megfertőzheti szigetünket. Sajnálatomra nem járulhatok hozzá, hogy a jövőben elhagyja a poklo-

sok telepét. Ha késznek nyilatkozik, hogy visszatér, akkor egyszer s mindenkorra ott kell maradnia. Formálisan meg kell tiltanom, hogy Molokait akár még csak egyszer is elhagyja!

Damján de Veuster egy pillanatig megkövülten állt a miniszter előtt. Aztán megszólalt:

— Tehát nem hagyhatom el többé Molokait? — kérdezte fátyolozott hangon. — Hogyan érintkezzem akkor előljáróimmal, miniszter úr? Hellyel-közzel szükségem van jó tanácsra, támogatásra, a bűnbánat szent-ségére... Hogyan intézzem el mindezt, ha örök száműzetésre kényszerít?

— De főtisztelendő atya, erről szó sincs. Önt senki sem kényszeríti, hogy visszamenjen Molokaira. A legteljesebb megértéssel vesszük tudomásul, hogy ilyen körülmények között beszünteti a szigeten a missziós tevékenységet!

— Ja, vagy úúúgy? — nyújtotta el a misszionárius. Aztán, mint mennydörgés csapott le a miniszterre:

— Tehát erre irányul az egész komédia. Meg akarja akadályozni, hogy Molokaira visszatérjek. Nem akar katolikus papot tudni a bélpoklosok között. Uram, elszámította magát! Azt hiszi, hogy ilyen eszközökkel megfutathat egy katolikus hittérítőt? Téved, nagyon téved, miniszter úr!

Ezzel Damján sarkon fordult és kirohant a szobából. Bevágta maga után az ajtót, hogy a vakolat csak úgy hullott le a falról. Az excellenciás pedig leforrázva hátraroskadt karosszékében és csak azt lihegte:

— Egy pohár vizet kérek! — többet nem tudott mondani.

P. Damján a legközelebbi gőzössel visszatért Molokaira. Nem érkezett üres kézzel. A támogatásért, amelyet tőle a miniszter megtagadott, bőven kárpótlták mások. Katolikusok és másvallásúak egyaránt nagylelkű versenyre keltek az áldozatvállalásban. Nagy mennyiségű fát, élelmet, szerszámot, gyógyszerzt szállítottak a kikötőbe. Honolulu apácái, akik közül nem egy örömmel vállalta volna az önkéntes száműzetést, végszám varrták a ruhát és ládászámra szereztek cukrot, teát, kétszersültet és más jó dolgokat. Még egy kis harangot is följajánlottak a Szent Filoména templom részére.

Damjának könnyben úszott a szeme, amikor ezeket a kincseket megpillantotta.

Molokai gyermekei ujjongva fogadták, és nemsokára megindult a nagyarányú építkezés, amelynek új életet kellett teremtenie a borzalmak szigetén. A betegek jó ágyat és meleg takarót kaptak. Damján az öreg pálmakunyhókat egymásután fölégette és fölváltotta szellős kis faházakkal. A flamand mérnök, asztalos, ács volt egy személyben, és meglátzott rajta, hogy gyermekkorában nem hiába járta be Tremeloó minden műhelyét.

Reggel meglátogatta a súlyos betegeket és a szentségekkel megerősítette lelküket, bekötötte sebeiket. Délután égett a munka a keze alatt, s a fejsze, gyalú, kalapács meg nem pihent egy percre sem. Nemsokára tucatnyi kis faház állt a bokrok és virágok közt.

Amikor Damján először állt munkába, százával állták körül a leprások és bámulták izmos, szüntelenül dolgozó karját.

Később azonban így szólt feléjük a hittérítő:

— Eleget báméskodtatok már, most aztán rajta, munkára föl! Te, meg te, meg te... még erősek vagytok, egészséges a karotok. Fogjatok hozzá. Munka a naplopók legjobb orvossága!

A kanakok eleinte vonakodva fogtak hozzá. El is daraboltak egy-egy deszkát, de idővel a flamand kiképezte a maga munkás csapatát, segédeket és inasokat egyaránt. Rövidesen annyi munkása akadt, hogy egész utcasorok nőttek ki a földből. A könnyebb betegek élvezték a munka örömeit, a súlyosak pedig örültek az új, tetszetős hajléknak, amelybe a piszkos odúkból átköltözhettek.

Molokai szigetén nemsokára olyan emberek is nevettek, akik nem voltak sem eszelősök, sem ittasok.

Utoljára segédeivel a hittérítő a maga számára épített egy szerény kunyhót. Öt méter hosszú volt, három méter széles és oly magas, hogy kényelmesen elérhette a mennyezetet. Mégis örült, hogy a fa alatt töltött hosszú hetek után végre ő is egyszer tető alatt alhatott.

Damján megszervezte a rendszeres Vörös kereszt szolgálatot is. A könnyű betegeket vízfordásra osztotta be. Naponta hosszú sorokban vonultak a forráshoz és nagy korsókban vitték a vizet a kórházba és a kunyhókba. A csapat élén rendszerint ő maga haladt és hozta széles vállán a két korsót. Másokat ápolással bizott meg: ezek fölváltva teljesítettek szolgálatot a kórházban vagy a tehetetlenek kunyhóiban.

Eleinte volt ugyan ellenállás, lassankint azonban valamennyien meghajoltak P. Damján hajthatatlan akaratereje előtt.

Legfőbb gondját az „Eszelősök faluja” okozta. A szerencsétlenek sehogyssem akartak fölhagyni a „ki”-gyökerekből égetett pálinkájukkal, szemérmetlen táncukkal. Nem egyszer követ ragadtak, ha az atya feléjük tartott. A flamandot azonban nem riaszthatták vissza ennyivel. Éjszaka nem egyszer váratlanul meglepte őket tivornyajuknál, kicsavarta kezükből a pálinkás üveget és a tűzbe hajtotta. Egyik sem merte kezét fölemelni a félelmetes erejű fehér ember ellen. S mit törődött Damján az alávaló rágalmakkal? Végül is kitépette az összes „ki”-gyökeret és elégette őket. Így nyakára hágott a sziget átkának. Az eszelősök kunyhóit fölégették, és az iszákosoknak a többiek közé beékelt faházikóikba kellett beköltözniük.

Ettől kezdve Molokain nyoma veszett az „Eszelősök falujának”.

A paraszt is újból föltámadt Veusterben. Jókora darab talajt hasított ki és fogott művelés alá. Megtisztította a bozótól, gyökerektől, fatörzsektől és burgonyát ültetett. Ekkor érezte úgy, hogy megint flamand talajon áll, atyja földjén, és magvakat szór a friss barázdákba.

Amikor egyszer a forró nap tűzében szántóföldjét művelte és a verejtek csak úgy szakadt testéről, néhány kanak feléje kiáltotta:

— Makua Kamiano! A hajó! Kilauea!

A hittérítő a földbe vágta ásóját és a tengerpartra rohant. A hajó éppen horgonyt vetett Kalaupapa falu közelében. Csónakot bocsátottak a vízre, telve poklosokkal, akik rémült képpel meredtek új hazájuk felé. Ám a parton megpillantották a papot, aki szeretettel tárta feléjük karját. Nem, Molokai már nem volt pokol!

De mi ez? A hittérítő szeme talán káprázik? Damján a gőzösre pillant, és a fedélzetről feketeruhás férfi int szakadatlanul feléje. Én Istenem! Hisz ez Modestus atya, a provinciális! De a világért is! Miért nem jön át ide? Csak nem fél a poklosoktól? Dőreség!

— Miért nem jön az atya a szárazföldre? — kérdezte az egyik tengerésztől, aki többedmagával a szigetre szállította a leprásokat.

— A kormány megtiltotta. Külön parancs a kormánytól. Senki sem jöhet át a szigetre — adta meg a fölvilágosítást a tengerész és jókorát köpött a vízbe. — Semmit sem értek az egészből!

— Kegyetlenség! — szaladt ki az atya száján, és arcába szökött a vér. — Alávaló álnokság! — A flamand fogát csikorgatta, és keze ökölbe szorult. — Csak átjuthatnék. Hopp! Itt van egy csónak evezővel. S anélkül, hogy sokat fontolgatott volna, belökte a habokba és vad csapásokkal evezett a Kilauea felé. Amott lóg egy hajókötél... Damján elkapta.

— Állj! Ne tovább! — hangzott fentről az erélyes parancs. — Nem szabad hajóra szállnia! A miniszter szigorú rendelkezése tiltja. Vissza!

Damján kétségbeesetten ereszkedett le a csónakba. Fönt a fedélzeten rendtestvére, a provinciális, és még csak egy kézszorítással sem üdvözölhette.

— Nyugodjék bele a változhatatlanba, Páter Damján! — kiáltott le hozzá a provinciális, aki könnytelt szemmel tekintett alattvalójára.

— Isten nevében... Fiat! Legyen! — felelte rá a flamand. — Legalább egyet, páter provinciális, a gyónásomat, kérem, hallgassa meg! Ezt talán mégsem tiltja meg a miniszter. Nagyon kérem...

Damján de Veuster alázattal letérdelt a csónakban. Összetette kezét, latinul elmondta a confiteort, majd bűnvallomását. A provinciális a fedél-

zet korlátjánál állva megvigasztalta, tanácsaival és atyai intelmeivel ellátta, majd föloldozta. A tengerészek lopva törülték le könnyüket és szidták a szűnyogokat, mivelhogy vörösre csípték a szemüket. A kapitány nagy léptekkel föl-alá baktatott a fedélzeten és jókorát káromkodott. Aztán így szólt a hajómesterhez:

— Vigyen el engem is az ördög! Ilyen kelletlenül még nem teljesítettem parancsot!

Ezalatt a jövevényeket és a teherárút egyaránt partra szállították. A csónakok visszaeveztek. A horgonyt fölszedték. A gőzgépek újra prűszköltek, és a Kilauea ismét a nyílt tenger felé vette útját. P. Modestus pedig sokáig integetett a flamandnak, aki egyenesen állt az imbolygó csónakban és le nem vette szemét a hajóról, míg az égen az utolsó füstfoslány is el nem oszlott. Egyideig bánatosan hajtotta le fejét, aztán az evező után kapott és visszafordította a csónakot a part felé. Újra előtte Molokai, az elátkozott sziget! A parton álltak, vagy kuporogtak a poklosok és le nem vették szemüket a fehér atyáról. Damján erőteljes evezőcsapásokkal áthúzott a csónakkal a tajtékozó habokon és partra ugrott. Nevető szemmel kiáltott övéi felé:

— Itt vagyok, gyermekeim, újra a tiétek vagyok! Jertek megmutatjuk a testvéreknek kunyhóikat...

Telt az idő. A halál és enyészet fölváltva aratott a szigeten. Damján de Veuster nem egy gyermekének ácsolta meg öt szál deszkából az utolsó kunyhót. A szeretetnek is megvolt a maga aratása. Bár a sziget állandó vendége volt a bánat és fájdalom, de a vigasztalás és öröm éppúgy fölütötte rajta tanyáját.

Molokai nem volt többé pokol.

Az 1874. év a Hawai szigetbirodalomnak új királyt hozott. Lunalilót I. Kalakaua követte, és E. O. Walle minisztert, az Egészségügyi Bizottság elnökét egyidejűleg fölmentették hivatalától. A sérelmes rendelkezést, amely az apostolt eltiltotta a főváros látogatásától, hatályon kívül helyezték.

Damjánt azonban ennél is nagyobb meglepetés érte.

Egy napon nagy pecsétes levelet hozott neki a pósta. A belügyminiszter hivatalos rendelkezését tartalmazta, amely Damján de Veustert Molokai kormányzójává nevezte ki.

„Feladata, vállalt munkaköre lényegében nem szenved változást, azzal a különbséggel, hogy ezentúl állami tisztviselőként fog szerepelni. Egyben följajánlunk Önnek hivatali teendőinek elvégzéséért évi 10.000 dollár jövedelmet...”

Így szólt az írás.

Amikor az atya végigolvasta a levelet, oly jót nevetett, mint soha életében. A flamand pedig sokszor nevetett és szívesen nevetett. Ez az eset igazán megérte!

— Damján de Veuster, Molokai kormányzója! — szólt nevetve önmagához. — Nem is hangzik rosszul! Évi 10.000 dollár! Ez sem hangzik rosszul...! Honolulu felől tehát más irányban fúj a szél... Őexcellenciája egyszer megint elszámította magát.

Aztán még mindig hahotázva, bement deszka-kunyhójába, asztalhoz ült és nagy, határozott betűkkel megírta a választ:

„Miniszter Úr 10.000 dollárt kínál tevékenységemért Molokai szigeten. Vegye tudomásul, hogy ezért az összegért nem maradnék öt percig sem. Egyedül Isten dicsősége és a lelkek üdve tart itt fogva. Ha munkámért a legcsekélyebb ellenszolgáltatást elfogadnám, anyám nem ismerne el többé fiának...”

— Úgy! Megírtam! Homokot rá!

Honolulu urai pedig tágranyílt szemmel rázták fejüket, amikor elolvasták a választ. Csak a miniszter bölintott némán maga elé és mondta halk hangon:

— De szeretném ennek a férfiúnak az anyját megismerni!

VIRÁGOK A SZÁRAZON ÉS TENGEREN

Milyen szerencse, hogy a jó Isten latinul is tud. Igaz, hogy valószínűleg meggyűlik a baja a föld minden sarkán a lusta ministránsok latin tudományával. Kiváltképpen a Déli-tenger ministránsaival. Uram, ne vedd tőlük zokon, ha leprás, dagadt ajkuk sehogysem boldogul a kemény „t”-vel, de még a lágy „d”-vel sem!

Ezek és hasonló gondolatok foglalkoztatták a hittérítőt, amikor az árvaház erkélyén ült és barna kis legénykéivel a confiteort gyakorolta. Tekintete fájdalomosan siklott végig az eltorzult arcokon. Mindnyájukat ismerte. A legtöbbjét képzeletet fölülmúló nyomorból emelte ki. Másokat a parton fogadott, amikor a csónakban gubbasztva kisírt szemmel, riadt madárkához hasonlóan érkeztek. Valahol erőszakkal ragadták ki őket az édesanya ölelő akarjai közül. A pap új otthont teremtett nekik. Molokai árvaháza a sziget legszebb épülete volt. Damján de Veuster anyja és atyja volt egy személyben a sziget legszegényebbjeinek.

— Bátorság, Anakalea — szólt oda Damján éppen az előtte álló kanak fiúcskának. — Bátorság, Anakalea, ma remekelned kell!

Anakalea pedig lezárt szemmel görcsösen szavalta:

— Conficeor Ceo omnipocenci... — Sebes kis keze ökölbe szorult és egész kis teste remegett belé. Elvégzett. Lassan emelte föl tekintetét az atyára és visszafojtott lélekzettel várta az ítéletet:

— Brávó, Anakalea! — dicsérte a pap. — Nagyszerűen ment! Holnap te ministrálsz!

A tépett, sebekkel borított arc ragyogott az örömtől. A fiúcska fölujjongott és tapsolt:

— Óóóóh! Makua Kamiano! — dadogta — Ó! Ó!

A többiek hangos tetszésnyilvánítással fejezték ki örömüket kis pajtásuk rendkívüli teljesítménye fölött.

Örömüket hangos zokogás zavarta meg. A pad végén szivettépően sírt a sárga, copfos kis kínai. Sok évvel ezelőtt érkezett szüleivel Hawai szigetre, ahol a cukorültetvényeken munkához jutottak. Nyolc hónapja, hogy a kis legényke bélpoklosan érkezett Molokai szigetére.

— Beppó! — szólt hozzá szeretettel a hittérítő és vállára tette kezét. — Ne sírj, Beppó!

Damjánnak nem nagyon kellett a fiúcska bánatát kutatnia. Beppó gyermek volt és a lepra örök sötétségre kárhoztatta. Vak fiúcska már mégsem lehet ministráns. Kis idő múlva azonban Beppó elcsöndesedett, és egyszerre csak tisztán, egészen érthetően csengett ajkáról:

— Confiteor Deo omnipotenti... — a legkisebb hiba nélkül, csengő hangon mondta el.

— Jó volt? Atya, jó volt? — kérdezte boldog örömmel.

— Olyan szépen, mint te, egyik sem tudja, Beppó — vigasztalta a misszionárius és szeretettel zárta karjaiba a gyermeket.

— És Beppó mégsem térdelhet le soha az oltárhoz? — kérdezte a kis kínai, és szája széle vonaglott.

A hittérítő egy ideig gondolkodott, aztán megszólalt:

— Dehogynem, Beppó, dehogynem. Holnap ott lesz a helyed Anakalea mellett. Te kisegíted, ha megakad...

A fiúcska elpirult a boldogságtól. Anakalea pedig örömmel kiáltott feléje:

— És te fogsz az ezüst csöngővel csöngetni, Beppó. Majd megrántom a köntöskédet, ha itt lesz az ideje.

— Csöngetni, csöngetni az ezüstcsöngővel — suttogetta szinte átszellemlen Beppó. Aztán sok kínai szót dadogott magában, amelyet senki sem értett meg, de amelyből leírhatatlan öröm áradt.

Az árvaház kertjén éppen a Fehér Káro ment át és odakiáltott az atyának:

— Ó, Makua Kamiano! Mily pompásak a virágaid!

— Valóban — felelte az atya és végignézett a torzképű gyermekcsapaton. — Igen, igen, Joane, ezek a virágok is szépen nyílnak!

— Levelet hozok, sok-sok levelet, Makua Kamiano! — S ezzel Joane egy rakás újságot és levelet nyújtott át, amelyet eddig a háta mögé rejtett, hogy meglepje az atyát. Egy kanak hozta a tengermelléki Kalaupapa faluból.

Damján máris elkapta Káro kezéből a póstát. Az újságokat figyelemre sem méltatta. Azok ráérnek. Itt egy levél Honoluluból, rajta a királyi pecsét. Ez is ráér. Hopp! Ezen belga bélyegek vannak. Levél Tremoloóból. Az édesanyától!

A misszionárius reszkető kézzel tépte föl a borítékot. Mit számít neki a miniszter levele az édesanyjáié mellett!

Már az első soroknál halálsápadttá vált az arca. Még az ajka is elhalványult. Fájdalmas sóhajjal temette kezébe arcát.

— Halott! Halott! — lihegett és üveges tekintettel meredt maga elé.

— A kis poklos kínai a hittérítő fejére tette kezét:

— Ne sírj, Padre! — suttogta halkan.

— Beppó! Atyám halott... sóhajtotta a pap, és tekintete a gyermek fénytelen szemébe meredt, mintha csak belőle akart volna vigaszt meríteni.

A kicsike újból megszólalt:

— Beppó holnap az oltárnál imádkozik atyádért, Padre! Majd fölmegy az égbe Istenhez. Te magad mondtad, hogy a mennyország minden ember otthona.

A hittérítő a gyermek csonka kis keze után nyúlt. Görcsösen megszorította e szavakkal:

— Igazad van, Beppó. A mennyország mindnyájunk otthona. Valóban, ez egyszer megint elfelejtettem!

Veuster atya a templomba indult. Letérdelt arra a helyre, ahonnét oly sokszor kiáltottak az ég felé segítségért és vigasztalásért a leprások. Itt nyugtatta meg az ő gyötrődő szívét is az Úr.

— Otthon van! — mondta halkan önmagának. — Az égben mindnyájan otthon vagyunk.

Amikor kilépett a templomból, Lázárhoz, a szegény öreghez hívták. Egy évvel ezelőtt keresztelte meg a leprást. Ezen a reggelen látta el a szent útravalóval. Az öreget haldokolva találta kunyhójában. Szeméből fény sugárzott és úgy beragyogta az egy héttel előbb behegedt arcot, hogy szinte szépnek látszott.

Damján elvégezte a haldoklók imáját. Közben elszenderült a beteg. A pap zárta le örök pihenőre a szemét.

— Lázár, most hazamész! — suttogta halkan. — Üdvözlöd az égben helyettem is atyámat!

Úrnap előtti napon temették el. A koporsót maga Damján ácsolta. Amikor rádobta az első rögöt, úgy érezte, mintha a tremeloói megszentelt hantokban édesatyjának vetné meg az ágyat örök pihenőre. Sírt, ahogy egykor a Mester sírt Lázár barátjának sírjánál. A poklosok pedig, akik elkísérték a temetőbe, azt mondogatták egymásnak:

— Íme, mennyire szerette őt!

Egész Molokai lázasan készült az Úrnapra. A poklosok ragaszkodtak a körmenethez. A zenekar hetek óta késő éjszakáig tartotta próbáit az öreg, vak Petero, a kiváló zenész vezetésével, és pedig oly ügybuzgalommal, hogy szent Ceciliának minden oka megvolt a nagy örömrre.

A férfiak bambuszvenyigéket hoztak az erdőből és az asszonyok sárga és kék selyemből pompás baldachint készítettek. A gyermekek pedig egész virághegyet hordtak össze és szent lelkesedéssel fonták a koszorúkat, füzéreket. Diadalíveket emeltek és nagy sátorokat ácsoltak. Mindegyik roska-
dozott a virágok halmazától.

Az árvaház növendékei sem maradtak tétlenek. Díszítették a templomot. Az Istenanya fejét és Szent József vállát pompás kék és fehér harangvirágokkal ékesítették. Végül oly csodaszépen készült el minden, hogy a gyermekek tapsoltak boldogságukban. Ma nagyon későn jutottak vacsorához. Arcuk még mindig ragyogott az örömtől. Azonban egyszerre csak nagy riadalom támadt köztük. Két gyermek hiányzott: Beppó és Anakalea. Estig szedték a többiekkel a virágot, aztán egyszerre csak eltűntek. Senki sem látta őket többé. P. Damján kinlódva törte a fejét: Hová lehetett a két gyermek? Istenem, csak nem történt valami baja a kis vaknak? Talán a hegyre mászott vele Anakalea, hogy ott virágot szedjenek. Onnét pedig már nem egy leprás zuhant a mélységbe. Félóra múlva leszáll az éj. Istenem, vedd oltalmadba a gyermekeket!

Az esti imát, amelyet a hittérítővel rendszerint a Szűzanya oltára előtt végeztek, ma megtoldották egy Ave-Maria-val, a kis szökevényekért. Észrevették, mennyire remeg az atya hangja a bánattól és az izgalomtól.

Amott túl az utolsó napsugár is belemerült a tengerbe. A szigetre ráborult az éj és a gyermekek még mindig nem voltak otthon. Damján leült az asztalhoz, lámpát gyújtott, hogy lekösse gondolatait az újság mellett. Még egyikbe sem pillantott bele. Hasztalan fáradtság. Képtelen volt az olvasásra. A betűk vibráltak és táncoltak a szeme előtt. Folyton előtte volt a két kis torzképű gyermek. Mintha segélykiáltásukat hallaná.

A pap hirtelen meghökkent. Nevét olvasta. „Damján de Veuster, Molokai hőse!” — így kezdődött egy amerikai újság hosszú cikke.

— Hát újságtöltelék volnék? — morgott a flamand és félrecepta a lapot. Aztán gépiesen nyúlt a másik után. Francia újság volt. Itt is rátévedt a szeme egy piros keretes cikke: „A bélpoklosok apostola”. — Ostoba népesség — morgott egyet a páter. — No, de itt van még egy német lap is: „Le a kalappal Molokai szikláin előtt!”

Hallatlan! Ez már több a soknál. Észbontó. Hát már igazán nem akad más dolguk az újságíróknak, minthogy fonnyadt koszorúikat egy szegény hittérítő fejére halmozzák, aki a világ legelrejtettebb szigetén él? Miért nem rakják le inkább a színésznők és hódolói lábai elé? Istennek hála! Itt van még egy francia missziós újság! A papi szerkesztők talán mégis csak valamivel józanabbak! Alig lapozta át, igazi flamand mennydörgés csúszott ki ajkán. Semmi kétség, ez saját képe. A kép, amelyet egykor Löwenben készítettett anyjának búcsúzásra.

— De anyám, anyácskám! — sóhajtott föl mélyen a pap. A kép alatt szóról-szóra saját utolsó levele.

Ami ebben a pillanatban önkéntelenül elhagyta a magányos hittérítő ajkát, minden egyéb lehetett volna, csak nem jámbor fohász. Hát még ez hiányzott! Az ember rozoga asztal mellett a tengernyi munka és fáradság hevében levelet rögtönöz, míg a kikötőben indulásra készen vár a hajó, ott-hon meg irka-firkáját az édes, együgyű, jó anyácska kiszolgáltatja a szerkesztőnek, akinek fontosabb dolga nincs, minthogy újságja üres hasábjait kitöltse vele. — Nem, nem, ezt nem akarom! — kiáltott Damján, aki őszintén irtózott a dicshimnuszoktól. — Hagyjatok csak magamra és ne zavarjatók, amikor poklosaimat ápolom, kunyhóikat és koporsóikat ácsolom, piszkos fiaimnak fejét mosom. Mi köze mindehhez a nagyvilágnak. Nem akarok szerepelni ezeknek a vásári kikiáltóknak a nyelvéen.

Damján fölugrott és félrecepta az egész rakás újságot. Aztán kifelé indult és kibámult az éjszakába. A gyermekek még mindig nem jelentkeztek. Nem, nem várhat tovább! Ha most nem érkeznek, keresésükre indul még akkor is, ha egész éjjel a hegyet kell másznia. Visszatért a házba a kézilámpáért. A sarokban ott egy vörös viharlámpa. Éppen a meggyújtásával vesződött, amikor lépteket hallott a bejárat felől. Az ajtóhoz rohant. Reccsgeve pottyant a lámpa a padlóra, széttört az üvege is. A pap föltépte a tolozárát, és a két kis bűnös állt ott előtte.

— Ne haragudj, jó Makua Kamiano! — dadogta a kis kínai.

— De bizony haragszom! Nagyon haragszom! — dörögte az atya — Hol csavarogtatok?

— Virágot szedtünk — szólt Anakalea.

— És aztán?

— Aztán kimentünk a tengerre és minden virágot a vízbe dobtunk.

— És miért?

A gyermekek egy ideig némán hajtották le fejüket.

— És miért?... — dörögött tovább az atya.

Ekkor megszólalt a kis kínai:

— A tenger elviszi a virágot atyád sírjára...

— Menjetek az ágyba, gyermekek, menjetek... — hebegte P. Damján és sarkon fordult.

— És már igazán nem haragszol? — kutatta Anakalea.

— Nem, nem, már igazán nem... most csak menjetek — nyögte a hittérítő fáradtan.

Még sokáig nézett utánuk. Aztán az asztalhoz lépett, és megakadt tekintete a piros keretes cikken, amelyek világgá kürtölték nevét.

A misszionárius mosolygott!

— Istenem, mily gazdaggá és boldoggá tettél! Mit jelenthet nekem a világ minden dicsősége a két poklos gyermek mellett?

Másnap Úrnapja volt. A pap körülhordozta az arany monstrenciát a virágbaborult szigeten. Lassan, nagyon lassan haladt, mert mögötte fáradtan vánszorgott a lepra. Hallotta a betegek mellének hörgését és sípolását. Úgy érezte, mintha a világ minden szenvedése követné az Urat, akit kezében hordoz.

Zászlók lengedeztek. Csengettyűk szóltak. Fehérruhás lányok virágot szórtak piros kosárákból. Ezüst csészékből fölszállt a füst a magasba. Minden egészen úgy történt, mint valamikor otthon. A különbség, hogy itt a szenvedés ünnepelt.

A pap virágözönbe borult oltárra helyezte a szentséget. Gyertyák lángja sercegett. Veuster emelt hangon énekelte az evangéliumot, a responzóriumot, a könyörgéseket. Az áldástosztó Úr előtt meghajolt minden nyomor. A fiúk rázták a csöngőket. A zenekar fújta a harsonákat. Az Úr és papja megáldotta a fáradtakat és megterhelteket. Megáldotta a világ szenvedőit.

A baldachin újból kifeszült és a körmenet tovább indult. Újra szóltak a csöngők, füstöltek a tömjénezők és zengett az ének.

Valamikor pokol volt a sziget. Most, íme, leszállt reá a mennyország, mert Isten megáldotta a szenvedőket.

A HERCEGNŐ KERESZTJE

— Csak nyugodtan, Willem, nyugodtan — szólt Damján és gyöngéden megveregette paripája nyakát, amely szokása ellenére megfedkezett szelídségéről és hol elülről, hol hátulról akarta a levegőbe röpíteni. Alapjában megvolt hozzá minden ok, ami egy jámbor paripát csak idegesíthet. Willem, a hittérítő lova oly erélyesen rázta a fejét, hogy ugyancsak csörögtek a kis csengettyűk és ragyogtak a virágok, amelyeket a molokai árvák a sörényébe fontak, de a fehér atyának szépnek kellett lennie e nagy napon. A fiúk még Willem farkába is csavartak orchideákat, és ha máskor épületes türelemmel viselte is a kis emberkék kedvteléseit, ezt már mégis csak megsokallta. Nincs hát mit csodálkoznunk, ha repülni való kedvében volt.

— Nyugodtan, Willem, nyugodtan — szólt rá újra még erélyesebben a lovas.

Az állat hol jobbra, hol balra nézett s nyugtalan volt. Rendkívüli perceket élt át; egész lőéletében sem látott ekkora tömeget és még hozzá a leg-tarkább színekben.

Hát mi is történt tulajdonképpen Molokai szigetén? Hogy mi történt? Az, hogy közel nyolcszáz ember zarándokolt a Kalaupapa partjára, hozzászámítva mindazokat, akik még csoszogni, vánszorogni avagy négykézláb mászni tudtak. Mindnyájan ünnepi díszben szorongtak a kikötő közelében. Voltak köztük olyanok is, akik lóhátról vetettek kegyes, leereszkedő tekintetet azokra, akik a föld porában csúsztak.

Egészen elől álltak a zenekar fehérruhás piros-kék karszalagos tagjai. Egyik-másik idegesen belefűjt hangszerébe, hogy meggyőződjék, vajon valamelyik fickó nem töltött-e bele megint szappanos vizet, mint újévkor, amikor a fehér atyának szerenádokat akartak adni. No, de hála Istennek, semmi baj! Természetesen, hogy a verejték patakozott róluk a nagy izgalomban, no de ez hozzátartozik a nagy alkalmakhoz.

Úgy látszik, Willem is kissé megnyugodott. Lehorgasztott fejjel ábrándozott a régi szép időkről; fiatal, tüzesvérű paripakoráról, amikor az első díjakat nyerte azokon a versenyfutásokon, amelyeket a fehér atya, kanakjai nagy öröme, Molokai szigetén rendezett. — Ó igen — fejezte be Willem történelmi eszmefuttatásait — nekem is van múltam, én is voltam valami!

Ebben a pillanatban történt, hogy Gregorio, a „tüzes szemű” hatalmas trombitájával a szelid állat bal fülébe fűjt. Ez már mégiscsak több a soknál! Willam nyílegyenesen ágaskodott a magasba, úgyhogy közeléből néhány asszony sikoltva menekült.

— Nyugodtan, Willem, nyugodtan! — intette Damján újra a lovat, amely bravúros teljesítményével tökéletesen megelégedve újra a mélyebb rétegekben helyezkedett el.

A tengeren virágdíszes csónakok sorakoztak egymás mellett, mintha a mélységből fölszálló csodára váraoztak volna.

Hát mi is készült Molokaiban?

— Most... most — hangzott el a kiáltás.

— Ott... ott... zúgott föl vagy száz torok, és futott végig izgatott morajként. Sok-sok kar nyúlt ki a tenger felé, ahol ebben a pillanatban jelent meg egy finom, fekete füstfelhő. A látóhatárból két árbóc és egy magas, karcsú kémény bontakozott ki.

— Jönnek, jönnek! — kiáltotta lelkesen nyolcszáz torok. A csónakok megmozdultak és kemény csapásokkal eveztek a hajó felé, amelyre oly nehezen váraoztak. A zenekar megmozdult és a tengerparton fölharsant Hawai nemzeti himnusza.

Most horgonyt vetett a hajó. Ünnepi díszben pompázó csónakot bocsátottak le a vízre. Mint ragyogó virágfüzérek vették körül a többi csónakok és kísérték a part felé.

— Aloha, Aloha, Liliuokalani! Aloha maikai! — hangzott föl az üjongó üdvívalgás a közeledő csónakok felé.

Fivére helyett Liliuokalani hercegnő állt a szigetország kormánya élén. Fivére világméretű útra indult. Miniszterek s magasrangú tisztviselők kísérték rendjelektől ragyogó egyenruhákban.

A hercegnőt szemmeláthatólag meglepte a nagyszabású ünnepi fogadtatás, és gyökeret vert a lába. A zenészek oly erővel fűjták a trombitát, hogy verejték lepte el homlokukat. Most egy kis kövér úr lépett a hercegnő elé és hódolattal köszöntötte. Molokai új kormányzója, aki a hegyek mögül jött a fogadtatásra. Német volt, Mayernak hívták, és a legjobb összhangban működött Páter de Veusterrel, mert tudta, hogy a legjobb emberek sorsa a legjobb kezekben van. Elég nagylelkű volt ahhoz, hogy ezt a hercegnő előtt be is vallja.

Liliuokalani még mindig megkövülten meredt a tarka embertömegre. Ez tehát Molokai! Egészen másként képzelte el mindent a szigeten. Mosolygó tekintete végigsurrant a virágkoszorús gyermekeken, a verejtékező muzikusokon és a díszgárdán, amely feszesen állt két oldalt sorfalat. Jó ég

tudja, honnét teremtette elő az atya mindezeket a mesebeli köntösöket és egyenruhákat. Bizonyára a flamand kópé is közrejátszott megszerzésükben.

— Aloha, Liliuokalani... Aloha maikai! — hangzott el messzire a hülámok fölött.

A hercegnő közelebb jött. Már nemcsak az egyenruhát és a külső fényt látja. Tekintete egyenkint is végigsiklik a leprától eltorzult, kimart, sebek-től tépett arcokon. Észreveszi, hogyan rejti el egyik-másik a kezét a háta mögé. Látja, hogyan takarják el a leányok zsebkendővel az arcukat. Ez a lepra! Ez Molokai!

Éles sikoly hasítja át a levegőt. A hercegnő kíséretéből egy nő fölfedezte a poklosok közt gyermekét. Magához ragadja a kislányt, karjaiba zárja és a szörnyen eltorzult arcot csókjaival borítja, könnyeivel áztatja. Istenem, mily lélekbe markoló jelenet.

A hercegnő fölemeli karját. Szólni kíván. A nyolcszáz elnémul. Csak-hogy Liliuokalani ajkára nem jön szó. Újra meg újra kinyílik a vonagló ajak, ám szót minden erőlködése ellenére sem bír kiejteni. Zokogás vesz rajta erőt. Sírva lép a nőhöz, aki keblére öleli gyermekét. Résztétel érinti a leányka eltorzult fejecskéjét. A nyolcszáz egyszerre fölsír. Nem saját számkivetettségük fájdalma sajtolta ki szemükből a könnyet, hanem a fejedelmi vendég részvéte nyomán fakadt öröm és meghatottság.

A kormányzó Damjánhoz vezeti a hercegnőt, aki paripájával mindedig a háttérben húzódott meg. A hittérítő gyorsan leugrik lováról.

— Molokai atyja! — mutatja be Mayer. A hercegnő némán szorítja meg Damján kezét, és tekintete sokáig pihent meg szemében.

— Nemes lélek... — suttozja végül is halkan.

A misszionárius a fejét rázza:

— Csak katolikus pap vagyok!

A fejedelmi vendég az egész napot a bélpoklosok között tölti. Fölkeresi a legszegényebbek kunyhóit, a nyomorékokat, akik nem jelenhettek meg a fogadtatáson. Majd megindul Szent Filoména templomába. A protestáns nő sokáig nézi az Istenanya képét.

— Igen... igen... — szól elérzékenyülve — ez kell Molokainak! Az Istenanya az anyátlanoknak! — S fejét mélyen meghajtja a Madonna előtt.

Az árvaházban megajándékozta a gyermekeket. Ujjongva rajongják körül. Beppó, a kis kínai hosszú verssel üdvözli a hercegnőt, és az élettelen arc sugárzik a siker örömetől.

A hercegnő rendkívüli módon dicséri. Az atya most egy teljesen nyomorék, vak leánykához vezeti, aki a földön ül és virágokkal játszik. Liliuo-

kalani gyöngéden megszólítja. A gyermek fölfigyel és egyszerre csak fölkiált:

— Te vagy az én édesanyám?

— Igen... hát hogyan, édesanyád vagyok... — szól a hercegnő elérzékenyülve.

— Anyám! Anyám... — ujjong föl a gyermek és csonka kis kezével tapsol örömeiben, amíg az előkelő vendég a haját simogatja. Aztán újra kimerülten összeroskad és álomba merül.

A hercegnő elfordul. Könny szökik a szemébe...

— Mindezek már közel vannak az örökkévalósághoz — súgja neki oda az atya.

A hercegnő egyik ágytól a másikhoz megy. Minden beteg számára van ajándéka, vigasztaló szava.

— Orvosa nincs? — kérdi szörnyülködve, amikor végigmegy a fájdalom és borzalom tanyáján.

— Nincs a belpoklosokon kívül, akik szolgálatot teljesítenének, fenség! Sokszor fordultam már ebben az ügyben az Egészségvédelmi Bizottsághoz és kértem egyben képzett betegápolókat. Sajnos, mindannyiszor elutasították kérésemet.

— Majd gondoskodom jó orvosról — szól a hercegnő határozott hangon. — Ápolóit pedig legjobb, ha a katolikus apácák közül választja. Gondolja, akad néhányra?

— Amennyire csak szükségem van, fenség! — szól az atya örömmel. — Mindeddig a kormány nehézségeket gördített a te letelepedés elé.

— Nem fogja többé! — jelentette ki az erélyes nő.

Agg, szörnyen eltorzult férfi előtt áll meg most a fejedelmi vendég.

— Hogy van? — kérdi gyöngéd részvétellel.

— Jól... jól... — dadogja a beteg és tépett arcán mosoly fut végig. — Előbb pokol volt Molokai, valóságos pokol, de most már egészen más! Molokai most már boldog sziget... — S a beteg szemében különös fény ragyog.

Este búcsúzik a hercegnő. A parthoz visszakíséri a sok beteg, aki csak vánszorogni tud, mind ott van. A gőzös szirénája végigüvölt a tengeren. Az utolsó Aloha is elhangzik a hajó felé. A horgonyt fölszedik. A hercegnő nem veszi le tekintetét az egyre távolodó szigetről. Mellette gubbaszt egy anya és zokogva mered gyermekére, aki a tengerpart egyik sziklájáról búcsút int neki.

Az anya szíve majdnem megszakad.

Gyöngéd kéz érinti vállát. A hercegnő lehajol hozzá és vigasztalja:

— Ne sírj, nővérem, gyermeked jó kezekben van. Molokai szigetén él egy ember, aki mindenkinek több, mint az atya vagy anyja lehetne!

Veuster pedig gyöngéden megveregeti lovát:

— No, Willem, most hát eleget ünnepeltünk! Hadd ússzon csak a hercegnő. Mi meg újra munkához látunk!

Willem megértően bólintott, nyerített egyet, majd egyenletes ügetéssel visszanyargalt Kalawao felé.

Nemsokára újabb örömnapiak köszöntöttek Molokaira. A kórházban megjelent egy igazi orvos. Fehér köpeny volt rajta és pápaszemet viselt. Egész gyógyszerterát hozott magával. Nem maradt sokáig, utódja sem, de a régít mindig új váltotta föl. A molokai kórháznak attól fogva állandóan volt orvosa, és Damján legalább ott szabadabban lélegzett. Akadt számára még elég más munka a szigeten.

A borzalmak helye Istennek termékeny szántóföldjévé lett, amelyen érdemes volt szántani és vetni, de a kaszát pengetni is. A lakosok nagy része régen katolikus volt és az aratás napról-napra dúsabb lett. A kévéket, amelyeket Damján keze kötött, a mennyei Gazda rendszerint hamar elszállította csűrébe, ha némely betegnek sokáig, néha évekig kellett is várnia a szabadulás percére.

Tagadhatatlan, hogy eleinte a hittérítő elég gyakran maró gúnnyal, sőt gyűlölettel találkozott. Még most, nyolc év után is akadt az Ezelősök falujában egy-egy veterán, aki ellenkezéssel és méltatlankodással fogadta a misszionárius szeretet-szolgálatát. Még mindig nem felejtette el, hogy Damján megfosztotta a pálinkától.

Egy napon Damján ilyen szerencsétlen tévelygőnek egy korsó vizet hozott a hegyekből. A szesztől és leprától eltorzult, szétronsolt öregnek toroka más nedvesség után áhítózott. A korsót dühében üvöltve borította föl a hittérítő lábainál. A flamand szó nélkül nyúlt újra a korsó után és másodszor indult vele a hegyek felé. Amikor visszajött, e szavakkal tette le eléje:

— Most aztán óvatos légy, barátom, nehogy megint földöntsed!

A beteg megkövülten nézett rá; életében először látott csodát.

— Szegény ördög — mordult egyet az atya és útjára indult. Természetes, hogy ez a hősi önuralom nem egy napnak a műve volt, hanem hosszú ideig tartó, kemény küzdelemé. Az erőt hozzá Krisztus keresztyéből merítette és Molokai nagy keresztyéből, amelyre szünös-szüntelen újra csak rásegeztek a Mestert.

A szeretet végre is legyőzött minden ellenállást, gyűlöletet és akadályt. A hegyekből régóta nem kellett már vizet cipelnie. Néhány éve már igazi vízvezeték látta el a szigetet és jó forrásvizet biztosított a falunak és kórháznak.

A hittérítő legyőzte Molokai legfélelmetesebb rémét.

Molokai szigetén újra lengedeztek az öröm lobogói. Napfényben, virágdíszben pompázó diadalkapuk meredtek büszkén az ég felé. A muzikusokról megint patakzott az örömteli izgalom verejtéke, és Willem farkán is ott díszlegetek ismét az orchideák...

A kis templom előtti díszes emelvényen ott állt a Sandwich szigetek új püspöke, Monsignore Hermann Köckemann. A hatalmas westfáliai férfiú a hegyeken keresztül jött Molokaira, ahol a hegymászás fáradalmai mellett még hatalmas felhőszakadással is meg kellett küzdenie. Bőrig ázottan állt a poklosok közt. Ám a westfáliai vörös föld fia ezt nem sokba vette. Szeme ragyogott a szívélyes fogadtatás örömfényében és meleg, részvételtjes szeretetet sugárzott az eltorzult arcok felé.

— Gyermekeim — kezdte végül megilletődött hangon — nagyon közel vagytok az Úrhoz. Szent keresztjét hordozzátok. A legszegényebb köztetek a legkedvesebb előtte és leginkább hasonló őhozzá. Sebes, vérző tagjaitokból az ő vére ömlik. Újra átéli a keresztre-feszítés kínjait bennetek, akik oly hosszasan szenveditek a halál gyötrelmeit. Benne támadtok föl egykor mulhatatlan erőben és szépségben. Szeretetünk mindenkor veletek marad...

Köztetek él egy pap, aki — mint Cyrenei Simon egykor Krisztus keresztjét — úgy segíti a titeket. Mielőtt hozzátok jött, Molokai pokol volt. Most immár vígaszteljes tisztítóvíz, amelynek ajtaja a mennyországba nyílik. A pap veletek hordozza a keresztet, a fájdalmak keresztjét, a száműzetés keresztjét.

Ma azonban, gyermekeim, más keresztet hoztam számára, egy nagy földi kitüntetés keresztjét. Hawai uralkodónője, a fenséges asszony, aki a fájdalmak csöndes birodalmában fölkeresett titeket, adta át nekem, hogy papotoknak és egyben atyátoknak ma ünnepélyesen átnyújtsam.

A püspök napsugárban fürdő arany keresztet emelt a magasba és aztán rátűzte azt Damján de Veuster öreg, kopott talárjára, amely már oly sok nyomor előtt térdelt a porba.

— Damján de Veuster! Ófensége, Hawai uralkodó hercegnője nevében átadom Önnek I. Malakaun király lovagrendjének középkeresztjét.

A misszionárius nem tudta hirtelenjében, mi is történik vele és körülötte. Hol a püspökre meredt, hol a keblén szikrázó aranykeresztre és fejét csóválta. A sziget tombolt az örömrivalgástól, a gyermekek hangos örömtől, akik atyjuk kitüntetésén ujjongtak.

A püspök meleg szeretettel szorította meg a hittérítő kezét. P. Damján az arany kereszhez nyúlt, hogy levegye melléről.

— Szegény taláromnak nagyon kell szégyenkeznie — mosolygott, majd halkán megjegyezte:

— Úgy érzem, Isten nemsokára más keresztet küld számomra az égből!

IZAJÁS 53.

Az 1884. év egyik napján, december havában történt, amikor P. Damján de Veuster fárasztó útról visszatért. Lóháton jött a hegyeken át Kalawaoba. A Pali hegyen túl meglátogatta egyik rendtestvérét, és visszafelé félelmetes felhőszakadás érte a lovat és lovát. Még most is csöpögött róluk a víz, mintha e percben húzták volna ki őket a kútból, bár az égen már jót kacagott rajtuk a ragyogó nap.

Damján megállt az árvaház előtt.

— Halló, fiúk! — kiáltott nagyot. Csakhamar nevetve és ujjongva ugrottak körül örömben, hogy a fehér atyát és lovát újra köszönthették.

— Dörzsöljétek meg alaposan Willemet és adjatok neki zabot! Aztán mondjátok meg Anna anyónak, hogy meleg lábvizet készítsen nekem. Jó forró! Megértettétek?

— Igen, igen, Makua Kamiano — harsogták a fiúk. A hittérítő leugrott a nyeregből, gyöngéden megveregette lovát és befordult a házba. A hideg rázta.

— De jó lenne most egy pohár genfi — szölt önmagához.

Csakhogy nem volt. Ha a kanakokat eltiltotta a pálinkától, ő sem akarta élvezni még gyógyszer gyanánt sem. Egy csésze jó forró tea ugyanazt a szolgálatot teszi. De mit jelentsen ez? Az atya megszedült a küszöb előtt. Erősen meg kellett kapaszkodnia az ajtófélfában. Ólomnehéz, jéghideg lábai egyszerre fölmondták a szolgálatot. Damján már évek óta szenvedett lábaival. Nem egy éjszakát virrasztott át, amikor szinte elviselhetetlen, metsző fájdalom tépett, fúrt, vágott lábizmaiban. Csak a gyakori lábvíz szerzett neki némi egyhülést.

— Anna anyó — kiáltott, amikor nagynehezen beljebb botorkált — készíts lábfürdőt, de meleget, nagyon meleget! Úgy látszik alattvalóim elaludtak, nyakon akarom önteni őket egy kis melegvízzel. Hahaha! — nevette jó nagyot az asszony mögött. Aztán ledobta magáról a vizes köpenyt és habitust váltott. Fáradtan roskadt le egy székre, és az otthon néhány kis lurkója máris húzta lefelé lábáról a cipőt, harisnyát. Értették a módját, hogyan kell bánni az atyával, aki messze útról érkezett.

Közben megérkezett Anna anyó is, egy nagyon derék, kövér, makk-egészséges nő, aki saját bélpoklos gyermekével együtt az árvaház többi la-

kóját is gondozta. Két éve volt itt, és az atya nem találhatott volna gyermekei részére jobb anyát. És mióta egy anya tett-vett az árvaházban, még sebb, még vidámabb volt ott az élet.

Az asszony erősen fújtatva cipelte a gőzölög vizet.

— Vigyázni! Nagyon vigyázni — intette a pátert. — Igen meleg.

— Akkor legalább megolvadnak jégklumpáim — nevetett Damján.

Próbaképpen beledugta nagyujját. Nem, igazán nem túl meleg. Mindkét lábát belerakta.

— Furcsa vizet hoztál, Anna anyó — szólta kis idő múlva az atya. — Gőzölög és mégsem meleg. Hozz melegebbet, hogy utána önthessenek.

Az asszony fejcsóválva ment a konyhába és nemsokára elég tekintélyes üsttel tért vissza.

— Csakhogy ez aztán forró! — intette a hittérítőt.

— Add csak ide!

Damján kivette kezéből az üstöt és utána töltött, mindig többet, többet, egészen az edény széléig.

— Dehát ez... Miféle vizet hoztál? Gőzölög, mint a pokol, és alig langyos!

— Az Istenért! Egészen összeégeted magad, Makua Kamiano! — kiáltott az asszony ijedten és kiragadta a hittérítő kezéből az üstöt.

— Hát mondom neked, hogy alig langyos! Győződj meg róla magad! — Damján bemártotta egyik kezét a vízbe, de aztán éles sikollyal visszarántotta. Leforrázta magát. És a lába? Ó Istenem, csupa hólyag! Damján kihúzta lábát a vízből és szinte megbénultan nézte, egyre nézte...

— Elégettem magat és semmit sem éreztem... — szólt halkán — Anna anyó, tudod-e mit jelent ez?

Az asszony könnyekben tört ki. Zokogva igent intett.

— Tehát mégis, mégis... — szólt önmagához csöndesen a pap. — De hát miért állsz és bőgsz itt tulajdonképpen, Anna anyó? Menj, készíts forró teát, gyomrom talán hálásabb lesz a kis melegért. Menj már, menj!

Az asszony sírva hagyta el a szobát.

— Tehát mégis, tehát mégis... a lepra... — nyögött föl a pap fájdalmasan és fejét jobb kezére támasztotta. A szobában halotti csönd volt. A gyermekek, akik eddig vígan ugrándozták körül az atyát és buzgón kutatták ki zsebeit, mivelhogy nagy utak után szokás szerint rejtőzött bennük valami, egyszerre elhallgattak. Némán meredtek az atyára.

Tisztában voltak a helyzettel. A pap fölemelkedett és belenézett a tépett, dagadt, eltorzult arcokba. Mindegyik a sajátjának tükre. Igen, így torzul el nemsokára az övé is. Uram, de súlyos a te kezéd érintése!

Az egyik fiú hangosan fölzokogott.

— Mi bajod, Karolo? — kérdezte a pap részvétellel. A fiú azonban csak arcára szorította kezét és szívtétőpőn zokogott. Ujjai közt előszívárogtak a könnyek.

— Hát mi bajod, Karolo? — kérdezte ismét Damján. Saját fájdalmát és bánatát elfelejtette a gyermek szenvedése mellett.

Ekkor a kis kanak letépte arcáról a kezét, kétségbeesetten meredt a papra és sírva-zokogva kiáltotta:

— Én... én vagyok az oka... én... Makua Kamiano! Pipáltam, amikor ott hagytad az asztalon...

— Mindnyájan pipáltunk... mind... mind! — kiáltotta valamennyi barna legényke és őszinte bánattal lógatták fejüket. P. Damján pedig némán meredt egy ideig a pipaszárra, amelyet édesanyja küldött neki messze Flandriából...

— Lehet... lehet... — mondogatta halkán önmagának. De elvégre is... Miért éppen az ártatlan pipa? Hisz Molokai egész levegője, az étel, amelyet évek óta leprás asszony készít számára, a leprások mérges lehelete, amely a szigetet betölti és a templom, a kórház, az árvaház, minden kunyhó levegője fertőzött. Miért éppen a pipa? Badarság!

— Ne üvöltsetek gyerekek! — szólt Damján erélyesen. — A lepra nem jöhetett belém a pipán keresztül. Szára túl vékony. De hogy hátam mögött megdézsmáltatok a dohányomat anélkül, hogy megkérdeztétek volna... Hát már elfelejtettétek a hetedik parancsot?

— Ó, csak egy kevés volt. Egy ici-pici, jó Makua... — védekeztek a gyerekek szégyenkezve. — Ilyen kevés dohányra a jó Isten nem adott parancsot. — S szemük, torz arcuk már megint nevetett. Milyen jó is, hogy a lepra nem fért a pipaszáron keresztül.

— Igazán vékony, nagyon vékony — vigasztalódott Karolo és letörölte könnyeit. — Még a kis ujjam sem fér bele...

— Nahát! Akasztófavirágok! De ha rajta csiptelek volna benneteket, úgy kiporoltam volna nadrágotokat, hogy le sem kellett volna vetnetek! Most aztán ide hát azzal a dohányossal! Hozzátok elő, legényké! Hol is van? No, ott, a zsebemben! Úgy... tömjük meg hát még egyszer! Így ni... Húzzatok belőle mindnyájan jókorát! Csak jó nagyot! No, rajta, kezd meg, Karolo!

A fiú szégyenlősen nyúlt a pipa után, s meglátszott, hogy nem először van a szájában. Nagyon szippantott belőle és egészen szakszerűen engedte ki a füstöt fogai közül.

Damján megdicsérte. Lám, amit az ember megtanult, azt aztán tudja is! Úgy... most te is, Tomi... most te, Lui! Na, lássátok...!

A pipa körüljárt. A szörnyképű fiúk vigyorogva szippantottak a pipából és ájtatosan eregették a füstöt a levegőbe. Amikor aztán a dohányklub valamennyi tagja teljesítette a parancsot, Damján a legnagyobb lelkingalommal maga is szájába vette kis bajuszpörköljét s le nem tette, míg az utolsó csipet dohány is el nem fogyott.

Anna anyó, aki a szertartás alatt megjelent a párolgó teával, rémületben összecsapta a feje fölött a kezét. A pap azonban halkán odasúgta neki:

— Csak nyugodtan, Anna anyó! Most már igazán mindegy! Ne gondolják a gyermekek egy pecig sem, hogy ők okozták. Megfagyna ajkukon a mosoly. Ha meg a pipa okozta, végeredményben csak magamat vádolhatom érte. Ostoba voltam és az orruk előtt hagytam, pedig magam is titokban nem egyet szippantottam a tanító pipájából, amikor kint felejtette a katedra asztalon. Hahaha!

Az asszony azonban egyre csak sóhajtott:

— Ó Makua Kamiano! Ó Makua Kamiano... — és fejét csóválta.

Amikor Damján fölhajtotta a teát, holtfáradtan újra fölhúzta cipőjét összeégett, sebes lábára. Még mindig teljesen érzéketlen volt. Amikor föltápáskodott, vette csak észre, hogy alig áll már a lábán. Néhány erős légenykére támaszkodva hazavánszorgott. Sokáig meredt bele a tükörbe és kereste vonásain a lepra nyomait. Még nem sikerült fölfedeznie. Arca üde és egészséges, napbarnított volt most is.

És a keze? Igen, a keze is tiszta még...

Damján most a szerszámok közt keresgélt. Kiragadott a szekrényből egy félhüvelyknyi szeget és vaskos kezével patkót hajlított belőle.

— Hahaha! — nevetett föl keserűen. Még megvan az erő mindkét markomban, a flamand paraszterő. — S még mindig nevetve szemlélte tovább két kemény öklét.

Hirtelen forró hullám öntötte el egész testét. Aztán megint, mintha vaskéz simított volna végig hátán, úgyhogy a foga vacogott belé.

— Láz! Láz! Még hozzá ez is — lihegte kimerülten a pap.

— Feküdj le, József, beteg vagy! Csomagold be magad egy rakás takaróval és izzadj, amíg csónakázatsz szalmazsákokon. Néhány nap alatt megint rendbejössz.

Honnét ez a hang? Ez a kárörvendő nevetés...? Ki gúnyolódik velem?

— Egészséges? Teee? Damján de Veuster? Ne álmodj többé egészségről! Csak feküdj le szépen! Ledőlt fatörzs vagy immár, amelyen nemsokára férgek lakmároznak...

— Nem! Nem! — tiltakozott hevesen Damján. Halántékában lüktetett a vér. — Nem, nem fekszem le! Egészséges vagyok, makkegészséges! Nin-csen semmi bajom!

Fölugrott, odavánszorgott az ajtóhoz, bár beteg lábai alig vonszolták. Kint szenvedélyesen lekapta a fejszét a fogasról. Ha...! Itt egy ősrégi, bütykös pandanuszfa törzsének hatalmas, vaskemény csonkja... Damján fölkapta a fejszét és mint a villám sújtott le rá. Az öreg, kemény fa recsegett és kettéhasadt. Damján csaknem összeroskadt a vad fejszecsapás nyomán. Úgy támolygott, mint egy ittas. Láz emésztette minden tagját. Damján ügyet sem vetett rá. Rákiáltott néhány kanakra, akik megkövülten figyeltek.

— Hé! Láttátok? Egy csapással a közepén ketté... telve erővel... flamand paraszterővel! Ide nézzetek!

És Damján újra csapásra emelte föl a fejszét és vad, fékezetlen mármorban sújtott rá egymás után a kemény fára, úgyhogy a darabok szerte-szét röpködtek a levegőben. Félelmetes látvány, hogyan ágaskodik föl és hajol meg mindig újra a flamand hatalmas teste és sújt le mindannyiszor vaskemény öklében fejszéjével, míg végül hörögve eszméletlenül összerogy.

A kanakok a borzalom kiáltásával ugrottak feléje. Óvatosan bevitték az eszméletlen papot kunyhójába, szegényes szalmazsákjára fektették és gondosan betakarták.

Dr. Arning, a leprakórház orvosa állt mellette félóra múlva.

Fejét csóválta:

— Makacs láz! Veszélyes! Nem szabad magára hagyni egy percig sem.

Anna anyó nem is hagyta egyedül. Éjjel-nappal mellette virrasztott. Hűsítette forró homlokát, nedvesítette a kiszáradt ajkát és mindannyiszor betakarta, ha az eszméletlen, vergődő test ledobta magáról a takarót.

— Nyugodtan, Makua Kamiano! Csak nyugodtan! — csitíttatta aztán a sok Ave Maria mellett, amelyet ajka mormolt, míg ujjai közt szaporán peregetek az olvasó gyöngyei.

— Nem vagyok beteg! Nem vagyok beteg! — kiáltotta föl minduntalan lázálmában a hittérítő. Aztán halkán, fájdalmasan fölsóhajtott:

— Ó, Jézus, mily súlyos a te kezed érintése!

Csak karácsony napjára hagyta el a láz. A leprások pompás jászolt készítették, hogy megörvendeztessék atyjukat. A páter térdre roskadt előtte és elmerült az isteni Gyermek szemléletébe, aki vállára vette a világ minden nyomorúságát és szívébe fogadta minden bánatát. Itt imádkozott ő, a poklos, akinek arcán már megjelentek a szörnyű betegség jelei.

— Miatyánk... legyen meg a te akaratod... Uram, köszönöm karácsonyi ajándékomat, a poklosság keresztjét. Hiszen csak a gyermekek arcába öltöztetted atyjuk arcát.

A flandriai Tremoloóra ráborult a nagypéntek gyásza. 1886-ot írtak. Az égboltozatot szürke felhők borították, és a tavasz megint nehezen talált rá a flamandok földjére.

A 83 éves Veuster anyó a lobogó kandalló mellett ült. Előtte gubbasztott egy zsámolyon legfiatalabb unokája, a piszeorrú, pozsgás arcú, szőkehajú kislány, aki az agg nőnek fölolvasta Szent János evangéliumát. Nevető szemébe kiült a lélek szomorúsága, és csilingelő hangja megremegett, amikor olvasta: „Jézus keresztje alatt pedig ott állt anyja és anyjának nővére, Mária, Kleofás felesége és Mária Magdolna...”

Ezeknél a szavaknál az összegörnyedt asszony kissé fölemelkedett. Aztán reszkető kezét a gyermek vállára tette.

— Olvasd csak el még egyszer, Marieke — szólta halkán.

— A kereszt alatt pedig ott állt anyja...

— Az anya a kereszt alatt állt... — ismételte az agg nő és behúnyta szemét. Unokája végigolvasta a passiót. Mintha messze távolból érkezne hozzá a hang...

— Amikor Jézus megízlelte az ecetet, mondá: „Beteljesedett”. Aztán lehajtotta fejét és kiadta lelkét...”

Marieke nagy sóhajjal csukta be a könyvet és lopva könnyet törölt le szeméből. Aztán csodálkozva nézett föl nagyanyjára, aki még mindig zárt szemmel ült a karosszékbén.

— Elaludtál, nagyanyó? — kérdezte a lányka. Az öregasszony, mint ha nem hallaná. Ajka azt suttogja:

— És az anya ott állt!

— Nagyanyó, hát ezt eddig nem tudtad? Ó, én ezt már régen tudom, egészen jól tudom. Vagy te már elfelejtetted?

A nagyanya azonban nem felelt. Lelke messze járt, nagyon távol ettől a szobától, ahol a kandalló tüze sercegett... Vajon hogyan lehet?... Talán beteg? Talán... Nem, nem, ez lehetetlen, jó Istenem! Hát akkor miért

oly zavartak, lehangoltak a fiatalok, ha Józsefről van szó? Miért váltanak oly különös tekintetet, ha ő, az édesanya érdeklődik felőle?

— Nagyanyó, szomorú vagy? — kérdezte a gyermek. Nézd, itt a kagyló! Ha füledhez tartod, meghallod a tenger zúgását!

— Igen... igen... add ide, gyermekem! — szólt földerülve az öregasszony. Aztán a szép, nagy kagylót sokáig nyomta a fülére és figyelt, feszülten figyelt. Igen, ez a tenger szava, a nagy tengeré, amelyen fia áthajózott. Így zúg bizonyára azon a parton is, ahol József lakik a bélpoklosokkal...

S a nagyanyó úgy érezte, mintha a kagyló zúgásában üdvözölné a tenger, a távoli sziget és saját gyermeke.

— Ugye, milyen szép, nagyanyó? — kacagott a leányka. — De az arcod még mindig olyan szomorú! Na, most aztán nevetehetsz. Ide nézz csak! Itt az újságban van egy kép, amibe tegnap a pékné belecsavarta a kenyeret. Ezen aztán jól nevetehetsz. Egy férfi van rajta, azt hiszem, egy páter! Nézd csak a nagy fülét!

A gyermek még mindig kacagva tartotta az öregasszony szeme elé a képet. De alighogy egy pillantást vetett az agg nő a képre, halálsápadra vált az arca. Öreg szeme tágra nyíltan meredt rá.

— A gyermekem! A gyermekem! — sóhajtott és nyögte fájdalmasan. Föl akart emelkedni, de hirtelen eszméletét veszítve összeroskadt.

A lányka rémülten futott a mezőre, hogy mozgósítsa atyját és testvéreit. Leonce gazda még mindig eszméletlenül találta anyját az öreg karszékben. Viaszsárga kezében poklos fia összegyűrt képe...

— Anyám, anyám! Hát nem hagyhatott megkímélve ez a fájdalom! — és barázdás arcán végigszántottak a könnyek.

Amikor az öregasszony magához tért, vigasztaló szavakkal halmozta el. Hogy fia még nincs is ennyire... hogy nem egy esetben kezdő fokon kiagyógyult a beteg...

Ám a szenvedő anya csak fejét rázta:

— Lehet, Leonce, de ne fáradj! Isten akarta így. Együtt megyünk az égbe. — Aztán a rózsafüzér után nyúlt:

— Most imádkoznom kell, sokat kell imádkoznom — s ajka egyre üdvözölte az Anyát, egyre ostromolta őt, aki egykor Fiának keresztje alatt állt. Szünet nélkül imádkozott a kandalló lobogó tűzénél. A reszkető, sok év munkájában megkérgesedett fáradt kéz nem engedte el többé az olvasót. Az öregasszony már nem élt ezen a földön. Az égben térdepelt a Szeplőtennek trónusánál és gyermekéért esdekelt.

Nyolc nappal később hazahívta az Isten. A haldokló utolsó tekintete a falon függő Madonna képét kereste. Ajka utoljára suttogta: Ave Maria! Aztán a másik képre nézett, amely az Istenanyáé alatt függött. Az összegyűrt újság egy töredéke volt bélpoklos fiának eltorzult arcával. A helyet ő szemelte ki neki.

— Olvassatok a szent könyvből — suttogta halkán, és reszkető keze a kopott Szentírásra mutatott. — Gellért! Most olvass föl te. Izajás 53. fejezetét. Igen... ott, ahol a Kereszrefeszítettnek képével van bejelölve...

A fiúcska pedig olvasta:

— Ki ad hitelt annak, amit hírül adunk? És az Úr karja kinek nyilatkozik meg? Felnövekedett, mint sarjadó vessző öelötte és mint gyökér a szomszédhozó földből. De nincs már neki sem színe, sem ékessége. Néztük őt és nem volt olyan a tekintete, hogy kívántuk volna őt. Megutált és utolsó lett az emberek között, a Fájdalmak Férfia, aki a nyomorúsághoz szokott: orcáját elrejtette, azért nem is becsültük őt.

Valóban, a mi betegségeinket ő viselte és fájdalmainkat ő hordozta, és mi őt mintegy bélpoklosnak tartottuk és az Istentől megvertnek és megaláztottak.

Ő pedig a mi gonoszágainkért sebesített meg, a mi bűneinkért roncsoltatott meg. A mi békességünkért van rajta fenyíték és az ő foltjaival mi gyógyultunk meg. Mi mindnyájan, mint a juhok, eltévelyegtünk, ki-ki a maga útjára térült, és az Úr óréa tette mindnyájunk gonoszágát.

Az agg parasztasszony mély sóhajoktól töredezett hangon fejezte be:

— Förládoztatott, mert ő akarta: meg sem nyitotta száját, mint a juh, melyet leölésre visznek. Elnémult, mint a bárány nyírója előtt, és meg sem nyitotta száját...

A haldokló még egyszer összekulcsolta kezét és hozzátette:

— Légy kegyes iránta! Hiszen... a te Fiad arcát viseli...

A fáradt test megvonaglott, és a lélek Isten felé vette útját...

Ugyanebben az órában súlyos lázroham után Damján de Veuster így szólt a kórház orvosához, aki éppen meglátogatta:

— Így van ez, doktor úr! Sokszor elgondoltam, hogyan is lennék, ha elkapna a lepra. Végeredményben számoltam vele, amióta csak itt vagyok. Tudtam, egészen biztosan tudtam, amióta itt élek a szigeten. Mindig úgy hittem, hogy mint a kegyelem gyermekének, könnyű lesz a keresztet hordoznom. Most, hogy valóban poklos vagyok, be kell vallanom, hogy ágaszkodik bennem az egész természet. A lélek százszor is elmondhatja a maga

„Legyen” szavát, a szegény számár testvér csak ellenkezik és nem akarja észrevenni, hogy erői egyre fogynak...

A nagybeteg tekintete a falra tévedt, Assisi Szegényének ráma nélküli képére:

— Ugye, te kedves Szent Ferenc, a számár testvér nem mindig azt akarja, amit kellene?

Tekintete egy ideig még a Szentre meredt, aki kezén és lábán vörös lángolóan viselte Krisztus sebhelyeit. Aztán fáradtan behúnyta szemét és elszenderült.

Ebben a pillanatban megérkezett az árvaház néhány növendéke.

— Makua Kamiano — kiáltotta az egyik, de ijedten elhallgatott, amikor az orvos az alvó papra mutatott.

— Szép, nagy kagylót akartunk neki hozni, amit ott találtunk a tengerparton — suttogta a fiúcska. Aztán lábújjhegyen a beteghez lopózkodott és a pap füléhez tartotta a zúgó kagylót:

— Hallgasd csak!

Damján ekkor elmosolyodott. Álmában hallgatta a flamand szellő muzsikáját. Hallgatta a tenger zúgását, amely elhozta neki a honi partok üdvözlését. És hallott még valamit. Az anyja szavát...

— Anyám...! — suttogta a pap ajka. Tisztán fölismerte a parasztasszony megdicsőült, minden fogalmat meghaladó, szép arcát. Hófehér hajának koszorúja úgy ragyogott, mint valami ezüst glorióla...

AZ UTOLSÓ VIHAR

Damján de Veuster a Kalawao temetőjében járt. Ez volt a legkedvesebb sétaútja. Ilyenkor elbeszélgetett a jó Istennel és halottaival. Jónéhány ezernek vetette meg itt utószor ágyát a tizenöt év alatt. Mindegyiknek takaros kis helyet készített Isten kertjében és Thoma, a sírásó mindet szép rendben tartotta.

Itt a szegény Lázár sírja, akit egykor képzeletet fölülmúló nyomorból mentett ki és vitt saját kunyhójába.

— Ugye, jól vagy, Lázár? — mormolta a hittérítő. Immár békében pihensz. — Aztán friss virágot tett le a sírhantra. Édesatyja halálának évfordulója volt, és ilyenkor a pap az öreg poklos sírjára helyezte gyermeki kegyeletének virágait.

— Ave Maria... imádkozta aztán a sok halottért: azokért, akik a poklosok temetőjében nyugosznak, és őérette is, aki Flandriában pihen.

Emitt fekszik hű szolgája, a Fehér Káró, aki egész életén át félt a kísértetektől és mégis hősi lélekkel vívta meg a halálharcot.

— — Makua Kamiano, mire a jó Isten megint fölkelte engem, addigra a Fehér Káró már egészséges lesz. Egyetlen ráncocská sem lesz az arcán! De most Joanének először aludnia kell. Aztán eljön a jó Isten és fölkelte.

Ezek voltak a hű szolga utolsó szavai.

Amott túl pihen Beppó, a kis copfos kínai, aki egyszer virágot szórt a tengerbe, hogy hullámai elvigyék a fehér atya édesatyjának sírjára.

— Az égben add át neki virágaidat, Beppó — mondta a hittérítő.

Mellette pihent régóta Anakalea, a ministráns, akinek annyi kínjába került a confiteor...

— Aludjatok, aludjatok csak békében, gyermekeim! — suttogta a pap. — Nemsokára nálatok leszek.

Kalawao temetője a halott poklosok birodalma sokkal nagyobb volt, mint az élőké.

Thoma közelgett a hittérítő felé, a poklos sírásó. Kezében ásó, hogy az árva Karolo ágyacskáját megvesse. A kis koporsót holnap fogja a hittérítő a földbe süllyeszteni. Még ő maga ácsolta...

— Thoma! Tudod-e, mi volt a fiú utolsó kívánsága? — kérdezte a sírásótól — Nem? Gondold el csak! Behúnyta szemét, és én azt hittem, hogy már örökre. — Aztán még egyszer fölnyitotta, nagy szemet meresztett rám s ezt mondta:

— Te Makua, hadd játsszon nekem Lui még egyet a verklin, ha eltemnek. Egészen biztosan meghallok! Aztán mosolyogva elaludt. Holnap a szertartás után majd játszik Lui még egy nótát a verklin, tudod, a fecskékről, amelyek az égbe repülnek.

A verklit néhány évvel ezelőtt egy gazdag amerikai hozta magával, aki Molokai meglátogatására jött. Mióta aztán a molokai árvaháznak verklije volt, azóta Molokai a gyermekek valóságos paradicsoma lett.

A sírásó motyogott egyet fogai közt és valamit kitörölt a szeméből.

— Nemsokára az én ágyamat is megvetheted, Thoma! — folytatta a páter. — Tudod hol?

— Bizonytal nem másutt, mint a nagy kereszt alatt, Makua Kamiano — javasolta a sírásó.

— Nem úgy, Thoma, inkább odaát a pandanuszfa alatt. Ott töltöttem az első éjszakát, hadd töltsen ott az utolsót is.

Az öreg a fejét rázta.

— Te hantolod el még az én testemet is, Makua Kamiano!

— Nem, nem! Most én vagyok soron. Nemsokára munkaszünetet tartok. Azt hiszem Thoma, egy kis pihenőt én is megérdemeltem...

Az atya leült egy padra, oda a pandanuszfa alá és mély hallgatásba merült.

Igen, Molokai hittérítője megérdemelte a pihenőt. A vetés szépet ígért. Majd a másik, akit Isten nyomába hív, tovább arat. Ám ameddig élet van benne, nem tágít a szigetről. Két évvel ezelőtt ajánlották neki az orvosok, hogy térjen vissza flandriai hazájába. Észak-Európa levegője talán még egészségét is visszaadhatja. Igen, a püspök maga is ajánlotta a hazatérést. Damján egy pillanatig habozott. Képzeletében hallotta tremeloói mezők susogását és egy percre valóban úgy hitte, hogy a hazai föld a maga tiszta levegőjével meggyógyíthatja. Ám csak egy percig. Aztán így szólt:

— Az atyának ott az otthona és hazája, ahol a gyermekei vannak. Nem szakadhatok el innét!

Soha többé nem gondolt a visszatérésre.

A haza azonban mégis elküldte a maga üdvözetét egy régi jóbarát személyében, hogy őt ápolja. A hittérítő arca újra meg újra földerült. Már negyedszer olvasta a levelet:

„József, te drága fickó!

Eszedbe jut-e néha még Braine le Comte, a Gravanbrakel — ahogyan mindig nevezted? Te vad flamand! Emlékszel-e még a vallon legénykére, akinek a nadrágját a vonalzóval valamikor oly alaposan kiporoltad? Tudod-e mi lett belőle? Misszionárius a vörösbőrűeknél a Vadnyugaton! Oregon sziklazuugaiban, ha egyáltalán tudod, merre rejtőznek.

Olyan vadregényes itt minden! Képzeld csak, a múltkor úgy megharagudtak rám az embereim, hogy pecsenyét akartak belőlem sütni. Ekkor a legnagyobb lelkinyugalommal előhúztam óriási zsebórámát és ezt mondtam: „Tisztelt uraim, Önöknek ajándékozom zsebórámát, ha lesznek oly szívesek és jól megkínóznak!”

Ekkor meghökkentek a jó testvérek, újra haditanácsot tartottak és kihirdették az ítéletet: Ha ilyen örömöm telik benne, akkor nem érzik magukat föl jogosítva, hogy ezt a kegyet velem gyakorolják. Aztán kárörvendően végigmustráltak és eltűntek a bozótban.

Most itt lotyogok neked valamiről, ha való igaz is — anélkül, hogy rólad emlékeznék!

Kedves barátom! Értésültem fájdalmas megpróbáltatásodról. Isten keze valóban súlyosan nehezedik rád. Úgy látszik, nagyon szeret. Azt is tudom, hogy egyedül vagy. Elhatároztam, hogy elmegyek hozzád és megosztom kemény sorsodat. Csak intézd el az ügyet püspököddel, kérd beleegyezését. A feleletet meg sem várom. Májusban nálad leszek. Egész sor érdekesítő indiánus kalandot tudok még. Azonfelül — ha csak vallon vagyok is — magammal hozok egy darabot hazádból.

Fogadd őszinte, szívélyes köszöntésemet!

Barátod: Conrady hittérítő.

Ui. Nem tartozom egy rend kötelékébe sem, ennél fogva meglehetősen akadálytalanul csavaroghatok a nagyvilágban. Püspököm megadta az engedélyt, hogy hozzád mehessek.”

Damján mosolyogva hajtotta össze a levelet. Igen, ez ő volt, a még mindig kedélyes gravenbrakeli vallon. A kópé beszél minden sorából, és mégis benne van a szíve, lelke!

— Hm! A végén mégis eljön hozzám a haza — mosolygott Damján, aki régóta hiába várta, hogy saját testvére, Pamphilius de Veuster Hawai szigetére érkezék. Őreá, az újoncmesterre otthon volt szükség. Unokaöccsei meg mind parasztok maradtak. Egy sem jött utána Molokaira, ahogyan a magányos remete oly sokáig remélte.

— Így mégis csak megszépül az alkony munkaszünete! — szólott önmagához a pap. Minden jóra fordult. Még a fanatikus puritánok is, akik éve-

ken át elzárkóztak előle és csak ellenkezéssel fogadták el szolgálatait, fölengedtek, s lelkük megnyílt előtte, amikor őt magát is poklosnak látták. Ha kis kocsián — amellyel a már szintén megrokkant Willem még valahogyan boldogult — reggelenként megtette körútját a faluban, csak barátságos és hálás arccal találkozott. A szigeten nem volt már, aki a misszionáriust ne szerette volna egész szívéből.

Damján hirtelen fölriadt gondolataiból. Egyszerre besötétedett. Az ég kénsárga lett, és a madarak riadtan röpködtek. Az árvaházban néhány gyermek hangosan kiabált félelmében. Thoma, a sírásó a földbe szúrta az ásót és ijedten elvánszorgott. Villámlott; mintha hatalmas láng csapott volna ki az égből. Nyomában úgy megrendült a föld az erős dörgéstől, mintha össze akarta volna roppantani az egész szigetet. Mint ágyúdörgés, tört ki egyszerre a vihar. Az atya a temető vaskerítésébe kapaszkodott és utolsó erőfeszítéssel vonszolta magát tova.

— Én Istenem! Én Istenem! A gyermekeim! — kiáltotta bele a viharba a hittérítő.

Itt-ott ledőlt egy-egy faóriás, amott kunyhót kapott föl az orkán; úgy játszott vele, mint a labdával, és egymáshoz csapott tetőt, falat. A vihar örülten tombolt és üvöltött.

— Istenem, szét akarod rombolni művemet? — sóhajtott a hittérítő.

Éles sikolyok, elnyújtott, fájdalmas kiáltások — a halálgyötrelem éles kiáltásai — félelmetes üvöltések hallatszottak. A partról pedig a hegyek magasságával vetélkedő hullámok hátborzongató tombolása.

— Irgalom... Istenem! Irgalmazz! — kiáltott a páter, és óriásként védekezett az orkán ellen. Végre elérkezett az árvaházig. A szél erősen visszanyomta az ajtót. Emberfölötti erővel nyitotta ki az atya. Hála Istennek! Itt volt gyermekeinél!

Egy pillanat alatt ott szorongott körülötte a kis sereg. A falak recsege védekeztek az orkán újabb támadása ellen. Néhány kitépelt ablak recsege hullott szerteszét. Ám az épület állta a vihart.

Félelmetes robaj és recsezés...

— A templomtorony! — kiáltotta néhány gyermek. Amikor az atya látta, hogyan omlik le tompa zuhanással a torony és vágódik a harang éles kongással a földre, megeredtek könnyei.

— Istenem, miért rombolod le saját házadat!

Olyan hirtelen, ahogyan jött, nemult el az orkán. Az utolsó villámok lángolva fűródtak a földbe. A mennydörgés egyre távolabbról hallatszott. Aztán csönd lett, halotti csönd. Az égen eloszlottak a felhők, és a nap beragyogta Kalawao romjait.

Damján kirohant, hogy első avagy méginkább utolsó segínyt nyújtson a testnek és léleknek. Nagy meglepetésére csak kevés sebesülthez akadt, ezeket bekötözte. Az egyik kunyhó roncsai alól haldoklót húztak ki, aki a hittérítő karjai között lehelte ki lelkét. Ettől eltekintve a vihar nem követelt emberáldozatot.

— Istenem, mily irgalmas voltál gyermekeim iránt — imádkozott az atya. Igaz, hogy sok ház elpusztult, a templom tornya leomlott és teteje erősen megrongálódott.

A pusztulás nyomai lehangolták a hittérítőt. De csak egy pillanatra. Aztán kiegyenesedett hajlott válla, egész alakja. Szemében láng gyúlt ki, és keze ökölbe szorult. Majd a poklosság borzalmaitól eltorzult, sír szélén álló férfiú elfeledve emberfölötti fájdalmaival, megszólalt:

— Gyermekeim! Újra kezdjük! A kunyhókat hamar fölépítjük. Istenünk hajlékát pedig nem foltozzuk ki, hanem újat építünk neki. Holnap újra suhintjük a fejszét...

A nagybeteg pap elutasította háza küszöbéről a halált, de egyben a békét is, amely után annyira vágyódott. Molokai misszionáriusa nem számíthat pihenőre. Itt még a halál sem érvényesítheti a maga jogait, mert egy óriás akarateréje állja útját.

Melyik orkán bír ekkora erővel?

Damján de Veuster lázasan dolgozott. Kora reggeltől késő estig ki nem hullott kezéből a fejsze, a kalapács és a gyalu.

— Még meg kell építenem Istennek a házat, aztán én is nyugovóra térhetek. — így szólt, amikor pihenésre figyelmeztették.

— Kímélnie kell magát — intette az orvos is.

— Lent a sírban ráérek néhány ezer esztendeig — mosolygott ilyenkor és újra csak fölkapta a fejszét.

Még éjszaka sem pihent. Már régen bevezette Molokai szigetén az örökimádást. A ragyogó monstranciából békét és vigaszt árasztott a fehér szent Ostya a szenvedők lelkébe. Órák hosszat térdelt előtte a hittérítő, amikor nem kötötte le a munka, beteg avagy haldokló. Ott végezte breviáriumát és imádkozott lelkének kimondhatatlan imádságos könyvéből, amelyet sok-sok évvel ezelőtt az anyai szív tárt föl előtte. Volt éjszaka, hogy le sem feküdt a szenvedő beteg, de reggel ott állt az oltárnál és utána a munkánál.

Egy napon aztán megjelent Molokai szigetén Lambert Conrady. Vejeitékben fürdő arccal találta a hittérítőt, kezében véső, kalapács. Nem volt ideje, hogy eléje menjen a tengerpartra.

Most aztán nevetve nyújtotta feléje szerszámaint:

— Éppen jókor jössz, jó öreg cimborám! Végy magadra egy ócska köntöst, aztán rajta, munkára föl!

A hű barát arcán azonban megfagyott a mosoly, amikor Damjánra tekintett.

— József — dadogta megrendülten. Néhány pillanatig a dagadt, sebkettől fölszántott, eltorzult arcra meredt, aztán elfordult és sírt, sírt...

— Igen... igen... Így kell egymást viszontlátnunk — suttogta Damján halkán. Aztán nevetve hozzátette:

— Most aztán rajta, munkához, hallod? Molokai szigetén drága az idő, minden pillanat aranyat ér!

— Akkor hát rajta — kiáltotta Conrady. A szög, amelyre lecsapok, bemegy és bemegy.

— Hm... igen, ha eltalálsz... — élcelődött Veuster.

MINDEN VÍGASZTALÁS KÚTFEJE

A templom csodamódra nőtt ki a földből. Egész Molokai lázasan dolgozott. Aki csak mozgathatta még kezét, mind kivette részét a munkából.

Isten házának fölépítésében azonban nemcsak a szigetnek volt része. A poklosok templomához hozzásegített az egész világ. Nagy pénzüsszegek érkeztek mindenfelől. Angliában Manning bíboros állt a segélyakció élére. A Times, az egyik nemeslelkű anglikán pap kezdeményezésére csaknem 3000 font sterlinget gyűjtött. Egy írországi munkás utolsó megtakarított filléreit áldozta oda. Amerikából pompás oltár érkezett. Anglia rézlemezeket küldött a torony és tető borítására. Egy svéd bárónő odaadta összes drágaköveit.

A munkás segítő kezek sem maradtak el. Dutton József, amerikai katonatiszt Damján példáját követve, mint egészséges ember önként jött el a halálsziget számkivetettségébe. Erős karja és nemes szíve csodákat művelt. Damján úgy megszerette, mintha édestestvére lett volna, és soha nem hívta másként, mint „József testvér”-nek.

Ugyanez az év meghozta az első apácákat is Molokai szigetére. Három ferences nővér kötött ki a borzalmak szigetén.

1886. karácsony napján történt az új templom fölszentelése. Molokai székesegyháza — mondta büszkén Damján.

Végkimerüléssel, de szívében leírhatatlan boldogsággal vitte az arany monstrenciát ünnepélyes körmenetben az új templomba. A falak visszhangzottak a poklosok örömujjongásától. Ennyi boldogság nem férhetett meg csak szívükbe zártan.

Este fölhangzott a szent hajlékban a papi zsoltószma. A kompletóriomot végezték az atyák. Két leprás harmóniumon kísérte. Kettejüknek együtt még volt tíz ujjja.

Amikor az agg Simeon dicsénékéhez értek, Damján valamit odasúgott Conradynek és a fölszentelésre érkezett atyáknak:

— Engedjétek egyedül énekelnem! — és üresen kongó, rekedt hangján szállt Isten trónjához a halálraváltnak éneke:

— Most bocsátd el, Uram, szolgálodat békességben, mert szemem látta a te üdvösségedet...!

Az atya pedig sírt. Oly nagyon sírt, hogy könnye belefolyt szürke, bozontos szakállába. Zokogás töltötte be az istenházatot. Ám nem a fájdalom zokogott, hanem az öröm, a túlradó boldogság...

Kompletórium után a hittérítő összerogyott az oltár lépcsőjén. Az utolsó hónapokban emberfölötti teljesítményt vállalt magára. Kunyhójába vitték s szegényes ágyára fektették. Conrady, Dutton és P. Möllers Wendelin, egy rajnavidéki pap, aki néhány hete Kalaupapában ütötte föl székelyét, fölváltva virrasztottak a nagybetegnél. Úgy látszik, hogy az Úr a pislogó lángot már végleg kioltja. Újév napja azonban fordulatot hozott, és Háromkirályok napján Damján láztalan volt.

Lambert Conrady magánkívül volt örömeiben. Az indián missziós élmények legjavával szórakoztatta barátját:

— Képzeld, József, a szentmise végén naponta fölettem a gyertyatar-
toimat!

— Most aztán alaposan fölvágsz!

— Ó, dehogy is! A dolog úgy állt, hogy a világító csonkokat krumpli-
ba kellett dugnom. Utána nyomban megsütöttem és megettem!

Erre már Damján is szívből kacagott. A vallon pedig tovább folytatta
jőizű, nevetető csevegését. Aztán hirtelen fölugrott és elkiáltotta magát:

— Várj csak, József, elhozom neked a hazát!

A következő pillanatban ellillant. Damján egyedül feküdt nyomorúsá-
gos viskójában. Gyomra rettenetesen kínozza. Tudta, hogy a lepra roncsol-
ja. Barátja előtt eltitkolt minden fájdalmat, amennyire csak bírta. Most en-
nek ellenére is rávetődött eltorzult arcára minden gyötrelme. Fáradt szeme
a keresztet kereste. Jó ideig megpihent a Megváltó kitárt, meggyötört kar-
ján. Majd összekulcsolta kezét és imádkozott:

— Uram, minden kint, gyötrelmet szegény, poklos gyermekeimért!

Az atya hirtelen fölfigyelt. Kint fölhangzott az öreg verkli. Boldogság-
tól sugárzó arccal lépett be ismét Conrady a szobába:

— Vigyázz! Jön a haza!

Az egyik árva lépett be, kék szoknyában, nyakán piros kendővel.

— Igazi flamand — nevetett a vallon. Isten tudja, honnét szerezte ezt a
Délén nem divatos öltözetet.

A verkli pedig elmuzsikálta a betegnek a hazai nótát az égbe röppenő
fecskékről.

— Köszönöm, köszönöm, barátom! Ha Isten is úgy akarja, én vagyok
a madár, amely nemsokára az égbe röpül!

— Ostobaság! Ostobaság! — ellenkezett Conrady. — Vigyázz csak! Most jön még csak igazán a haza: Flandria kíván nálad tisztelegni.

Kívülről halk ének hallatszott. Az ajtó kitarult és beléptek rajta a Háromkirályok a csillaggal. Három növendék az árvaházból: egy fehér portugál legényke, egy kis sárga kínai és egy sötétbarna kanak nagy, ragyogó fáklyacsillaggal. Conrady készítette a fiúkkal. S csodák csodája: a három király flamand nyelven énekelt:

Három királyok mi vagyunk
Van egy szép fényes csillagunk...

A vallon szívből kacagott.

— Pompás, nagyszerű! Ugye? Hát elég sok fáradtságba került az átkozott flamand! Elég sokszor elénekelted nekem a Braine le Comte-i szép napokban.

Damján nem jutott szóhoz. Némán meredt a Háromkirályokra, egymástól távol eső világrészek gyermekeire. Mindháromnak arcán ott voltak a lepra fekélyei.

— Igen... igen! Valóban ez a haza! — dadogta Veuster. — Ez itt a hazám, az én Flandriám, az én Tremeloóm!

A Háromkirályok, akik kimerítették flamand tudományukat, zavarokban hol az egyik, hol a másik lábukra álltak. Végül is mindhárman levették fejükről koronájukat és a hittérítő ágyára tették.

Amikor azonban a beteg megajándékozta őket kis édességgel, amit a nővérek sütöttek neki karácsonyra, boldogan álltak tovább s örömben megfeledkeztek a három koronáról, amely még mindig ott feküdt a beteg ágyán.

— Látod? — szólt Conrady — Három korona, három világrészről. Ha vörösbőrű híveim itt lennének, negyediket raknék melléje!

— Conrady! — suttopta a poklos. — A világ lesajnál. Tudod-e, hogy én vagyok a föld legboldogabb hittérítője?

A következő hetek olyannyira visszaadták a hittérítő erejét, hogy mi-széthetett is. Isten különös kegyelmét látta benne, hogy keze még meglehetősen ép volt, úgyhogy a szent áldozatot is bemutathatta. Tagadhatatlan azonban, hogy mindannyiszor úgy vánszorogott föl az oltár lépcsőjén, mintha keresztjével a vállán saját Golgotáján menne fölfelé.

A nagybőjt a legnehezebb megpróbáltatást hozta a hittérítő számára. Halálra gyötört testét kimondhatatlan fájdalmak marcangolták. Ám mi volt mindez a gyötorem a lélekhez képest! Damján de Veuster, aki a legnagyobb fájdalmak közt is megőrizte mindeddig lelkének derűjét, az utolsó

hetekben a teljes vigasztaláság éjjelébe merült. Érezte a halál közeledését. Hamvazószerdán összeszedte utolsó erejét és összeácsolta koporsóját, bár kezét ekkor már úgy elborították a sebek, hogy misézni sem tudott.

Ott állt már a sír szélén. Jól tudta ő maga is.

Ó, hányszor is vágyott a végső megpihenés után, amikor majd a panduszfa alatt alussza a halál álmát. Most mégis búskomorság ült szívére. Nem érezte Isten boldogító közelségét. Semmiféle imádság nem hozott számára megnyugvást. Éjszakákon át térdelt az Oltáriszentség előtt anélkül, hogy a vigasztalás parányi sugara érte volna szívét. Reggelenként aztán összetörve és fáradtan vánszorgott kunyhójába és senkit nem kívánt látni közelében.

Conrady, aki ellenkezése ellenére sem tágitott mellőle, egyik napon a legnagyobb lelki inségben és elhagyatottságban találta. A Kálvária ormán az Úr megízleltette hú szolgájával szenvedésének azt a túlcsonduló kelyhét, amely egykor az Úr ajkára adta a szavakat:

— Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem!

— Menj, hagyj magamra, — kiáltott a beteg, amikor belépett barátja.

— Nem, nem hagylak magadra! — s Conrady nem tágitott — Most meg kell hallgatnod engem.

— Isten elhagyott! Embert meg nem bírok meghallgatni... — lihegte Veuster. — Meghalok, de nem szolgáltam meg az eget!

— Te ostoba, ostoba fickó! — korholta a vallon — Trombitával és harsonával fogadnak majd.

Damján némán rázta fejét és eltorzult, a sebek barázdáitól fölszántott arcát két kezébe temette.

Conrady fölütötte az újszövetségi Szentírást, amit magával hozott.

— Most aztán idefigyelj! Fölolvasom neked az ítéletet, amelyet az Úr egykor kimond fölötted:

— Akkor a Király azoknak, akik jobb felől állanak, ezt mondja majd: Jöjjetek, atyám áldottai, és bírájátok a világ kezdetétől nektek készített országot! Mert éheztem, és ennem adtatok... te pedig megosztottad a szegénnyel az utolsó falat kenyeret is... Szomjúhoztam, és italt adtatok... te pedig a hegyekből cipelted kunyhóikba a vizet... Idegen voltam, és befogadtatok... te kunyhót építettél nekik és magad tető nélkül, egy panduszfa alatt hajtottad fejed nyugalomra... Mezítelen voltam, és felruháztatok... te pedig ruhát adtál a mezítelennek és takarót a didergőnek... Beteg voltam, és meglátogattatok... te pedig életedet áldoztad Molokai betegeiért... Börtönben voltam, és meglátogattatok... te pedig eljöttél hozzájuk

a halál birodalmába. S eltemetted a halottakat, önkezdeddel ácsoltad a korporsójukat és ástad sírjukat! S ha aztán az ostoba Damján kérdi: Uram, mikor láttalak éhesen és szomjasan, idegenül és mezítelenül, avagy börtönbent?... akkor a Király így felel majd: Valóban, mondom neked, amit egynek a legkisebbnek cselekedtél, nekem cselekedted!

A poklos pap látszólag oda sem figyelt. Majd fölült ágyában és szomorúan tekintett barátjára:

— Ne fáradj barátom, úgy sem segíthetsz rajtam!

A vallon megrendülve állt boldogtalan barátja előtt. Nem, nem hagyhatja magára! Más idézetet kell keresnie a szent könyvből, hogy az isteni irgalom beleáradjon a sebzett lélekbe. Amint így mohón keresett, egy képcske esett a földre. Conrady fölemelte és a betegnek nyújtotta:

— Nézd, barátom! Fogadd otthonod üdvözlét!

Damján kelletlenül nyúlt a félig megsárgult kép után. Majd nagy szemet meresztett rá, és a kép megremegett kezében:

— A scherpenheuveli Madonna — dadogta.

— Minden vigasztalás kútfeje — tette hozzá Conrady,

— Flandria Nagyasszonya jön hozzám... — suttogetta, és könnytelt szeme egyre nézte a mennyek országának koronás Királynőjét, bal kezében az isteni Gyermekkel, jobbában a kegyelmek jogarával. Arcából az anya jó-sága sugárzott.

— Eljött hozzám a haza! — rebegette boldogan a nagy szenvedő. — A vigasztalás Anyja! Ő a haza, az otthon.

— Ave Maria, gratia plena... — imádkozta Conrady, és a flamand remegő ajakkal dadogta utána. Szeme könnybe borult, és szíve érezte az anyai kéz simogatását.

— Köszönöm, barátom, köszönöm! Köszönöm ezerszer — suttogetta Damján — Am, most kérlek, hagyj magamra...

— Igen, József, most már magadra hagylak a Vigasztalás Anyjával.

A csoda megtörtént. Az Istenanya tekintete eloszlattott a lélekből minden aggodalmat és szomorúságot. Szívében túlcordult a vigasztalás és az öröm olyannyira, hogy Damján fölkiáltott boldogságában:

— Köszönöm, ó Anyám! Köszönöm! Megadtad azt a békét, amelyre szüksége van annak, aki a halálba indul...

A templomban az arany szentségtartó előtt ott térdelt Conrady. Az ő szíve is áradozott a hálától. A nyitott ablakon keresztül hallotta, mint éneklő barátja rekedt hangon:

— Most elbocsátod, Uram, szolgálodat békességben, mert szemem látta a te üdvösségedet!

— Szamár voltam, hogy nem gondoltam előbb a kegyképre — mondta bele imájába a vallon.

Délután P. Wendelin Möllere jött át Kalaupapa faluból, hogy meghallgassa a beteg utolsó gyónását. A szenvedőt örömtől ragyogó arccal találta. Úgy készült a halálra, mint valami nagy örömmünnepre.

— Látja a kezemet, atya? Minden sebem beheged. A halál hírnöke... Hív az Úr, hogy az égben vele ünnepeljem meg a húsvétot! Áldjuk és magasztaljuk érte!

Április 2-án Conrady föladata barátjának az utolsó kenetet.

— Itt most már nincs rám szükség — mosolygott Damján.

— Isten majd Illés tüzes szekerén jön eléd — tréfálkozott Conrady,

— A tüzes szekeret régen értem küldte a leprával, amely fölemésztí tesmetet...

— Nem hagynád-e örökségül nekem, a te Elizeusodnak, a köpenyedet? — kérdezte P. Wöllere.

— Mit akarsz öreg, elkopott köpenyemmel? — mosolygott Damján. — A poklosság fészke. — Majd hirtelen megszépült eltorzult arca, olyannyira, hogy szinte ragyogott a lélek fényességétől.

— Atya! — suttogetta Damján — mily boldog vagyok, hogy a legszen-
tebb Szív fiaként halhatok meg!

A következő napon még egyszer végigvitette magát Damján a kis kocsin a poklosok faluján. Mindenkihez volt vigaszteljes, meleg búcsúszava. A fekélyes emberek sírva szorongtak a haldokló hittérítő körül, tudták, hogy atyjuk utóljára látogat el hozzájuk. Szívettpőően zokogtak. Damján de Veuster még egyszer áldólag tette kezét tépett homlokukra.

— Lambert — szólt utána a vallonhoz — ígérd meg nekem, hogy nem hagyod őket árván!

— Ígérem — válaszolta Conrady — Érzem azonban, hogy nemsokára fölvált más valaki, aki oly régóta vágyódik ide, hogy helyedet elfoglalja.

— És ki legyen az? — kérdezte Damján.

— P. Pamphilius de Veuster!

— Valószínűleg igazad lesz! — szólt látható megnyugvással a beteg.

Néhány évvel később P. Pamphilius valóban Molokaira érkezett. Ekkor a vallon összeszedte batyuját és a kínaiakhoz indult.

Damján de Veuster is összeszedte holmiját az örökkévalóságba vezető nagy útra. Hétfőn, április 15-én vette magához az Úr.

Egészen nyugodtan szenderült el. Arcát, amelyről a lepra nyoma is csaknem egészen eltűnt, szelid béke sugározta be. A halott összekulcsolt kezébe helyezték a feszületet, a rózsafűzért és a Vigasztalás Anyjának képét, aki eljött Flandriából, hogy elhozza szenvedő gyermekének a hazát.

A nagy pandanuszfa alatt készítettek neki végső nyughelyet. Keresztjére e szavakat vésték:

NAGYOBB SZERETETE SENKINEK SINCS,
MINT AKI ÉLETÉT ADJA BARÁTAIÉRT!

Amikor pedig 1936-ban megérkezett Flandriába a tavasz, akkor hozták vissza az illatozó hazai földre a nagy hőst.

A lőweni kolostor templomába helyezték örök nyugalomra.

Flandria szent földje egy hőssel gazdagabb lett...

TARTALOM

I. RÉSZ SZÍV A KOVÁCSMŰHELYBEN.....	9
A táncoló csillag.....	11
Ezüstfényes úton.....	17
Szív a kovácsműhelyben.....	22
Szappanbuborék.....	27
Kobesz és a remeték.....	33
Az aranyúton.....	38
Zarándokúton.....	43
Az aranyfazék.....	49
Eroica.....	54
Erő és akarat.....	60
Várj, a te órád is elérkezik.....	65
Isten riadót fúj.....	70
II. RÉSZ A VULKÁNOK MISSIONÁRIUSA.....	75
Aki a guillotine árnyékában vándorol.....	77
A Szentlélek készíti edényét.....	83
Henri Crayon hírlaptudósító szenzációja.....	90
Halál, tifusz, fájdalmas elválás.....	96
Az úszó kolostor.....	103
Az égő bokor.....	112
A kísértetek tánca.....	120
Lóháton a pokolba.....	127
A kőhajítók királya.....	134
Az őserdőn keresztül.....	141
A kohalai nagypéntek.....	149
III. RÉSZ PAP A HOLTAK SZIGETÉN.....	155
A pokol kapujában.....	157
Veronika kendője.....	166
Őexcellenciája elszámítja magát.....	172
Virágok a szárazon és tengeren.....	180
A hercegnő keresztje.....	186
Izajás 53.....	193
Az utolsó vihar.....	202
Minden vígasztalás kútfeje.....	208

